

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

UNGDOMSSTYRELSENS
2009:7
SKRIFTER

FOKUS09

Metoder för att bryta ungas utanförskap – exempel från Europa

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

UNGDOMSSTYRELSENS
2009:7
SKRIFTER

FOKUS09

Metoder för att bryta ungas utanförskap – exempel från Europa

Ungdomsstyrelsen

är en myndighet som tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor. Vi ger stöd till föreningsliv och kommuner samt till internationellt samarbete.

© Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:7

I S S N 1651-2855

I S B N 978-91-85933-18-1

projektledare **Tiina Ekman**

textredigering **Ingrid Bohlin**

grafisk form **Christián Serrano**

tryck **Elanders Sverige AB**

distribution **Ungdomsstyrelsen, Box 17801, 118 94 Stockholm**

tfnr **08-566 219 00**, *fax* **08-566 219 98**

e-post: **info@ungdomsstyrelsen.se**

webbplats: **www.ungdomsstyrelsen.se**

Förord

Om man vill hitta metoder för att bryta ungas utanförskap kan det vara bra att titta även utanför det egna landets gränser. I rapporten *Fokus 08* beskrev vi ungas utbildnings- och arbetssituation i några av landets mest socialt utsatta områden. I *Fokus 09* fortsätter vi på samma tema men i årets analys omfattas även tre andra EU-länder. Vi beskriver insatser som görs för att fler unga ska få arbete, utbilda sig och ha inflytande och visar hur det ser ut i Danmark, England och Nederländerna.

Ungdomsstyrelsen har i uppdrag att följa upp och belysa utvecklingen av den nationella ungdomspolitiken. *Fokus 09* är den femte tematiska analysen inom det uppföljningssystem som startade i och med att den ungdomspolitiska propositionen *Makt att bestämma – rätt till välfärd* antogs av riksdagen 2004.

Arbetet med *Fokus 09* har genomförts inom enheten för nationell och kommunal ungdomspolitik av Tiina Ekman och Daniel Wohlgemuth. I den interna referensgruppen har Inger Ashing, Jonas Larsson-Thörnberg och Susanne Zander ingått. Cecilia Narby, Emeli Hedenström och Ebba Sofiadotter har bidragit med texter.

Under hösten sammankallades en extern referensgrupp med Karin Aronsson från Institutionen för barn- och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet, Nihad Bunar från Sociologiska institutionen vid Stockholms universitet, Åsa Karlsson från Sveriges Kommuner och Landsting, Jonas Olofsson från Socialhögskolan vid Lunds universitet och Aleksandra Ålund från Institutet för forskning om migration, etnicitet och samhälle vid Linköpings universitet.

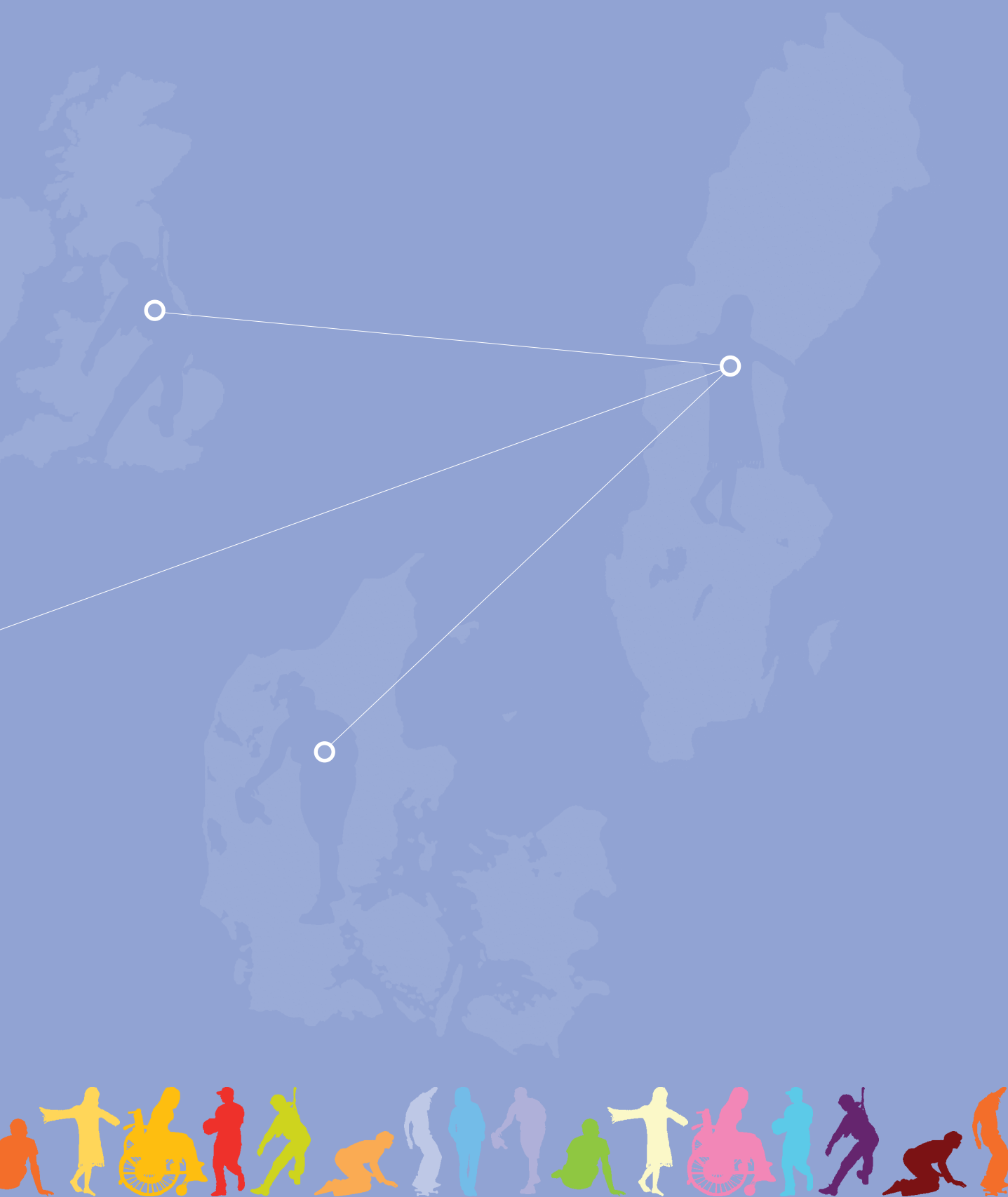
Studiebesöken planerades i samråd med Jørgen Christensen som arbetar på Børne- og Ungdomsforvaltningen i Köpenhamns kommun, Pink Hilverdink som arbetar på Nederlands Jeugdinstituut och Howard Williamson som arbetar på University of Glamorgan. Inför och under studiebesöken har vi kontaktat och intervjuat en mängd aktörer i Köpenhamn, London, Rotterdam och Amsterdam. Vi vill tacka alla som på olika sätt har bidragit till rapporten.

Per Nilsson
generaldirektör, Ungdomsstyrelsen

Innehåll

6	SAMMANFATTNING
13	KAPITEL 1 • INLEDNING
31	KAPITEL 2 • TRE LÄNDER – TRE SYSTEM
31	Danmark
38	Nederländerna
45	Storbritannien och England
57	KAPITEL 3 • INSATSER OCH ARBETSSÄTT
57	Utbildning
80	Arbetsmarknad
102	Delaktighet i samhället
117	KAPITEL 4 • SLUTDISKUSSION OCH FÖRSLAG
117	Likheter och skillnader
132	Samspel mellan utbildning, arbetsmarknad och delaktighet
137	Förslag och rekommendationer
143	BILAGOR
143	Bilaga 1 Regeringsuppdrag
146	Bilaga 2 Studiebesöksprogram
151	REFERENSER
157	NOTER

SAMMANFATTNING

Ungdomsstyrelsens uppdrag

Ungdomsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en tematisk analys av insatser och arbetssätt som har bedömts fungera väl i arbetet med att bekämpa ungas utanförskap i ett urval EU-länder. Analysen omfattar ungas arbete, utbildning och delaktighet i samhället. I uppdraget ingår också att redovisa likheter och skillnader i de studerade ländernas arbete med unga i utanförskapsområden samt att beskriva samspelet mellan dessa områden. De länder som vi har valt att studera är Danmark, Nederländerna och England i Storbritannien.

Kapitel 1 Inledning

I det inledande kapitlet beskriver vi studiens syfte och metod samt valet av länder som ingår i studien. Valet grundas på en kartläggning av jämförande studier om utbildning, ungas etablering på arbetsmarknaden och delaktighet i samhället inom medlemsländerna. En beskrivning görs av hur tidigare studier har karakteriserat de grundläggande skillnader som finns mellan olika länders sätt att förebygga och minimera ungas utanförskap. Till exempel kan arbetet antingen vara preventivt eller inriktas mot redan utsatta grupper och individer. Insatserna kan vara formade för att angripa problem hos individen alternativt stärka samhällets stöd kring utsatta grupper. En ytterligare skiljelinje är om deltagandet i åtgärden är frivilligt eller om det till exempel är avgörande för rätten att få försörjningsstöd.

Här beskriver vi också kortfattat vilka modeller för att stödja ungas vuxenblivande som har identifierats inom forskningen. Fördelningen mellan offentliga och privata sociala utgifter säger också

en hel del om hur de sociala skyddsnäten är utformade, därför redovisas även dessa. I den avslutande delen i kapitel 1 beskriver vi ungas utanförskap. Med hjälp av jämförande statistik redovisar vi andelen unga med kort skolgång, andelen i utbildning, arbete och arbetslöshet samt andelen utanför både arbete och utbildning. Vi beskriver också utvecklingen av ungdomsarbetslösheten det senaste året i Danmark, Nederländerna, Storbritannien och Sverige och ger en kort beskrivning av ungas valdeltagande i de fyra länderna.

Kapitel 2

Tre länder – tre system

I kapitel 2 beskriver vi de tre länderna som ingår i studien, Danmark, Nederländerna och Storbritannien. Eftersom en stor del av ansvaret för att genomföra den brittiska regeringens politik är delegerat till de nationella parlamenten i England, Wales, Skottland och Nordirland har beskrivningen här begränsats till England. Vi beskriver området som befolkning, inklusive migration och urban utveckling, utformningen av landets ungdomspolitik, utbildningssystem samt arbetsmarknadspolitik för unga. De viktiga strukturerna som ska förebygga ungas utanförskap finns framför allt inom utbildningspolitiken och det är tydligt att det finns en strävan efter att skapa ett utbildningssystem som ska omfatta alla unga upp till 18 eller 19 års ålder. Det är också tydligt att de studerade länderna har eftersträvat ett utbildningssystem med ett stort utbud av anpassade gymnasiala utbildningar i syfte att förhindra att unga avbryter sina studier i förtid. Av utform-

ningen av arbetsmarknadspolitiska åtgärder riktade mot unga framgår också tydligt att den högst prioriterade åtgärden för unga som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden är just en andra chans att avsluta eller komplettera en gymnasial utbildning.

Kapitel 3

Insatser och arbetssätt

I detta kapitel beskriver vi insatser och verksamhet inom utbildning, ungas etablering på arbetsmarknaden och delaktighet i samhället, som är riktade mot att minska ungas utanförskap. I avsnittet om utbildning berättar vi om strategier för att förbättra elevers studieresultat i skolor i socialt utsatta områden, till exempel metoder för att stärka elevers kunskaper i undervisningsspråket och fördjupa dialogen med föräldrarna, men också om en förlängd skoldag och medvetna prioriteringar på undervisningens kvalitet.

I avsnittet om utbildning beskriver vi hur de olika länderna arbetar för att underlätta övergången från grundskola till gymnasial utbildning med hjälp av studie- och yrkesvägledning. Ett prioriterat område i samtliga tre länder är att förhindra avhopp från pågående utbildning. Några olika sätt att förhindra avhopp som beskrivs är stöd med hjälp av coacher eller unga förebilder och undervisning på modersmålet. Vi beskriver också olika sätt att utforma gymnasial utbildning för att möta behovet av kortare yrkesutbildningar som ger yrkesbehörighet och därmed en inträdesbiljett till arbetsmarknaden. I Danmark och Nederländerna tillämpas en modell där yrkesutbildningarna utformas i nära samarbete med branschorganisationer. I dessa länder står arbetsgivarna också för en betydande del av utbildningens kostnader i form av lön till lärlingar och praktikanter.

Avsnittet om arbetsmarknaden beskriver insatser och arbetssätt som på olika sätt ska underlätta ungas inträde på arbetsmarknaden, minska andelen unga utanför studier och arbete samt förkorta tiden som en ung person är arbetslös. En aktuell fråga i avsnittet är hur de olika länderna har löst behovet att kunna erbjuda unga allt stöd på samma ställe. En sådan lösning ställer höga krav på ett integrerat arbetssätt och möjlighet att dela information mellan olika kommunala verksamheter. I England har man kommit långt med ett integrerat arbetssätt. De arbetar bland annat för att minimera risken att en ung person hamnar mellan olika ansvarsområden eller inte får det bästa stödet när behovet är som störst. Den brittiska modellen bygger på nationell styrning med hjälp av lagstiftning som sätter tydliga ramar för kommunernas arbete. Vi berättar om hur de nationella riktlinjerna och bestämmelserna genomförs i en av Londons mest mångkulturella och unga stadsdelar, Tower Hamlets.

Uppföljningsansvaret för unga som inte har fullföljt en gymnasial utbildning är en annan högt prioriterad fråga i Danmark, Nederländerna och England, men samtidigt en stor utmaning. Utmaningen består dels av att identifiera unga som hoppat av utbildningen i förtid och engagera dem i en dialog om deras framtid. Dels av att erbjuda alternativ som är anpassade till dessa ungas tjejjers och killars behov och situation när man erbjuder dem en andra chans att genomföra sin gymnasieutbildning. Framför allt i England finns intressanta metoder för att lösa dessa utmaningar.

I avsnittet beskrivs också hur de generella åtgärderna för unga arbetslösa är utformade i de olika länderna. I Nederländerna är till exempel en målsättning för ungdomspolitiken att alla unga ska ha en utbildning som motsvarar svensk

gymnasienivå. Om en ung arbetslös individ saknar gymnasial utbildning är kommunen skyldig att erbjuda en sådan som en första åtgärd. Då kan den arbetslöse välja emellan en ordinarie gymnasieutbildning eller en anpassad utbildning som ges av en fristående aktör utanför det ordinarie skolsystemet, men som ger motsvarande kompetens och slutintyg. De anpassade utbildningarna kombinerar undervisning i skolämnen med arbetsplatsförlagd undervisning i form av lärlingsanställning eller praktik. För unga som hoppat av skolan i förtid och dessutom har andra sociala problem är en anpassad fristående utbildning oftast den bäst fungerande lösningen.

I det tredje avsnittet beskriver vi insatser och arbetssätt för att öka ungas delaktighet i samhället. Här skildras bland annat metoder där unga får en aktiv konsulterande roll i lokala beslutsprocesser och metoder där unga samarbetar med styrande politiker genom rådgivning och mentorskap. Det finns också andra sätt som kan främja ungas delaktighet i samhället och ett inslag som är vanligt utanför Norden är socialt frivilligarbete. Socialt frivilligarbete är numera ett vanligt inslag i utbildningen såväl i Nederländerna som i Storbritannien. Målsättningen är att skapa större samhörighet mellan olika grupper i samhället och en ökad känsla av samhällsansvar och delaktighet hos de unga.

Kapitel 4

Slutdiskussion och förslag

I kapitel 4 beskrivs likheter och skillnader i de studerade ländernas sätt att arbeta för att minska ungas utanförskap. De viktigaste erfarenheterna och iakttagelserna som vi har gjort i Fokus 09 återges här i en tematisk genomgång. Inom utbildningsområdet jämförs arbetssätten och insatserna för att förhindra förtida avhopp från skolan, att förbättra och fördjupa föräldradiologen, att ge extra stöd så att alla kan nå utbildningsmålen samt arbetssätt som underlättar ungas studie- och yrkesval.

Därefter redovisas frågor som berör utformningen av gymnasieskolan, till exempel olika sätt att kombinera skolundervisning med arbetsplatsförlagd undervisning och alternativ till ordinarie yrkesutbildning. Vi tar också upp uppföljningsansvaret för unga som inte har fullföljt en gymnasial utbildning.

Inom arbetsmarknadsområdet jämförs olika sätt att utforma arbetsmarknadspolitiska åtgärder för unga och hur man arbetar för att kunna erbjuda alla unga en lämplig praktikplats i anslutning till utbildning eller arbetsträning. Därefter beskriver vi arbetssätt för att kunna erbjuda unga allt stöd på samma ställe. Genomgången avslutas med en beskrivning av olika ungdomsåtgärder som regeringarna har lanserat i år för att bemöta den växande ungdomsarbetslösheten. Därefter följer en kort diskussion om samspelet mellan utbildning, arbetsmarknad och delaktighet i samhället.

Kapitel 4 avslutas med Ungdomsstyrelsens förslag kring fem teman:

1. Skapa ett bättre mottagande och bättre introduktionsundervisning

- Genomför en nationell satsning på kompetensutveckling av personal som arbetar med mottagande och introduktion av nyanlända ungdomar för att säkerställa en hög kvalitet i verksamheten.
- Förstärk satsningarna på undervisning i och på elevens modersmål.

2. Skapa ett nationellt kunskapscentrum kring mentorskap

- Ge en nationell aktör i uppdrag att skapa ett nationellt kunskapscentrum för kvalitetsutveckling, uppföljning och erfarenhetsutbyte av mentorskapsprogram.

3. Slopa 90-dagarsregeln i jobbgarantin för ungdomar

- Jobbgarantin ska erbjuda de unga som behöver det tillgång till alla åtgärder som ingår i jobbgarantin direkt när de anmäler sig som arbetslösa, istället för att som idag först vänta 90 dagar för en fördjupad kartläggning och coachning och sedan ytterligare 90 dagar för att få praktikplats eller utbildning.
- Säkerställ att korta avbrott för tillfälliga kortvikariat eller sjukdom inte medför avbrott i inskrivningstiden i jobbgarantin.

4. Förstärk och förtydliga det kommunala uppföljningsansvaret

- Förstärk det kommunala uppföljningsansvaret genom att ta fram ett enhetligt sätt att identifiera vilka unga som står utanför arbete och utbildning.
- Ta nationella initiativ för att möjliggöra för kommuner att upprätta lokala databaser som kan underlätta arbetet med att identifiera, följa upp och stödja unga.
- Ge en nationell aktör i uppdrag att skapa ett nationellt kunskapscentrum för att identifiera, följa upp och sprida lämpliga individuella åtgärder, utöver gymnasieutbildning, för unga under det kommunala uppföljningsansvaret.
- Undersök om folkhögskolorna kan ges bättre villkor att erbjuda unga under det kommunala uppföljningsansvaret möjlighet att komplettera sina studier.
- Överväg möjligheten att utöka det kommunala uppföljningsansvaret till att omfatta alla unga upp till 25 år.

5. Navigatorcentrum i alla kommuner

- Skapa en gemensam och integrerad organisation dit alla arbetssökande unga kan vända sig och som bygger på erfarenheterna från navigatorcentrum. Underlätta samverkan genom att se över sekretessreglerna.

INVITATION

If you're 16 to 19, live in Tower Hamlets and aren't at school, want to get **you**.

Come down to find out how you can get into:

- Music and video production
- Photography
- Sports
- IT
- Journalism
- Carpentry
- Volunteering
- Apprenticeships
- and much more ...

FREE prize draw - Win a year's FREE gym membership (subject to GSA) plus loads of other prizes!

FREE BBQ and drink (subject to availability for everyone)

Having your own band and you want to get out there? We'll help you make a demo CD!

'Your Next Move' Event

THE event to help you get into education, training and employment

Tuesday 30 June 2009
3.00pm - 5.00pm

St Nicholas Community Centre, 100 St Nicholas Street, Tower Hamlets

Has your 16-17 year old been out of employment, education or training for the past 3 months* If so, the Activity Agreement can help!

The Activity Agreement involves your young person meeting with a Central London **connectors** Personal Adviser (PA) to decide what they want to do and how they will do it.

*In some cases your young person may be able to join the programme earlier.

Come and join us at the My Generation Family Fun Day

Saturday July 4th, 11am - 5pm
Hornsea Pleasure Park (off Kensal Road Wis)

Enjoy a Fun-filled day packed with activities!

- Sweet treated Face-painting
- Music and Dance performances
- Karaoke
- Community Booth
- Women's Promoting Day
- Delicious food

Children's play area with:

- Bouncy Castles
- Face Painting
- Entertainment
- Paper Show
- Gift Fair

Getting there: By train, 17 stops right outside the park! See you there - see you there!

By road: Leighton Lane and Hornsea Pleasure Park (Hornsea, Lincolnshire & City 114)

If you would like to take part please call our North East or South East My Generation helpline on 0800 000 0000

Entry and all rides are free

www.mygeneration.org.uk

Flyers riktade till ungdomar som varken arbetar eller studerar i London.

KAPITEL 1

Inledning

Regeringen har gett Ungdomsstyrelsen i uppdrag att visa på insatser som har bedömts fungera väl i arbetet med att bekämpa ungas utanförskap. I *Fokus 09* lyfter Ungdomsstyrelsen fram exempel på insatser och arbetssätt som främjar ungas levnadsvillkor från ett urval EU-länder. Tyngdpunkten i rapporten ligger på insatser som rör ungas arbete, utbildning och inflytande samt på samspillet mellan dessa områden. I uppdraget ingår att redovisa likheter och skillnader i de studerade ländernas arbete med unga i utanförskapsområden.

Ungdomsstyrelsens föregående tematiska fördjupning, *Fokus 08*, var en analys av ungas utanförskap i Sverige. I rapporten beskrev vi ungas liv och tankar kring utbildning och arbete i några svenska förorter: Araby i Växjö, Hjällbo i Göteborg, Husby i Stockholm och Rosengård i Malmö. Bland annat redovisade vi att ungas skolresultat i dessa områden ligger långt under genomsnittet i Sverige och beskrev hur grund- och gymnasieskolorna arbetar för att uppfylla målet att alla elever ska bli behöriga till studier på nästa nivå.

I *Fokus 08* visade vi också på det svåra arbetsmarknadsläget som unga bosatta i dessa områden har. På grund av att många vuxna där står utanför arbetslivet har de unga i mindre utsträckning tillgång till sociala nätverk som kan underlätta deras etablering på arbetsmarknaden jämfört med unga från mer resursstarka sociala miljöer. Därför är det avgörande att arbetsförmedlingen och olika arbetsmarknadsprojekt för unga

arbetar både innovativt och effektivt med att stärka ungas formella och sociala kompetens, kunskaper om arbetsmarknaden och nätverk med arbetsgivare (Ungdomsstyrelsen 2008b).

I *Fokus 08* beskrev vi både verksamheter som fungerar bra och områden som Ungdomsstyrelsen bedömde som problematiska och i behov av utveckling. Syftet med *Fokus 09* är att beskriva hur andra länder har tacklat liknande problem och berätta om insatser och arbetssätt som kan vara intressanta även i ett svenskt sammanhang.

De länder som vi har granskat närmare är Danmark, Nederländerna och Storbritannien. I Storbritannien har vi valt att belysa situationen i England. Alla tre länderna är utvecklade välfärdsstater som dock valt att utforma sin utbildnings- och arbetsmarknadspolitik på olika sätt och som följaktligen även arbetar på olika sätt för att motverka att unga hamnar utanför arbete och utbildning.

Ungdomsarbetslöshetens omfattning skiljer sig åt i de tre länderna och de har valt att lägga olika stor vikt vid ungas inflytande. Gemensamt för länderna är att de, liksom Sverige, har tagit emot stora grupper utomeuropeiska invandrare de senaste 10–20 åren och att de har utformat särskilda åtgärder i syfte att minska ungas utanförskap i de mest socialt utsatta bostadsområdena.

Kartläggning inför val av länder

Arbetet inleddes med en kartläggning av befintliga studier som beskrev insatser för unga inom områdena arbetsmarknad, utbildning och inflytande i socialt utsatta urbana bostadsområden i EU-länderna. I kartläggningen ingick en genomgång av studier som har finansierats av Europarådet och EU, annan aktuell forskning samt en genomgång av tre databaser i syfte att identifiera insatser och verksamheter.

Vi har sökt i:

- **EKCYP** *Good Practices databas* som är ett samarbetsprojekt mellan Europarådet och EU. Databasen innehåller en sammanställning över europeiska verksamheter för unga inom samhällsdeltagande, inflytande, ungdomsarbete, utbildning och träning samt ungdomspolitik
- **EUKN** (*European Urban Knowledge Network databas*) som sammanställer forskning och verksamheter som berör urban utveckling i 17 EU-länder
- **Susta-info** som är en databas för hållbar utveckling med information om både forskning och verksamheter. Databasen är finansierad av EU och FN.¹

Vi har också tagit del av verksamheter inom det EU-finansierade forskningsprogrammet URBACT och särskilt de tematiska nätverken *Young Citizens' Project*, *Young people – from Exclusion to Inclusion* och *My Generation*.² Inom den EU-finansierade forskningen har vi även studerat *YOYO*, *UP2YOUTH* och *EDUMIGROM*. *YOYO* var ett forskningsprojekt om ungas etablering på arbetsmarknaden i tio länder som pågick 2001–2004. *UP2YOUTH* fortsatte på samma tema under 2006–

2009, med fördjupningsområdena minoritetsungdomar, ungas deltagande och ungt föräldraskap.

EDUMIGROM är ett pågående forskningsprojekt kring etniska skillnader i utbildning. Projektet syftar till att göra en jämförande undersökning om utbildningssituationen för andra generationens invandrare och romer i nio EU-länder.³

Vi har dessutom tagit del av ett antal tematiska sammanställningar som har tagits fram inom EU- och OECD-samarbetet. De intressantaste för vårt uppdrag har varit *Eurydice*, ett EU-baserat kunskapsnätverk kring europeiska utbildningssystem och europeisk utbildningspolitik, de *nationella rapporterna om strategier för socialt skydd och social integration* som tas fram inom EU-samarbetet och OECD:s tematiska rapporter om invandrades utbildningssituation.⁴ Vi har även använt en större tematisk studie av åtgärder för att minska ungas utanförskap som utförts på uppdrag av Europeiska kommissionen (*IRIS*).⁵

Under kartläggningen har vi också tagit del av Europeiska socialfondens Ramprogram 6. Europeiska socialfonden (ESF) är EU:s instrument för att hjälpa människor att förbättra sin utbildning och kompetens samt för att ge stöd åt sysselsättning. Inom ramen för ESF utarbetar medlemsstaterna och regionerna sina egna program och stödformer för att möta de aktuella behoven.⁶

Utifrån kartläggningen valdes de länder som skulle studeras närmare. De viktigaste kriterierna var:

- att förstudien visat att det förekommer ett flertal intressanta och relevanta verksamheter i landet och att de ingår i relevanta jämförande studier och tematiska sammanställningar

Tabell 1.1 Tillgängliga databaser, jämförande studier och tematiska sammanställningar som belyser ungas situation inom utbildning, arbete och inflytande i Danmark, Nederländerna och Storbritannien

	Arbetsmarknad	Utbildning	Inflytande	Integration
Danmark	<ul style="list-style-type: none"> • YOYO • UP2YOUTH • IRIS 	<ul style="list-style-type: none"> • URBACT • EDUMIGROM • Eurydice • OECD • Thematic Review on Migrant Education • IRIS 	<ul style="list-style-type: none"> • EKCYP • YOYO 	<ul style="list-style-type: none"> • EUKN • EU National Strategy Reports on Social Protection and Social Inclusion
Nederländerna	<ul style="list-style-type: none"> • YOYO • UP2YOUTH 	<ul style="list-style-type: none"> • URBACT • Eurydice • OECD • Thematic Review on Migrant Education 	<ul style="list-style-type: none"> • EKCYP • YOYO 	<ul style="list-style-type: none"> • EUKN • EU National Strategy Reports on Social Protection and Social Inclusion
Storbritannien	<ul style="list-style-type: none"> • YOYO (Nordirland) • UP2YOUTH • IRIS 	<ul style="list-style-type: none"> • URBACT • EDUMIGROM • Eurydice • IRIS 	<ul style="list-style-type: none"> • EKCYP • YOYO (Nordirland) • URBACT 	<ul style="list-style-type: none"> • EUKN • EU National Strategy Reports on Social Protection and Social Inclusion

- att landet har en urban utveckling, inklusive omfattning av invandring, som liknar Sveriges

- att landets utformning av generell välfärd inte ligger för långt ifrån den svenska modellen

- att landet har lång erfarenhet av att arbeta med ungdomsfrågor och en medvetenhet om ungas specifika situation.

De länder som efter den första genomgången av samtliga EU-medlemsländer bedömdes vara mest relevanta att ingå i studien var Danmark, Finland, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien och Tyskland. Efter en andra sammanvägning av de ovan nämnda kriterierna och särskilt utifrån

förekomsten av intressanta och relevanta projekt valde vi ut Danmark, Nederländerna och Storbritannien.

Studiebesöken planerades i samråd med Nederländernas och Storbritanniens representant i *European Network of Experts on Youth Research* samt barn- och ungdomsförvaltningen i Köpenhamns stad (bilaga 2). Beskrivningarna av verksamheter och arbetssätt i kapitel 3 bygger på våra studiebesök kompletterat med skriftligt material och information på internet.

Vid varje studiebesök har vi frågat efter utvärderingsrapporter och andra kvalitetsbedömningar. När sådant underlag har funnits har vår bedömning av verksamheten grundats på dessa.

Rapportens disposition

I kapitel 1, *Inledning*, beskrivs studiens syfte och metod. Därefter följer en kort genomgång av tidigare studiers typologisering av olika övergångsregimer och välfärdsmodeller. Ungas utanförskap beskrivs med hjälp av jämförande statistik. Sist ges en kort beskrivning av ungas valdeltagande i Danmark, Nederländerna, Storbritannien och Sverige.

I kapitel 2, *Tre länder – tre system*, beskriver vi utbildnings- och arbetsmarknadssituationen för unga i Danmark, Nederländerna och Storbritannien. På det lokala planet beskrivs situationen i två områden: stadsdelen Tower Hamlets i London och Rotterdam. Vi redogör också för de viktigaste särdragen i de aktuella politikområdena i varje land.

I kapitel 3, *Insatser och arbetssätt*, beskriver vi arbetssätt och insatser inom skolan, ungas etablering på arbetsmarknaden och ungas inflytande i samhället.

I kapitel 4, *Slutdiskussion och förslag*, diskuterar vi likheter och skillnader i utformningen av de insatser och arbetssätt som beskrivs i kapitel 3 samt i utbildnings- och arbetsmarknadspolitik i de studerade länderna och i jämförelse med Sverige. Vi beskriver samspelet mellan utbildning, arbetsmarknad och inflytande samt lämnar förslag och rekommendationer.

Åtgärder mot ungas utanförskap

Åtgärder för att motverka ungas utanförskap kan se ut på många olika sätt. Bland politiker, forskare och praktiker i Europa finns det olika uppfattningar såväl om vad som är huvudorsakerna till denna problematik som om hur problemen bäst ska tacklas.⁷ En viktig fråga i diskussionen är om utanförskapet i första hand beror på hur ungas förutsättningar i samhället ser ut, så kallade strukturella faktorer, eller om det snarare är individuella misslyckanden i till exempel skolan eller på arbetsmarknaden som leder till att vissa unga hamnar snett. En annan fråga är om socialt utsatta och segregerade boendemiljöer skapar särskilt svåra uppväxtvillkor som minskar ungas möjligheter att etablera sig i samhället.

En viktig åsiktsskillnad är om alla ungas möjligheter ska stärkas genom generella åtgärder eller om det är bättre att satsa på selektiva åtgärder för dem i riskzon eller utanförskap. Inom välfärdsystem av skandinavisk modell har man historiskt föredragit generella åtgärder riktade mot alla unga snarare än selektiva åtgärder. Ett av motiven har varit att undvika att peka ut enskilda grupper som de som har problem. En annan anledning att i första hand satsa på generella förebyggande åtgärder är den forskning som pekar mot att det är samhällsekonomiskt lönsamt att förebygga att unga hamnar i socialt och ekonomiskt utanförskap (Nilsson & Wadeskog 2008).

Åtgärder och regelverk för att motverka ungas exkludering kan beslutas och genomföras på olika nivåer i ett samhälle. Vissa typer grundar sig på nationella åtaganden och gäller för alla unga i ett land. Andra kan vara beslutade på regional eller kommunal nivå och gäller bara de unga som är bosatta inom dessa enheters gränser. Ytterligare en geografisk nivå är lokala områdesbaserade in-

satser, till exempel riktade mot socialt utsatta bostadsområden.

En annan aspekt är om åtgärderna är tillfälliga och drivs och finansieras i projektform eller om de är mer långsiktiga. En av de viktigaste slutsatserna av utvärderingarna av den svenska storstadssatsningen var att åtgärder med tidsbegränsad finansiering har haft mycket svårt att skapa varaktiga förbättringar (SOU 2005:29). Som ett resultat av detta bygger den urbana utvecklingspolitiken sedan 2006 på att resurserna ska rymmas inom de ansvariga myndigheternas verksamheter på statlig och kommunal nivå. Fördelen är att kontinuiteten av verksamheterna är säkrare, nackdelen är att kommunerna måste sköta finansieringen med befintliga medel och att allmänna besparingar även drabbar viktiga verksamheter avsedda att motverka det växande utanförskapet bland unga.

Något som skiljer sig mellan olika europeiska länder är i vilken grad civilsamhället är delaktigt i de verksamheter som riktar sig mot unga. I Storbritannien är det till exempel stiftelser, ideella organisationer och privata företag som står för större delen av de verksamheter som har de faktiska kontakterna med unga. Statliga och lokala myndigheter planerar, upphandlar och kvalitetsgranskar men utför sällan arbetet i egen regi. I Sverige är civilsamhällets roll betydligt mindre omfattande jämfört med i Storbritannien.

Frivillighet eller tvång är ytterligare en aspekt, det vill säga om unga är tvungna att delta i en viss verksamhet för att till exempel behålla rätten till försörjningsstöd eller om deltagandet helt och hållet baseras på individens fria vilja och motivation. Ett av de tydligaste exemplen på tvingande åtgärder är system där ersättningsnivåer villkoras till att aktivt söka jobb och delta i aktiviteter som anordnas av arbetsförmedlingen. Systemet grun-

dar sig ofta på en individuell handlingsplan och på att ett slags kontrakt upprättas mellan den arbetssökande och arbetsförmedlingen (Walther & Pohl 2005). Tydliga system av detta slag finns i Storbritannien och Sverige.

Olika länder har historiskt byggt upp olika slags system för att stödja ungas vuxenblivande. Forskare har ibland delat in dessa system i tre grundmodeller.

- *Universalistisk modell:* betonar vikten av ungas personliga utveckling. Alla unga har enligt denna modell rätt till en grundläggande välfärd och utbildningssystemet är öppet och tillgängligt för alla.

- *Liberal modell:* ungas tidiga ekonomiska självständighet står i centrum. En hög grad av flexibilitet präglar såväl utbildningssystem som arbetsmarknad men unga hamnar ofta under stor press att göra sitt inträde på arbetsmarknaden oberoende av risker och förutsättningar.

- *Arbetsmarknadscentrerad modell:* arbetsmarknadens behov av arbetskraft har stort inflytande över hur systemen utformas. Ungas socialisering in i arbetslivet är ett viktigt ledord. Utbildningssystemet är ofta selektivt och en indelning av unga i olika utbildningsvägar sker tidigt. Systemet leder ofta till social segmentering med begränsade möjligheter till social rörlighet. Alternativen för dem som faller ur utbildningssystemet är få och standardiserade med praktisk inriktning. (Walther & Pohl 2005).

Inom flera av Europas länder har det under de senaste åren skett relativt stora förändringar av politiken för att motverka ungas exkludering. Länder som tidigare användes som typiska exempel på den ena eller andra modellen har tagit till sig

komponenter från andra modeller och är inte längre lika renodlade. Till exempel har Storbritannien som tidigare var typexemplet på en liberal övergångsregim under senare år genomfört relativt kraftiga förstärkningar av välfärden för barn och unga samt satsat på att ge alla unga mer jämlika förutsättningar inom utbildningssystemet. Man har även infört reformer för livslångt lärande vilket sammantaget innebär en dragning mot den universalistiska modellen. Danmark har satsat mer på aktivering av unga arbetslösa vilket av vissa forskare anses vara ett steg i riktning mot den liberala modellen (Walther & Pohl 2005). Även Sverige kan tas som ett exempel där vi bland annat genom friskolereformen och det fria skolvalet har tagit några steg bort från den universalistiska modellen.

En skillnad mellan länderna, som under arbetet med Fokus 09 framstått som ganska tydlig, är i vilken utsträckning utbildningssystem och arbetsmarknadsåtgärder är utformade för att motsvara arbetsmarknadens behov eller om det snarare är individens rätt att fritt göra sina karriärval som är vägledande. Nederländerna och Danmark framstår i detta sammanhang som länder där större hänsyn tas till arbetsmarknadens behov än vad som görs i Storbritannien och Sverige. Nederländerna och Danmark har sedan länge etablerade strukturer som ger arbetsgivare, professioner och branscher möjlighet att vara med och påverka utformningen av utbildningssystemet. Arbetsgivare i Danmark och Nederländerna har också ett ekonomiskt ansvar genom skyldigheten att betala lön under arbetsplatspraktik och till lärlingar.

I såväl Storbritannien som Sverige pågår ansträngningar att på liknande sätt öka arbetsgivarens engagemang och ansvarstagande i utformningen av yrkesutbildningar och lärlingssystem men strukturerna är långt ifrån lika väletablerade. Här har man istället lagt större vikt vid individens

rätt att självständigt välja sin karriärväg och detta avspeglar sig i ett rikt utbud av utbildningsvägar som snarare är dimensionerat efter elevernas efterfrågan än efter arbetsmarknadens behov.

Tre europeiska välfärdsstater

De tre länderna som studeras närmare i Fokus 09, Danmark, Nederländerna och Storbritannien är alla välutvecklade välfärdsstater. Som bakgrund till beskrivningen av verksamheter och arbetssätt för att motverka ungas utanförskap kan det dock vara viktigt att ge en bild av hur välfärdsystemen i de tre länderna ändå skiljer sig från varandra.

Offentliga och privata utgifter för välfärd

Varje medlemsland inom EU ansvarar för sina sociala trygghetssystem, men på 1990-talet enades ministerrådet om att på lång sikt samordna socialpolitiken och de sociala trygghetssystemen. Det handlar dock inte om att harmonisera medlemsländernas lagstiftning. De sociala trygghetssystemen är resultatet av nationella traditioner som funnits länge och tar hänsyn till respektive lands kultur. Inom ramen för samordningen har varje medlemsland kvar rätten att fastställa olika typer av förmåner och villkoren för att bevilja dem. Därför varierar både kostnaderna för de sociala utgifterna mellan medlemsländerna och villkoren för den enskilde medborgarens rätt till social trygghet.

I figur 1.1 redovisar vi de totala, det vill säga både offentliga och privata, sociala utgifterna för de tre länderna och Sverige samt genomsnittet för 26 av OECD:s 30 medlemsländer.⁸ Med sociala utgifter avses här såväl ekonomiskt stöd i form av bidrag, ersättningar och skatteavdrag som att erbjuda verksamheter och tjänster.

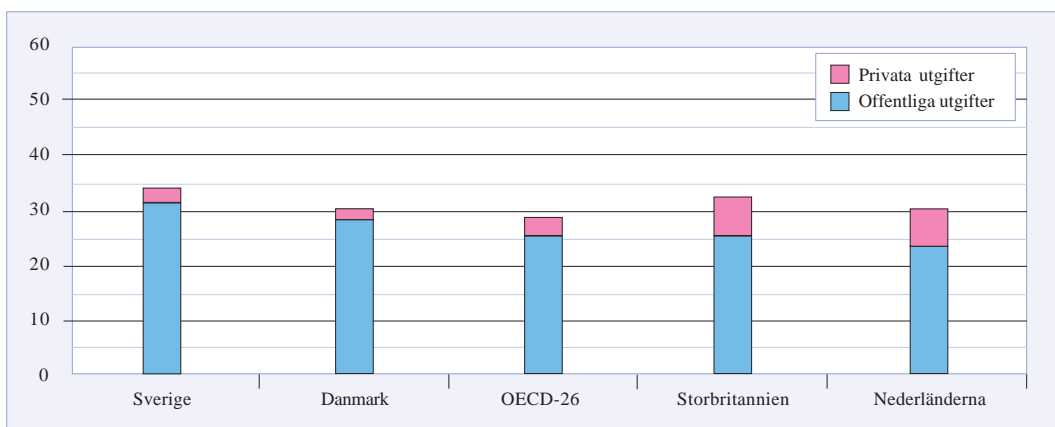
Offentliga sociala utgifter definieras av OECD som offentliga om det finansiella flödet kontrolleras av en myndighet på någon nivå.⁹ De offentliga sociala utgifterna i OECD-länderna är på väg att närma sig varandra. Sverige, Danmark, Tyskland och Frankrike hade i början av 1980-talet bland de högsta offentliga sociala utgifterna. Sedan mitten av 1990-talet har dock utgifterna i dessa länder planat ut medan länder med de lägsta offentliga sociala utgifterna har fortsatt att öka sina utgifter. Idag har tre OECD-länder, Frankrike, Tyskland och Luxemburg, högre offentliga sociala nettoutgifter än Sverige (OECD 2009c).

I många länder är det dock inte nödvändigtvis staten som står för medborgarnas sociala skyddsnät. Det finns betydande skillnader i vilken utsträckning de sociala skyddsnäten i olika länder är en privat angelägenhet. Exempel på privata sociala utgifter kan vara privata pensionsprogram, lagstiftat ansvar för arbetsgivare att stå för

delar av sjukersättningen eller att arbetsgivare står för kostnaderna för anställdas föräldradaghet. Ungefär två tredjedelar av alla privata sociala utgifter i OECD är helt frivilliga medan en tredjedel är lagstiftade och obligatoriska (OECD 2007).

Nederländerna och Storbritannien har de högsta andelarna privata sociala utgifter inom OECD. I båda länderna överstiger utgifterna 7 procent av nettonationalinkomsten (NNI), vilket endast överträffas av USA med 10 procent. I såväl Sverige som Danmark är andelen privata sociala utgifter mindre än genomsnittet för OECD.

De totala sociala utgifterna är summan av de offentliga och de privata. Detta kan ses som ett mått på de totala resurser som kommer medborgarna i ett land till del i form av social välfärd. Av figur 1.1 framgår att den totala kostnaden för sociala utgifter är högst i Sverige av de länder som vi valt att jämföra. Andelen i Sverige ligger på 34 procent av NNI, följt av Storbritannien (33 pro-

Källa: Society at a Glance 2009: OECD Social Indicators.

Kommentar: Sociala utgifter som redovisas i figuren är nettoutgifter efter korrektion för skatteeffekter. Nettonationalinkomsten (NNI) är ett alternativt mått till BNP som i denna typ av jämförelser föredras av OECD:s ekonomer. NNI definieras som bruttonationalprodukten inklusive nettointäkter av löner samt inkomster av ägande i utlandet minus avskrivningar på fast egendom.

Figur 1.1 Sociala utgifter som andel av nettonationalinkomsten (NNI), 2005. Procent.

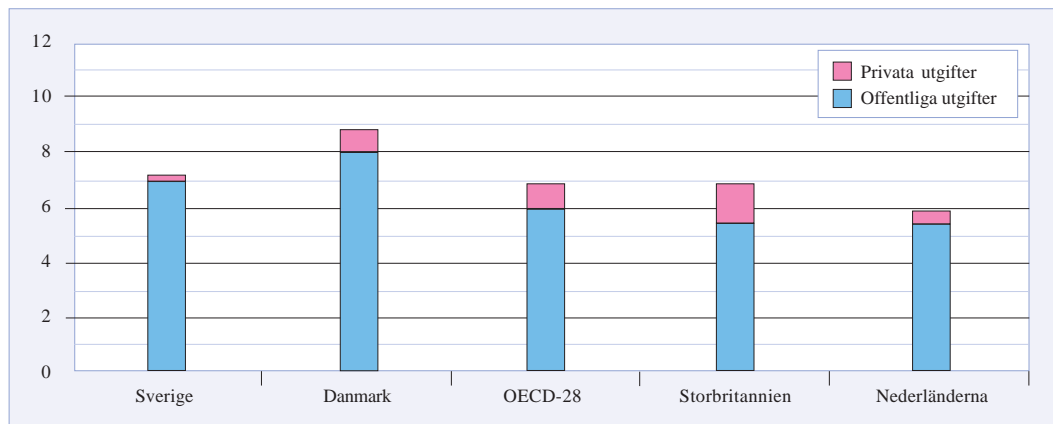
cent), Nederländerna (31 procent) och Danmark (31 procent). Alla länderna ligger över genomsnittet för OECD som är 29 procent. Det framgår tydligt att skillnaderna i social välfärd mellan länderna minskar om man även tar hänsyn till de privata sociala utgifterna jämfört med om man endast ser till de offentliga. Figur 1.1 visar också att välfärdssystemet i Nederländerna och Storbritannien i betydligt högre grad förlitar sig på privata insatser än vad som är fallet i Sverige och Danmark.

Kostnader för utbildning

En annan aspekt av välfärdssystemen är i vilken utsträckning länderna investerar i utbildning. Figur 1.2 visar utgifterna för utbildning i de tre länderna, i Sverige och genomsnittet för 28 av OECD:s medlemsländer. Figuren redovisar både offentliga och privata utgifter för utbildning. Dä-

remot ingår inte utgifter för studiestöd eller subventioner riktade till studenter, inte heller ingår kostnader för förskolan som är jämförelsevis höga i de nordiska länderna.

Som framgår av figuren är de offentliga utbildningsutgifterna störst i Danmark med 8 procent av NNI följt av Sverige med 7 procent. Storbritannien och Nederländerna ligger något under genomsnittet för OECD-länder som är 6 procent.¹⁰ Sett till de offentliga utgifterna för utbildning ligger såväl Danmark som Sverige i den absoluta toppen vid sidan av länder som Island, Belgien och Finland.¹¹ Statistiken från OECD visar att de relativa utgifterna för utbildning sedan mitten av 1990-talet har ökat tydligt i Danmark och Storbritannien och till viss del även i Nederländerna samtidigt som de har varit oförändrade i Sverige (OECD 2009c).

Källa: Society at a Glance 2009: OECD Social Indicators.

Kommentar: Utgifter för utbildning som andel av NNI utgör ett mått över hur mycket ett land investerar i humankapital i förhållande till landets totala ekonomiska resurser. Måttet innehåller både offentliga och privata utgifter för utbildning. Det innehåller dock inte olika typer av stöd och subventioner till studenter. Kostnader för förskola är inte heller inräknade (OECD 2009). Nettonationalinkomsten (NNI) är ett alternativt mått till BNP som i denna typ av jämförelser föredras av OECD:s ekonomer. NNI definieras som Bruttonationalprodukten inklusive nettointäkter av löner samt inkomster av ägande i utlandet minus avskrivningar på fast egendom.

Figur 1.2 Utgifter för utbildning som andel av nettonationalinkomsten (NNI), 2005. Procent.

I många länder finns dock en tradition av större privata utgifter för utbildning. Det framgår av figur 1.2 att av de fyra jämförda länderna är de privata utbildningsutgifterna störst i Storbritannien följt av Danmark. I Sverige är andelen privata utgifter för utbildning mycket liten. Sammantaget är Danmark det land som har den största kostnaden för utbildning, räknat som andel av nettonationalinkomsten. Sverige ligger något över snittet för OECD tätt följt av Storbritannien vars andel ligger precis på genomsnittet. I Nederländerna ligger utbildningskostnaderna i relation till nettonationalinkomsten något under de övriga ländernas.

OECD redovisar att det finns ett relativt starkt samband mellan hur mycket resurser som investeras per elev i ett utbildningssystem och elevernas studieresultat, uppmätta som internationellt jämförbara provresultat inom ämnet matematik. Nederländerna är enligt denna analys ett land som presterar betydligt bättre resultat än vad som skulle kunna förutses utifrån investeringarna i utbildning. Danmarks, Sveriges och Storbritanniens skolprestationer ligger i linje med vad som kan förväntas utifrån de investeringar som gjorts (OECD 2009c).

Utanförskap bland unga i EU

I detta avsnitt jämför vi ungas utanförskap i Danmark, Nederländerna, Storbritannien och Sverige med hjälp av några statistiska mått. Trots att vi har hämtat underlaget ifrån Eurostat och OECD, som båda strävar efter att nå högsta möjliga jämförbarhet i sin statistik, finns det en del problem med jämförbarheten som man bör ta del av innan man tolkar resultatet.

Ett problem är att sysselsättningsandelen blir högre i länder som Danmark och Nederländerna eftersom lärlingar (stora ungdomsgrupper följer

lärlingsutbildningar i dessa länder) registreras som anställda medan elever i skolförlagd yrkesutbildning (som dominerar i Sverige) inte räknas till arbetskraften (Olofsson & Wadensjö 2007).

Ett annat problem är hur statistiken samlas in. I Sverige och Danmark ingår alla typer av hushåll i målpopulationen eftersom uppgifterna samlas in på individnivå. Om man däremot samlar in statistik via privata hushåll, som i Nederländerna och Storbritannien, faller unga som bor i kollektiva hushåll, till exempel studentkorridorer, bort från undersökningen (SCB 2009a).

Ett tredje problem är att tillgången till tillförlitliga register över befolkningen varierar mycket mellan länderna. I Sverige finns det databaserade registret över totalbefolkningen RTB, medan Nederländerna och Storbritannien istället i huvudsak använder sig av postadresser som urvalsram (SCB 2009a).

Nederländerna har, till skillnad från övriga länder, ett tillägg i sin arbetslöshetsdefinition som säger att en person även måste vilja arbeta för att räknas som arbetslös (SCB 2009a). En kanske ännu större felkälla är att man i den nederländska definitionen av arbetslöshet ställer krav på att man ska ha sökt arbete i minst tolv timmar under mätperioden för att räknas som arbetsökande medan det i exempelvis i Sverige räcker med att ha sökt arbete i en timme. Även i Danmark underskattas sannolikt ungdomsarbetslösheten då heltidsstuderande som söker jobb där inte räknas som arbetslösa.¹² Den sammantagna effekten av detta är att både Danmark och Nederländerna relativt sett underskattar antalet arbetslösa och arbetslöshetsstalet på grund av sina snävare definitioner.

Statistiska centralbyråns bedömning är att man vid jämförelse av ungdomsarbetslöshet bör tolka skattningarna med viss försiktighet (SCB 2009a).

Avhopp från utbildning

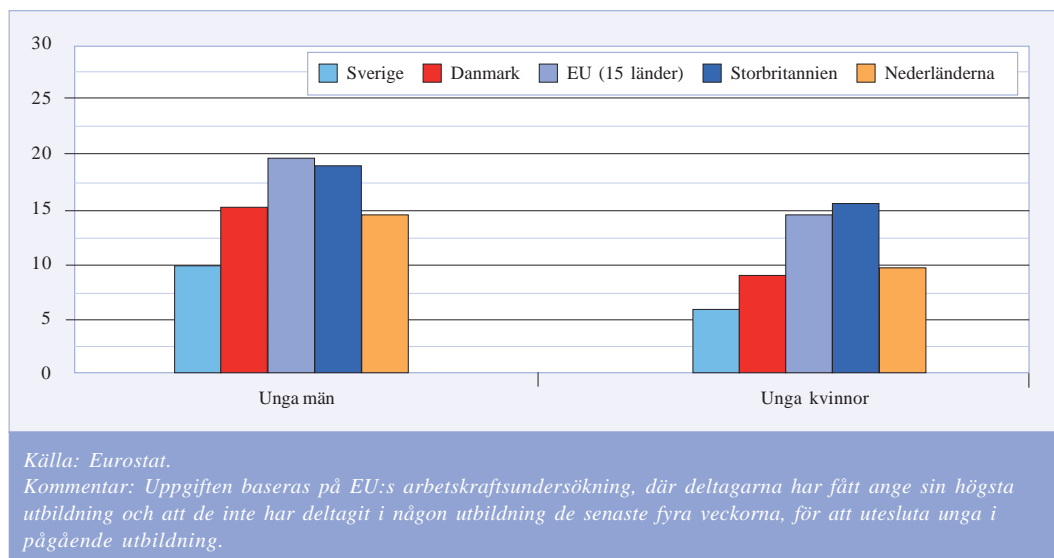
Unga som saknar gymnasieutbildning är en utsatt grupp på dagens arbetsmarknad. Att minska andelen unga som saknar utbildning utöver den obligatoriska grundutbildningen är ett av de gemensamma målen för EU-medlemsländerna. Målet är att andelen unga i åldern 18–24 år som saknar utbildning motsvarande gymnasiet ska vara högst 10 procent 2010 (Europeiska kommissionen 2008).

Den totala andelen med högst grundskoleutbildning var 17 procent 2007, andelen bland unga män var högre än bland unga kvinnor (figur 1.3).¹³ I Sverige var andelen 9 procent, i Danmark och Nederländerna 12 procent och i Storbritannien 17 procent. På europeisk nivå har andelen som lämnar skolan direkt efter grundutbildningen minskat kontinuerligt under perioden 2000–2007 (Europeiska kommissionen 2009).

I några av länderna i Sydeuropa lämnar en större andel än 30 procent skolan direkt efter grundskolan, till exempel i Spanien, Malta och Portugal, medan länder från främst norra Europa har betydligt lägre andelar. Sju medlemsstater – Tjeckien, Litauen, Polen, Slovenien, Slovakien, Finland och Sverige – har andelar på mindre än 10 procent. I samtliga medlemsländer utom Bulgarien är andelen som lämnar skolan i förtid högre bland unga män än bland unga kvinnor (Europeiska kommissionen 2009).

Övergång från utbildning till arbete

Övergången från utbildning till arbetsmarknad äger oftast rum mellan 18 och 24 år. Den allra största andelen unga upp till 19 år finns i utbildning, andelen är något högre bland de unga kvinnorna. Unga som saknar gymnasial utbildning är särskilt sårbara på dagens arbetsmarknad. Bara

Figur 1.3 Andel unga kvinnor och unga män med högst grundskoleutbildning och ingen påbyggnadsutbildning, 18–24 år, 2007. Procent.

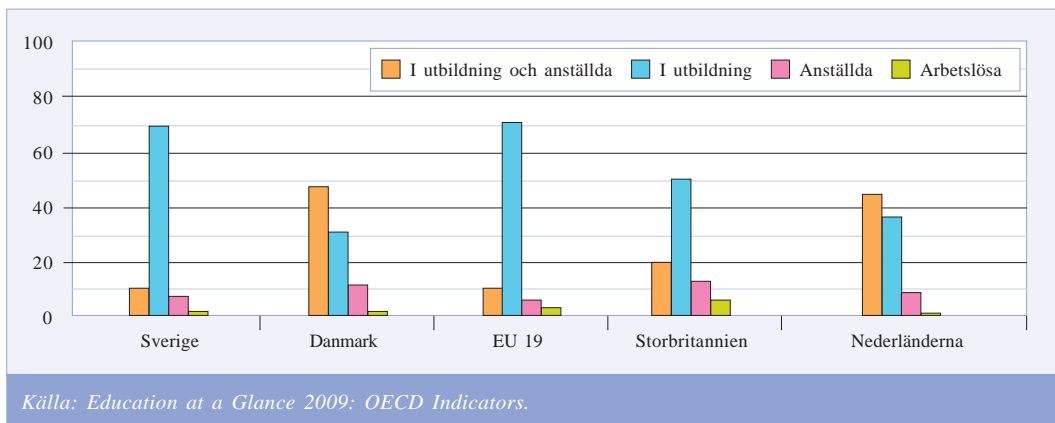
20 procent av unga européer med högst grundskoleutbildning hade arbete ett år efter att de hade lämnat den grundläggande utbildningen 2007. Den motsvarande andelen bland unga med gymnasieexamen var 66 procent (Europeiska kommissionen 2009).

Omkring 80 procent av alla unga i gymnasieåldern inom EU19¹⁴ befann sig i utbildning 2007. Andelen i utbildning var lägst i Storbritannien, drygt 70 procent, om vi jämför de fyra länderna som ingår i vår studie. Av figur 1.4 framgår också att nästan hälften av de unga upp till 19 år i Danmark och Nederländerna var anställda samtidigt som de deltog i utbildning, vilket beror på att de följer lärlingsutbildningar och därmed registreras som anställda. Andelen unga i åldern 15–19 år som arbetar, utan att samtidigt delta i utbildning, är låg inom hela EU, genomsnittet för EU19 är 7 procent. Den högsta andelen finns i Storbritannien (13 procent), följt av Danmark (11 procent), Nederländerna (9 procent) och Sverige (8 procent).

En hög andel unga med gymnasieexamen är inte en garanti för att ett land har ett väl fungerande utbildningssystem eftersom en statistisk uppgift inte säger någonting om utbildningens kvaliteter eller om ungdomsskolan är anpassad till arbetsmarknadens behov. Men statistiken ger ändå en indikation på om ett lands utbildningssystem har uppnått målet att ge alla unga sådana grundläggande kunskaper och färdigheter som krävs för att ta sig ut på arbetsmarknaden.

Omkring 40 procent av unga i åldern 20–24 år inom EU19 studerar och ungefär lika många arbetar. Figur 1.5 visar dessutom att de flesta av studenterna i Danmark och Nederländerna samtidigt också är anställda. I Nederländernas fall kan det förklaras med hjälp av den snabbväxande växelvisa utbildningsmodellen inom högskolan (hogeschool) där heltidsstudenter också är anställda på ett företag som en del av sin utbildning.

I Danmark är den högre utbildningen indelad i tre nivåer, *kort högre utbildning* som oftast är en tvåårig praktiskt inriktad utbildning, *medellång högre utbildning* som till exempel kan vara folk-

Figur 1.4 Andel unga i utbildning, i arbete och i arbetslöshet, 15–19 år, 2007. Procent.

skolläro-utbildning eller pedagogutbildning samt *lång högre utbildning* som är en 3–6-årig teoretiskt inriktad utbildning. På de teoretiska universitetsutbildningarna är det vanligt att studenterna arbetar 10–15 timmar i veckan på ett företag, i en organisation eller inom den offentliga förvaltningen och att de får tillgodoräkna sig detta arbete som en del av sin examen (Olshov 2006, SOU 2006:102).

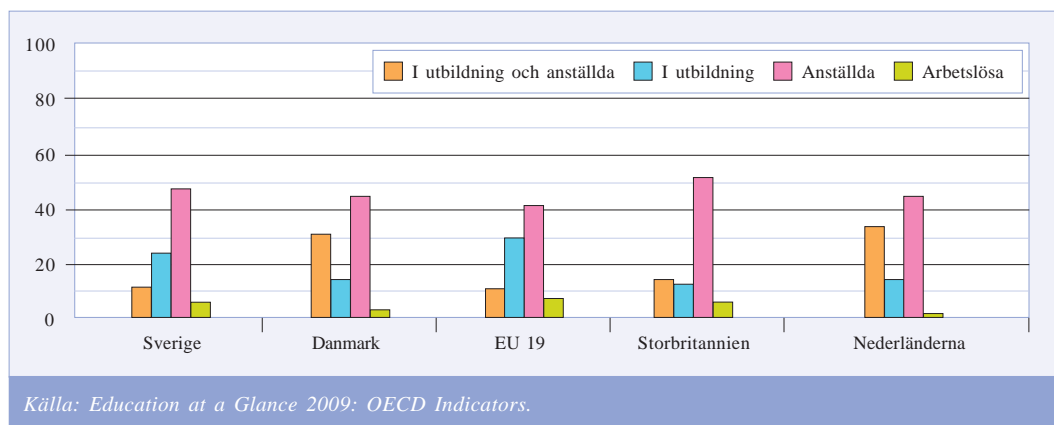
Av de sammanlagt 35 procent 20–24-åringar som studerar i Sverige arbetar var tredje vid sidan av studierna för att bättra på sin ekonomi och sina framtida möjligheter på arbetsmarknaden. I Danmark och Nederländerna har två tredjedelar av alla studenter samtidigt en anställning.

Andelen som studerar är lägst i Storbritannien, där bara 28 procent av 20–24-åringarna befinner sig i utbildning. Andelen som har arbete är högst i Storbritannien, drygt 50 procent, följt av Sverige med 47 procent och Danmark och Nederländerna med 44 procent.

Ungdomsarbetslöshet

Omkring 20 procent av de unga i åldern 15–24 år inom EU15 var arbetslösa i september 2009. Nivån är påtagligt högre jämfört med året innan, då andelen i september var 15,8 procent. När man granskar utvecklingen i Danmark, Nederländerna, Storbritannien och Sverige är det uppenbart att den ekonomiska krisen har drabbat ungdomsgruppen olika hårt i dessa fyra länder. Medan utvecklingen av ungdomsarbetslöshet i Storbritannien i stort sätt är identisk med den genomsnittliga utvecklingen inom EU15 är situationen i de tre övriga länderna som redovisas i figur 1.6 värd en särskild kommentar.

Ungdomsarbetslösheten i Nederländerna är den lägsta i jämförelsen, knappt 7 procent i september 2009 och med en måttlig ökning jämfört med året innan då drygt 5 procent av de unga i Nederländerna var arbetslösa. Situationen för de unga i Danmark var också bättre jämfört med genomsnittet inom EU15, 11 procent var arbetslösa i september 2009 jämfört med 8 procent i september 2008. Arbetsmarknadssituationen för de unga i Sverige är däremot mer dystert. Redan innan kri-

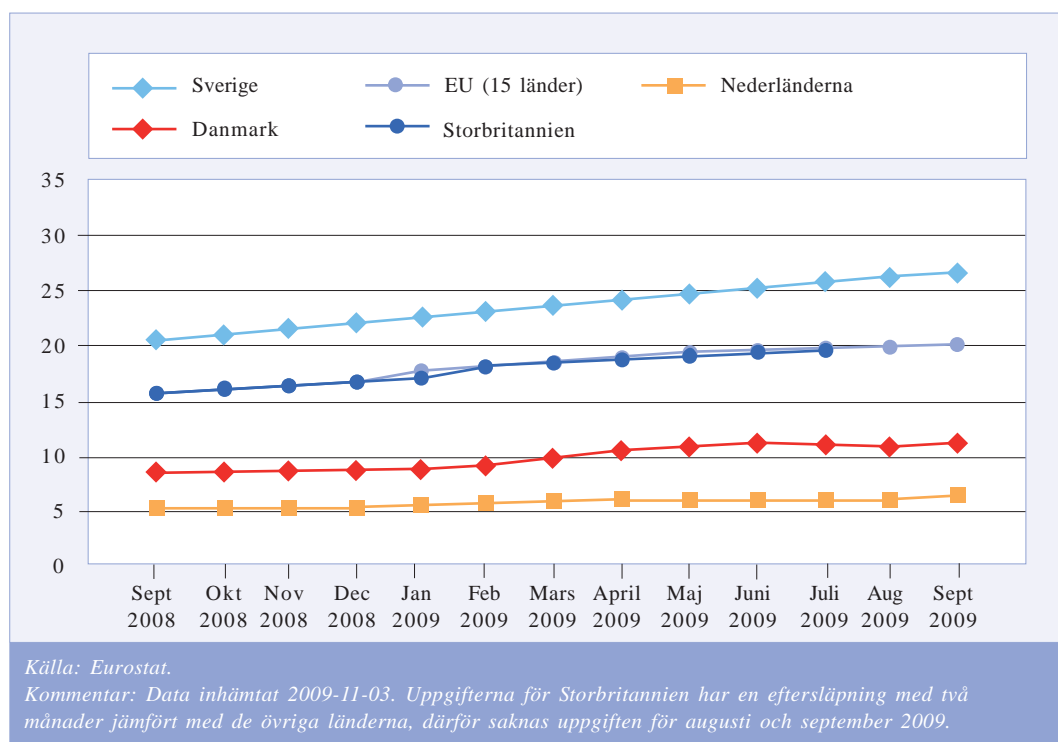
Figur 1.5 Andel unga i utbildning, i arbete och i arbetslöshet, 20–24 år, 2007. Procent.

sen till fullo bröt ut hösten 2008 var ungdomsarbetslösheten 20 procent och i september 2009 hade läget förvärrats ytterligare till 26 procent. Utvecklingen i Storbritannien följer den inom EU15, med en ökning från 16 procent till 20 procent under perioden september 2008 till september 2009 (figur 1.6).

Jämfört med arbetslösheten för vuxna i åldern 25–74 år var ungdomsarbetslösheten i Nederländerna drygt två gånger så hög under 2008, i Sverige var ungdomsarbetslösheten fem gånger så hög, i Storbritannien nästan fyra gånger så hög och i Danmark tre gånger så hög (SCB 2009a).

Som vi redan inledningsvis konstaterade beror dessa markanta skillnader på flera faktorer, i viss

mån på skillnader i sättet hur statistiken produceras, men framförallt på skillnader i arbetsmarknadens funktionssätt (däribland arbetsrätt), demografi, utbildningssystem, studiemedlens utformning och nivå, arbetskraftens sammansättning, incitament hos arbetsgivare för att anställa lärlingar och ta emot praktikanter samt incitament hos heltidsstuderande för att söka arbete. För det sista alternativet, studenternas vilja att söka arbete, har SCB visat i en studie att nästan hälften av unga arbetslösa i Sverige studerar på heltid, antingen i gymnasiet eller på högskolan, samtidigt som de söker ett extrajobb. De ser sig själva som i första hand heltidsstuderande (Bermudez-Svankvist & Olsson 2009, SCB 2009a, SCB 2009b).

Figur 1.6 Ungdomsarbetslöshet inom EU månadsvis, 15–24 år, 2008–2009. Procent.

Unga som varken arbetar eller studerar

I Fokus 08 redovisades andelen unga i åldern 20–25 år som under ett år varken arbetar eller studerar. År 2006 var andelen 14 procent i hela Sverige och mellan 30 och 40 procent i storstädernas socialt mest utsatta bostadsområden (Ungdomsstyrelsen 2008b). Inom EU har unga som varken arbetar eller studerar identifierats som en primär målgrupp i arbetet för att motverka ett långvarigt socialt och ekonomiskt utanförskap. Ett uttryck som ofta används internationellt för att beskriva den aktuella gruppen är NEET, *Not in Employment, Education or Training*. I figur 1.7 redovisas andelen unga i åldern 20–24 år i de fyra länderna som under 2007 inte studerade och som enligt ILO:s definition kan betraktas som arbetslösa respektive stående utanför arbetskraften.

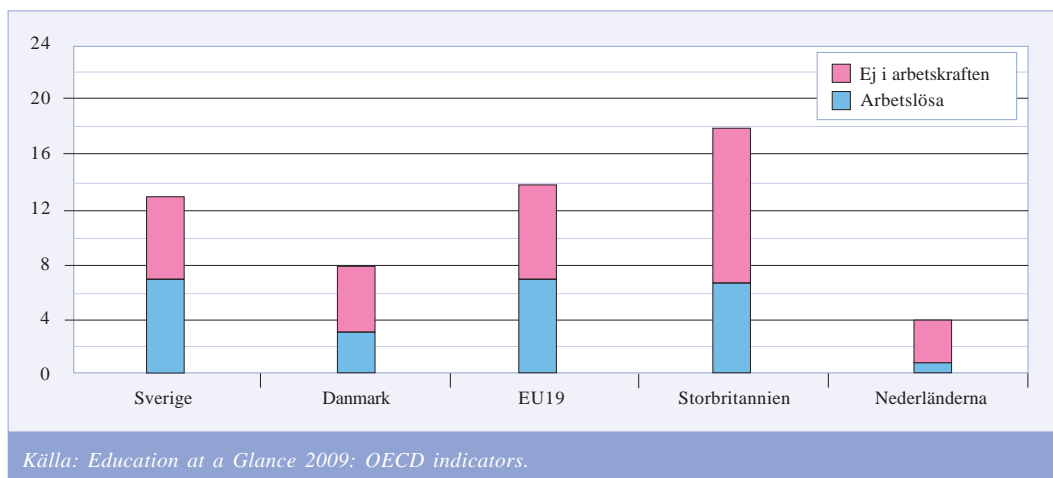
Att stå utanför arbetskraften betyder att man varken har ett arbete eller är aktivt arbetssökande. Andelen unga som varken arbetar eller studerar är högst i Storbritannien med 18 procent. Därefter följer Sverige med 13 procent, vilket är något lägre

än genomsnittet för EU19 på drygt 14 procent. Av de studerade länderna har Danmark den näst lägsta andelen unga som varken arbetar eller studerar, 8 procent, och Nederländerna den lägsta med knappt 4 procent.

Politiskt deltagande

I den Europeiska kommissionens vitbok står att ungas delaktighet inte bara ska bestå av samråd utan att man vid beslutsfattande verkligen ska ta hänsyn till deras åsikter. I vitboken framkommer att kommissionen vill öka ungas politiska deltagande på flera sätt, till exempel genom fler ungdomsråd på lokal och regional nivå, genom nationella ungdomsombudsmän samt genom ökad representation av unga i Ekonomiska och sociala kommittén (Europeiska gemenskapernas kommission 2001).

I den nya strategin som beslutades i november 2009 vill kommissionen stimulera till ökat deltagande av unga i såväl det civila samhället som den representativa demokratin. Man vill även

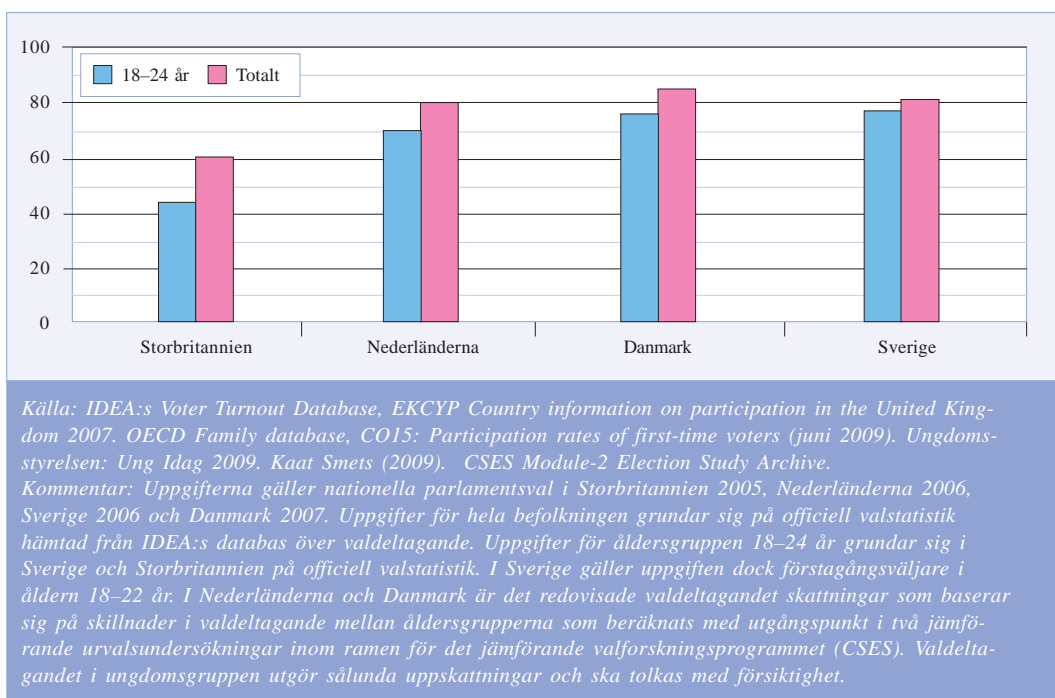
Figur 1.7 Unga som varken arbetar eller studerar, 20–24 år, 2007. Procent.

stödja ungdomsorganisationer och olika projekt som främjar lärande om deltagande och särskilt satsa på att engagera icke-organiserade ungdomar. Även i Europarådets resolution om ungdomspolitikerna stadgas, utöver rätten till inflytande över det vardagliga livet, att ungas aktiva deltagande i demokratiska processer och strukturer ska främjas (Europarådet 2008).

En indikator på ungas politiska delaktighet i samhället är i vilken utsträckning de deltar i allmänna val. Figur 1.8 redovisar deltagandet i parlamentsval under åren 2005–2007 bland unga, i åldern 18–24 år, och för hela befolkningen i de studerade länderna. Eftersom Danmark och Nederländerna inte redovisar officiell valstatistik för olika åldersgrupper utan endast det totala valdeltagandet,

grundar sig uppgifterna om unga i dessa länder på skattningar som gjorts utifrån svaren på urvalsundersökningar i de två länderna.¹⁵

Valdeltagandet i Danmark, Sverige och Nederländerna ligger på en internationellt hög nivå, allra högst i Danmark med 86,6 procent. Storbritannien skiljer ut sig genom ett markant lägre valdeltagande, 61,4 procent. Valdeltagande i åldersgruppen 18–24 år följer samma mönster med likartade nivåer i Danmark, Sverige och Nederländerna. Men i Storbritannien är det en betydligt lägre nivå. Valdeltagandet bland 18–24-åringar var 45 procent vid det senaste valet i Storbritannien, vilket kan jämföras med 76 procent i motsvarande åldersgrupp i Sverige, en skillnad på 31 procentenheter. Det kan också nämnas att skillnaden i val-

Figur 1.8 Deltagande i nationella parlamentsval i fyra länder. Hela befolkningen samt åldersgruppen 18–24 år, 2005–2007. Procent.

deltagande mellan unga och hela befolkningen är 16 procentenheter i Storbritannien jämfört med 6 procentenheter i Sverige.

I en studie som särskilt studerat skillnaden i valdeltagande mellan yngre och äldre medborgare framkommer att Sverige ända sedan 1960-talet har haft en ganska stabil skillnad i valdeltagande mellan yngre och äldre väljare på kring 6 procentenheter. Även Nederländerna uppvisar en ganska stabil åldersskillnad i valdeltagandet över åren på cirka 9 procentenheter. I Storbritannien ligger dock åldersskillnaden på en högre nivå och har dessutom ökat kraftigt under 2000-talet. Danmark är något svårare att uttala sig om då den nämnda studien saknar uppgifter för 2000-talet. Av de tio länder som ingår i studien skiljer Tyskland och i synnerhet Italien ut sig genom att uppvisa små eller obefintliga skillnader i valdeltagande mellan yngre och äldre väljare (Smets 2009).

Rotterdams ungdomsborgmästare Andrea Santos
med två tjejer från fritidsgården Talent House.
Foto: Amanda Bos Ekman.

KAPITEL 2

Tre länder – tre system

Danmark

Befolkning

Andelen invånare med utländsk bakgrund i Danmark uppgick till 9,5 procent i januari 2009. I kategorin *med utländsk bakgrund* ingår utrikesfödda tillsammans med personer som har fötts i landet men vars föräldrar är utrikesfödda. Den största etniska gruppen är individer med turkisk bakgrund, följt av individer med tysk respektive irakisk bakgrund (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrerere og Integration 2009b).

De flesta danskar med utländsk bakgrund finns i och omkring de större städerna. I Köpenhamn är andelen boende med utländsk bakgrund 14 procent. Fyra av stadsdelarna i Köpenhamn betecknas som socialt utsatta på grund av hög andel arbetslösa bland de boende. Dessa områden är Tingbjerg, Akacieparken, Mjølnerparken och Aldersrogade.

Majoriteten av dem med ej-västerländsk bakgrund, cirka 60 procent, bor i en hyresrätt inom allmännyttan.¹⁶ Motsvarande andel bland danskar är 14 procent och bland dem med västerländsk bakgrund 15 procent (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrerere og Integration 2009b).

En av de mest aktuella frågorna inom den danska urbanpolitiken är den ökande tendensen till social och etnisk segregation i olika bostadsområden. Regeringen har därför inlett en antisegregationsstrategi med lokala arbetsmarknadsprogram och brottsförebyggande program som ska göra eftersatta områden mer attraktiva.¹⁷

Ungdomspolitik

I Danmark finns det ingen statlig myndighet som har huvudansvaret för ungdomsfrågor, istället sker arbetet med ungdomspolitik inom olika sektorer som utbildning, arbetsmarknad och integration. Utbildningsdepartementen har sedan 1990-talet koordinerat den danska regeringens ungdomspolitik. I slutet av 1990-talet tillsatte den danska regeringen en sektorsövergripande kommitté av tjänstemän med representanter från de flesta departementen samt från det kriminalpreventiva rådet för att säkerställa att det ungdomspolitiska arbetet är förankrat över sektorsgränserna (Undervisningsministeriet 2000).

År 1997 antogs en nationell ungdomspolitisk handlingsplan, *Ungdomspolitik for nutidens unge i fremtidens samfund*, som utarbetats av det danska Utbildningsdepartementet och var ett initiativ till en sammanhängande ungdomspolitik som skulle omfatta alla unga. Handlingsplanen innehöll tio målsättningar och det övergripande målet var att:

”Alla unga ska ha möjlighet till en innehållsrik ungdom, där de kvalificerar sig till en självständig och perspektivrik tillvaro med aktivt deltagande i samhällsutvecklingen.”

(Undervisningsministeriet 1997)

Handlingsplanen följdes senast upp 2000 med dokumentet *Regeringens ungdomspolitik – status og perspektiver* (Undervisningsministeriet 2000). Utbildning pekades här ut som ett högt prioriterat ungdomspolitiskt område, ett mål var att 95 procent av alla unga fullföljer gymnasial

utbildning och ett annat mål var att 50 procent går vidare till högre utbildning. Ett tredje mål i den ungdomspolitiska handlingsplanen från 2000 var full sysselsättning bland unga, med högst 5 procents ungdomsarbetslöshet. Det fanns också målsättningar som berörde ungas tillgång till informationsteknik och möjligheten att få internationella erfarenheter, till exempel genom olika utbytesprogram (Undervisningsministeriet 2000).

Det sektorsövergripande ungdomspolitiska arbetet har under senare åren varit vilande, men det pågår ett viktigt samarbete mellan områdena utbildning, arbetsmarknad och integration. Ett aktuellt exempel är kampanjen *Brug for alle unge* (Alla unga behövs) som är en kampanj för att få fler unga med utländsk bakgrund att fortsätta studera efter den obligatoriska grundskolan men också för att de ska slutföra en utbildning. Kampanjen lanserades 2002 efter en ungdoms hearing i Köpenhamn med målet att formulera visioner och strategier riktade mot unga med utländsk bakgrund. Kampanjen pågår fram till slutet av 2010 och finansieras av danska staten med hjälp av bidrag från Europeiska socialfonden. *Brug for alle unge* beskrivs närmare i avsnittet om skola och utbildning.

Jobcenter i Köpenhamn.
Foto: Emeli Hedenström

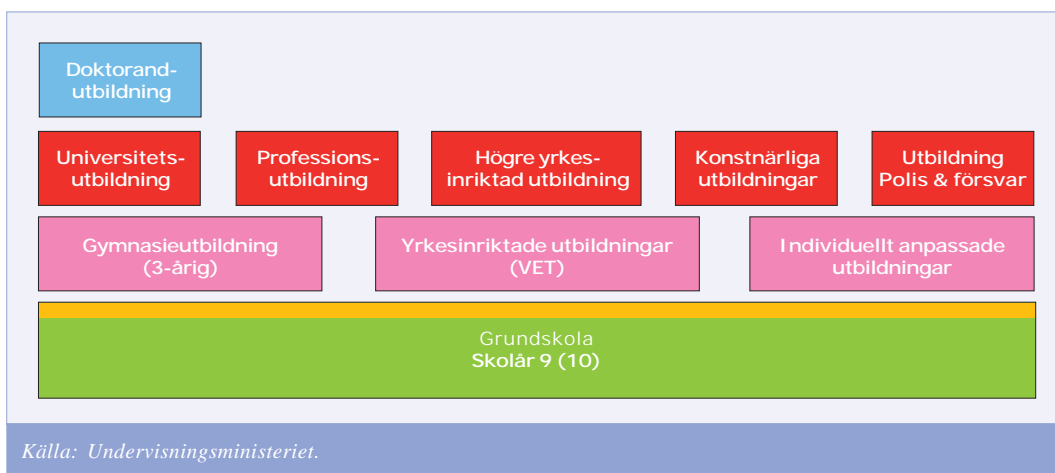
Skola och utbildning

Danmark har en nioårig grundskola, men det är vanligt med ett tionde skolår för dem som ännu inte är behöriga för gymnasiestudier eller behöver mer förberedelser. I så fall börjar gymnasiestudierna vid 17 års ålder. Den obligatoriska utbildningen avslutas alltså normalt när eleverna uppnått 16 års ålder. Omkring 80 procent av eleverna fortsätter med studier på gymnasial nivå.

I Danmark har man under många år använt begreppet tvåspråkiga elever för att beteckna elever som har ett annat modersmål än danska och som först vid kontakt med det omgivande samhället lär sig danska. I den danska grundskolan ingick 10 procent av samtliga elever i kategorin tvåspråkiga elever 2007/2008 (Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration 2009a).

I Danmark finns ingen integrerad gymnasieskola. Utbildningen på gymnasial nivå kan grovt delas in i tre kategorier. För det första finns en *allmänt inriktad och studieförberedande gymnasieutbildning* som avslutas med studentexamen och som ger tillträde till högskole- och universitetsstudier. För det andra finns *företagsekonomiska* och *tekniska skolor* som också räknas till högskoleförberedande gymnasieutbildningar. Omkring 30 procent av en årskull väljer den förstnämnda utbildningsvägen och 15 procent den sistnämnda. Utöver dessa utbildningar finns en tredje huvudform – *yrkesutbildningar*. Dessa är normalt 4- eller 5-åriga och växlar mellan perioder i yrkesskolan och perioder på olika arbetsplatser. Det finns också kortare yrkesutbildningar med lägre krav på teoretiska ämnesstudier. Cirka 40 procent av en årskull väljer yrkesutbildning. De har lärlingskontrakt och får lön under utbildningstiden (Olofsson & Wadensjö 2007, The Danish Ministry of Education 2005).

Den grundläggande yrkesutbildningen är fristående och arbetsplatsförlagd enligt växelutbild-

Figur 2.1 Utbildningssystemet i Danmark.

ningsprincipen, det vill säga att studieperioder i yrkesskola växlas med perioder på en arbetsplats. Utbildningen inleds med allmänna studier under en termin. Syftet med den inledande terminen är att yrkesutbildningen ska bli mer jämförbar med studieförberedande gymnasieprogram. Jämfört med i övriga nordiska länder är dock den danska yrkesutbildningen mindre teoretisk.

Eleverna har också stora möjligheter att själva välja innehållet och omfattningen i de skolförlagda studierna. Flertalet väljer att begränsa grundutbildningen till de obligatoriska 20 veckorna. Trots den relativt begränsade omfattningen har många, framför allt unga med utländsk bakgrund, svårt att klara av de inledande teoretiska kurserna (Olofsson & Wadensjö 2007). Misslyckandet beror många gånger på att eleven inte behärskar det danska språket tillräckligt bra för att kunna följa med i undervisningen.

För bättre studieresultat krävs förutom bättre språkkunskaper hos elever med utländsk bakgrund också att lärarna behärskar konsten att undervisa mångkulturella elevgrupper. Lärarut-

bildningen i Danmark för yrkeslärare omfattar därför numera mångkulturell kompetens. Det finns också ett flertal frivilliga kurser för lärare i yrkesskolor som är inriktade på att stärka lärarnas pedagogiska förmåga att undervisa elever med annan etnisk bakgrund. Bland annat har Roskilde universitet tillsammans med Undervisningsministeriet utvecklat en kurs för kontaktlärare i yrkesskolor (OECD 2009b).

Elever med särskilda behov på grund av låg studiemotivation eller något funktionshinder kan välja en särskild form av yrkesutbildning inom så kallade produktionsskolor. Utbildningen har inslag av teoretiska ämnen i arbetsplatsnära miljöer. Utbildningstiden kan variera men uppgår som längst till ett år. Målgruppen är personer under 25 år som har haft svårt att fullfölja en gymnasieutbildning. Andelen studerande på produktionsskolor motsvarar mellan 5 och 10 procent av det totala antalet elever i gymnasial yrkesutbildning (Olofsson & Wadensjö 2007).

En annan väg för dem som har svårt att klara en ordinarie yrkesutbildning är grundläggande yr-

kesutbildning, *erhvervsgrunduddannelse*, EGU. Utbildningen är kortare än ordinarie yrkesutbildning, vanligtvis två år. Två tredjedelar av utbildningstiden sker på en arbetsplats. Precis som för ordinarie yrkesutbildning har eleverna betydande möjligheter att själva påverka utbildningsinnehållet. De får lön och ett certifikat efter genomgången utbildning (Olofsson & Wadensjö 2007).

Unga med utländsk bakgrund väljer oftare än etniskt danska elever en yrkesinriktad studieväg efter grundskolan (OECD 2009b). Under läsåret 2006/2007 befann sig 40 procent av de 16–19-åriga tjejerna och killarna som själva hade invandrat i gymnasial utbildning, 25 procent följde en annan utbildning (antingen på grundskolenivå eller på eftergymnasial nivå) medan 35 procent inte var i utbildning. Den motsvarande andelen bland unga med dansk bakgrund var 60 procent i gymnasieutbildning, 18 procent i annan utbildning och 22 procent utanför utbildning. Bland dem som var födda i Danmark med utlandsfödda föräldrar var cirka 55 procent i gymnasieutbildning, 20 procent i annan utbildning och 25 procent utanför utbildning

(Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration 2009a).

Relativt många fortsätter med högre utbildning efter gymnasiet, andelen var cirka 20 procent av 20–24-åriga kvinnor och män som själva hade invandrat. Den motsvarande andelen var 35 procent bland unga kvinnor med dansk bakgrund och 22 procent bland unga män med dansk bakgrund. Bland dem som var födda i Danmark med utlandsfödda föräldrar var andelen 31 procent bland unga kvinnor och 19 procent bland unga män. Det bör noteras att en viss andel av studenterna som själva hade invandrat har kommit till Danmark bara för att studera, men det finns inga uppgifter om hur många de är (Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration 2009a).

Tabell 2.1 visar att andelen unga i åldern 20–24 år som står utanför både arbete och studier är betydligt högre bland unga med utländsk bakgrund jämfört med unga med dansk bakgrund.

Av unga som är födda utanför Danmark befinner sig 27 procent av 20–24-åringarna utanför både arbete och studier, jämfört med 8 procent av dem

Tabell 2.1. Andel unga i Danmark i utbildning, arbete och arbetslöshet, efter födelseland, 20–24 år, 2007. Procent

	Födda utanför Danmark	Födda i Danmark med invandrade föräldrar	Födda i Danmark med danskfödda föräldrar
Grundskola	0	0	0
Gymnasial utbildning	3	4	2
Yrkesutbildning	10	13	15
Högre utbildning	19	25	28
Anställda	36	42	44
Arbetslösa	4	3	2
Utanför arbetskraften och inte i utbildning	27	14	8
Total	100	100	100

Källa: Tal og fakta – Udlændinges tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet, 2009. Ministeriet for Flygtninge, Invandere og Integration.

med dansk bakgrund. Situationen för 20–24-åringar med utländsk bakgrund som är födda och uppvuxna i Danmark är också betydligt svårare jämfört med för etniskt danska unga, av dem är det 14 procent som varken arbetar eller studerar.

Beredskap för nyanlända elever

Nyanlända elever hamnar oftast i mottagningsklasser där de får lära sig danska och får en introduktion till det danska skolsystemet. Skolorna är också enligt lagen skyldiga att samarbeta med föräldrarna, vilket omfattar utvecklingssamtal och ofta även olika sociala sammankomster. Att utveckla föräldradiologen med de nyanlända elevernas familjer är något som prioriteras i Danmark.

Ett sätt att underlätta dialogen med föräldrarna med annan etnisk bakgrund är att skolorna har tvåspråkig personal. Det danska undervisningsministeriet har också rekommenderat landets kommuner att anställa tvåspråkiga lärare till skolor där flertalet elever har utländsk bakgrund. En kampanj pågick 2007 i syfte att locka fler unga med utländsk bakgrund till lärarutbildningen. Kampanjen har inte utvärderats än, men en lärarhögskola har rapporterat att andelen nya studenter med annan etnisk bakgrund har ökat påtagligt, omkring hälften av studenterna som påbörjade sina studier 2008 hade utländsk bakgrund (OECD 2009b).

Projektet *Dette virker på vores skole* genomfördes 2007–2009 för att samla in lyckade erfarenheter från undervisningen och integreringen av tvåspråkiga elever i grundskolan. Under 2009 övergick projektet till *Tosprogs-Taskforce* vars syfte var att sprida de goda metoderna till alla grundskolor i Danmark. Projektet är ett samarbete mellan Undervisningsministeriet och Integrationsministeriet.

Tosprogs-Taskforce arbetar både lokalt och nationellt. Det lokala samarbetet bedrivs tillsammans med 16 utvalda grundskolor i fem kommuner spridda över Danmark. Tillsammans med var och en av dessa kommuner och skolor förbereder arbetsgruppen en handlingsplan för att förbättra tvåspråkiga elevers studieresultat. Det nationella arbetet omfattar rådgivning till alla skolor och kommuner.

Verksamheten beskrivs på webbplatsen <http://www.tosprogstaskforce.dk/>.

Bruk for alle unge

Brug for alle unge (Alla unga behövs) är en kampanj för att få fler unga med utländsk bakgrund att fortsätta studera efter den obligatoriska grundskolan, men också för att få dem att avsluta sin utbildning. Bakgrunden till kampanjen är att omkring dubbelt så stor andel unga med utländsk bakgrund hoppar av skolan i förtid, jämfört med andelen unga med dansk bakgrund. Detta gäller både för dem som själva har invandrat till Danmark och för dem som är födda i Danmark med föräldrar som har invandrat. Problemet är störst inom yrkesutbildningar där omkring 60 procent av unga med utländsk bakgrund hoppar av i förtid. Endast ett litet antal av de unga som har hoppat av genomför ett nytt program för yrkesutbildning senare.

Målet med kampanjen är att unga med utländsk bakgrund och deras föräldrar ska bli mer kunniga om vilka möjligheter som finns inom det danska utbildningssystemet, och att de unga ska kunna använda dessa möjligheter på samma villkor som andra unga. Kreativa och nytänkande metoder för att fler unga ska genomföra en gymnasieutbildning behövs för att nå målet. Kampanjen *Brug*

for alle unge har bland annat bedrivit verksamheter med förebilder, rekryteringskampanjer, läxkaféer och andra initiativ som för det mesta drivs av frivilliga.

Läxkaféer (lektiecaféer) är en av aktiviteterna inom *Brug for alle unge* där frivilliga stöttar och handleder unga när de gör sina läxor i danska, matematik, engelska med mera. Verksamheten riktar sig framförallt till tvåspråkiga unga som behöver extra hjälp med läsläsningen. Brug for alle unge-kampanjen stöder mer än 80 läxkaféer runt om i hela landet. Alla läxhjälpare arbetar ideellt. De är inte nödvändigtvis utbildade lärare, men många är studenter vid högre utbildningar eller pensionerade lärare. Läxkaféet är gratis och finns ofta på skolor och bibliotek.

En annan aktivitet är delprojektet *förebilder* (rollemodeller), med både unga och vuxna förebilder. De unga förebilderna studerar eller har avslutat en utbildning och de vuxna förebilderna är föräldrar till unga som valt att studera vidare. Alla förebilder har utländsk bakgrund och tanken är att de unga förebilderna genom sina egna erfarenheter ska motivera och inspirera andra unga att utbilda sig, medan föräldraförebilderna ska informera andra föräldrar om hur de kan stötta sina barns utbildningsval och studier. Förebilderna besöker skolor, ungdomsföreningar, föreningar och utbildningsinstitutioner i hela landet.

Under 2008 startades delprojektet *Fastholdelseskaravanen* (namnet är svårt att översätta men betyder ungefär kvarhållningskaravanen) med fokus på att få unga människor att stanna kvar i utbildning, också det är en aktivitet som ingår i kampanjen *Brug for alle unge*. Om målet att 95 procent av en ungdomsårsklass ska slutföra en gymnasieutbildning ska kunna nås är det viktigt att finna metoder som kan bidra till att framför allt unga med utländsk bakgrund i betydligt större omfattning än idag avslutar sina studier på gym-

nasienivå. Insatserna riktar sig framförallt mot yrkesutbildningar och till dem som arbetar med unga. Yrkesskolorna erbjuder hjälp med bland annat kompetensutveckling av lärare, etablering av läxhjälp, mentorskap, utveckling av föräldradiologen, tillämpad pedagogik och mycket mer. *Fastholdelseskaravanen* finansieras bland annat med medel från Europeiska socialfonden.¹⁸

Om något av projekten som *Brug for alle unge* har initierat visar sig vara framgångsrikt sprids lärdomar från detta projekt till kommuner och skolor i hela landet, vilket bland annat har resulterat i att fler kommuner har börjat arbeta med unga förebilder.

En utvärdering av *Brug for alle unges* verksamhet visade att de flesta unga har upplevt en omedelbar effekt av läxkaféer och förebildsprojektet, bland annat genom ökad motivation (Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration 2009c). Många lärare bekräftade detta, de har märkt en positiv trend både genom ökad kulturell förståelse och genom ökad motivation i skolarbetet. Ett flertal elever uppgav också att de har ändrat sitt beteende efter ett besök från förebildsprojektet. Många unga tyckte att det var särskilt bra att de unga förebilderna hade liknande bakgrund som de själva. Många elever uppgav att det blivit lättare att göra läxorna i och med läxhjälp och många har trivts så bra på läxkaféet att de gått dit även då de inte haft läxor. Utvärderingen visar också att andelen elever som studerar vidare efter grundskolan har ökat och att betygsgenomsnittet har höjts för elever i åtminstone en av de fem undersökta skolorna som har ett läxkafé (Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration 2006).¹⁹

Mer information:

http://www.brugforalleunge.dk/fileadmin/bruger_upload/pdf/BFAU_paa_engelsk.pdf

Regelverk vid arbetslöshet

Utbildning är huvudalternativet för arbetslösa unga i Danmark. Denna strategi har resulterat i satsningar på kortare och flexibla varianter av grundläggande yrkesutbildning. Lokala jobb- och utbildningscentrum erbjuder samordnade tjänster från skolor, arbetsförmedlingar och socialtjänster för att hjälpa de arbetslösa unga att få ordning på sin situation. De får en individuell handlingsplan och deras situation följs upp två år efter avslutad utbildning (Olofsson & Wadensjö 2007).

År 1995 infördes ett krav på att unga under 25 år som varit arbetslösa i ett halvår måste acceptera att delta i en utbildning, annars skulle deras försörjningsstöd minska. Utbildningstiden skulle motsvara minst 18 månader och ersättningen skulle uppgå till 50 procent av arbetslöshetsunderstödet. Kraven skärptes ännu mer 2005, då det beslutades att unga skulle förlora rätten till försörjningsstöd helt om de vägrade att delta i en utbildning. De danska ersättningsystemen för studerande och försörjningsstödsberoende är annars mycket generösa (Olofsson & Wadensjö 2007). Villkoren på arbetsmarknaden i Danmark styrs av *flexicurity* vilket just innebär garantier för den anställdes säkerhet och trygghet genom generösa arbetslöshetsersättningar i kombination med flexibla möjligheter för arbetsgivaren att anställa och säga upp personal efter behov.

Den senaste utvecklingen i Danmark presenterades i regeringens åtgärds paket *Ungepakke* hösten 2009. Ungdomspaketet är tvådelat, det ena riktas mot unga i åldern 18–30 år och det andra mot unga i åldern 15–17 år. Åtgärderna riktade mot den äldre kategorin syftar till att minska ungdomsarbetslösheten medan åtgärderna mot 15–17-åringarna har som mål att alla unga antingen ska utbilda sig, arbeta eller delta i andra stimulerande aktiviteter.²⁰

Ungdomspaketet innehåller förslag inom både utbildningsområdet och arbetsmarknadsområdet. De danska kommunerna har med detta förslag fått ett nytt ansvarsområde, nämligen att se till att alla 15–17-åringar antingen utbildar sig eller har ett arbete. Kommunerna ges frihet att organisera arbetet efter lokala behov, men med inriktning på utsatta ungdomar. Inom utbildningsområdet finns bland annat följande förslag:

- Alla 15–17-åringar ska få en individuell utbildningsplan och kommunen är skyldig att följa upp denna. Utbildningsplanen kan vid sidan av skolutbildningen även omfatta arbete, praktik, utlandsstudier, volontärarbete och talangutveckling inom till exempel idrott, musik eller konst.
- Barnbidraget omvandlas till ungdomsersättning i samband med ungdomstjänst för 15–17-åringar. Kommunen kan stoppa utbetalningen av ungdomsersättning om den unge inte följer sin utbildningsplan. Barnbidraget är 2 558 danska kronor per kvartal under 2009. Ungdomstjänsten ska ligga på samma nivå.
- Unga ska kunna få råd dygnet runt. De ska kunna nå en jourhavande rådgivare via telefon, chatt, sms eller via andra virtuella redskap från tidig morgon till sen kväll.
- Varje individs utveckling följs noga och uppgifterna ska samlas i en ungdomsdatasystem.
- Ett obligatoriskt tionde år i grundskolan ska införas för alla som vill börja på en grundläggande yrkesutbildning (erhvervsgrunduddannelse, EGU), som är en kortare utbildning än den ordinarie yrkesutbildningen.

- Jobbcentrum ges nya möjligheter att arbeta med unga under 18 år. Fram till idag har de danska jobbcentrumen haft en lägsta åldersgräns på 18 år, men nu öppnas andra alternativ än studier på gymnasiet även för 15–17-åringar. De kan erbjudas kortare kompetensutvecklande utbildningar eller arbetsplatspraktik kopplat till mentorer.
- 18–19-åringar med försörjningsstöd ska erbjudas stöd direkt när de anmäler sig som arbetssökande.
- Ökade insatser införs för arbetslösa under 30 år – 100 miljoner danska kronor är öronmärkta för ett nytt initiativ *Ny chance til unge*.
- Ökade satsningar på praktikplatser för unga i yrkesutbildning. Regeringen avsätter 1 miljard danska kronor till praktikplatser.

Nederländerna

Befolkning

Nederländerna har 16,5 miljoner invånare och 19 procent har utländsk bakgrund. Med utländsk bakgrund menas att individen själv är utrikesfödd eller har minst en förälder som är född utanför Nederländerna. I åldersgruppen 13–25 år har 24 procent utländsk bakgrund 2009.

Den officiella befolkningsstatistiken i Nederländerna delar in invånarna i tre kategorier: infödda (båda föräldrarna också födda i landet), utlandsfödda med västerländsk bakgrund²¹ och utlandsfödda med ej-västerländsk bakgrund.²² Av unga med utländsk bakgrund har omkring 70 procent ej-västerländsk bakgrund. De största etniska grupperna kommer från Turkiet (den största gruppen), Marocko, Surinam och Antillerna (CBS 2009, Ministerie van VROM 2009).

Nederländerna var ett av de första länderna i Europa som utvecklade en särskild storstadspolitik. Det var 1994. I början omfattade denna de fyra största städerna Haag, Amsterdam, Rotterdam och Utrecht. Idag omfattar den urbana politiken 31 städer. Det mesta ansvaret ligger hos de deltagande städerna.²³ Varje stad formulerar sina egna mål i ett långsiktigt utvecklingsprogram. Verksamheterna finansieras med hjälp av statliga medel och följs upp enligt en överenskommelse mellan staden och regeringen.

Dagens nederländska storstadspolitik har följande teman:

- utveckla och utöka säkerheten
- utveckla integration och medborgarskap
- utveckla bostadsområden
- stärka de ekonomiska strukturerna och satsa på de unga.

Mellan 2000 och 2007 ökade antalet invandrartäta områden. Av landets drygt 4 000 postnummerområden har numera över 5 procent hög koncentration (det vill säga minst 25 procent) av boende med ej-västerländsk bakgrund (CBS 2009, Ministerie van VROM 2009). Rotterdams stad har som målsättning att skapa mer blandade bostadsområden. Detta gör man genom att nybyggen alltid ska vara av en typ som är underrepresenterad i det aktuella området. Om ett område till större delen består av hyresrätter så ska nytillskotten vara ägarbostäder och tvärtom. Dessutom har Rotterdam sedan 2004 en lag för att reglera inflyttningen till de mest socialt utsatta områdena/gatorna. Lagen hindrar individer med låga inkomster att flytta in i områden som redan präglas av låginkomsttagare bland de boende. Men trots regleringen är boendesegregationen fortfarande högst påtaglig i Rotterdam (Ouweland & Bouma-Doff 2007).

Ungdomspolitik

Ungdomspolitiken ligger högt på den politiska dagordningen i Nederländerna. Det mesta ansvaret ligger på lokal och regional nivå som kan anpassa åtgärderna efter de lokala behoven. Däremot finansieras åtgärderna till stor del med hjälp av staten (Netherlands Youth Institute 2007).

Nederländerna har sedan 2007 samordnat de nationella åtgärderna för barn och unga genom ett eget departement, ett så kallat virtuellt ungdoms- och familjdepartement *Programmaministerie voor Jeugd en Gezin*, som bygger på samarbete mellan fyra olika departement.²⁴ Ungdoms- och familjdepartementet har en ansvarig minister, egen politisk styrning och budget, men till skillnad från ordinarie departement har det virtuella ungdoms- och familjdepartementet inga egna tjänstemän. Dessa kommer istället från de fyra samarbetande departementen:

- Ministerie van Volkgezondheid, Welzijn en Sport (Hälsa-, välfärds- och idrottsdepartementet)
- Ministerie van Justitie (Justitiedepartementet)
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Utbildnings-, kultur- och vetenskapsdepartementet)
- Ministeri van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (Social- och arbetsmarknadsdepartementet).

Ungdoms- och familjeministern ansvarar för de sakområden under dessa fyra departement som berör ungas villkor. De mest prioriterade områdena för nederländsk ungdomspolitik sammanfattas i en handlingsplan för perioden 2007–2011, *Alle kansen voor alle kinderen* (Alla möjligheter för varje barn) (Netherlands Youth Institute 2007). Handlingsprogrammet är riktat mot barn och unga i åldern 0–25 år och utgår från fem grundförutsättningar för goda uppväxtvillkor.

- Hälsosam uppväxt: fysiskt och psykiskt välbefinnande, hälsosam livsstil, kontinuitet i uppföstran och vård.
- Trygg uppväxt: säkerhet, villkorlös kärlek, respekt, uppmärksamhet, gränser, struktur och regelbundenhet, ett tryggt hem fritt från våld, misshandel och sexuella övergrepp samt en säker utemiljö.
- Deltagande i samhället: socialt engagemang, bidra med idéer, aktivt engagemang i det lokala samhället, positiv attityd och medborgarskap.
- Utveckla talanger och ha roligt: utbildning, möjlighet att utöva fritidsintressen som idrott, kultur och fritid samt fri lek.

- God förberedelse för framtiden: ta examen, finna arbete, kapacitet att försörja sig, tillgång till en stimulerande miljö.

Med utgångspunkt i dessa fem punkter har regeringen formulerat tre strategier.

- Stöd till familjer.
- Fokus på förebyggande åtgärder. Problem ska identifieras och åtgärdas så tidigt som möjligt.
- Samverkan och delat ansvarstagande mellan föräldrar, personal, myndigheter och ungdomar.

Regeringen följer ungas situation med hjälp av en Ungdomsmonitor. Ungdomsmonitorn finns tillgänglig som databas på internet (<http://jeugdmonitor.cbs.nl/nl-NL/menu/home/default.htm>) och årliga rapporter ges även ut i bokform. Nyckelindikatorer finns över områdena befolkning, utbildning, hälsa, välfärd, brottslighet och arbete. De insamlade uppgifterna avser barn och unga i åldern 0–25 år och är indelade efter kön, ålder och etnisk bakgrund. De flesta av indikatorerna kan även brytas ner på kommun- och regionnivå.

Den nederländska ungdomspolitiken på nationell nivå kompletteras vid behov med särskilda lokala åtgärder riktade till unga boende i en viss stad. Ett exempel är de lokalt framtagna handlingsprogrammen för att minska utsattheten bland unga i Rotterdam. Ett exempel på nationell satsning för att minska utanförskapet bland olika grupper av unga är satsningen på unga med marockansk bakgrund.

Ett nytt inslag inom det ungdomspolitiska fältet är kommunala ungdoms- och familjecentrum (Centra voor Jeugd en Gezin) i landets samtliga kommuner. Dit kan föräldrar, unga och yrkesverksamma vända sig med frågor om barns och ungas utveckling och hälsa. Alla centrum bygger

på existerande strukturer som numera finns samlade i gemensamma lokaler och med koordinerad verksamhet. Den nederländska samarbetsorganisationen för landets kommuner (Vereniging Nederlandse Gemeenten/VNG) är ansvarig för dessa verksamhetsområden och har därför en koordinerande roll för de kommunala ungdoms- och familjecentrum.

Uppföljningsansvaret för ungdomspolitiken ligger hos ett forsknings- och policyinriktat institut, Nederlands Jeugdinstituut (NJI), som grundades samtidigt som den nationella ungdomspolitiken lanserades 2007. Institutet är ett kunskapscentrum för ungdomspolitik som följer utvecklingen och lämnar förslag till förbättringar inom de områden som omfattas av den nederländska ungdomspolitiken

Skola och utbildning

Skolorna i Nederländerna har en stark nationell styrning och finansieras med hjälp av statliga medel. Kommunernas ansvar är framför allt att utöva tillsyn. Obligatorisk skolgång omfattar 12 år i heltidsstudier, från 5–17 år.

Eleverna väljer studieväg från 12 års ålder och dessa erbjuds ofta på skolorna:

- VWO (Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs) är en 6-årig utbildning (12–18 år) som förbereder för studier på universitetsnivå
- HAVO (Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs) är en 5-årig utbildning (12–17 år) som förbereder för fortsatta högskolebaserade yrkesinriktade studier
- VMBO (Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs) är en 4-årig förberedande yrkesinriktad utbildning (12–16 år).

Dessutom kan eleverna numera även välja PRO (Practical Training) som är en 6-årig utbildning (12–18 år) som kombinerar utbildning med praktik (Ministerie van OCW 2009, Skolverket 2007).

Den gymnasiala yrkesförberedande utbildningen VMBO är 4-årig (12–16 år) och omfattar förutom allmänna ämnen även yrkesinriktade inslag, 60 procent av eleverna går i denna skolform. Efter avslutad VMBO ska eleverna gå en minst 2-årig yrkesutbildning, MBO (Middelbaar Beroeps Onderwijs), innan de är klara med sin skolplikt.²⁵

VMBO-utbildningen har både praktiska och teoretiska inslag, den kan vara både skol- och arbetsplatsförlagd och även inkludera lärlingskontrakt. Den styrs inte av nationella läro- och kursplaner utan av den yrkesexamen som den ska leda till. Anordnarna kan antingen vara offentliga eller privata. Examen leder till ett avgångsbetyg/intyg (Startkwalificatie) motsvarande avgångsbetyg från de studieförberedande utbildningarna HAVO och VWO. Elever som trots olika stödåtgärder misslyckas med att ta examen erbjuds en kompletterande praktik som ska förbereda dem inför en anställning (Ministerie van OCW 2009, Skolverket 2007).

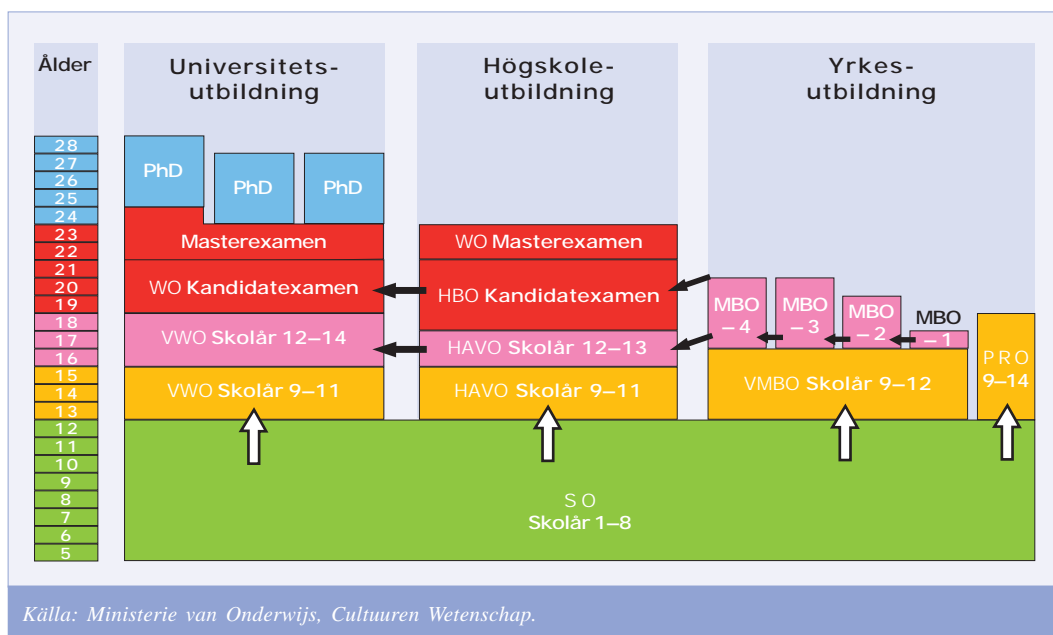
I Nederländerna finns en klar uppdelning mellan högre yrkesutbildning (HBO) och universitetsutbildning. Den förra erbjuds av hogeschulen (högskolor), kräver slutbetyg från HAVO eller VWO och omfattar 240 poäng motsvarande 4 års studier. Det första året är förberedande och erbjuds inom sju områden: utbildning; ekonomi; beteende-/socialvetenskap; språk och kultur; teknologi; jordbruk och miljö; hälsovård/omvårdnad. Kraven på tidigare studier är något lägre än de som gäller för universitetsutbildningar (Skolverket 2007).

Inom högskolan finns det sedan 15 år även möjlighet att kombinera studier med anställning inom så kallade växelvisa utbildningsprogram. På kandidatnivå finns över 500 olika kurser med både omfattande praktik och teoretiska studier och de flesta högskoleutbildningar på masternivå kombinerar praktik med studier. Detta är inte lika vanligt inom universitetsutbildningar, de flesta av de 80-tal kurser som kombinerar studier med praktik finns inom ämnet pedagogik på masternivå och är riktade till lågstadielärare (Onstenk 2008).

Skolresultat

Unga med utländsk bakgrund presterar generellt sett sämre i skolan än elever med nederländsk bakgrund. Medan nästan hälften av samtliga 12-åringar i Nederländerna väljer en högstadieskola med en hög allmän (HAVO) eller högskoleförberedande (VWO) inriktning, uppgår motsvarande andel till 20 procent bland elever med turkisk eller marockansk bakgrund. Den stora majoriteten bland dessa elevgrupper, 80 procent, väljer alltså inriktningen som förbereder en yrkesutbildning (VMBO). Elever med utländsk bakgrund är också överrepresenterade bland elever som behöver ett extra skolår eller som slutar den obligatoriska skolan utan behörighet till nästa studienivå (Dagevos & Gijsberts 2007).

De elever med utländsk bakgrund som faktiskt väljer en hög allmän (HAVO) eller högskoleförberedande (VWO) inriktning klarar dock ofta studierna mycket bra och går vidare till högre utbildning i större omfattning än elever med nederländsk bakgrund. Andelen studenter med turkisk eller marockansk bakgrund i högre utbildning har dubblats sedan 1995. Emellertid tar deras högskolestudier något längre tid och andelen som inte tar slutexamen är också högre bland dessa grupper jämfört med bland studenter med nederländsk bakgrund (Dagevos & Gijsberts 2007).

Figur 2.2 Utbildningssystemet i Nederländerna.

Andelen unga med ej-västerländsk bakgrund som deltar i högre utbildning är 12 procent, jämfört med nästan 17 procent bland unga med nederländsk bakgrund, enligt uppgifter hämtade från den årliga ungdomsmonitorn.²⁶

Arbetsmarknaden

I jämförelse med andra EU-länder är ungdomsarbetslösheten låg i Nederländerna, av 15–24-åringarna var 6 procent arbetslösa i maj 2009, jämfört med 26 procent i Sverige, enligt Eurostat. Situationen på arbetsmarknaden skiljer sig dock kraftigt mellan unga med avslutad skolgång och de som lämnat skolan i förtid. Till exempel var endast 65 procent av unga mellan 15 och 22 år som lämnat skolan i förtid i arbete, jämfört med 81 procent bland unga med avgångsbetyg eller yrkesbevis (Netherlands Youth Institute 2007).

Andelen unga i åldern 15–23 år med utländsk bakgrund som arbetar har ökat från 47 procent 2003 till 56 procent 2008. Emellertid har de fortfarande mycket lägre aktivitetsgrad än unga med nederländsk bakgrund, av vilka 81 procent var i arbete 2008 (CBS, Statistics Netherlands).

Av dem i åldern 15–65 år som fick någon form av stöd till sin försörjning 2003 hade 28 procent utländsk bakgrund. Bland unga i åldern 20–25 år var motsvarande siffra 25 procent (CBS, Statistics Netherlands). Funktionsnedsättningar är den vanligaste orsaken till stöd bland dem med nederländsk bakgrund och bland invånare med ej-västerländsk bakgrund är socialbidrag och ersättning för arbetsförmåga de vanligaste förmånerna (CBS 2009, Ministerie van VROM 2009).

Regelverket vid arbetslöshet

Sedan 2004 finns en riktlinje som anger att arbetslösa unga inom sex månader antingen ska erbjudas utbildning eller arbete. Från och med 2007 krävs att alla unga upp till 18 års ålder ska fortsätta sin utbildning tills de har fått avgångsbetyg eller yrkesintyg, *Startkwalificatie*. Unga i åldern 18–23 år som saknar avgångsbetyg på gymnasienivå (från HAVO, VWO eller MBO) ska erbjudas ett särskilt studieprogram som kombinerar studier med arbete (Ministerie van OCW 2007).

Bättre språkundervisning och attraktivare praktisk utbildning är några av de satsningar som ska leda till minskade avhopp, liksom att engagera mentorer bland de som själva studerar inom högre utbildning. Andra åtgärder som ska minska ungas utanförskap är den förlängda skolplikten till 18 år, fler praktikplatser och bättre uppföljning av elever som avslutar sin förberedande yrkesutbildning, VMBO, och går över till nästa nivå av yrkesutbildning MBO.

Ungdoms- och familjdepartementet har tillsammans med departementet för boende, bostadsområden och integration tagit fram en 4-årig handlingsplan för perioden 2008–2011, *Mångfald i ungdomspolitik* (Diversiteit in het Jeugd-beleid). Planen är inriktad på att skapa bättre stöd för invandrade grupper och öka den interkulturella kompetensen inom de yrkeskategorier som arbetar med dessa grupper. Regeringen har investerat 10 miljoner euron för åtgärder riktade mot barn och unga med utländsk bakgrund och deras föräldrar.

På lokal nivå har kommunerna redan gjort mycket för att förbättra villkoren inom skola, fritid och omsorg. Deras erfarenheter och bedömningar ligger till grund för handlingsplanen. Tre akademiska ”workshops” har hållits för att utveckla ett praktiskt och vetenskapligt förhållningssätt till de

specifika problem som barn och unga med utländsk bakgrund har. Yrkesverksamma inom ungdomsområdet ska genom utbildning och kompetensutveckling förbättra sitt stöd till barn och unga med utländsk bakgrund.

Rotterdam – ett lokalt exempel

Den nederländska ungdomspolitikerna har nationella riktlinjer, men ansvaret för att anpassa åtgärderna efter de lokala behoven ligger på lokal och regional nivå. Vi beskriver därför det ungdomspolitiska arbetet i Rotterdam mer ingående. Den ansvariga enheten för ungdomsfrågor i Rotterdam, *Jeugd, Onderwijs en Samenleving* (JOS), har bildats genom en sammanslagning av de tidigare enheterna för utbildning, social- och arbetsmarknadsfrågor och fritid.²⁷ De driver en Youth Help Desk dit alla unga i Rotterdam som är mellan 17 och 23 år kan vända sig och få information om utbildning, sysselsättning och inkomst.

Rotterdams barn- och ungdomspolitik är inriktad på individer mellan 0 och 18 år och har fyra prioriteringar:

- förebygga och bekämpa ungdomsarbetslöshet
- ta itu med ungas antisociala beteende
- ge föräldrastöd
- uppmuntra till bättre kost och mer motion.

Handlingsplanen med namnet *Att växa upp i Rotterdam: ge stöd och dra gränser* (Opgroeien in Rotterdam: Steun en grenzen) fokuserar på barns och ungas rättigheter och skyldigheter. Unga i åldern 18–23 år som inte kan leva självständigt omfattas av särskilda åtgärder utifrån att alla unga under 23 år som bor i Rotterdam antingen ska utbilda sig, arbeta eller omfattas av ungdomsvård.²⁸

Ett särskilt handlingsprogram för unga i riskzonen, *Varje barn vinner i Rotterdam* (Ieder kind wint in Rotterdam), har tagits fram för att de mest utsatta barnen och ungdomarna ska få rätt stöd i tid. Riskgruppen beräknas bestå av mellan 5 000 och 6 000 barn och ungdomar med komplexa problem. Tidig identifiering av unga som riskerar att hamna i missbruk eller kriminalitet kombineras med stärkta resurser, till exempel familjerådgivning, personligt stöd för unga samt hjälp med boende och utbildning.²⁹

Rotterdams stad arbetar mot skolsegregation för att minska andelen avhopp från skolan och för att stödja och stimulera lågpresterande elever. Genom programmet *Kedjan utbildning, ungdom och integration* (Keten Onderwijs, Jeugd en Integratie) kopplar staden samman alla verksamheter och åtgärder inom områdena utbildning, ungdom, integration och delaktighet. Man vill på så sätt skapa en stabil utveckling mot bättre pedagogiskt klimat och starkare social sammanhållning.

Ett av målen i Rotterdam är att minska antalet unga som befinner sig utanför arbete och studier och som saknar grundläggande kompetens, det vill säga slutbetyg från gymnasiet eller ett yrkesintyg. En konkret åtgärd för att nå det målet var att starta ungdomscentrumet *Jongerenloket* som är en mottagning för unga i utanförskap och som erbjuder allt stöd på ett ställe. Det är utbildningsenheten, arbetsmarknadsenheten och socialtjänsten som tillsammans ansvarar för ungdomscentrumet. *Jongerenloket* är en av de verksamheter som beskrivs i avsnittet om arbetsmarknad i kapitel 3.

Det viktigaste verktyget för skolförnyelse i Rotterdam är den nya Bredeskolan (Nieuwe Brede School). Förutom ordinarie skolverksamhet bedriver Bredeskolan en omfattande fritidsverksamhet med aktiviteter som sport, teater, musik och språkträning, inte bara riktade mot eleven utan även mot hans eller hennes föräldrar. En viktig del av Bredeskolans verksamhet är en fördjupad föräldradyalog och därför arrangeras olika aktiviteter som ska öka föräldrarnas engagemang i skolan. Mottot är: det tar en hel by att uppfostra ett barn. Bredeskolan beskrivs närmare i avsnittet om skolan i kapitel 3.

Rotterdam har dessutom investerat i skolans infrastruktur och i nya läromedel samt gett extra stöd till skolorna i de socialt mest utsatta områdena. Dessutom prövas olika åtgärder för att bromsa utvecklingen mot en allt mer segregerad skola. Det sker genom olika åtgärder på frivillig basis, till exempel genom målsättningen att sammansättningen av elevgruppen i en skola ska motsvara sammansättningen av befolkningen i grannskapet. Om en elevgrupp är överrepresenterad i skolan kan skolans ledning neka att ge plats åt nya elever med den aktuella bakgrunden, till förmån för underrepresenterade elevkategorier.

En annan frivillig åtgärd för att motverka den allt mer segregerade skolan är att familjer med nederländsk bakgrund väljer att placera sina barn i skolor med få elever med etniskt nederländsk bakgrund. De vill att deras barn ska få tillgång till de modernaste skolorna med de bästa resurserna, och dessa finns ofta i de socialt utsatta bostadsområdena där skolorna får extra anslag. Dessa skolor erbjuder också ett brett urval av aktiviteter efter den ordinarie skoldagen, enligt Bredeskolamodellen, vilket även bidrar till att göra den segregerade förortsskolan mer attraktiv för alla familjer.

Fritidsgård på hjul, Osdorp, Amsterdam.
Foto: Amanda Bos Ekman.

Storbritannien och England

Eftersom en stor del av ansvaret för att genomföra nationell politik för unga i Storbritannien har delegerats till de nationella parlamenten i England, Wales, Skottland och Nordirland är det inte en enhetlig politik som förs i de fyra länderna för att motverka ungas utanförskap. I *Fokus 09* har vi därför valt att i första hand studera England närmare. I vissa fall redovisas dock statistik för hela Storbritannien.

Befolkning

Storbritannien har 61 miljoner invånare varav 51 miljoner bor i England. Av dessa är i sin tur nästan 8 miljoner bosatta i London (Data Management and Analysis Group 2009c). Knappt en tredjedel, 31 procent, av Storbritanniens invånare är under 25 år och 12 procent är i åldern 16–24 år (Data Management and Analysis Group 2009b). Av samtliga invånare är 11 procent födda utanför Storbritannien och av dem har drygt 4 procent brittiskt medborgarskap. I London är andelen utrikes födda avsevärt högre, 33 procent. I enskilda stadsdelar är andelen utrikes födda ytterligare högre. I stadsdelen Tower Hamlets, som vi använder som ett lokalt exempel i *Fokus 09*, är andelen utrikes födda 41 procent (Data Management and Analysis Group 2009a).

Av samtliga invånare födda utanför Storbritannien är drygt 600 000 födda i Indien och mellan 400 000 och 500 000 är födda i respektive Polen, Irland och Pakistan (Office for National Statistics 2009a). Den vanligaste anledningen att flytta till Storbritannien är för att arbeta. Under 2007 flyttade 243 000 människor till Storbritannien antingen för att arbeta eller för att söka ett arbete (Office for National Statistics 2009b).

Departementet för *Communities and Local Government* (kommuner och lokalt självstyre) har sedan början av 2000-talet tagit fram ett index som mäter den sociala utsattheten och fattigdomen i engelska bostadsområden. *Index of Multiple Deprivation*, IMD 2007, använder sig av 38 olika indikatorer för att uttrycka utsattheten i engelska bostadsområden. Indexet tar fasta på utsatthet bland annat utifrån hushållens ekonomi, sysselsättning, hälsa, utbildning, boende, offentlig service och kriminalitet. Uppgifterna i IMD 2007 beskriver villkoren på områdesnivå och är inhämtade från 32 000 bostadsområden i England. IMD 2007 används som ett verktyg för att identifiera områden med särskilda behov av stöd och åtgärder.

Socialt utsatta och fattiga bostadsområden är utspridda över i princip hela England. De fattiga områdena är dock i mindre utsträckning belägna i södra England än i övriga delar. Många av de fattigaste områdena återfinns centralt i storstadsområden som Manchester, Liverpool, Newcastle, Birmingham, Sheffield, Leeds och Nottingham. I London är många av de fattigaste områdena belägna i den nordöstra delen av inre London³⁰ (Communities and Local Government 2009).

Ungdomspolitik

I Storbritannien har ansvaret för att genomföra ungdomspolitiska åtgärder delegerats till de nationella parlamenten i England, Skottland, Wales och Nordirland. En stor del av åtgärderna som rör ungas utbildningssituation och inträde på arbetsmarknaden genomförs på kommunal nivå. Ramarna för åtgärderna är dock ofta tydligt reglerade, ofta genom lagstiftning från den nationella nivån. Det lokala självstyret i England på det ungdomspolitiska området är begränsat i jämförelse med i Sverige. Genom det, med svenska mått, centraliserade sättet att styra kommunerna har en rad omfattande reformer i syfte att stärka ungas situation kunnat genomföras på ett likartat sätt i alla delar av England under 2000-talet.

The Children Act 2004 utgör ramverket för Englands ungdomspolitik.³¹ I lagen stärks alla barns och ungas rätt till välfärd. Lagens utgångspunkt är att varje barn och ung människa upp till 20 år har rätt till god hälsa och att känna sig trygg, att leva ett meningsfullt och stimulerande liv, att bidra till samhället samt att uppnå ekonomiskt välstånd. Ansvaret för att lagen följs ligger på den lokala nivån.

De fem målsättningarna genomsyrar alla aspekter av politiken mot barn och unga i England. Med *The Children Act 2004* infördes också krav på lokala myndigheter att samarbeta med andra aktörer för att uppfylla målen. Från och med 2008 förväntas alla lokala myndigheter erbjuda integrerade stödverksamheter för unga.

En annan lag som tillkom 2006, *The Inspections and Education Act*, medför en skyldighet för lokala myndigheter att erbjuda varierade utbildningsalternativ för unga, både inom och utanför den ordinarie skolutbildningen.

I *The Childrens Plan* från 2007 formulerar regeringen sin vision för barn, unga och familjer. Visionen omfattar åtgärdsförslag inom områdena ungas försörjning, ungas hälsa, ungas rättsliga situation och att skolor ska bredda sin verksamhet genom samarbete med andra aktörer.

I England är det sedan 2007 departementet för barn, skolor och familjer (DCSF) som har det övergripande ansvaret för ungdomsfrågorna. Det är också detta departement som ansvarar för att samordna och representera brittisk ungdomspolitik internationellt. För närvarande är det statsrådet Beverley Hughes som är närmast ansvarig för ungdomspolitiken i egenskap av minister för barn, unga och familjer.

Departementet för barn, skolor och familjer samverkar med ett antal andra offentliga organ i arbetet med ungdomsfrågor. I frågor som rör ideellt arbete sker ofta samverkan med *The Office of the Third Sector* inom regeringskansliet. Nära samarbete sker också ofta med departementet för *Communities and Local Government*. I frågor om utanförskap och social exkludering sker samarbete med arbetsgruppen mot social exkludering (The Social Exclusion Task Force) som sorterar under regeringskansliet.

Arbetsgruppen mot social exkludering bildades 2006 och efterträdde den tidigare motsvarigheten *Social Exclusion Unit* som funnits sedan 1997. De har i uppdrag att arbeta tillsammans med samtliga departement för att Englands socialt sett mest utsatta och marginaliserade invånare ska få bättre levnadsvillkor och att denna grups behov och intressen ska prioriteras.

Skola och utbildning

De olika delarna av Storbritannien, England, Wales, Nordirland och Skottland, har delvis olika utbildningssystem. Här beskrivs i första hand det engelska systemet.

I England har två tredjedelar av skolorna offentliga huvudmän och är offentligt finansierade genom lokala skolmyndigheter, så kallade *Local Education Authorities* (LEA). Cirka 7 procent av skolorna har privata huvudmän och är helt privat finansierade. Dessa skolor ska vara registrerade och genomgår inspektion men behöver inte följa den nationella läroplanen och andra föreskrifter. Resten av skolorna är så kallade *voluntary schools* med kyrkor, företag eller andra juridiska personer som huvudmän, även dessa skolor är dock offentligt finansierade. De allra flesta skolorna i England har sålunda offentliga huvudmän vilket kan jämföras med Nederländerna där 70 procent av skolorna har privata huvudmän (Skolverket 2007).

I England fördelas styrningen, ledningen och finansieringen av utbildningen på två nivåer, den centralt statliga samt den lokala nivån. På den centrala nivån är det *Department for Children, Schools and Families*, DCSF, som sedan en omorganisation 2007 ansvarar för utbildningsfrågor. Utöver departementet finns på denna nivå även ett antal myndigheter och andra centrala organ med olika specialiserade uppgifter. Under de senaste decennierna har man i England på olika sätt stärkt de enskilda skolornas autonomi.

De lokala skolmyndigheterna har reformerats och omorganiserats enligt *The Local Government Act 2000*. *Local Education Authorities* (LEA) ska ha en förvaltning med ansvar för frågor som tillgång till utbildning, förskoleverksamhet, uppföljning och tillsyn, särskilda stödinsatser och läsårstider, i princip samma som svenska kommuner.

Kommunerna finansierar skolorna via egna skatteintäkter kompletterade med statsbidrag.

Utbildningssystemet i England är för närvarande på väg att reformeras och en av förändringarna är att den obligatoriska skolan förlängs från 16 till 18 års ålder.

Utbildningsministeriet har inte fastställt några nationella studieprogram, program mål, läroplaner eller kursplaner motsvarande den svenska gymnasienivån. Den läroplan som eleverna följer har godkänts av en så kallad *awarding body*.

Academic courses är den traditionella vägen för de 16–17-åringar som ämnar gå vidare till högre utbildning. De rekommenderas att studera upp till fem ämnen under det första året. Därefter fördjupar de sig ofta i tre ämnen. Skolor kan dessutom bestämma att vissa kurser är obligatoriska, till exempel studievägledning, idrott och religionskunskap. Alla kurser och delkurser bedöms och betygssätts enligt en skala A–E samt U för icke godkänt. Slutmålet är en examen kallad *General Certificate of Education, Advanced* eller *Advanced Subsidiary level* (GCE A-level/ AS-level).

Yrkesutbildningar (*Vocational courses*) har traditionellt erbjudits i *colleges* men blir alltmer tillgängliga i skolor och utbildning för den grundläggande yrkesexamen och kan påbörjas redan i 14-årsåldern. Redan 1995 inleddes en satsning på modern lärlingsutbildning avsedd att leda till yrkesexamen motsvarande nivå 3 av *National Vocational Qualifications*. Denna lärlingsutbildning kan påbörjas från 16 års ålder. De flesta lärlingar har samma status som anställda, det vill säga de har lön. Inom 80 sektorer leder utbildningen till examina, till exempel inom industri, byggnation, företagande, bank, it och detaljhandel. Ett nationellt ramverk ska tas fram som ska reglera förhållandet mellan arbetsgivaren och lärlingen. Inom ramen för satsningen *New Deal* görs

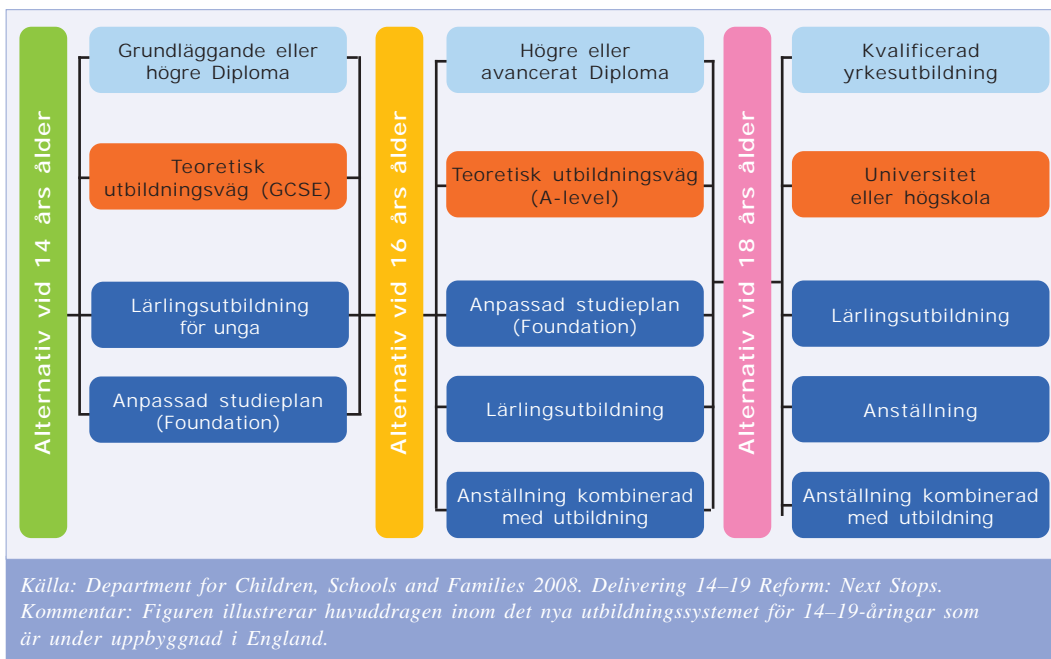
insatser för arbetslösa 18–24-åringar som bland annat kan innehålla utbildning. Från 2004 har alla unga med fem eller fler godkända betyg i ett *General Certificate of Education* rätt till lärlingsutbildning.

Det engelska skolsystemet är för närvarande inne i en omfattande förändringsprocess (figur 2.3). En av förändringarna är att skolplikten förlängs från 16 till 18 års ålder. Målet med reformerna är att alla unga ska kunna hitta en utbildningsväg som passar dem. Det betonas att varierande behov och förutsättningar inte ska vara ett hinder för någon. Samtidigt motiveras mångfalden i utbudet med att det är viktigt med engagemang i utbildningen. Systemet kan också beskrivas som flexibelt. Tanken är att inga dörrar ska stängas vid val av utbildningsväg. Exempelvis kan även den som valt en praktisk yrkesutbild-

ning eller lärlingsutbildning tillgodoräkna sig poäng för att senare styra över till en mer teoretisk akademisk utbildning och vice versa.

För att underlätta för unga och deras föräldrar att navigera i det komplicerade utbildningssystemet är varje lokalt skoldistrikt skyldigt att tillhandahålla en internetbaserad plattform som kallas *14–19 prospectus*. Denna plattform innehåller information om alla tillgängliga utbildningar. Plattformen är utformad som en elektronisk yrkesvägledare där unga kan ange vilken yrkeskarriär de siktar på och direkt få svar vilka alternativa utbildningsvägar och konkreta skolval som kan ta dem dit de siktar.

Redan vid 14 års ålder ställs unga inför sina första vägval. Ett alternativ är Diplomas som innehåller ett brett utbud av inriktningar som kombinerar praktiska och teoretiska undervisningsmoment.

Figur 2.3 Utbildningssystemet i England.

Det andra alternativet vid 14 års ålder är GCSE som är att den traditionella teoretiska utbildningsvägen. Ett tredje alternativ är att välja en lärlingsutbildning för unga (young apprenticeship).³² Vid 14 års ålder finns även alternativet Foundation Learning. Detta är ett nytt system för att effektivt kunna skraddarsy individuella utbildningsprogram för dem mellan 14 och 19 år med särskilda behov och som har svårt att klara av behörighet för vidare utbildning. Systemet med Foundation Learning ska underlätta för utbildningsanordnare att erbjuda undervisning i alternativa former som tidigare inte godkännts som en del av läroplanen och som tidigare inte haft ett formellt meritvärde. Foundation Learning kombinerar ofta funktionella baskunskaper i kärnämnen med livskunskap och kurser inriktade mot elevens personliga intresseområden. Anpassade Foundation Learning program kan också vara ett alternativ för unga som inte trivs i skolan och som vill kombinera arbete med en långsammare studietakt.

Vid 16 års ålder ställs unga i det nya systemet inför fem alternativ: Man kan stanna kvar i sin gamla skola eller söka till ett College för att ta en teoretiskt inriktad och högskoleförberedande examen (A-levels). Man kan studera för att uppnå den nya formen av examen som kallas för Diploma. Som tidigare nämnts är detta en examen som finns med många olika ämnesinriktningar och som blandar teoretiska och praktiska studier. Ett ytterligare alternativ är att välja en lärlingsutbildning. Detta innebär att utföra ett avlönat arbete på arbetsplats med inslag av utbildning. Det är även möjligt att vid 16 års ålder fortsätta studera på ett individuellt anpassat studieprogram, Foundation Learning. Ett sista alternativ är att faktiskt börja arbeta vid 16 års ålder. Kravet som ställs i det nya systemet är dock i sådana fall att arbetsgivaren går med på att den anställda får ledigt en dag i veckan för att fortbilda sig.

En ny nationell skolmyndighet, *Learning and Skills Council* (LSC), har ansvar för att det finns tillgång till utbildning för alla i skolpliktig ålder. De arbetar via ett nätverk av lokala LSC och ska förmå lokala arbetsgivare att erbjuda platser till yrkesutbildning och ge ekonomiska bidrag. De ska också tillsammans med de lokala arbetsgivarna definiera arbetsmarknadens behov av yrkesfärdigheter och identifiera hur de utbildningserbjudanden som finns möter dessa kompetensbehov.

Vidare finns ett ansvarigt offentligt organ, *UK Commission for Employment and Skills (UKCES)*, som ska ta fram vilka krav på arbetskraft som behöver identifieras och vidareutvecklas. *UKCES* leds av näringslivet och har huvudansvaret för att förmedla arbetsgivares syn på yrkesutbildningen till beslutsfattare på den nationella nivån. *UKCES* har i sin tur stött utvecklingen av sektorsorgan, *Sector Skills Councils*, som leds av arbetsgivare och finns i hela Storbritannien. Idag finns 25 licenserade *Sector Skills Councils* som täcker i princip alla branscher av ekonomisk betydelse. Förutom arbetsgivare är fackliga representanter och yrkes-/branschorgan representerade i dessa sektorsorgan.

Sector Skills Councils ska verka för att: minimera risken för brist på arbetskraft med rätt kompetens inom den egna branschen, öka produktiviteten, öka kompetensen inom den befintliga yrkessektorn och öka utbildningsutbudet inom den egna sektorn. Exempel på uppgifter kan vara att utveckla moderna lärlingsutbildningar och nationella examens- och kravspecifikationer för respektive sektor som de representerar. Ytterst är det *The Qualifications and Curriculum Authority (QCA)* som samordnar, upprätthåller och kontrollerar de standarder, examina och examinationer som *awarding bodies* ansvarar för.

Skolresultat

År 2008 befann sig 80 procent av alla 16–18-åringar i England i någon form av utbildning. Av de 20 procent som inte befann sig i utbildning hade 10 procent ett arbete medan 10 procent varken arbetade eller studerade (Department for Children Schools and Families 2008b).

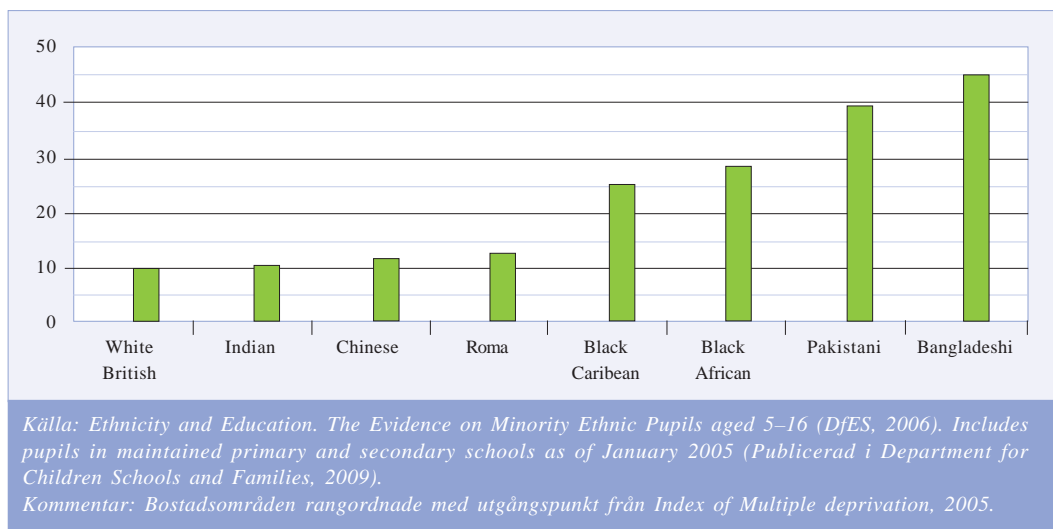
Resultaten från nationella prov utförda i 16-årsåldern skiljer sig mellan elever med olika etnisk härkomst. I de nationella proven i 14-årsåldern var de genomsnittliga resultaten för barn med pakistansk, bangladeshisk, karibisk och afrikansk bakgrund i samtliga fall betydligt sämre än för barn med vit engelsk bakgrund. Många elever med minoritetsbakgrund lyckades dock förbättra sina studieresultat påtagligt i åldern 14–16 år jämfört med under tidigare årskurser.

Gruppen elever med vit engelsk bakgrund är extremt polariserad, det vill säga att i gruppen ingår både hög- och lågpresterande elever, och prov-

resultaten påverkas kraftigt av olika socioekonomiska faktorer som föräldrarnas sociala klass-tillhörighet och ekonomi samt om familjen är bosatt i ett socialt utsatt bostadsområde. Faktorer av detta slag påverkar resultaten bland elever med bakgrund i alla etniska grupper, men allra tydligast bland dem med vit engelsk bakgrund. (Department for Children Schools and Families 2008c, Department for Children Schools and Families 2009).

Som framgår av figur 2.4 bor 45 procent av de engelska eleverna med bakgrund från Bangladesh i något av de 10 procent fattigaste bostadsområdena. Samma sak gäller nästan 40 procent av eleverna med pakistansk bakgrund och nära 30 procent av eleverna med afrikansk bakgrund. Cirka 10 procent av eleverna med vit engelsk, indisk och kinesisk bakgrund bor i något av de 10 procent fattigaste bostadsområdena.

I England används ofta den behovsprövade rätten till fria skolmåltider som ett sätt att urskilja

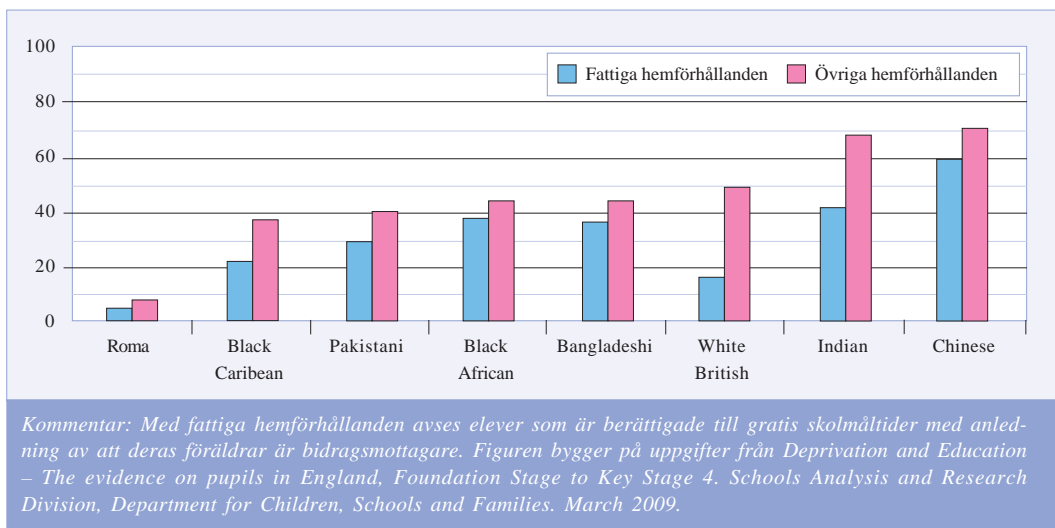
Figur 2.4 Andel elever som bor i de 10 procent fattigaste bostadsområdena i England efter etnisk bakgrund, 5–16 år, 2005. Procent.

elever som kommer från de allra fattigaste hemförhållandena. Elever från de fattigaste familjerna uppvisar tre gånger så hög sannolikhet att ofta skolka från undervisningen än elever från mer välbeställda hem. De fattigaste eleverna uppvisar vidare en sju gånger så hög sannolikhet att vara permanent avstängd från sin skola i åldern 5–11 år och tre och halv gånger så hög risk att vara avstängd i ålder 11–16 år. I de avgörande examina som sker i 16-årsåldern är det endast 21 procent av eleverna från de fattigaste familjerna som uppnår tillräckliga provresultat för att gå vidare till högre akademiska studier jämfört med 49 procent av övriga elever (Department for Children Schools and Families 2009).

Som framgår av figur 2.5 är skillnaden i skolresultat mellan elever från de fattigaste hemförhållandena och elever från mindre fattiga hemförhållanden störst bland elever med vit brittisk bakgrund. Andelen 16-åringar som klarar behörighet

till vidare teoretiska utbildningsvägar är 32 procentenheter lägre bland elever med vit brittisk bakgrund från de fattigaste hemmen än bland elever från övriga hemförhållanden. Med övriga hemförhållanden menas elever från de hem som inte är berättigade till fria skolmältider. Den allra minsta andelen elever som klarar examen för vidare teoretiska utbildningsvägar finns bland elever med romsk bakgrund.

I en jämförelse mellan OECD-länderna ser vi att England ligger i mellanskiktet när det gäller socioekonomisk skolsegregation. Segregationen är högre än i Skottland och de nordiska länderna men lägre än i länder som Tyskland, Ungern och Österrike där man har en tidig och tydligare uppdelning mellan teoretiska och praktiska utbildningsvägar (Jenkins, Micklewright & Schnepf 2006).

Figur 2.5 Andel elever som klarar examen för vidare teoretiska studier, 16 år, 2007. Procent.

Den engelska skolan är dock i hög grad etniskt segregerad. Elever med indisk, pakistansk och bangladeshisk bakgrund går i högre grad i segregerade skolor än elever med afrikansk eller karibisk bakgrund. Den etniska segregationen i England har ett ganska svagt samband med inkomst-segregation (Burgess & Wilson 2004).

Arbetsmarknaden

Bilden av situationen på arbetsmarknaden för unga i Storbritannien är splittrad. Om man ser till övergången från utbildning till arbete under de senaste 15 åren är det tydligt att ungas inträde på arbetsmarknaden och karriärsutseende har förbättrats sedan mitten av 1990-talet. Detta tack vara en kombination av särskilda arbetsmarknadsåtgärder riktade till unga, en allmän förstärkning av välfärdssystemet och en gynnsam ekonomisk utveckling. År 2007 var 16 procent av unga i Storbritannien långtidsarbetslösa vilket var 7 procentenheter lägre än 1997 och 4 procentenheter lägre än genomsnittet för OECD. Under hela 1990-talet blev det också allt lättare för unga med lågavlönade arbeten att göra lönekarriär.

Andra indikatorer ger dock en mer negativ bild. Arbetslösheten bland unga som minskade kraftigt under andra halvan av 1990-talet har ökat igen under senare år. Under 2007 var arbetslösheten 14 procent för att öka till 20 procent 2009. Bakom ökningen döljer sig framförallt en allt svårare situation på arbetsmarknaden för tonåringar i åldern 16–19 år.

Arbetslösheten har dock ökat bland alla unga till följd av den pågående finanskrisen. Storbritannien har också en stor grupp unga som står utanför såväl arbete som utbildning (NEET). Det viktigaste arbetsmarknadsprogrammet för unga i Storbritannien under senare år har varit *New Deal*

for Young People. Detta program har bedömts vara effektivt för att sätta unga i arbete även om ett mer långvarigt fotfäste på arbetsmarknaden har visat sig svårare att uppnå. Det finns nu tecken på att *New Deal for Young People* inte längre är lika effektivt som tidigare. En femtedel av de unga som fått jobb genom *New Deal* under 2007 slutade arbeta igen inom 13 veckor och återföll i bidragsberoende (OECD 2008).

Regelverket vid arbetslöshet

Unga i åldern 18–24 år som fått arbetslöshetsersättning i sex månader är skyldiga att ingå i arbetsmarknadsprogrammet *New Deal for Young People*. Det är även möjligt att ta del av programets olika åtgärder innan de sex månaderna gått om den arbetslöse och dennes personliga arbetsförmedlare kommer överens om detta.

Under de första 16 veckorna av *New Deal for Young People* träffar den arbetslöse sin personliga rådgivare varje vecka för intensiv coachning och arbetsökande. Man försöker komma fram till vilken typ av arbeten som den arbetslöse skulle vilja ha, vilka handlingsalternativ som finns och tar fram en handlingsplan. Den arbetslöse får råd kring situationen på arbetsmarknaden och hjälp att sätta samman jobbsökningar och ett CV. Arbetsförmedlingen står också för vissa kostnader som den unge har i samband med jobbsökandet.

Om det första stadiet inte leder till en anställning erbjuds de arbetslösa vanligtvis under upp till ett halvår ett av fyra alternativ: en subventionerad anställning, en utbildningsinsats på heltid, arbete inom en ideell organisation eller ett arbete inom miljövårdsområdet. Om inte heller detta leder till anställning inträder en sista fas som kan pågå i upp till 26 veckor där ytterligare insatser,

Rappare från Talent House i Rotterdam.
Foto: Amanda Bos Ekman.

inklusive intensiv coachning, sätts in för att få den unge i arbete. I åtgärds paketet ingår också att de första månadernas lönekostnader efter att ha befunnit sig inom New Deal bekostas av staten så att inkörsperioden för den unge som nyanställts inte blir en ekonomisk belastning för arbetsgivaren. Om den unge efterfrågar detta ingår även i New Deal for Young People möjligheten att få en personlig mentor som den unge kan ha kontakt med såväl under arbets sökandet som efter anställning.

Den huvudsakliga ersättningen som ges till arbetslösa i England kallas för *Jobseeker's Allowance*. Den ges till personer från 18 års ålder som omgående är beredda att ta ett arbete och som är aktivt arbets sökande. För 16- och 17-åringar som är arbetslösa är det svårt att få ersättning i England om hon eller han inte är ensamstående förälder, förhindrad att arbeta för att man har barn hemma, registrerad som funktionshindrad eller har ansvar för vården av någon närstående med funktionshinder. Arbetslöshetsersättningen kan som mest ge 51 pund i veckan för arbetslösa i åldern 18–25 år.

Christian Langola, ungdomsarbetare,
Ladbroke Grove i London.
Foto: Amanda Bos Ekman.

Tower Hamlets – Ett lokalt exempel

I Fokus 09 kommer stadsdelen Tower Hamlets att vara ett lokalt exempel när åtgärder för att minska utanförskap bland unga diskuteras. Tower Hamlets är en stadsdel belägen öster om inre centrala London. I the *London Borough of Tower Hamlets* ingår en stor del av det historiska området East End och större delen av det nyuppförda området Docklands som är ett dominerande finanscentrum i London och rymmer flera av stadens högsta och mest spektakulära byggnader. Tower Hamlets är en av de fem stadsdelar som ska stå värd för Olympiaden 2012. Av stadsdelens invånare är 41 procent födda utanför Storbritannien, vilket är en av de största andelarna i London. Den helt dominerande etniska gruppen i stadsdelen har sin bakgrund i Bangladesh. Tower Hamlets har också ett av de absolut högsta arbetslöshetstalen i England med 12 procent arbetslösa vilket kan jämföras med 5 procent i England som helhet 2006 (Data Management and Analysis Group 2009c).

KAPITEL 3

Insatser och arbetssätt

I detta kapitel beskrivs de insatser och verksamheter som Ungdomsstyrelsen har besökt i samband med Fokus 09. Förutom intervjuerna under studiebesöken och de underlag som vi fick i samband med besöken bygger beskrivningarna på information som är tillgänglig på internet eller i olika utvärderingar och rapporter. Några beskrivningar bygger endast på skriftliga källor. Studiebesöksprogrammen finns i bilaga 2.

Det första avsnittet, *Utbildning*, beskriver insatser och arbetssätt för att förbättra elevers studieresultat i skolor i socialt utsatta områden. Här beskriver vi till exempel metoder för att stärka elevers språkkunskaper och för att fördjupa dialogen med föräldrarna, högaktuella frågor såväl i Sverige som i de besökta länderna. I avsnittet om utbildning beskriver vi också hur de olika länderna arbetar för att underlätta övergången från grundskola till gymnasial utbildning och för att förhindra avhopp från pågående utbildning.

Det andra avsnittet, *Arbetsmarknad*, beskriver insatser och arbetssätt som på olika sätt ska underlätta ungas inträde på arbetsmarknaden, minska andelen unga utanför studier och arbete samt förkorta tiden som en ung person är arbetslös. Utifrån erfarenheterna i *Fokus 08 – En analys av ungas utanförskap* (Ungdomsstyrelsen 2008b) är två aspekter särskilt intressanta, nämligen hur ungas kontakter med arbetslivet stärks genom olika åtgärder samt vilka lösningar som de olika länderna har för att erbjuda unga ett samordnat stöd.

I det tredje avsnittet, *Delaktighet i samhället*, beskriver vi insatser och arbetssätt för att öka ungas delaktighet i samhället. I hela Europa finns en gemensam trend med minskande intresse för traditionellt politiskt deltagande bland unga, och bland vuxna är valdeltagandet alarmerande lågt i de socialt utsatta bostadsområdena där flertalet har utländsk bakgrund. Här beskriver vi bland annat metoder där unga får en aktiv konsulterande roll i lokala beslutsprocesser och metoder där unga samverkar med styrande politiker genom rådgivning och mentorskap.

Utbildning

Ungdomsstyrelsens bedömning i Fokus 08 (Ungdomsstyrelsen 2008b) var att mer kan göras för att elever i utsatta bostadsområden ska kunna avsluta grundskolan med behörighet till gymnasiet nationella program. Fyra förslag och rekommendationer lämnades för att förbättra elevers skolsituation.

- Bättre möjligheter för kommunala skolor i utanförskapsområden att rekrytera lärare med rätt kompetens och erfarenhet.
- Språksatsningar genom mer undervisning i modersmål, undervisning i kärnämnen på andra språk än svenska och förstärkta satsningarna på svenska språket.
- Satsningar på lärarnas kompetens för att göra dem bättre rustade att undervisa i mycket blandade elevgrupper.
- Stärkt samverkan mellan skolor, arbetsmarknadens aktörer och högskolor.

Skolkulturen och skolans pedagogiska miljö påverkar elevernas resultat. Enligt Skolverket har forskning visat att lärares engagemang, självförtroende, trygghet i yrkesrollen samt förmåga att skapa sociala band till kollegor och elever är mycket viktiga faktorer. Det finns också starkt forskningsstöd för att skolor med ett elevfokuserat arbete, det vill säga höga lärarförväntningar på elevernas resultat och förtroendefulla relationer till eleverna, har bättre förutsättningar för goda elevresultat. Skolor som arbetar förebyggande och systematiskt med sociala relationer, positiv skolmiljö och lärares ledarskap har också bättre förutsättningar för goda resultat (Skolutvecklingsmyndigheten 2008, Skolverket 2009c).

Insatser och arbetssätt inom utbildning i Danmark

Omkring 10 procent av eleverna i den danska grundskolan har ett annat modersmål än danska. Det vanligaste begreppet för att beteckna elever som har ett annat modersmål än danska är tvåspråkiga elever (tosprogede elever). Ett initiativ för att stödja insatser på området är *Tosprogs-Taskforce* vars syfte är att sprida metoder som kan förbättra tvåspråkiga elevernas studieresultat till alla grundskolor i Danmark. Projektet bedrivs i samarbete med Undervisningsministeriet och Integrationsministeriet. Arbetet sker bland annat genom en bred satsning på pedagogiskt innehåll och utbildning av lärare och ett utvecklat samarbete mellan skolan och hemmen.

Endast 82 procent av de danska eleverna fortsätter sina studier direkt efter grundskolan. Därför är det mest prioriterade målet inom utbildningspolitiken att en större andel unga ska skaffa sig en gymnasial utbildning. Det kortsiktiga målet är att minst 85 procent av en ungdomskull slutför en gymnasieutbildning 2010 och att andelen har ökat till minst 95 procent 2015.

För att målet ska kunna nås har den danska regeringen ökat satsningen på att stödja tvåspråkiga elever inom grundskolan och att utveckla nya metoder för föräldradiolog. En annan möjlighet att rusta högstadiel elever för vidare studier finns inom *Ungdomsskolen*. Alla danska kommuner är skyldiga att erbjuda unga mellan 14 och 18 år ett kostnadsfritt och kvalitativt utbud av kurser som motsvarar önskemål och behov hos ungdomarna i kommunen. Den kommunala organisationen för detta uppdrag kallas Ungdomsskolen. På Ungdomsskolen kan unga delta i kurser i skolämnen men också i olika fritidsverksamheter. All undervisning sker efter ordinarie skoltid och med behöriga och kompetenta lärare som undervisar utan lagstadgade kursplaner och med ibland väldigt otraditionella metoder.

Dansk gymnasieutbildning är i huvudsak uppdelad i studieförberedande utbildning och yrkesutbildning. Den studieförberedande utbildningen har fyra inriktningar, STX, HHX, HTX och HF. STX och HF ger en bred utbildning med inslag av humaniora, naturvetenskap och samhällsvetenskap. HHX har inriktningen företagsekonomi i kombination med bland annat främmande språk. HTX är en teknisk utbildning.

Förkortningar

STX: Studenteksamen
HHX: Højere handelseksamen
HTX: Højere teknisk eksamen
HF: Højere forberedelseseksamen

De yrkesinriktade studierna varierar i längd, det kan ta upp till fem och ett halvt år att bli färdig med en yrkesexamen. Den danska yrkesutbildningen är utformad enligt växelutbildningsprincipen, det vill säga att studieperioder i yrkeskolan växlas med perioder på en arbetsplats. Till

skillnad från i Sverige, där en yrkesinriktad gymnasieutbildning ska kompletteras med ett fortsatt lärande i arbetslivet, ger den danska yrkesutbildningen full yrkeskompetens, men omfattar i mindre omfattning teoretiska skolämnen.

Unga som har svårt att klara en ordinarie yrkesutbildning kan istället välja en grundläggande yrkesutbildning, *erhvervsgrunduddannelse*, EGU. Utbildningen är kortare än ordinarie yrkesutbildning, vanligtvis två år. Två tredjedelar av utbildningstiden sker på en arbetsplats. De får lön och ett certifikat efter genomgången utbildning.

Elever med särskilda behov på grund av låg studiemotivation eller något funktionshinder kan välja en särskild form av yrkesutbildning inom så kallade produktionskolor. Utbildningstiden kan variera men uppgår som längst till ett år.

Undervisning och fritidsaktiviteter på fritiden – Ungdomsskolen

Ungdomsskolen i Köpenhamns kommun erbjuder unga i åldern 13–18 år möjlighet att kostnadsfritt delta i olika fritidsaktiviteter samt att vid behov delta i fördjupad undervisning. Verksamheten ligger under Børne- og Ungdomsforvaltningen och är uppdelad på fyra enheter med ett gemensamt sekretariat. Inom ungdomsskolen arbetar cirka 100 heltidsanställda och cirka 350 timanställda lärare. Varje år har ungdomsskolen cirka 6 000 elever och den årliga budgeten ligger på cirka 50 miljoner danska kronor.³³

Sedan 1942 är ungdomsskolens existens säkrad genom lagstiftning. Ungdomsskolen har ända från början haft som mål att ge unga en meningsfull fritid och samtidigt fostra dem i demokrati, två mål som än idag är viktiga i ungdomsskolens verksamhet. Idag syftar det konkreta arbetet dels till

att minska den utbildningsmässiga klyftan mellan medelklassens ungdomar och mindre privilegierade ungdomar, dels till att erbjuda unga ett kvalificerat utbud av fritidsundervisning.

Delar av verksamheten är inriktad mot att hjälpa socialt utsatta ungdomar utan jobb eller utbildning att påbörja en utbildning eller hitta ett jobb. I verksamhetens mål- och handlingsplan står att ungdomsskolen ska verka för att hjälpa den unge att lära sig de yrkesmässiga, sociala och personliga kompetenser som behövs för att vara en aktiv medborgare i ett öppet demokratiskt samhälle. Ungdomsskolens verksamhet kan delas in i fem olika arbetsområden.³⁴

1. Fritidsundervisningen erbjuder eleverna att till exempel delta i kreativa och sportsliga aktiviteter, i undervisning för att bli bättre i ämnen som de redan läser i skolan och i så kallad examensträning. Aktiviteterna pågår på eftermiddagar och kvällar och bedrivs på olika nivåer och med olika svårighetsgrader för att passa alla deltagare.

2. Skolverksamhetens undervisning sker på dagtid och bedrivs på olika skolor med lite olika inriktningar. Undervisningen är fokuserad på att hjälpa elever som inte klarat grundskolan eller som behöver komplettera vissa ämnen för att kunna söka vidareutbildning eller jobb.

3. Vägledningen utgår från varje elevs ämneskunskap samt sociala och personliga förutsättningar. Vägledarna hjälper elever med särskilda behov att ta tillvara de kunskaper som utbildningen ger dem och att upptäcka sina egna möjligheter och kompetenser.

4. Särskilda insatser och projekt sätts igång löpande utifrån de behov som unga i Köpenhamn har, på eget initiativ av ungdomsskolen eller på uppmaning av andra. Till exempel erbjuder de extra lördagsundervisning för elever som tycker att omställningen från grundskola till gymnasium är svår.

5. Särskilda insatser för utsatta unga i samarbete med socialtjänsten vänder sig i första hand till socialt utsatta ungdomar. Ungdomsskolen samarbetar med socialpedagogiska verksamheter i ett flertal projekt. Några exempel av dessa insatser är:

- *Spyspidsen* arbetar för att få in socialt utsatta unga i arbete och utbildning. De har sedan 2000 fördelat praktikplatser till unga under 18 år som står utanför skolsystemet och har haft problem med kriminalitet och dylikt. Efter att ha deltagit i projektet rapporterar över hälften av ungdomarna att de har fått jobb eller börjat studera. Ungdomarna som deltar i projektet får betalt av Spyspidsen för sitt arbete. Målet är att styrka den enskildes självkänsla via positiva upplevelser av arbetsmarknaden, att utveckla yrkesmässiga kompetenser och öka tilltron till egna färdigheter. I samarbete med Amager ungdomsskole erbjuder Spyspidsen även undervisning i danska, engelska och matematik till sina projektdeltagare. Sedan 2005 är det lagstadgat att särskilt utsatta ungdomar under 18 år i Danmark ska erbjudas verksamhetspraktik.³⁵

- I projektet *U-turn* arbetar ungdomskolen och socialförvaltningen tillsammans med socialt utsatta ungdomar. Ungdomsskolen undervisar eleverna i danska, matematik och engelska medan socialförvaltningen står för det socialpedagogiska stödet. U-turn riktar sig främst till unga med missbruksproblem och har till exempel rådgivning, individuella samtal, sport- och musikgrupper samt kvälls- och daggrupper. Daggrupperna är till för unga i åldern 15–18 år som varken arbetar eller studerar. Där får de bland annat delta i undervisning, fysisk träning och gruppsamtal. Varje deltagare har en kontaktperson och verksamheten går ut på att hjälpa deltagaren att sluta med sitt missbruk och bli motiverad att utbilda sig eller skaffa ett jobb.³⁶ I ett nyhetsbrev på ungdomsskolens webbplats kan man läsa att 75 procent av alla deltagare i U-turn går vidare till utbildning eller jobb (Ungdomsskolen 2007a).

- Dygnsverksamheten *Akademiet* arbetar för att utsatta unga, med hjälp av kontrollerade förhållanden och tät kontakt med vuxna, ska utveckla sin kompetens för att kunna skaffa sig ett jobb eller komma in på en utbildning.³⁷ Här är det också Amager ungdomsskole som bidrar med undervisningen. Målgruppen är unga kriminella i åldern 15–18 år som dömts till ungdomsvård och målet är att deltagarna ska bli motiverade och kvalificerade att påbörja en utbildning. Enligt ungdomsskolens egen avrapportering har också flera av ungdomarna börjat studera efter avslutat deltagande (Ungdomsskolen 2007b).

Inom ungdomsskolornas verksamhet pågår alltså ett flertal projekt som är inriktade på att hjälpa socialt utsatta ungdomar att ta sig in på arbetsmarknaden eller utbilda sig och vars arbete enligt uppgifter från ungdomsskolen har gett goda resultat.

Ungdomsskolen Nye Veje

Undervisningen i ungdomsskolen *Nye Veje* i området Nørrebro riktas sig till unga i åldern 15–21 år som inte vet vad de vill studera eller arbeta med. Nye Veje erbjuder undervisning på heltid i danska, matematik, engelska, samhällskunskap och it och har cirka 40 elevplatser och sju medarbetare. Kurserna börjar i januari och augusti varje år och håller på i ungefär ett halvår (Københavns Kommunes Ungdomsskole 2009). Förutom ämnesundervisning erbjuder skolan möjlighet till yrkespraktik, studie- och yrkesvägledning samt skolbesök på gymnasieutbildningar.

Eleverna kommer till Nye Veje efter att deras studievägledare sagt att de behöver komplettera sin utbildning innan de kan gå vidare till gymnasieutbildning. Det är ofta elever som haft det svårt på olika sätt och som har negativa erfarenheter från tidigare skolgång. Många av eleverna har utländsk bakgrund. Utbildningen i Nye Veje är frivillig och de elever som deltar i undervisningen måste därför åtminstone ha lite motivation. Stor vikt läggs på ungas möjligheter och positiva egenskaper. Tanken är att skolan ska stötta eleverna, inte behandla dem. Undervisningen är anpassad efter varje individs behov och möjligheter. Vissa elever väljer att vara i praktik större delen av utbildningen medan andra till exempel väljer att varva praktik, undervisning och vägledning (Københavns Kommunes Ungdomsskole 2009).

En viktig del av skolans arbete är samarbetet med andra instanser som de unga kommer i kontakt med, till exempel socialförvaltningen. På detta sätt skapar skolan ett nätverk kring den unge för att på bästa sätt kunna tillgodose dennes behov.

Nye Veje har sedan 2002 arbetat med metodutveckling för att få unga att fortsätta i gymnasieutbildning. En viktig del i det arbetet har varit att få unga att ta ansvar för sin egen utbildning och kompetensutveckling. För att åstadkomma detta

har skolan arbetat mycket med föräldrasamarbete, att få föräldrarna att engagera sig i och stötta sina barns skolgång. Det var många gånger svårt att få kontakt med föräldrarna till elever med utländsk bakgrund (cirka 50 procent av skolans elever har utländsk bakgrund). Detta berodde till exempel på att föräldrarna inte talade så bra danska eller att de kom från kulturer där föräldrar inte ska lägga sig i barnens skolgång och hur skolan väljer att lägga upp undervisningen (Københavns Kommunes Ungdomsskole 2008).

Projektet Bagland

För att även nå föräldrar med utländsk bakgrund startade Nye Veje 2007 projektet *Bagland*. Det övergripande målet var att fler unga med utländsk bakgrund ska genomföra en gymnasieutbildning. Genom samtal i hemmiljö ville skolan förbättra sitt samarbete med elever och deras föräldrar och därmed förbättra förutsättningarna för att eleven ska kunna genomföra en utbildning. Hembesöken har skett på frivillig basis och de flesta föräldrarna har ställt sig mycket positiva.

Via hembesöken etableras en mer personlig kontakt med familjerna. Nye Vejes personal betonar vikten av det informella samtalet och lägger ner mycket tid på förberedelser. Ett hembesök varar ofta i cirka två timmar. Vid behov kan en tolk finnas med. Besöket ska inte fungera som envägs-kommunikation utan ska vara en dialog mellan elev, familj och skola om elevens utbildningsplan, ämneskunskaper och sociala och personliga kompetenser. Vid ett hembesök kan skolan till exempel få reda på mer om varför en elev har hög frånvaro och föräldrarna kan få information om hur det danska skolsystemet fungerar. Enligt skolans personal är det mycket lättare att samtala med föräldrarna om eventuella problem med en elev efter ett hembesök.

Då familjerna härstammar från många olika kulturer är det viktigt att varje besök anpassas efter just den aktuella familjen och deras kultur. Det handlar om att hitta lösningar för att få den unge i utbildning. Hembesöken kan vara en del av lösningen, men är sällan hela. Lärarna och vägledarna på skolan lägger också ner mycket tid på efterarbetet, till exempel i form av dokumentation, och håller sedan kontinuerlig kontakt med familjen. Projektet har involverat både tjejer och killar. Skolans personal menar att det är få föräldrar som motsätter sig att deras döttrar ska få utbildning. Även de som vill att deras döttrar ska gifta sig och inte arbeta tycker att de ska få en utbildning först.

I november 2008 hade 19 hembesök fördelade på 15 elever genomförts. Alla föräldrarna hade varit positivt inställda till besöken och sett mycket positivt på att de genomförts i deras hem. Hembesöken har setts som ett bra komplement till andra aktiviteter som är tänkta att engagera föräldrar. Av de 15 eleverna som fram till november 2008 deltagit i projektet har nästan alla påbörjat en gymnasieutbildning. Endast två av eleverna har avbrutit sin utbildning och gått till särskilda insatser i Beskäftigelses- og Integrationsforvaltningen regi. Projektet avslutades i december 2008 men har sedan dess integrerats i den ordinarie verksamheten. Metoden har uppmärksammats av flera andra skolor och Nye Veje arbetar nu med att sprida erfarenheterna till andra verksamheter (Københavns Kommunes Ungdomsskole 2008).

Ungdomsskole i Sverige

Inspirerade av den danska ungdomsskolen startade hösten 2008 projektet (UGE) som är ett treårigt utrednings- och pilotprojekt för att undersöka möjligheterna att införa en motsvarande verksamhet i Sverige. Projektet drivs av Lunds Ungdoms- och Hemgård tillsammans med Kultur- och fritidsförvaltningen i Lunds kommun och Södra Innerstaden i Malmö och det finansieras av Ungdomsstyrelsen. Under hösten 2009 har kursverksamheten startat och UGE erbjuder på eftermiddagarna unga i åldern 13–19 år kurser i skolämnen och kreativa ämnen samt kurser om kropp och själ. Projektets faktiska verksamhet är fortfarande på ett tidigt stadium, men hittills har insatserna inte lika mycket fokus på att få in unga utan arbete eller utbildning som i Köpenhamn.⁵⁸

Mer information:

www.ungdomsskolen.kk.dk
www.lund.se

Praktiska utbildningar

Två av de mer praktiskt inriktade utbildningarna som danska elever kan välja efter att ha avslutat årskurs 9 eller 10 är *produktionsskole* och *erhvervsgrunduddannelse* (EGU, ungefär grundläggande yrkesutbildning på svenska). Båda utbildningarna riktar sig mot elever som har svårigheter att klara av en ordinarie gymnasieutbildning. De skiljer sig dock åt på flera punkter. Produktionsskolen har till skillnad från EGU ingen obligatorisk undervisning i teoretiska skolämnen och eleverna får ingen examen. Medan produktionsskolen förbereder eleverna för en yrkesutbildning eller en teoretisk utbildning så är EGU en yrkesutbildning. Elever som går en EGU är till största delen ute på praktik i företag och har praktiklön, medan elever i produktionsskolen mest arbetar i skolans verkstäder och får studiemedel.

Produktionsskolen

Produktionsskolens verksamhet riktar sig till unga under 25 år som saknar gymnasieutbildning och som bedöms ha dåliga förutsättningar att klara av en sådan utbildning. Syftet är att stärka deltagarnas personliga utveckling och förbättra deras möjligheter att lyckas i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden. I produktionsskolorne prioriteras att deltagarna ska höja sin kompetens så att de efter utbildningens slut kan genomföra en yrkesutbildning. Elever kan börja i produktionsskolen efter årskurs 9 eller 10. Utbildningen pågår i högst ett år, men längden kan variera. Antagningen till produktionsskolen går via den sökandes UU-vägledare (Ungdommens Uddannelsevejledning 2008b).

Under 2006 fanns 99 produktionsskolor spridda över Danmark. Elevantalet varierar men oftast är det mellan 25 och 75 elever. Det sammanlagda antalet elever för landets alla produktionsskolor var cirka 14 200 under 2004 (Undervisningsministeriet 2008).

Utbildningen sker till stor del i olika verkstäder och varje produktionsskole har flera olika verkstäder där eleverna arbetar med praktiska uppgifter i arbetslag på åtta till tio elever. Olika produktionsskolor har olika utbud och eleverna kan till exempel arbeta i snickeriverkstad, med metall eller textil, i köket eller med ekologisk trädgårdsodling och jordbruk. Vissa produktionsskolor erbjuder även ämnen som webbdesign, teater, musik, video och multimedier.

Lärarna i produktionsskolorna är hantverkare med pedagogisk utbildning. För de som vill finns möjlighet att kombinera det praktiska arbetet med teoretisk utbildning, men all teoretisk utbildning är frivillig. Den teoretiska utbildningen består till exempel av hjälp inför avgångsproven i årskurs 9 och 10 eller förberedande vuxenutbildning (FVU) och upp till en tredjedel av tiden i produktionsskolen kan läggas på teoretisk undervisning.³⁹

I samband med utbildningen i produktionsskolen kan eleverna också erbjudas en kortare praktik inom ett yrkesområde som intresserar dem. De kan dessutom få inblick i gymnasieutbildningar som de eventuellt vill påbörja efter tiden på produktionsskolen. Produktionsskolen är gratis och under undervisningsperioden får eleven studiemedel. Skolorna är självständiga institutioner som finansieras med bidrag från staten och kommunerna och via försäljning av de varor som produceras i skolornas verkstäder.

Varje elevs utbildning är individuellt anpassad. Tillsammans med lärare och studie- och yrkesvägledare utarbetas en utbildningsplan för elevens tid i skolan. I samarbete med kommunerna erbjuder även produktionsskolen elever att inkludera grundläggande yrkesutbildning (EGU) i utbildningsplanen. Även kurser inom vuxenutbildningen (VUC) eller arbetsmarknadsutbildning (AMU) kan inkluderas i utbildningsplanen.⁴⁰

År 2006 genomförde Danmarks Evalueringsinstitut en utvärdering av hur produktionsskolens och yrkesskolors samarbete förbättrar möjligheterna för fler studenter att genomföra en yrkesutbildning. Utvärderingen visar att 2003 hade 40 procent av produktionsskolens elever påbörjat en gymnasieutbildning (ungdomsuddannelse) ett år efter sin utbildning i produktionsskolen. Några hade dock hoppat av utbildningen, men cirka 30 procent av produktionsskolens elever var antingen i gång med eller hade avslutat en kvalificerad utbildning eller yrkesutbildning inom det första året efter avslutad tid i produktionsskolen (Danmarks Evalueringsinstitut 2006). En annan studie visar att av eleverna som gick i produktionsskolen 2004 sökte sig 34 procent vidare till olika utbildningar, cirka 20 procent sökte arbete och drygt 17 procent gick ut i arbetslöshet. (Undervisningsministeriet 2008).

Produktionsskolor i Sverige

Det finns i dagsläget några produktionsskolor även i Sverige. I Sotenäs kommun i västra Sverige har det funnits en produktionsskola sedan mitten av 1990-talet. Satsningen på produktionsskolan berodde på ett ökat behov av lokal samverkan och resurssamordning mellan Sotenäs kommun, arbetsförmedlingen/AMI, försäkringskassan och Landstingets lokala hälso- och sjukvårdsnämnd för att förebygga utslagning på arbetsmarknaden. Idén till verksamheten kom efter ett besök på en dansk produktionsskola.

Verksamheten riktar sig till arbetslösa, långtids-sjukskrivna och arbetshandikappade. Där finns kvalificerad personal som tillsammans med individen vidareutvecklar en handlingsplan och ger vägledning och stöd. Deltagaren har själv möjlighet att ange vad han eller hon vill lära sig och verksamheten byggs, så långt som möjligt, upp utifrån deltagarens individuella handlingsplan. Inom produktionsskolan finns till exempel arbetsprövning, en snickeriverkstad, en textilverkstad och bygglaget.⁴¹

Erhvervsgrunduddannelsen (EGU)

EGU är en lagstadgad kommunal 2-årig yrkesutbildning. Den finns i hela Danmark och riktar sig till unga mellan 16 och 30 år som varken är i utbildning eller arbete, inklusive unga med en avbruten utbildning och som är i behov av tydliga och konkreta aktiviteter för att utvecklas. En del av deltagarna har dessutom personliga problem av psykologisk eller social karaktär. Syftet med EGU är att utveckla ungas personliga, sociala och yrkesmässiga kompetens så att de antingen kan fortsätta med utbildning eller få ett arbete. Utbildningen ska även utveckla ungas intresse och kapacitet för att delta i ett demokratiskt samhälle. Erhvervsgrunduddannelsen består av:

- praktik i privata och offentliga företag med ordinarie praktikantlön
- totalt 20–40 veckors utbildning i kommunal skolverksamhet med erbjudande om specialundervisning
- helhetsorienterad vägledning med utbildningsplanering, överenskommelser om praktik och skolgång utifrån deltagarens sociala situation (Ungdommens Uddannelsesvejledning 2008b).

I särskilda fall kan utbildningen förlängas med ytterligare ett år. Tonvikten läggs på att unga ska utveckla sina sociala och yrkesmässiga kompetenser och är anpassad efter varje individs intressen, mognad, förmågor, resurser och begränsningar. Syftet är att:

- kvalificera unga på ett personligt och professionellt plan
- motivera unga att börja en ordinarie utbildning eller att söka arbete
- motivera unga att aktivt delta i arbete och samhällsliv (Ungdommens Uddannelsesvejledning 2008a).

Två tredjedelar av utbildningen är praktik och en tredjedel är undervisning i skolämnen. Unga väljer kurser och planerar utbildningen tillsammans med en vägledare som följer deltagaren under hela utbildningen och ställer upp vid eventuella problem. Efter avslutad EGU är eleven kvalificerad att gå vidare till ordinär utbildning eller arbete.⁴²

I Köpenhamn sker inskrivning vid EGU via Ungdommens Uddannelsesvejledning och fokus ligger på unga i 17–20 års ålder. Utbildningen i Köpenhamn omfattar:

- introduktionskurs och provpraktik där yrkesmässiga intressen och förutsättningar identifieras
- 2-årigt utbildningsprogram
- praktikperioder med extra stöd från företagsmentor
- EGU, Hovedstandens Ordblindeskole och Københavns Tekniske Skole har en gemensam grundkurs som är anpassad för dyslektiker (Ungdommens Uddannelsesvejledning 2008b).

Under 2008 var 90 elever inskrivna i EGU i Köpenhamn. Efter avslutad EGU-utbildning har cirka 60 procent fortsatt vidare till en riktig anställning på företaget där de gjort praktik, cirka 20 procent har gått vidare till en utbildning och cirka 20 procent har avbrutit utbildningen på grund av till exempel sjukdom eller har fortsatt i stödjande åtgärder (rehabilitering, aktivering eller liknande). EGU samarbetar bland annat med ungdomsskolen, produktionskolor, yrkesskolor och jobcentret (Ungdommens Uddannelsesvejledning 2008b).

EGU vid Københavns Tekniske skole

Vid Københavns Tekniske skole (KTS) kan unga i åldern 16–30 år följa en EGU-utbildning. De flesta är dock 17–25 år. Eleverna är ofta praktiskt orienterade med en socialt problematisk bakgrund. Drygt hälften av eleverna har utländsk bakgrund medan könsfördelningen är jämn. Utbildningen är praktisk och anpassad efter de olika individernas behov och möjligheter. Eftersom utbildningen är frivillig skriver skolan avtal med eleverna vid kursstart och eleverna måste åtminstone ha viss uppfattning om vilka yrkesområden som de är intresserade av när de börjar.

Stabilitet och tydliga regler är nyckelord för verksamheten. Lektionerna är korta och KTS har valt en lärarcentrerad pedagogik eftersom många elever behöver trygghet och inte klarar av att ta så mycket eget ansvar för sina studier. Mycket vikt läggs vid att få eleverna att känna tillit och förtroende för lärarna och vägledaren. Skolan har en dialog med elevernas föräldrar och upplever att de flesta är intresserade och engagerade i sina barns utbildning.

Københavns Tekniske skole erbjuder dels ordinarie EGU som beskrivs ovan, dels introducerande kurser för de som står långt ifrån att påbörja en utbildning, så kallade *startkurser* och *basprogram*. Startkurserna har funnits i tio år och varje kurs pågår i tio veckor. Under dessa veckor testas elevens intressen och kunskaper, de introduceras till olika utbildningsmöjligheter och informeras om vilka kunskaper de måste ha för att kunna genomföra en utbildning. Startkursen ska inte ses som en utbildning utan snarare som tio veckors vägledning där studie- och yrkesvägledaren tillsammans med eleven lägger upp en plan för vidare studier.

Startkursen har två linjer: hantverk och service. Hantverkslinjen inriktar sig mot yrken som snickare, murare, smed, glasmästare, VVS-montör och liknande och lockar flest killar. Servicelinjen där flest tjejer går inriktar sig istället mot pedagogik, handel och socialt arbete. Mycket fokus läggs på att lära eleverna vad det innebär att gå en utbildning samt att främja deras sociala utveckling. Under hela kursen för vägledaren en kontinuerlig dialog med eleven om hur det går.

Basprogrammet pågår under 13 veckor och är en provperiod som alla elever måste gå innan de går vidare till ordinär EGU. Basprogrammet innehåller till exempel praktikplatsökning, utbildning i konfliktlösning och samarbete samt undervisning i samhällskunskap. I basprogrammet växlar eleven mellan praktik och teoretisk undervisning. Efter basprogrammet väljer vissa elever att gå vidare till EGU medan andra väljer att påbörja en ordinarie gymnasieutbildning.

Under basprogrammet får eleverna studiemedel och det är då gratis för företagen att ta sig an en praktikant. För praktik under EGU måste dock företagen betala ut lön till praktikanterna. De senaste åren har det varit brist på praktikplatser även i Danmark. Enligt vägledarna får dock de flesta en praktikplats.

Mer information:

www.uu.kk.dk
www.produktionsskoler.dk
www.produktionsskolan.com

Nya metoder för föräldrasamverkan

I likhet med projektet Bagland bedriver även vissa kommunala grundskolor projekt som på olika sätt involverar föräldrarna i elevernas skolgång. Föräldraprojekt pågår till exempel vid Hillerødgade skole och Rådmandsgade skole som ligger i den socialt utsatta stadsdelen Nørrebro.

Då båda skolorna har en hög andel tvåspråkiga elever riktar sig projekten särskilt till föräldrar som har bristande kunskaper i danska och som inte är insatta i det danska skolsystemet. Dessa grupper har det svårare att på eget initiativ involvera sig i sitt barns utbildning. Tanken är att välinformerade och engagerade föräldrar bättre kan hjälpa och stötta sina barn i deras studier.

Föräldradiolog på Hillerødgade skole

Hillerødgade skole i Nørrebro har cirka 200 elever från första till nionde klass. Nästan alla elever är tvåspråkiga och skolan är en så kallad heldags-skola med vanlig undervisning mellan åtta på morgonen och tre på eftermiddagen och gratis fritidsverksamhet mellan tre och fem på eftermiddagen. På skolan samarbetar vägledaren från Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) och lärarna i stor utsträckning. Tanken är att tidigt identifiera elever med sämre förutsättningar och sätta in individanpassade insatser. Målet är att möjliggöra för så många som möjligt att fortsätta med vidare utbildning. Hur intensiv kontakt vägledaren har med varje elev beror på elevens önskemål och behov. Vägledning kan ske både i enskilda samtal och i gruppsamtal.

En viktig del i vägledningsarbetet vid Hillerødgade skole är att involvera föräldrarna. Föräldrarna bjuds in för att delta i vägledningssamtal och de kan kontakta UU-vägledaren via e-post

och telefon. Skolan har föräldramöten 1–2 gånger/år då föräldrarna informeras om studie- och yrkesvägledningen. Föräldrarna deltar även i elevernas utvecklingssamtal 1–2 gånger/år då även UU-vägledaren är med och man diskuterar då elevens förutsättningar och intresse för gymnasieutbildning, elevernas framtidsplaner, hur det går i skolan, eventuella problem och hur dessa kan påverka elevernas framtid efter grundskolans slut.

Då flera av elevernas föräldrar har bristande förmåga att uttrycka sig på danska arbetar skolan särskilt med att nå ut till dessa, till exempel är flera av skolans lärare tvåspråkiga. Skolan ska också tillsammans med två andra skolor starta ett 1-årigt projekt under 2009, *Forældreansvar*, som handlar om just dialog och samverkan med elevernas föräldrar. Projektet riktar sig framförallt till föräldrar som har bristande kunskaper i det danska språket och ska utveckla alternativa metoder för dialog, till exempel forumteater.⁴³

Att använda sig av forumteater har visat sig lyckosamt i andra liknande projekt, till exempel i projektet SAFA (Samtidigt Ansvar, Fællesskab og Anerkendelse)⁴⁴ som bedrevs i Nørrebro 2006–2007 och som vände sig till föräldrar med barn i årskurs 3 och 4. Målen med SAFA-projektet var att öka föräldrarnas engagemang i sina barns utbildning och förbättra dialogen och samarbetet mellan föräldrar med utländsk bakgrund, skolan och andra offentliga instanser.⁴⁵

Tanken bakom samarbetet och dialogen med föräldrarna är att de föräldrar som är insatta och engagerade i sina barns undervisning på ett bättre sätt ska kunna stötta sina barn i så väl studier som med motivation att gå vidare till en gymnasieutbildning. Skolans intryck är att detta stämmer och att föräldrarnas engagemang påverkar

eleverna. Gensvaret från föräldrarna varierar dock. Vissa är mycket engagerade i sina barns utbildning medan andra inte verkar veta så mycket om vad studie- och yrkesvägledningen är till för utan lutar på att skolan sköter det.⁴⁶

Öppen skola på Rådmandsgades skole

På *Rådmandsgades skole* finns sammanlagt 584 elever. Av dem är 79 procent tvåspråkiga. Skolan har elever från årskurs 0 till 9 samt mottagningsklasser för nyanlända elever som inte kan danska språket. De satsar på trivsel och professionalism (*trivsel og faglighed*) och har resurspersonal för läsning, specialundervisning, trivsel och konflikt-hantering samt undervisning i danska som andraspråk.⁴⁷

Skolan upplever dock ofta att de har problem i kontakterna med de tvåspråkiga och nyanlända elevernas familjer. En fungerande kontakt med elevernas föräldrar är viktig för att skapa tillit och för att skolans personal ska kunna bemöta eleverna med bättre kunskap. Skolans arbete försvåras avsevärt om man inte vet något om bakgrund och hemförhållanden. För att stärka relationen mellan skolan och hemmen bjuds bland annat barnens föräldrar på morgonfika en dag i veckan, dock uteblir ofta de föräldrar som inte är etniska danskar från dessa möten. Rådmandsgade skole anordnar också temakvällar som de kallar för etnisk afton, med fokus på en kultur som barn och föräldrar får lära sig mer om.

I syfte att stärka relationen mellan skolan och föräldrarna har Rådmandsgades skole under hösten 2009 startat projektet *Åben Skole*. Projektet arrangerar föräldraträffar där föräldrarna kan träffa andra i samma situation för att utbyta erfarenheter och bilda nätverk. Det ger personalen på

skolan insikt om hur barnens familjesituation ser ut och vilka eventuella problem som barnen har. Målgrupper är familjer med sådana sociala problem som försvårar barnens skolgång samt de barn och familjer som lärarna oroar sig över. Projektiden sträcker sig från hösten 2008 till hösten 2010 och omfattar ungefär 15 föräldrträffar per år. Finansieringen sker via pengar från Integrationsdepartementet, kommunens Barn- och ungdomsförvaltning (*Børne- og Ungdomsforvaltningen*) samt Bikubefonden.⁴⁸ När projektiden är slut ska ett verktyg utvecklas så att andra skolor ska kunna ta del av de metoder som använts och de resultat man nått.⁴⁹

Skolan arbetar aktivt för att få föräldrarna att delta i projektet. Det är gratis att delta och vid varje träff, som sker ungefär varannan vecka, bjuder man på mat. Om inte föräldrarna har möjlighet till barnpassning så är barnen välkomna att följa med. De som inte kommer ringer man upp eller går hem till och ber dem att komma. På de träffar som hittills genomförts under hösten ökar antalet deltagare för varje gång, dock är det mest kvinnor och få män som kommer.

Under träffarna ser man till att det finns tvåspråkiga lärare närvarande så att familjerna kan kommunicera på sitt hemspråk. Förutom lärare närvarar en psykolog, en ungdoms- och utbildningsvägledare, en socialarbetare från Socialförvaltningen och personal från skolhälsovården. Dessutom deltar representanter från biblioteket, fritidsverksamheten, föreningar och andra verksamheter som är aktiva i lokalområdet. Under träffarna väljer föräldrarna själva vem de vill prata med och vad de vill prata om. Beroende på vilka behov familjerna har och vad de vill veta mer om,

erbjuder skolan särskilda utbildningskurser (*uddannelsesforløb*) som de kan gå. Kurserna pågår i cirka en timme per gång och kan till exempel handla om barnuppfostran och tonårsbarn, hur man hjälper barnen med läxorna, hälsosam livsstil, internet och om skolans olika verksamheter.

Mer information:

www.rmg.kk.dk

Min blåa soffa – Lisa W. Egholm.

Aktiv och uppsökande studievägledning

Ungdommens Uddannelsesvejledning København (UU København) instiftades när en ny lag om vägledning i val av utbildning och yrke kom 2004. Det är en institution under Børne- og Ungdomsforvaltningen som sedan starten ansvarat för studievägledningen för grundskoleelever i Köpenhamn samt vägledning för unga under 19 år som varken befinner sig i utbildning eller arbete. Verksamheten omfattar numera även privata grundskolor, elever med särskilda behov samt EGU (yrkesinriktad grundutbildning). De har även uppsökande vägledning för unga under 25 år utan arbete eller utbildning. Varje tjej eller kille som deltar i verksamheten får en individuellt utformad utbildningsplan som innehåller vilka ämnen eleven läst och läser samt elevens framtidsdrömmar och målsättningar (Ramböll management 2009). Utöver detta går verksamheten ut på att bygga broar mellan högstadiet och gymnasiet samt på att förmedla praktikplatser. Målgrupperna för UU København är unga i grundskoleutbildning, unga som hoppat av skolan och är under 19 år samt unga mellan 19 och 25 år.

Sammanlagt arbetar 100 studie- och yrkesvägledare i UU København. Varje vägledare har ansvar för elever i upp till tre skolor, intensiteten i elevarbetet varierar beroende på elevens behov. Ansvar för eleverna sträcker sig från sjätte klass till 24 års ålder. För unga i åldern 18–24 år delas ansvaret med Jobcenter.

Ett av utbildningsmålen i Köpenhamns stad är att 85 procent av varje årskull ska slutföra en gymnasieutbildning 2010 och 95 procent 2015. Just nu är det cirka 82 procent av varje årskull som avslutar en gymnasieutbildning. Mellan 2007 och 2009 har andelen dock minskat med cirka tre procentenheter, vilket kan bero på den finansiella krisen som gör det svårare för de praktiskt inriktade utbildningarna att hitta praktikplatser. UU København har tre övergripande verksamhetsområden:

- grundskolevägledning
- ungdomsvägledning för de under 25 år
- särskilda vägledningsinsatser.

Grundskolevägledningen gäller unga i klass 6–10 och fokus ligger på att hjälpa deltagarna att välja gymnasieutbildning. Ungdomsvägledningen för unga upp till 25 år riktar sig till unga som inte påbörjat eller fullgjort en gymnasieutbildning. Verksamheten är till stor del uppsökande då unga kontaktas via sms, brev och ibland personliga kontakter. Målet är att få deltagarna att börja en utbildning eller få ett jobb.

Då UU København ska använda sig av differentierad vägledning utifrån ungas behov har detta lett fram till att ett verksamhetsområde med särskilda vägledningsinsatser har skapats. Dessa riktar sig både till grundskoleelever och till unga

under 25 år som har särskilda behov. Det består bland annat av olika introduktionskurser, möjlighet till personliga mentorer för eleverna och verksamhetsbesök. På UU Københavns webbplats kan unga bland annat hitta information, ställa frågor till en vägledare eller hitta och komma i kontakt med sin egen vägledare (Ungdommens Uddannelsesvejledning 2008b).

Särskild vikt läggs också på unga från etniska minoritetsgrupper eftersom de och deras föräldrar ofta behöver extra information om den danska arbetsmarknaden och möjligheterna till utbildning. Då cirka en tredjedel av alla unga i Köpenhamn är tvåspråkiga eller har föräldrar med annan etnisk bakgrund än dansk har Uddannelsesvejledningen information på flera språk. Genom uppsökande insatser och särskild kulturell kompetens försöker vägledarna att komma i kontakt med unga som för tillfället inte utbildar sig eller har arbete. Alla vägledare i Köpenhamn har utbildats för att arbeta med tvåspråkiga unga.

Uddannelsesvejledningen arbetar alltså både med unga som går i skolan och med unga som för tillfället står utanför arbetslivet och utbildningsväsendet. De 100 vägledarna är indelade i olika team. Det finns fyra geografiska team som täcker in hela Köpenhamnsområdet och som arbetar med den dagliga vägledningen på Köpenhamns skolor. Utöver dessa finns fem specialteam som arbetar med mer specifika frågor.⁵⁰ Två av projekten som fokuserar på unga utan jobb och utanför utbildning presenteras mer ingående nedan.

OPS-teamet

Det uppsökande vägledningsteamet (OPS) är en särskild insats för unga under 25 år. Teamet tar sig an unga vars behov inte kan tillgodas av den vanliga vägledningen och målgruppen är marginaliserade unga som har svårt att välja, påbörja eller genomföra en utbildning. Det är ofta unga som har problem med kriminalitet (eller som riskerar att dras in i kriminalitet) och missbruk och som har ett dåligt socialt nätverk. Verksamheten riktar sig uttryckligen till unga i åldern 14–24 år, framförallt de i åldern 15–19 år, och studie- och yrkesvägledarna uppger att de unga som de möter blir allt yngre.

OPS-teamet arbetar utifrån målet att 95 procent av varje årskull ska genomgå en gymnasieutbildning, men också för att till exempel motverka kriminalitet. Verksamheten etablerades våren 2006 i samarbete med Københavns Kommunes Ungdomsskole med anledning av att Børne- og Ungdomsforvaltningens ville förbättra studievägledningen för unga i riskzon.

Det uppsökande teamet erbjuder socialt utsatta unga en helhetsinriktad studievägledning. Teamet tar hänsyn till deltagarens yrkesmässiga och sociala situation och erbjuder även handledning till andra yrkeskategorier som arbetar med målgruppen. Handledningen består bland annat av individuell rådgivning och utbildning samt hjälp med individuella problem.

I oktober 2008 befann sig 110 unga i aktiv OPS-vägledning (Ungdommens Uddannelsesvejledning 2008b).⁵¹ Mellan mars 2006 och maj 2008 hade 182 unga genomgått eller varit aktiva i OPS-vägledning. Av dessa var det 120 som ansågs ha ”svaga hemmaförhållanden”, 86 hade begått kriminella handlingar och 61 hade ett erkänt missbruk. Killar med utländsk bakgrund var den största gruppen sett till etnicitet och kön. Däref-

ter följde killar med dansk bakgrund, tjejer med dansk bakgrund och slutligen tjejer med utländsk bakgrund.

Av de 88 unga som i maj 2008 avslutade sin OPS-vägledning gick 3 vidare till att göra klart sin grundskoleutbildning, 26 kom in på en gymnasieutbildning och 31 gick vidare till andra insatser, till exempel ungdomsskole och särskilda verksamheter för missbrukare. Dessutom har 24 börjat arbeta, vilket anses positivt även om målet med vägledningen är att unga ska studera snarare än arbeta (Ungdommens Uddannelsesvejledning København 2008).

OPS-teamet kommer i kontakt med unga i behov av hjälp via tips från till exempel fritidsgårdar, genom att unga hänvisas till dem från socialtjänsten och via de kvällsvandringar som teamet deltar i en gång i månaden. Teamet använder metoden *Signs of Security* som går ut på att problem och mål formuleras men att vikten läggs vid de positiva tecken som finns på att personen i fråga ska uppnå målet. Det är dessa positiva tecken som teamet försöker bygga vidare på och som ska leda till att personen når sitt mål, det vill säga komma in på en utbildning. Teamet försöker hitta en alternativ väg för unga att nå utbildning eller jobb och samverkar ofta med andra instanser, framförallt Jobcenter och Socialförvaltningens barn- och familjeteam. Deras fyra huvudsakliga insatser är att ge en helhetsorienterad vägledning, att ha ett ungdomsperspektiv i verksamheten, att nätverka med andra instanser samt att ge rådgivning till unga.

OPS-teamet arbetar inte med särskilda metoder riktade mot unga med utländsk bakgrund. De uppger att de ser alla unga som individer och vill inte kategorisera unga då de upplever att detta kan leda till att stereotyper och fördomar förstärks. I vissa fall förs en dialog med individens föräldrar,

men endast om den unge är under 18 år. Det är relativt vanligt att föräldrarna inte är särskilt engagerade i sitt barns utbildning, vilket gör att en dialog med föräldrarna inte alltid är möjlig.

Unga tvåspråkiga förebilder

Projektet *Unge tosprogede rollemodeller* är en särskild insats som framförallt riktar sig till unga från etniska minoriteter och som syftar till att unga förebilder ska sprida relevanta och praktiska erfarenhet till andra unga. Att projektet i första hand riktar sig till unga med etnisk minoritetsbakgrund beror på att en förhållandevis hög andel av unga utanför arbete och studier har utländsk bakgrund. De unga förebilderna (rollemodellerna) i projektet har själva genomfört eller håller på att slutföra en utbildning och tanken är att de genom sina positiva erfarenheter ska motivera unga att utbilda sig. Förebilderna ska inspirera ungdomarna att tänka i nya banor och hitta alla utbildningsmöjligheter. Projektet startade 2006 och är ett samarbete med kampanjen *Brug for alle unge* som också driver förebildsprojekt.

Förebilderna är 20–28 år och inom projektet träffar de andra unga och berättar om sitt eget val av utbildning, om hur de deltar i idrott och fritidsaktiviteter, om sitt förhållande till religion, om mobbning, om hur man kan utveckla sin egen identitet och om hur man kan få arbete och vara delaktig i samhället. Förebilderna gör framförallt skolbesök och deltar vid utbildningsmässor och föräldraträffar.

Skolbesöken pågår i cirka två timmar och vid varje besök medverkar en samordnare samt tre eller fyra förebilder som håller var sin presentation. Eleverna får sedan fråga och diskutera med förebilderna. För att få arbete som förebild måste man gå en längre utbildning i presentationsteknik och historieberättande. Dessutom hålls regel-

bundna möten där de olika förebilderna träffas, utbyter erfarenheter och får kompetensutveckling.

Projektets målgrupp är elever i årskurs 7–10, EGU, Produktionsskoler, Ungdomsskoler, gymnasieutbildningen och föreningar. Projektet är finansierat av UU København, Integrationsdepartementet och Europeiska Socialfonden och är tänkt att avslutas under 2009.⁵² Enligt UU København har resultaten hittills vara goda. De unga som träffat förebilderna tycks få en mer optimistisk syn på hur de ska kunna utbilda sig (Ungdommens Uddannelsesvejledning 2008b).

Individanpassad vägledning via internet

Ungetilbud är en webbportal där UU København har samlat insatser för socialt utsatta unga och unga utanför arbete och utbildning. Där finns bland annat länkar till praktikprojekt för unga med kriminell bakgrund, undervisning för kvinnor och flickor med utländsk bakgrund och projekt som skapar kontakt mellan arbetsmarknaden och socialt utsatta och tvåspråkiga unga.⁵³

En utvärdering av UU København som kommunen lät göra i februari 2009 visade att verksamheten lyckats väl med att erbjuda en differentierad och individanpassad vägledning till Köpenhamns unga. I utvärderingen poängteras också att det har skett en positiv utveckling av andel unga i utbildning och arbete mellan 2002 och 2008, vilket UU København anses ha varit en bidragande faktor till (Ramböll management 2009).

Mer information:

www.uu.kk.dk

www.ungetilbud.kk.dk

Insatser och arbetssätt inom utbildning i Nederländerna

Nederländerna har en 12-årig obligatorisk skolgång, där barnen vid 12 års ålder antingen väljer en yrkes- eller studieförberedande inriktning. En relativt stor grupp unga, 14 procent enligt den nederländska statistikbyrån,⁵⁴ lämnar den obligatoriska skolan utan avgångsbetyg eller yrkescertifikat. Av de som lämnar skolan i förtid är cirka 60 procent killar.

Andelen unga som inte har västerländsk bakgrund är dubbelt så stor bland avhopparna jämfört med bland unga med holländsk bakgrund. Elever med nederländsk respektive utländsk bakgrund är också mycket ojämnt fördelade mellan olika skolor. På omkring var tionde grundskola och gymnasieutbildning har mer än hälften av eleverna en annan bakgrund än västerländsk (CBS 2009, Ministerie van VROM 2009).

Kommunerna har ansvaret för unga som hoppar av skolan i förtid. Unga ska antingen slussas tillbaka till skolan eller erbjudas utbildning kombinerat med praktik. Kommunerna samverkar med olika aktörer inom ungdomsvård, utbildning och arbetsförmedling i syfte att skapa rätt utbildningsval för varje avhoppare. Målet är att alla ska få en kompetens som motsvarar den svenska gymnasiekompetensen (*Start-kwalificatie*).

Ett prioriterat mål inom utbildningsområdet är att fram till 2010 halvera andelen unga som lämnar skolan i förtid. Kommunerna arbetar med följande åtgärder för att få ner andelen elever som hoppar av skolan i förtid:

- fler stödteam för unga med multipla beteendeproblem eller särskilda stödbehov som deltar i yrkesutbildning
- förbättrat stöd och förbättrad vägledning för elever med särskilda behov
- förlängd skolplikt till 18 år (infördes 2007)
- obligatorisk uppföljning av elever som går från förberedande yrkesutbildning (VMBO) till fortsatt yrkesutbildning (MBO) (Ministerie van OCW 2007).

Förlängd skoldag för nytta och nöje – Bredeskolan

Bredeskolor (ungefär samordnande skolor på svenska) är det huvudsakliga sättet att förbättra skolsituationen för barn och unga som annars missgynnas under sin skolgång. Skolans verksamhet integreras med barnomsorg, fritidsverksamhet, kulturskola, idrottsföreningar med mera. Idén bakom Bredeskolan är att erbjuda barn och unga mer än bara vanliga skolämnen under en förlängd skoldag och på så sett minska de stora skillnaderna som beror på familjebakgrund. Detta görs genom extra undervisning och aktiviteter inom olika områden. Särskild uppmärksamhet ges till att stärka kunskapsutvecklingen. Rotterdam har Bredeskolor sedan 1996. Idag har omkring 90 grund- och gymnasieskolor i Rotterdam utvecklats till Bredeskolor, vilket motsvarar två tredjedelar av alla elevplatser. Det nationella målet är 1 500 Bredeskolor 2011 och i Nederländerna finns för närvarande 1 200 sådana på grundskolenivå.

Den ursprungliga drivkraften bakom satsningen var att ta itu med brister i utbildningen. Inom gymnasieutbildningen var det främst yrkesförberedande skolor som omformades, men i dagens läge är det alltfler studieförberedande skolor som utvecklats till Bredeskolor. Staden Rotterdam vill att alla skolor på sikt ska införa en förlängd skoldag och utveckla sin verksamhet enligt Brede-modellen. Stadens vision är en skola där barns och föräldrars sociala, kognitiva och fysiska färdigheter utvecklas, både inom och utanför skolans ordinarie uppdrag. Ett särskilt krav som ställs på Bredeskolorna är att eleverna verkligen ska vara delaktiga i att planera och organisera skolans verksamhet.

För att förverkliga visionen krävs att kontakten mellan skola och hem fungerar och att föräldrarna är villiga att delta i arbetet med att utveckla sitt barns skola. Kontakten med hemmen går via särskilda föräldrakonsulter (föräldrakonsulternas roll finns beskrivet under rubriken föräldradiolog).

En annan förutsättning är att skolan samarbetar med de aktörer som genomför de aktiviteter som ligger utanför skolans ordinarie uppdrag. Vanliga samarbetspartner är idrottsföreningar, kulturskolor, studieförbund och bibliotek. Skolorna brukar utveckla ett brett samarbete med sina partner och gemensamt utveckla aktiviteterna så att de passar ungas behov.

Syftet med den förlängda skoldagen är att motivera eleverna genom extra aktiviteter och på så sätt motverka skolk och avhopp samt uppmuntra till bättre skolresultat. Föräldrarna är också välkomna att delta i eftermiddags- och kvällsaktiviteter som erbjuds av skolan. Det kan till exempel vara information om utbildning i Nederländerna, informations- och kommunikationsteknik (IKT)

och språkkurser. Tack vare samverkan med familjerna och det omgivande förenings- och kulturlivet blir skolan en mötesplats som bidrar till ökad social sammanhållning i området och till tryggare närmiljöer.

Ett viktigt mål för Bredeskolor är att förbereda alla unga för ett aktivt medborgarskap, oavsett deras hemförhållanden och sociala bakgrund. Skolan lägger därför stor vikt vid att utveckla ett aktivt och socialt ansvarsfullt beteende. De socialt orienterade aktiviteterna är integrerade i den ordinarie undervisningen och obligatoriska för eleverna. Aktiviteterna omfattar bland annat social färdighetsträning som hantering av ångest och aggressivitet.

De enskilda skolorna som vill utveckla sin verksamhet enligt Bredeskolamodellen kan själva välja den ambitionsnivå som bäst passar dem enligt ett tregradigt system. Bredeskolan följer alltid den ordinarie läroplanen och de extra aktiviteter som erbjuds elever och föräldrar bör komplettera och förstärka denna. Aktiviteterna varierar också utifrån skolans inriktning (studie- eller yrkesinriktad).

Uppföljning är ett viktigt verktyg för skolan och som hjälp till utvärderingen finns bland annat Rotterdams Ungdomsmonitor, olika skolenkäter (till exempel *Safe at School scans*) samt information från lärarteamet och elevers mentorer. Varje skola måste också ha en särskild verksamhetssamordnare som ser till att samarbetet mellan skolan och externa samarbetspartner fungerar bra (JOS 2008).

Mer information:

Jeugd, Onderwijs en Samenleving (2008).
De Brede School in het voortgezet onderwijs,
Rotterdam.

Metoder för att stötta elever med skolproblem

Alltför många unga avbryter sin skolgång i förtid och andelen i Rotterdam är högst i landet. Därför är strävan att minska avhoppet från skolan ett viktigt politiskt mål i Rotterdam. Stadens målsättning är att avhoppet bland unga i åldern 17–22 år ska ha minskat med 20 procent 2010 jämfört med 2006. Den senaste mätningen visar att andelen elever som hoppade av skolan minskade från 21 procent 2006 till 18 procent 2007, vilket ger en relativ minskning på 15 procent.⁵⁵ Några av metoderna som används är skolcoacher, fördjupad föräldradiolog samt unga förebilder och mentorer.

Skolcoacher – ett verktyg för att minska avhopp från skolan

Ett av de viktigaste målen för nederländsk ungdomspolitik är att minska andelen elever som hoppar av skolan i förtid. Varje kommun är skyldig att redovisa andelen avhoppare och de åtgärder som har tagits för att minska andelen. Rotterdam har den högsta andelen elever, omkring 20 procent, som hoppar av skolan i förtid i hela landet och staden har initierat ett projekt kallat *Skolcoacher*. Målet är att få elever med hög frånvaro att stanna kvar i skolan tills de tar examen motsvarande det svenska avgångsbetyget från gymnasiet.

Projektet består av en projektledare, två betendespecialister och tio coacher, indelade i två arbetslag. De arbetar på sammantaget 25 olika skolenheter. Skolorna har också egen stödpersonal, men dessa har begränsade möjligheter att stödja en elev med omfattande problematik. Till exempel kan en socialarbetare som är placerad i skolan ta emot en elev högst fem gånger, och bara i skolan. Det räcker inte till om en elev har ett omfattande behov av stöd på grund av stora problem i skolan eller hemma.

Hjälpteamet kan däremot möta eleverna så många gånger som de behöver och även i deras egen miljö. Arbetet börjar med att vinna elevernas tillit så att de vågar berätta vad det verkliga problemet är och varför de inte kommer till skolan. Därefter görs en behandlingsplan med mål i nära samarbete med skolan och i samråd med en psykolog när det behövs, eftersom det viktigaste målet är att ungdomarna ska fortsätta sin skolgång.

Det intensiva arbetet med en enskild elev brukar ta cirka åtta veckor, längre om problemen är riktigt stora. Därefter följer en period på fyra veckor med färre möten med eleven och till slut, om problemen är lösta, en överlämning av eleven till skolans stödpersonal och lärare.

Föräldrakonsulter förbättrar dialogen mellan hemmet och skolan

Behovet av att förbättra föräldradiologien är ständigt aktuellt i Rotterdam. Även om skolorna är positiva till föräldrasamverkan hindras deltagandet av dåliga språkkunskaper, bristande kunskaper om hur den nederländska skolan fungerar samt av kulturella skillnader. Därför har skolorna i Rotterdam utbildat och anställt särskilda föräldrakonsulter med uppdrag att skapa tätare och bättre dialog mellan föräldrarna och skolan.

Föräldrakonsulterna är oftast invandrarkvinnor som fått erbjudande om att gå utbildningen genom arbetsförmedlingen. Efter utbildningen erbjuds varje deltagare en fast anställning som föräldrakonsult. Utbildningen ges av yrkesutbildningsinstitut och har planerats i samråd med skolor, stadsdelscentrum (*community centers*), invandrarorganisationer och föräldrar.

Verksamheten startade redan i mitten av 1990-talet. Initiativet togs av några skolor som önskade förbättra kontakten med föräldrarna och som därför anställde ett tiotal skolmammor. Skolmammorna hade genom regelbundna hembesök kontakt med föräldrar vars barn då hade problem i skolan. Verksamheten blev snabbt uppskattad av föräldrar och lärare och flera skolor ville starta ett liknande arbete. Efter några år startade staden Rotterdam en föräldrakonsultutbildning i syfte att säkra kvaliteten i arbetet. Till utbildningen rekryterades framför allt kvinnor med utländsk bakgrund och 200 personer har nu blivit utbildade och fått anställning.

Konsulterna använder många olika metoder i sitt arbete, de besöker föräldrar i hemmen och arrangerar olika aktiviteter i skolan: föräldramöten, informationsträffar och utbildningar av olika slag. Arbetet underlättas av att skolorna har särskilda föräldrarum där föräldrarna till exempel kan stanna en stund och träffa föräldrakonsulten när de lämnat barnen i skolan. Ibland anordnas morgonfika, frågestunder eller informationsmöten. I utbildningen av föräldrakonsulter ingår hur man samtalat med föräldrar om svåra ämnen, till exempel våld i hemmet, sexuella övergrepp och patriarkala familjestrukturer. I samråd med pedagogiska institutioner har det pedagogiska resurscentrat i Rotterdam (Stichting de Meeuw) utvecklat särskilda metoder och färdiga informationsmaterial som kan användas vid olika tillfällen.

I föräldrakonsulternas yrkesroll ingår även att vid behov arbeta med språkutveckling, mobbning och liknande med eleverna samt att upptäcka olika utbildningsbehov hos föräldrarna. Det kan vara analfabetism, dåliga kunskaper i holländska språket eller om det nederländska samhället. Men även mer lättsamma inslag ingår, till exempel att uppmuntra föräldrarna att följa med på elevernas utflykter och studiebesök. Allt arbete sker i samråd med lärare och skolans övriga personal.

Engagera papporna

Skolans vardag i Rotterdam präglas av kvinnor, oavsett om man betraktar lärarkåren, annan skolpersonal eller engagerade föräldrar. Papporna saknas i stor omfattning i skolan och staden har därför dragit igång en återkommande kampanjvecka, *Pappaveckan om faderskap*. Syftet med projektet är att förmå pappor att mötas och samarbeta med varandra och på så sätt få fler fäder engagerade i sina barns skolgång och uppfostran.

Under den senaste pappaveckan diskuterades bland annat barnens framtid, tjejroll kontra killroll samt relationen mellan pappor och söner. Aktiviteter organiserades på många olika håll, förutom skolorna så hade spelhallar, stadsdelscentrum, invandrarföreningar och moskéer aktiviteter för pappor.

Inför pappaveckan riktades en särskild förberedande kurs till turkiska imamer. Elva imamer från olika moskéer i Rotterdam deltog och skaffade sig därigenom god beredskap att delta i pappaveckan och anordna olika aktiviteter för de män och pojkar som brukar besöka deras moské.

Områdespappor är ett annat initiativ i syfte att stärka mansrollen i familjen och i närsamhället. Många familjer består av ensamstående mödrar eller har frånvarande fäder. Därför har vissa bostadsbolag anställt särskilda områdesfäder som söker sig till killarna som hänger ute om kvällarna och nätterna. De pratar med killarna och visar att manlighet och riskfyllt beteende inte hör ihop.

Mer informaton:

www.stichtingdemeeuw.nl

Mentorskapsträning för studenter

I Rotterdam är unga mentorer en viktig del av arbetet i skolor och verksamheter för unga arbetslösa. En nyckelaktör i det arbetet är *InHolland högskola*. Socialt ansvarstagande och nytänkande är två viktiga grundpelare för högskolan och det stora flertalet av studenterna är aktiva som mentorer eller förebilder i någon av stadens skolor eller ungdomsverksamheter under sin studietid. Under sin 4-åriga utbildning måste alla studenter, beroende på studieinriktning, disponera minst 30 och upp till 150 studietimmar i frivilligt socialt arbete.

Studenter på samtliga av högskolans fakulteter – socialt arbete, pedagogik, juridik, ekonomi och kommunikation – är delaktiga i frivilligarbetet och naturligtvis varierar intresset mellan eleverna på de olika fakulteterna.

Riktlinjen är att varje elev får arbeta med något som de själva finner intressant. Projekten varierar från renovering och målning till att hjälpa till med deklarationen eller läsläsningen. Någonstans mellan 500 och 1 000 studenter är aktiva under ett läsår, vilket är en stor resurs för Rotterdams stads arbete med socialt utsatta unga.

Högskolan har en särskild projektbyrå, *Het Jonge Noorden*, som samordar frivilligarbetet. Byrån agerar som mellanhand mellan organisationer och företag i staden och högskolan. Studenter kan antingen komma med egna idéer för en frivilligin-sats eller nappa på en förfrågan utifrån. Lärarkollegiet stödjer och övervakar verksamheten utifrån sina olika kompetensområden samt handleder studenterna.

Många studenter är inblandade i olika projekt för mentorer antingen i anknytning till grundskolan eller till gymnasiet, till ungdomsservicecentrumet *Jongerenloket* eller till olika frivilligorganisationer. Dessa projekt är sinsemellan mycket olika. Frivilligorganisationen *Big Brothers*

Big Sisters engagerar studenter som extra fritidsresurs till skolbarn från cirka åtta års ålder för biobesök, lek i parken och för att stötta deras skolgång. Andra är mentorer för tonårsmammor eller engagerar sig i vänskapsprojekt med intagna inom psykvården.

Att stötta skolelever med läsläsning och liknande är kanske det vanligaste uppdraget för mentorer. Men det finns många olika varianter av mentorskap inom skolans värld. För elever som går på en yrkesförberedande utbildning är kontakter med framtida arbetsgivare väldigt viktiga, men många saknar naturliga kontakter med arbetslivet, ofta på grund av att de egna föräldrarna är arbetslösa.

Ett exempel på ett annorlunda mentorskap är när yrkeslever fick mentorer bland unga företagare. De unga företagarna hjälpte på ett informellt och kamratligt sätt eleverna att möta nya och utvecklande miljöer i näringslivet. Högskolestudenternas uppgift i det hela var att skapa en struktur för mentorskapet och att rekrytera både yrkeslever och unga företagare och på det sättet bygga en bro mellan två ungdomsgrupper som annars sällan möter varandra.

Vissa studenter är mentorer på *Jongerenloket* som är ett servicecentrum för arbetslösa unga. Deras arbete bygger på idén om förebilder och identifiering. Studenterna matchas ihop med ungdomarna utifrån ålder, intressen och etnisk bakgrund eftersom erfarenheten säger att särskilt tjejer är mer benägna att identifiera sig med någon med liknande bakgrund. För unga i åldern 16–17 år kan det dessutom vara särskilt viktigt med en mentor av samma kön, eftersom identifiering är en stark kraft vid den åldern.

Den nederländska regeringen har nyligen fattat ett beslut om att alla skolelever i åldern 12–18 år under sin skoltid ska göra in insats inom socialt frivilligarbete under cirka 80 timmar. En del föräld-

rar kan naturligtvis själva vägleda sina barn, men för de tusentals skolelever som behöver hjälp med detta behövs en bra organisation så en del studenter gör sin frivilliginsats genom att hjälpa skolbarnen att välja ett socialt projekt som de kan delta i. Studenternas uppgift är att hjälpa ett barn att uppfylla sitt sociala ansvar, vilket blir en intressant och annorlunda utmaning för studenterna.

Uppföljning och utvärdering av *Het Jonge Noorden* ingår i högskolans ansvar. Dessutom håller Rotterdams stad på att skapa en särskild struktur för erfarenhetsutbyte. En viktig iakttagelse är att verksamheten med mentorer har berikat och fördjupat studenternas utbildning. Högskolans lärare har sett hur en helt ny värld öppnar sig för eleverna när de engagerar sig i socialt arbete. Det stora flertalet studenter hade ingen aning om vilken verklighet som de mer utsatta grupperna i Rotterdam lever i. Studenterna lär sig dessutom hur man genomför ett projekt, hur man organiserar, kommunicerar och så vidare. En ytterligare positiv effekt är att studenterna genom de olika sociala projekten samlar in spännande material som de själva och även andra kan använda i fortsatta studier.

För att motivera den studerande att delta är det viktigt att lärarna själva ser detta som något positivt och inte som ännu en plikt. Förutom högskolan InHolland är även en del andra universitet för tillämpad vetenskap (motsvarande svenska högskolor) igång med att integrera frivilligt socialt arbete i sina studieprogram, medan universiteten med kurser på masternivå är mindre aktiva på detta område.

Mer information:

www.inholland.nl/Rotterdam

Insatser och arbetssätt inom utbildning i England

Det engelska skolsystemet är för närvarande inne i en omfattande förändringsprocess då den obligatoriska skolåldern förlängs från 16 till 18 år. Målet är att alla elever vid 18 eller 19 års ålder antingen ska gå vidare till någon form av högre studier eller göra sitt inträde på arbetsmarknaden med någon form av kvalificerad utbildning i bagaget. Den andel unga som lämnar skolsystemet utan någon form av kvalificerad utbildning hamnar idag ofta i arbetslöshet eller tvingas hoppa runt mellan okvalificerade arbeten med löner som är svåra att försörja sig på. Prognoser pekar vidare mot att efterfrågan på okvalificerad arbetskraft kommer att fortsätta minska i England.⁵⁶ Enligt den så kallade *septembergarantin* ska alla 16- och 17-åringar i England vid terminsstarten erbjudas en lämplig plats inom utbildningssystemet eller lämpliga åtgärder som kan hjälpa de unga i riktning mot fortsatt utbildning (Department for Children Schools and Families 2008a).

I England har regeringen under de senaste åren genomfört flera större satsningar för att förbättra studieresultaten hos elever som missgynnas av sin sociala bakgrund. Tre av dessa satsningar, Excellence in Cities, London Challenge och Extended Schools, har nyligen utvärderats.⁵⁷

Mer information:

Department for Children, Schools and Families (2008). *Delivering 14-19 Reform: Next Steps*. ISBN 978-1 84775-262-8.

En helt ny förortskola – Akademiskolan

”Academies are schools that have been failing. What we have done is that we have brought in new partners and providers, mostly from the private sector, giving them a separate funding arrangement and more flexibility. This is for the schools that have faced the biggest problems; it is not a universal policy. The greatest advantage of the academies is not specific to deprived young people; it is about giving schools greater capacity to solve these problems. Some of the things that they are doing is looking at different curriculums to inspire and attract young people who are failing to or unwilling to or not able to take part in the traditional curriculum.”

(Intervju med Andrew McCully, Director, Department for Children, Schools and Families)

Academies (akademiskolor) är en ny typ av skolor som etableras i utsatta områden i syfte att bryta sambandet mellan fattigdom och svaga skolprestationer. Tanken är att mönstret med dåliga skolprestationer i utsatta områden ska brytas genom att starta skolor som är attraktiva och innovativa och som har kapacitet att arbeta med elever med olika typer av behov. Tanken bygger på att nya huvudmän (*sponsors*), till exempel framstående universitet och högskolor, individuella filantroper, företag, frivilligorganisationer eller trossamfund får huvudansvaret att driva helt nyetablerade skolor. Genom att ta in krafter utifrån är tanken att helt bryta med det rådande klimatet präglad av låga ambitioner och att föra in fram-

gångsanda i skolan hämtad från huvudmännens övriga verksamheter. För att få starta en akademiskola krävs dock att en erfaren skolledare är delaktig i projektet.

Akademiskolorna är offentligt finansierade skolor som ges mycket stor självständighet för skolans och undervisningens former. Till skillnad från andra offentligt finansierade skolor i England kommer finansieringen direkt från den statliga nivån och inte via en lokal skolstyrelse. Detta innebär att akademiskolor är en form av skola som den lokala styrelsen visserligen förväntas samarbeta med, men över vilken det lokala självstyret har begränsat inflytande och kontroll.⁵⁸

I samband med att en akademiskola upprättas inrättar de nya huvudmännen en donationsfond som används till åtgärder som ska motverka negativa effekter på skolresultaten hos elever som växer upp i det socialt utsatta område som skolan är belägen i. Målsättningen är att erbjuda utbildning av absolut bästa kvalitet i landets mest utsatta områden. Skoltypen kan antingen ersätta en tidigare skola som inte fungerat tillräckligt bra eller komplettera redan existerande skolor i ett område. Ofta byggs helt nya attraktiva skolbyggnader för att tydligt markera en nystart. Akademiskolor fungerar som så kallade *Extended Schools* vilket bland annat innebär att de alltid ska erbjuda barnomsorg, fritidsaktiviteter och läxhjälp utanför ordinarie skoltid.⁵⁹

En akademiskola ska ha specialistkompetens för att ta hand om barn med särskilda behov. De ska också vara öppna mot närsamhället. Tanken är att skolorna ska dela med sig av sin specialistkompetens till andra skolor och till det omgivande samhället. I modellen ingår även att aktörer från det lokala närområdet ska vara engagerade i skolan. Akademiskolor ska visserligen arbeta efter

en bred och balanserad läroplan men samtidigt kännetecknas de av att fokusera särskilt på ett eller flera specialområden (*specialisms*). Genom sin självständiga ställning kan de vara flexibla och kreativa i sitt sätt att driva skolan, styra undervisningens innehåll och pedagogik. En viktig poäng är att de har stora möjligheter att utforma lokalt anpassade lösningar.⁶⁰

Den engelska regeringen ser idag akademiskolor som ett viktigt medel för att skapa större social mobilitet och social rättvisa. Man ser akademiskolorna som en stor framgång och planerar en kraftig ökning av antalet skolor. Målet är att 300 akademier ska vara igång i Englands fattigaste bostadsområden 2010. Regeringen pekar också på utvärderingar och forskning som visar att den nya skolformen är framgångsrik. För det första lyfter man fram att akademiskolor verkligen har placerats i områden där en stor andel barn kommer från fattiga familjer, där en stor andel barn har behov av särskilt stöd i undervisningen, där skolprestationerna är lägre och där en stor andel av befolkningen inte har etniskt brittisk bakgrund (Chamberlain, Rutt & Fletcher-Campbell 2006). Det står vidare klart att akademiskolor antar större andelar elever med särskilda utbildningsbehov, från fattiga familjer och med svagare skolresultat än genomsnittet i de lokala närområdena. Omkring hälften av Englands fattigaste kommuner hade hösten 2008 etablerat en akademiskola.

I en större utvärdering av akademiskolorna som redovisades av det brittiska utbildningsdepartementet 2008 finner man att de nya huvudmännen bevisligen har bidragit till en förbättring. Ledarskapet och styrningen av skolorna får också mycket goda omdömen. Överlag är tendensen att skolresultaten i akademiskolor förbättras snabbare än riksgenomsnittet och snabbare än i ut-

valda jämförelseskolor. Utvärderingarna visar att det inte är så att akademiskolornas grannskolor har fått en förändrad elevprofil sedan de nya skolorna startade. Tvärtom har antalet barn från fattiga hem ökat i akademiskolorna under de år de funnits. Föräldrar, barn och personal är mycket nöjda med akademiskolorna och antalet sökande till skolorna är högt enligt utvärderingen (Price Water House Coopers 2008).

Elevprestationerna har utvecklats positivt i akademiskolorna såväl vid examen vid 14 års ålder som vid 16 års ålder. Om man jämför de 62 akademiskolorna som var igång 2008 med de skolor som föregick dem så har andelen elever som klarar den grundläggande examen för att gå vidare till fortsatta teoretiska studier i 16-årsåldern ökat med 32 procentenheter vilket är en dubbelt så stor ökning som det nationella snittet. Eleverna i akademiskolorna uppnår i genomsnitt bättre studieresultat än elever i andra typer av skolor även om man jämför elever med liknande personliga omständigheter och på samma nivå.⁶¹

Även om den engelska regeringen lyfter fram data som stöder bilden av akademiskolorna som framgångsrika finns även rapporter som är något mer försiktiga och som pekar på behovet av fortsatt utvärdering och av att följa utvecklingen över tid för få en bättre bild av effektiviteten (Price Water House Coopers 2008).

Mer information:

Price Water House Coopers (2008). *Academies Evaluation Fifth Annual Report*.

National Foundation for Educational Research (2006). *Admissions: who goes where? Messages from the statistics*.

Validering av arbetslivserfarenhet

I England finns möjligheten att validera kunskap och färdigheter som tillägnats på informell väg, till exempel i form av erfarenheter från arbetslivet eller genom ideell verksamhet. Denna typ av system kan vara av stort värde för den som skaffat sig kunskaper och färdigheter inom ett yrke eller från en utbildning i ett annat land och som har svårt att tillgodoräkna sig dessa kvalifikationer.

Systemet med National Vocational Qualifications (NVQ:s) utgår från de färdigheter och kunskaper som behövs för att utföra en viss yrkesuppgift. En person som klarar proven för en NVQ har visat att han eller hon har de nödvändiga kvalifikationerna för att klara av ett visst yrke på en viss svårighetsnivå. Varje NVQ-examen utgår från en fastlagd nationell standard som tagits fram av experter inom en mängd olika branscher och professioner.

En NVQ behöver inte klaras av på en bestämd tid utan tanken är att det ska vara möjligt för såväl heltidsanställda som studenter med en praktikplats, lärlingsplats eller ett deltidsarbete att dra nytta av de färdigheter de skaffar sig på jobbet. För en NVQ finns inga åldersgränser och inga speciella inträdeskrav. Systemet är möjligt att använda såväl för kandidater som har yrkeskunskap, men som vill förbättra dessa, som för de som startar från början utan någon tidigare särskild yrkeskunskap.

Man skaffar sig en NVQ-examen genom att en särskild utvärderare går bredvid och observerar kandidaten under yrkesutövning samt genom olika prov och tester. Kandidaterna meddelar själva när det de känner sig redo att ”tenta” av ett moment i examen. Bedömningen av yrkesskickligheten tar fasta på kunskap, förståelse och praktisk yrkesutövning. När en kandidat vill påbörja en NVQ så får han eller hon inledningsvis hjälp av en utvärderare att identifiera vilka kunskaper hon

eller han redan har samt råd om vilken svårighetsgrad det är lämpligt att sikta mot. De ser tillsammans över vilka kunskaper och färdigheter kandidaten behöver skaffa sig och identifierar vilken typ av aktiviteter som skulle kunna leda i riktning mot målet. I detta skede är det möjligt att kandidaten väljer att gå en kurs om detta är det bästa sättet att uppnå målet alternativt kan det handla om att på arbetsplatsen utföra andra arbetsuppgifter än vad man brukar för att bredda sin kompetens.⁶²

Arbetsmarknad

Ungas situation på arbetsmarknaden är svår idag, och unga med utländsk bakgrund som bor i socialt utsatta områden har mycket stora svårigheter att få en anställning. Ungdomsstyrelsens bedömning i Fokus 08 var att unga arbetslösa i utanförskapsområden inte får det mest effektiva stödet och att samverkan mellan arbetsförmedlingen och andra aktörer i ökad utsträckning bör utgå från de ungas behov. Mer kan och bör göras för att unga arbetslösa i utanförskapsområden snabbare ska komma in i arbete än idag.

Ett av de konkreta förslagen som lämnades i Fokus 08 var att jobbgarantin för unga bör förstärkas så att tidigt individuellt stöd kan prioriteras. Särskilt viktigt är det för unga i utanförskapsområden som borde erbjudas insatser inom 30 dagar. Ett annat förslag var att ungas kontaktnät med arbetslivet behöver stärkas och att arbetsplatsbesök, verksamheter med mentorer, korta praktikperioder och andra liknande aktiviteter bör sättas in tidigt. Ett tredje förslag var att kommunerna och staten ska skapa en gemensam organisation dit alla arbetssökande kan vända sig (Ungdomsstyrelsen 2008b). I detta avsnitt beskrivs hur man arbetar med att underlätta ungas etablering på arbetsmarknaden i England, Nederländerna och Danmark.

Etablering på arbetsmarknaden i Danmark

Arbetsmarknadssituationen för unga i Danmark är relativt god, 11 procent av unga i åldern 15–24 år var arbetslösa i september 2009 jämfört 20 procent inom EU15.⁶³ Situationen för unga danskar med utländsk bakgrund är dock betydligt svårare, under högkonjunkturen 2007 befann sig 27 procent av utrikesfödda danskar i åldern 20–24 år utanför både arbete och studier, jämfört med 8 procent av unga med etniskt dansk bakgrund. Av de unga i samma åldersgrupp och med utländsk bakgrund men som är födda och uppvuxna i Danmark var 14 procent utanför både arbete och studier 2007.

Den svårare arbetsmarknadssituationen för unga med utländsk bakgrund beror på flera faktorer. En viktig anledning är brister i utbildning, något som den danska regeringen vill komma åt genom ett antal åtgärder inom skolområdet och genom satsningar på studievägledning. Det beskrivs utförligt i avsnittet om insatser och arbets sätt inom utbildning i Danmark (s. 58). En annan anledning är bristande sociala nätverk som kan underlätta ungas etablering på arbetsmarknaden och en tredje är svårigheterna för unga med utländsk bakgrund att få en praktikplats när de genomför sin utbildning. Två satsningar som avser att stärka ungas kontaktnät med arbetsgivare och förbättra tillgången till praktikplatser är fritidsjobbportalen och praktikplatsnätverket, båda verksamheterna drivs av Köpenhamns stad.

De senaste åtgärderna för att minska ungdomsarbetslösheten i Danmark presenterades i regeringens åtgärds paket *Ungepakke* hösten 2009. Ungdomspaketet är tvådelat, det ena riktas mot unga i åldern 18–30 år och det andra mot unga i åldern 15–17 år. Åtgärderna riktade mot den äldre kategorin syftar till att minska ungdomsarbets-

lösheten medan åtgärderna mot 15–17-åringarna har som mål att alla unga antingen ska utbilda sig, arbeta eller delta i andra stimulerande aktiviteter. De olika åtgärderna presenteras mer utförligt i avsnittet om regelverk vid arbetslöshet i Danmark i kapitel 2.⁶⁴

Fritidsjobbinsatsen

Trots den relativt goda arbetsmarknadssituationen i Danmark har många unga under 25 år ändå drabbats hårt av finanskrisen. *Fritidsjobbinsatsen* (Fritidsjobbinsatsen) är ett projekt i Köpenhamn som vill vända den negativa utvecklingen genom att få ut fler unga mellan 13 och 25 år på arbetsmarknaden. Med fritidsjobb (fritids- och studiejob) menas avlönat arbete på helger och ledig tid och som högst innebär arbete under 8 timmar per vecka (de flesta arbetar 4–5 timmar i veckan).

Bland unga studerande i Danmark är fritidsjobb vanliga eftersom de är i behov av en extrainkomst för att klara av sin ekonomiska situation som student. Fritidsjobben ska inte ta tid från studierna utan vara en möjlighet att använda sina utbildningskunskaper i praktiken (Jobcenter Köpenhamn 2009b). Exempel på fritidsjobb kan vara att sköta diverse administrativa sysslor på ett kontor eller ett bibliotek eller att hjälpa till i förskolan. Ungas som haft ett fritidsjobb har tre gånger så stor sannolikhet att få ett jobb vid 25–29 års ålder än de som inte haft det, enligt en undersökning beställd av danska Arbetsmarknadsstyrelsen (Jobcenter Köpenhamn 2009b).

År 2008 beslutade Jobcenter København (Danmarks motsvarighet till arbetsförmedling) att etablera fritidsjobbinsatsen. Syftet med projektet är att introducera unga till arbetsmarknaden samt väcka intresset för utbildning. Fritidsjobbinsatsen riktar sig till alla unga arbetssökande i Köpen-

hamn men har visst fokus på socialt utsatta grupper eftersom de i större utsträckning är i behov av stöd. Målet för insatsen är att hjälpa och stötta unga att skaffa sig ett fritidsjobb och på så sätt stärka deras möjligheter till anställning.

Fritidsjobbinsatsen betalar ut lön till fritidsarbetaren de första 12 månaderna⁶⁵ efter att denne fått ett fritidsjobb. Eftersom arbetsgivaren inte betalar någon ersättning första året har företagen hittills varit övervägande positiva. När ett företag tagit emot en fritidsjobbare håller yrkeskonsulenter från fritidsjobbinsatsen kontinuerlig kontakt med fritidsjobbaren för att ge stöd och stämna av hur arbetet går. Att ge stöd till arbetsgivarna är också en del av insatsens verksamhet.

Arbetet med fritidsjobbinsatsen är förankrat i Jobcenter København, Skelbækgade, och leds av en grupp bestående av en projektledare och tre yrkeskonsulenter. Projektet är finansierat av Integrationsministeriet och Københavns Kommunes Beskæftigelsesaftale och bedrivs tillsammans med ett flertal samarbetspartner inom Köpenhamns kommun. Många unga kommer till insatsen via socialförvaltningen eller via *Ungdommens Uddannelsesvejledning* (utbildningsvägledning för unga).⁶⁶

Det är framför allt unga män som hamnar inom projektet, unga kvinnor klarar sig i större utsträckning bättre i sökandet efter fritidsjobb. Det är också fler unga män än unga kvinnor som befinner sig, eller är på väg in, i kriminalitet och behöver hjälp att söka fritidsjobb. För den grupp av unga som riskerar att hamna, eller befinner sig, i kriminalitet samarbetar fritidsjobbinsatsen med ett annat projekt, *Hotspot*, som använder en metod hämtad från Holland där man arbetat med att leda unga bort från kriminalitet och mot sysselsättning och arbete.⁶⁷

Fritidsjobbinsatsen arbetar bland annat med att:

- tillsammans med alla förvaltningar i kommunen skapa 70–80 fritidsjobb om året till unga Köpenhamnsbor fram till 2011

- utveckla en pedagogisk it-plattform – ett inlärningsverktyg där blivande fritidsjobbare introduceras till arbetsmarknaden på ett kul och anorlunda sätt. Unga ska få en positiv inblick i hur det är att ha ett fritidsjobb, vilket innebär att fler unga får mod att söka fritidsjobb och bli integrerade på arbetsmarknaden

- uppmärksamma privata verksamheter på möjligheten att annonsera lediga fritids- och studiejobb på Jobindex⁶⁸

- genomföra kampanjer för att uppmärksamma verksamheter och företag om potentialen i de unga som arbetskraft och för att locka unga att söka fritidsjobb (Jobcenter Köpenhamn 2009a)

- bygga upp en webbplats där unga kan hitta information om hur man söker fritidsjobb.

Arbetet har resulterat i fritidsjobbportalen, www.kk.dk/fritidsjob, en pedagogisk webbplats som riktar sig till både unga och arbetsgivare. Portalen har cirka 2 000 unika besökare i veckan och innehåller:

- **sökmotor** för jobb och annonser via Jobindex, där arbetsgivare kostnadsfritt kan lägga ut platsannonser och arbetssökande kan registrera sin cv

- **råd och hjälp** kring hur man skriver ett cv och söker ett fritidsjobb. Det finns också möjlighet att gå kurser i hur man söker arbete

- **information och vägledning** till både fritidsjobbare och arbetsgivare kring de regler som gäller för fritidsjobb och hur reglerna ser ut på arbetsmarknaden för 13–17-åringar

- **intervjuer** med ”rollemodeller”, det vill säga unga Köpenhamnsbor som har erfarenhet av fritidsjobb och som delar med sig av sina upplevelser och ger råd

- **kunskapstester** som fungerar som inlärningsverktyg för unga att öka sina kunskaper om rättigheter och skyldigheter. Innehåller bland annat frågetest om fritidsjobbare och arbetsgivares förväntningar på varandra. Man kan även titta på filmklipp med fritidsjobbare och arbetsgivare som berättar om sina arbetsplatser.

Mer information:

www.kk.dk/fritidsjob

Jobcenter Köpenhamn (2009). *Fritidsjob – Vejen til beskæftigels*. Köpenhamn: Ministeriet for Flygtninge, Invandrere og Integration.

Praktikplatsnätverket

På Köpenhamns tekniska skola (Rebslugervejs/Nørrebro) genomför cirka 500 elever en grundutbildning varje år, av dem har cirka 110 elever en annan etnisk bakgrund än dansk. Ofta hindras en dröm om att arbeta som hantverkare av att inte få en praktikplats. Bygg- och anläggningsbranschen är också en bransch som traditionellt anställer få arbetare med invandrarbakgrund. Därför har Praktikplatsnätverket startats. Nätverket är ett projekt i Köpenhamn som arbetar för att fler unga lärlingar med utländsk bakgrund ska få en praktikplats inom bygg- och anläggningsbranschen och därmed kunna slutföra en hantverkarutbildning.

Projektet Praktikplatsnätverket ska pågå under fyra år⁶⁹ och leds av Dansk Byggeri som är bygg- och anläggningssektorernas arbetsgivarorganisation. Det är ett samarbetsprojekt mellan flera parter med Københavns Tekniske Skole (Rebslugervejs/Nørrebro), Bygg och anläggningsavdelning, som koordinatör. Övriga samarbetsparter är bland annat Jobcenter från Köpenhamns kommun som informerar unga praktiksökande om praktikplatsnätverket. Projektet finansieras i huvudsak av Integrationsministeriet men även av kommunen, fonder från KTS och Dansk byggeri samt privata aktörer.⁷⁰

Syftet med nätverket är att öka sysselsättningen bland invandrare genom att förmedla praktikplatser samt att ge stöd och hjälp under lärlingstiden. Ungdomarna som söker sig till nätverket gör det frivilligt. Praktikplatsnätverket har hittills hjälpt 85 lärlingar med praktikplatser⁷¹ och målet är att ha hjälpt 150 lärlingar innan projekttidens slut. Dock har den ekonomiska krisen försvårat arbetet eftersom arbetsgivarna själva betalar ut lärlingslönen till eleverna.⁷² Bland de 209 lärlingar som hittills sökt sig till nätverket finns det få unga kvinnor.

Praktikplatsnätverket har skapat en webbplats, Praktikpladsnetvaerket.dk, som ska vara ett aktivt redskap för de unga. Det betyder att lärlingar kan söka efter praktikplats där och att den ska fungera som en plats för möte och erfarenhetsutbyte. Webbplatsen innehåller information till både lärlingar och företag, till exempel beskrivs erfarenheter som görs i projektet genom att lärlingarna berättar om sin bakgrund och sin praktikplats. Dessutom innehåller webbplatsen mycket information, till exempel statistik, råd och hjälp, kontaktuppgifter samt historik om vad som skett inom projektet.

Förutom webbplatsen anordnar nätverket även träffar var fjortonde dag där unga praktiksökande träffar andra praktikanter, skriver ansökningar med hjälp från nätverket och får hjälp att hitta annonser på lediga praktikplatser samt råd om vem man ska kontakta. För de som redan befinner sig ute på en praktikplats anordnas "after work"-möten där lärlingarna kan prata om de problem som kan uppstå under en praktik och som är bra att kunna prata med andra praktikanter om. Dessutom besöker de två projektledarna för nätverket alla praktikverkstäder. Om det uppstår problem är nätverket till för att lösa dessa. Erfarenheterna ska sedan andra praktikanter och branschen kunna ta del av.

Praktikplatsnätverket uppmärksammar på sin webbplats den problematik de möter i arbetet med att få ut lärlingar i praktik. Bland annat består problemen av att:

- få kontakt med de elever som inte söker sig till nätverket och som själva inte får tag på någon praktikplats. Efter grundkursen eller utbildningen hamnar de utanför bygg- och anläggningsbranschen

- skolans delaktighet i arbetet med ta fram praktikplatser inte är tillräcklig sett till hur många elever som efter en grundkurs inte har fått en praktikplats i branschen. Nätverket ser gärna att arbetet med att ta fram praktikplatser ska ingå som en del av utbildningen och inte enbart vara elevens eget ansvar. Lärlingar behöver dessutom bättre undervisning i det praktiska kring hur man ansöker om en praktikplats. Skolan bör ha en aktiv roll i att bygga upp nätverk med praktikplatser, både för att få unga att söka praktik och för att få företag/verksamheter att upprätta praktikplatser

- många elever saknar annat stöd för att söka praktik. När de på egen hand tar initiativ saknar de ofta nätverk för att nå ett företag som vill ta dem på allvar. Förmedlingen av de praktikplatser som finns går ofta via informella nätverk. Företag har väntelistor till praktikplatser som består av familj, vänner och bekanta till cheferna och de anställda i verksamheten och därför är det svårt att locka in nya grupper på arbetsmarknaden. Praktikplatsnätverket är ett sätt att motverka detta problem

- kommunen inte gör någon uppföljning av hur det går för eleverna när de är klara med grundutbildningen. En del projekt har genomförts för att motverka detta, dock ingen med större framgång. Dessutom saknar kommunen idag statistik på området, något man arbetar med att ändra.

Mer information:

www.praktikpladsnetvaerket.dk

Etablering på arbetsmarknaden i Nederländerna

Snabba åtgärder mot ungas arbetslöshet

En ny lag, *Investerer i ungdom* (Wet investeren in jongeren), trädde i kraft 1 oktober 2009 i Nederländerna. Enligt den nya lagen måste kommunerna inom två månader ge en arbetslös tjej eller kille upp till 27 år antingen ett erbjudande om jobb eller studier eller en kombination av båda. Utbildningen som erbjuds kan antingen vara kompetenshöjande inom individens tidigare yrkesområde eller inom ett nytt område, och kan utformas som en skolbaserad eller som en arbetsplatsförlagd utbildning. Från 1 juli 2010 kommer rätten till försörjningsstöd att vara kopplad till att den unge individen samarbetar med kommunen och går med på erbjudandet om jobb eller studier. Den nya lagen bygger på en tidigare riktlinje om att alla arbetslösa unga inom sex månader antingen ska erbjudas utbildning eller arbete.

En annan aktuell åtgärd för att minska utanförskap är att unga i åldern 18–23 år som saknar avgångsbetyg på gymnasienivå ska erbjudas ett särskilt studieprogram som kombinerar studier med arbete (Ministerie van OCW 2007).

Den nederländska regeringen har under hösten 2009 tagit fram en handlingsplan för att motverka ungdomsarbetslöshet, *Actieplan Jeugdwerkloosheid*, med en satsning motsvarande 250 miljoner euro under perioden 2009–2011. En stor del av åtgärderna i handlingsplanen bygger på överenskommelser mellan kommuner och företag om lokala och regionala insatser i syfte att ta fram nya arbetsstillfällen, lärlingsplatser och utbildningsplatser för att begränsa ungdomsarbetslösheten.

De viktigaste punkterna i regeringens handlingsplan är att:

- unga som går i förberedande yrkesutbildning på gymnasienivå ska ha rätt till personlig coaching och uppföljning för att underlätta deras etablering på arbetsmarknaden
- statliga medel ska finansiera konkreta åtgärder i varje region för att bekämpa ungdomsarbetslösheten (av totalt 250 miljoner euron är 153 miljoner öronmärkta till regionala verksamheter riktade mot att minska andelen unga utanför arbete och studier)
- genomföra en *matchningsoffensiv* för att möta arbetsgivarnas behov av kvalificerad arbetskraft och förbättra ungas kompetens
- arbetsmarknadens parter ska vidta åtgärder för att unga som erbjuds praktikplats också ska kunna erbjudas anställning på företaget när praktikperioden avslutats (alla som gått ut skolan och varit arbetslösa i mer än tre månader får en praktikplats)
- unga med komplexa problem ska erbjudas extra stöd på vägen till ett arbete.

Servicecentrum för unga som har svårt att ta sig in på arbetsmarknaden – Jongerenloket Rotterdam

Ungdomsservicecentrumet Jongerenloket är ett samarbete mellan arbetsförmedlingen (Centrum voor Werk en Inkomen) och två enheter inom Rotterdams stad: enheten för ungdomsfrågor, utbildning och samhälle (JOS) samt enheten för socialtjänst och arbetsmarknad (SoZaWe). Här samordnas och genomförs alla kommunala åtgärder som kraven i den nationella lagstiftningen om ungas rätt till lämplig utbildning, praktikplats eller jobb-erbjudande. Totalt finns fem olika ungdomsservicecentrum (jongerenloket) i Rotterdam, ett av dem är en specialmottagning för unga med särskilda svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden. Det kan handla om olika sociala problem, att en tjej eller kille har hoppat av skolan i förtid eller saknar fast boende. Specialmottagningen tar emot cirka 3 000 unga i ålder 17–23 år varje år, av dem har drygt 30 procent försörjningsstöd, 90 procent saknar slutbetyg från gymnasiet och 85 procent har utländsk bakgrund.

De anställda på ungdomsservicecentrumen arbetar inom olika team. Exempelvis har man specialteam för unga med funktionsnedsättning, för unga ensamstående mödrar och för unga med kriminell bakgrund på väg ut från en anstalt. Där- emot riktas inga särskilda åtgärder till unga utifrån deras etniska bakgrund eftersom man anser att ett sådant arbetssätt skulle vara diskriminerande.

Personligt bemötande och cirkuskonster

Den första utmaningen som jongerenloket har är att få dit de sysslösa ungdomarna. En del av de unga i målgruppen – de som varken studerar eller arbetar – hittar självmant till servicecentrumet, men långt ifrån alla. De fördrivar sin tid på andra

ställen, i bostadsområdena och på gatorna i centrum, och måste mer eller mindre plockas upp av ungdomsarbetare som söker upp dem.

Ett av sätten att nå de unga är en liten turnerande cirkusföreställning som besöker olika ungdomshus och liknande träffpunkter där de visar enkla konster med hjälp av enhjulingar och diabolos och jonglerar med bollar och tallrikar. Artisterna som är anställda som ungdomshandledare eller mentorer på jongerenloket utmanar ungdomarna att prova på de olika cirkuskonsterna att visa vad de kan. Budskapet är: du kan lätt lära dig ett litet cirkustrick, att få ordning på ditt eget liv är också ett enkelt trick bara du vågar be om hjälp och har lite uthållighet och mod. Efter föreställningen får alla unga en låda med tre jongleringsbollar, information om jongerenloket och möjlighet till personlig rådgivning hos ungdomsmentorena.

Om den första utmaningen är nog så svår, att få de unga att komma till jongerenloket är nästa, att hitta rätt aktivitet för var och en, mer tacksam eftersom det finns ett stort urval av åtgärder de unga kan välja mellan. Under den övergripande målsättningen, att antingen leda unga tillbaka till studier eller till ett arbete kan jongerenloket erbjuda många olika yrkesförberedande verksamheter.

Efter inskrivningen på jongerenloket får de unga möjlighet till personlig rådgivning och hjälp med att diskutera sig fram till vad hon eller han helst vill: arbeta, skaffa sig en utbildning eller få en andra chans att avsluta skolan. De får därefter göra olika lämplighetstester och hjälp med sitt framtida yrkesval. En del av yrkesvägledarna jobbar också vid de regionala yrkesinriktade utbildningsinstituterna (ROCs) som erbjuder ett brett utbud av utbildningar av varierande längd och för olika yrken. Förutom ROCs kan de unga välja en

mer praktiskt inriktad utbildning, till exempel en handelsskola inom en viss bransch. Dessa skolor har ofta stöd från företagen i branschen och är väl anpassade till de krav som ställs i yrkeslivet.

Traditionell yrkesutbildning

Unga som hoppat av skolan i förtid ska i första hand motiveras att gå tillbaka till skolan. Dessa unga saknar ofta en examen eller ett yrkescertifikat motsvarande vår gymnasieutbildning och det första alternativ som de erbjuds är därför en traditionell yrkesutbildning på gymnasienivå (MBO).

Det finns två sätt att ta yrkesexamen. Det ena sättet är en skolförlagd yrkesutbildning Leerweg (BOL) som är en ordinarie skolutbildning med vissa avbrott för praktik. Det andra sättet är en lärlingsutbildning (BBL). Lärlingsutbildningen omfattar minst 24 timmars lärlingsstudier i veckan på ett godkänt utbildningsbolag eller på en godkänd utbildningsinstitution⁷³ där eleven utför ett arbete under översyn av en handledare. Resten av veckan, en eller två dagar, går eleverna till skolan för att lära sig teori. Eleverna får, beroende på sin situation, antingen lön eller studiebidrag när de deltar i en yrkesutbildning.

Vid sidan av dessa två mer traditionella utbildningsvägar finns en uppsjö av olika kombinationer av utbildning och arbete som i de flesta fall leder till ett yrkesintyg. Här beskrivs några av dem.

Lärande i arbete

Arbete först är ett projekt för unga i åldern 18–23 år med försörjningsstöd. Enligt de gällande bestämmelserna i Rotterdam ska alla unga med försörjningsstöd vara aktivt arbetssökande eller delta i utbildning. Har någon svårt att få jobb ska hon eller han i första hand komplettera sin skolutbildning. Efter tre veckors inskrivning finns det också möjlighet att delta i *Arbete först* som är ett

tre månader långt projekt. Under dessa tre månader får deltagarna under fyra dagar i veckan arbetspraktik där de får social träning, bland annat får de lära sig hur en arbetsplats fungerar och hur man betar sig mot kollegor och chef. Den femte dagen ägnas åt undervisning och vägledning. Den som inte deltar enligt överenskommelse eller inte fungerar i samarbetet får sitt bidrag indraget.

Utbildning till ordningsvakt

Unga kan få delta i en sex månader lång *utbildning till ordningsvakt* genom Jongerenloket. En ordningsvakt utför många olika arbetsuppgifter, till exempel vid större evenemang. De hjälper människor att hitta sin plats och skapar en god och lugn stämning. De kan kontrollera biljetter, ge första hjälpen och hjälpa till att leda trafiken till och från evenemanget. Efter utbildningen erbjuds deltagarna jobb direkt genom idrottsförvaltningen. Deras evenemangsansvariga förmedlar kontakter med klubbar och olika arenor som behöver ordningsvakter.

Hamnprojektet – ett exempel på socialt ansvarstagande

Rotterdam har Europas största hamn och hamnen är en attraktiv arbetsplats. På grund av fleråriga anställningsrestriktioner är medelåldern bland hamnarbetarna relativt hög. Kommunen tog nyligen initiativ till att skapa ungdomspraktikplatser i hamnen, något som de hamnansvariga först var måttligt intresserade av eftersom de har lätt att hitta kvalificerad arbetskraft. Men kommunen fick till sist hamnbolaget med sig och en fyra månader lång utbildning till hamnarbetare startades för unga arbetslösa killar i åldern 18–24 år som varken har avgångsbetyg eller yrkescertifikat.

Utbildningen är relativt kostsam eftersom deltagarna behöver betydligt mer stöd och vägledning

än andra, ungefär dubbelt så många instruktörer jämfört med en ordinarie hamnarbetarutbildning. Under de fyra månader som utbildningen varar måste deltagarna bevisa att de kan arbeta i ett team, komma till arbetet i tid och att de är motiverade i största allmänhet. De går till skolan en dag i veckan för att delta i en anpassad utbildning som hamnen betalar och hamnen betalar också transporten till jobbet. Cirka 70 procent av killarna klarar av utbildningen – en hög andel jämfört med andra ungdomsprojekt i Rotterdam – och erbjuds anställning som hamnarbetare direkt efter avslutad utbildning.

Det har till och från funnits problem kring utbildningen eftersom deltagarna avviker från de övriga anställda på så många sätt. De har oftast utländsk bakgrund, vilket annars inte förekommer i hamnen, de är unga och har betydligt sämre utbildningsbakgrund än de övriga arbetarna. Men de initiala problemen har efter hand minskat och attityderna bland de hamnanställda har blivit betydligt mer positiva gentemot ungdomspraktikanterna. Arbetsmiljön i hamnen har steg för steg förändrats till en mer accepterande social gemenskap där alla känner sig välkomna.

Speeddating

Unga som har färdig utbildning och yrkeskompetens kan också många gånger behöva stöd i sitt arbetssökande. Unga med utländsk bakgrund möter ofta fördomar hos arbetsgivare och liknande barriärer som gör jobbsökandet extra svårt för dem. Praktikplatser är ett sätt att introducera unga till framtida arbetsgivare, ett annat sätt är speeddating. Jongerenloket bjuder in arbetsgivarna och ungdomarna till direkt arbetsförmedling som börjar med snabba intervjuer på högst tio minuter. Tanken är att arbetsgivarna ska möta många unga för att få ett första intryck, istället för att bara läsa ansökningshandlingar. Efter detta

förberedande snabbmöte går arbetsgivarna vidare i sökprocessen genom att boka ett nästa möte med de lämpligaste bland de arbetssökande ungdomarna.

Praktikplatser är ett generellt verktyg

Det generella verktyget för i stort sätt alla verksamheter som jongerenloket erbjuder är praktik, från praktik där man endast tittar på eller skuggar, till praktik där ungdomarna deltar i arbetet på i stort sätt samma villkor som de anställda. Tidsmässigt kan praktikperioden variera mellan en kortare period, till exempel en halv dag, en dag per vecka eller en hel vecka, och en längre period, till exempel ett år. Unga som deltar i en utbildning där praktik ingår ska få handledning både under sin utbildning och på praktikplatsen. Vanligtvis får de lön för sitt arbete, storleken varierar mellan olika praktikplatser.

Det finns olika sätt att hitta en praktikplats. De flesta skolor har en egen praktikplatsbank. Det finns också olika webbplatser där de unga själva kan söka efter en praktikplats, till exempel www.stageplaza.nl, www.stagehulp.nl och www.stage.pagina.nl. Unga som deltar i en BOL/BBL-utbildning behöver en praktikplats med en erkänd undervisning. En särskild webbplats, www.stagemarkt.nl, innehåller drygt 185 000 företag som erbjuder godkänd praktik för unga under yrkesutbildning.

Mer information:

www.jongerenloketrotterdam.nl

Socialt företagande för utsatta unga – Futuro

Futuro är en av många utbildningsanordnare i Rotterdam för unga som inte vill eller klarar av att gå i vanlig yrkesförberedande gymnasieskola. Unga som har hoppat av skolan i förtid erbjuds en andra chans genom en utbildning som är integrerad med praktik. Futuro tar årligen emot 200–250 unga arbetssökande i åldern 16–23 år som efter anlagstest erbjuds lämplig lärlingsutbildning. De flesta unga som kommer till Futuro har stora problem, ofta handlar det om skulder, missbruk, bostadslöshet eller liknande. Med stöd av coacher och god gemenskap kan de unga ta itu med sina personliga problem och därmed få mer kraft till att skaffa utbildning och ett jobb.

I området där Futuro har sin verksamhet har en majoritet av de boende utländsk bakgrund. Många av ungdomarna hoppar av skolan i förtid och lever ett liv som utsätter dem för många olika risker. Rotterdams stad betraktar också unga med omfattande sociala problem som en riskfaktor för det lokala samhället, vilket ger en ytterligare anledning till att spåra unga som varken studerar eller arbetar, saknar fast adress eller som har hamnat i missbruk eller kriminalitet och återföra dem till ett liv med arbete eller studier.

I ett första steg spåras ungdomarna av ungdomsarbetare, i ett andra steg analyseras deras situation och hjälpbehov och i ett tredje steg erbjuds de en åtgärd. Många gånger inser inte ungdomarna själva att de har problem eller att de ska par problem för samhället omkring dem. Genom narkotikahandel och annan brottslighet tjänar många unga mer än sina jämnåriga som har ett vanligt jobb, vilket är en av utmaningarna för ungdomsarbetarna.

Utbildningen på Futuro börjar med att en individuell studieplan upprättas för varje enskild deltagare. Därefter tilldelas alla en personlig coach. Studieplanen berör många centrala aspekter av

vuxenlivet: utbildning, bostäder och hur man handskas med sin personliga ekonomi med mera. Det vanliga upplägget är att ungdomarna deltar i en 18 månaders utbildning med fyra dagars lärlingsarbete och en dag med skolundervisning varje vecka. Skolundervisningen sker i små grupper med högst 12–15 elever i en grupp. Målet är att deltagarna avslutar sin utbildning med ett yrkescertifikat (MBO). Futuro får ersättning från kommunen först när en ung person har deltagit i 18 månader och antingen har fått arbete eller deltar i en formell utbildning.

Futuro har funnits sedan 1999 och har två lokaler med cirka 20 anställda. De har ett omfattande nätverk och därmed tillgång till ett stort antal specialister och bred kompetens. Verksamhetsmålet är att få unga i utanförskap att bli självförsörjande genom att erbjuda både utbildning, arbetslivspraktik och vägledning till ett förändrat levnadssätt. Yrken som man kan lära sig är bland annat truckförare, lagerarbetare, säkerhetsvakt, barnskötare, hemvårdare, snickare, målare, lokalvårdare, kock, bilmekaniker och elektriker. De aktuella lärlingsutbildningarna varierar beroende på de inblandade företagen och de ungas intressen.

Det som skiljer Futuro från andra utbildningsanordnare är att allt lärande sker i olika småföretag. Ibland drivs företagen av aktörer utanför, ibland av anställda på Futuro. Nya idéer och företag är alltid välkomna, vem som helst med en bra verksamhetsidé kan starta ett företag på prov. Den nye småföretagaren får en egen liten lokal till låg kostnad och lärlingar från Futuro som de själva betalar lön för. Därmed blir den som ansvarar för ett företag också ansvarig för sina lärlingar, både som lärare och som arbetsgivare.

Futuro är därför ett utbildningsprojekt både för ungdomar och nya småföretagare. Nya företagare får hjälp med sin administration samt den vägledning och det stöd som behövs i början av de mer

erfarna. I gengäld går en del av företagets vinst tillbaka till arbetet med utsatta ungdomar och till nya idéer och projekt. Att Futuro drivs som ett socialt företag innebär inte lägre krav på de enskilda småföretagens lönsamhet. Efterfrågan från marknaden avgör om företagen har en framtid inom Futuro eller inte, olönsamma verksamheter läggs ned.

Enligt personalen uppskattar de deltagande ungdomarna framför allt att de får konkreta mål att sträva mot och personlig coachning vid sidan av själva utbildningen. De uppskattar också den mindre hierarkiska strukturen med nära kontakt med lärare och handledare, något som bygger på att personalen känner till de ungas bakgrund och deras bostadsområden. Dessutom är undervisningsgrupperna små och därmed också lugna och familjära. De unga deltagarna stärks på många sätt och resultatet är gott, omkring 70 procent av de deltagande ungdomarna hamnar på rätt spår, de får ett jobb eller går vidare till utbildning.

De flesta av deltagarna är unga män, men olika sätt att locka fler tjejer till utbildningen prövas. Det finns många hinder för flickor och kvinnor med utländsk bakgrund att få börja på Futuro, framförallt den traditionella synen på vad som är lämpligt för en kvinna. En idé är att renodla en av de två lokalerna till ett centrum för enbart tjejer och kvinnor och låta den andra byggnaden nära hamnen bli ett centrum för pojkar och män. Det skulle förmodligen avsevärt underlätta unga kvinnors möjlighet att få delta i yrkesutbildningen. Frågan ligger på beredning hos Rotterdams stad och Futuro väntar på ett positivt beslut och klar-tecken för en nyinvestering.

Mer information:
www.futurotraining.nl

Rotterdams ungdomsmonitor – följer fysisk och psykosocial hälsa

Ungas fysiska och psykosociala hälsa är en viktig ungdomspolitisk prioritering i Nederländerna. Ansvar för regelbundna hälsokontroller, vaccinationer, screeningar, information och rådgivning samt vid behov hänvisningar till mer specialiserad hälso- och sjukvård. Därutöver har kommunerna ansvaret för det förebyggande och hälsofrämjande arbetet där vårdenheterna samarbetar med de nya lagstadgade ungdoms- och familjecentralerna. De flesta kommuner har som avsikt att integrera de olika hälsorelaterade verksamheterna i ett enda system.

En särskild prioritering i den nederländska ungdomspolitiken är att ta fram ett uppföljningssystem över varje barns fysiska och psykosociala utveckling. Ett digitalt register ska innehålla alla uppgifter om hälsa och annan relevant information för alla mellan 0 och 19 år. Ansvar för att ta fram uppföljningssystemet ligger också hos kommunerna.

Rotterdam har sedan några år tillbaka ett fungerande uppföljningssystem. Syftet med Rotterdams ungdomsmonitor är att säkra att varje individ får bästa möjliga start i livet, med hjälp av sammantaget sju mätningar kring varje barns och ungdoms fysiska, psykiska och sociala utveckling. Ett annat syfte med mätningarna är att få ett instrument till stadens ungdomspolitiska planeringsarbete.

Eleverna besvarar frågorna i klassrummet och deras svar hålls konfidentiella. Efter undersökningen får alla elever ta del av skolans resultat med hjälp av en särskild elevrapport och får en inbjudan till ett uppföljningssamtal med skolsköterskan. Skolsköterskan vet inte exakt vad eleven har svarat på de olika frågorna, men har

Tabell 3.1 Mätning i åldrar och datakällor i Rotterdams ungdomsmonitor

Ålder	Datakälla
18 månader	föräldrar, barnsköterskor
30 månader	föräldrar, barnsköterskor
5–6 år	föräldrar, lärare, skolläkare
9–10 år	elever, föräldrar, lärare
12–13 år	elever, skolsköterskor
14–15	elever, skolsköterskor
16–17 år	elever

Källa: Rotterdams ungdomsmonitor.

fått en lista där det framgår om några frågor särskilt måste uppmärksammas under samtalet.

Varje skola sammanställer en egen rapport utifrån elevenkäterna. Därefter är det upp till skolan att gå vidare med arbetet utifrån de egna prioriteringarna. Skolan ska ta fram en handlingsplan med en lista över planerade åtgärder. Åtgärderna kan avse mobbning, beteende i skolan, rökning, alkohol och droger, diskriminering och ohälsosam livsstil. Dessutom ska hela skolans personal föra ett mer övergripande samtal utifrån resultaten.

Rotterdams ungdomsmonitor fyller således flera funktioner. För det första är det ett nytt sätt att arbeta med barns och ungas hälsa som kan bidra till mer enhetliga och evidensbaserade åtgärder, vilket i sin tur leder till högre kvalitet i arbetet med ungas fysiska och psykosociala hälsa. En annan funktion är att tidigt kunna identifiera elever som behöver extra stöd. Eventuella varningssignaler i enkäten följs upp i samtal med skolsköterskan och om eleven behöver stöd kan de rätta åtgärderna sättas in. En styrka i systemet är att elevens svar

kan jämföras med tidigare mätningar och eventuella åtgärder som har satts in. Dessa longitudinella signaler är mycket värdefulla vid bedömningen av en individs utveckling.

Ungdomsmonitorn ger ungdomarna själva möjlighet till reflexion, först när de fyller i enkäten, sedan när de läser sammanställningen av skolans elevmätningar och slutligen när de samtar med skolsköterskan. De får flera tillfällen att fundera kring frågor som de inte ställs inför i det vardagliga livet och en möjlighet att utvärdera sitt eget beteende och relationerna med kamrater och lärare. Insikten om att känslor och problem som de själva tampas med också drabbar andra kan hjälpa dem att förstå att det är helt i sin ordning att lyfta fram och diskutera dessa. De får därmed ökad medvetenhet om vad det innebär att bli tonåring och vuxen.

Ungdomsmonitorn är ett viktigt ungdomspolitiskt instrument för att besluta om lokala insatser i Rotterdam. Den bidrar till forskning om och uppföljning av ungas levnadsvillkor. Genom att regelbundet och enhetligt följa de unga individerna får staden tillgång till en enastående databas som gör det möjligt att bedöma riskfaktorer, riskgrupper och utvecklingstrender i den aktuella ungdomsbefolkningen och att sätta in de rätta ungdomspolitiska åtgärderna.

Mer information:

www.jeugdmonitorrotterdam.nl

Etablering på arbetsmarknaden i Storbritannien och England

Integrerat arbetssätt för att minska ungas utanförskap

Den brittiska regeringens kraftsamling för att förbättra villkoren för barn och unga inleddes med strategidokumentet *Every Child Matters* som fullföljer genomförandet av den viktigaste lagen inom det ungdomspolitiska området, *the Children Act*. Ett av de viktigaste verktygen för att nå de strategiska målen om rätten till god hälsa, trygghet, meningsfullt liv och välbefinnande är samverkan och integrering på lokal nivå. Samverkan av verksamheter som riktar sig mot unga såväl inom som över sektorsgränser benämns *Integrated Youth Support Services*. Verksamheterna kan både vara generella och omfatta alla unga och riktade mot unga i särskilt behov av stöd, så kallade *Targeted Youth Services*.

Kraven på ökad samverkan gäller även verksamheter som drivs av privata och ideella aktörer. Utmärkande för det engelska systemet är att en mycket stor del av de verksamheter som riktar sig mot unga utförs av aktörer inom den privata eller ideella sektorn. Kraven på de lokala aktörerna att samordna sina verksamheter gäller inte heller endast för den strategiska nivån utan även i högsta grad för verksamhetsnivån där mötet med unga sker. Samverkan och integrering av verksamheter riktade mot unga stöds idag av nationell lagstiftning.

Children's Trusts och 14–19 Partnerships

Enligt det engelska regelverket är det den lokala myndigheten som har ansvar för att koordinera och få till stånd samverkan mellan alla inblandade aktörer. Samordningen ska ske inom ett organ kallat *Children's Trusts*. På initiativ av den lokala myndigheten ska Children's Trusts samla alla viktiga aktörer som arbetar med barns och ungas

välfärd. Syftet är att genom integrerade verksamheter uppnå de fem målen i agendan för Every Child Matters. Samarbetsstrukturen samlar såväl offentliga myndigheter som aktörer inom den privata sektorn, ideella organisationer och lokala medborgargrupper.

Även om Children's Trusts ska samla alla relevanta aktörer, såväl offentliga som privata och ideella som arbetar med barn, unga och familjer, är det ett antal aktörer som enligt lagstiftningen är obligatoriska. Det är:

- den lokala myndigheten och alla dess egna verksamheter som arbetar med barn, unga och deras familjer
- polisen
- den lokala nämnden för övervakning av unga som dömts för brott
- hälso- och sjukvårdens olika organisationer
- Connexions som är en typ av studie- och yrkesvägledning
- The Learning and Skills Council som är en myndighet med ansvar för att finansiera och utveckla det engelska utbildningssystemet
- YOT som är särskilda team som arbetar med unga som riskerar att fastna i ungdomsbrottslighet.

Det är även regeringens starka rekommendation att till de obligatoriska samarbetsaktörerna lägga:

- arbetsförmedlingen (Job Center Plus)
- de lokala skolorna, såväl offentliga skolor som alternativa skolformer, till exempel Academies.

Children's Trusts leds av en styrelse som har ansvar för att formulera den lokala strategiska visionen och målen för alla tjänster riktade till barn och unga lokalt genom ett styrdokument, the Children and Young People's plan (CYPP). I styrelsen är samtliga aktörer med verksamhet riktade mot barn och unga lokalt representerade.

I den lokala barn- och ungdomsplanen regleras alla strategiska frågor kring integrering av verksamheter riktade mot barn och unga lokalt. Det kan handla om frågor kring budgetsammanslagning, delade uppdrag och personalutveckling och tanken är att alla inblandade aktörer ska enas kring detta dokument. I utformningen av dokumentet ska även hänsyn tas till åsikterna hos berörda barn och ungdomar samt deras familjer. I det plan-dokument som upprättas regleras hur de olika aktörer som får i uppdrag att förverkliga målsättningarna ska samverka.

Inom ramen för Children's Trusts är så kallade *14–19 Partnerships* ytterligare ett viktigt samverkansorgan. Dessa organ som i dag ska finnas i alla engelska kommuner instiftades 2005 i samband med att den stora reformen av utbildningssystemet inleddes. *14–19 Partnerships* är ansvariga för att se till att unga i åldern 14–19 år i kommunen får tillgång till alla möjligheter som det nya utbildningssystemet enligt lag ska erbjuda. I samverkansorganet ska följande ingå

- den lokala myndigheten
- myndigheten för högre utbildning (LSC)
- lokala arbetsgivare
- universitet och högskolor
- representanter för lokala skolor (inklusive alternativa skolformer som Academies)

- yrkesutbildningar
- representanter för det lokala föreningslivet
- studie- och yrkesvägledning (till exempel Connexions).

Fyra verktyg till integrerad verksamhet i praktiken

Det integrerade arbetssättet ska tillämpas i arbetet med barn och unga i Englands motsvarigheter till kommuner. Förutom en gemensam strategisk plan och ett gemensamt planeringsorgan finns ett antal verktyg som kan användas för att förverkliga den långt gångna integreringen av verksamhet.

Common Assessment Framework – för unga med särskilda behov

Common Assessment Framework (CAF) är ett standardiserat verktyg för utredningar av ungas särskilda behov och för att komma fram till hur dessa behov bäst ska tillgodoses. Verktöget ska användas av alla yrkesgrupper som arbetar med barn och unga i England. Tanken är att en ung människa i behov av hjälp endast ska behöva utredas en gång.

Med hjälp av CAF blir det möjligt att skaffa sig en överblick av tidigare och nuvarande insatser och därmed minskar risken att unga skickas runt mellan aktörer som utför delvis överlappande insatser.

I en informationsskrift exemplifieras detta genom en intervju med en ungdomsarbetare som berättar om 13-åriga Jane som hade inlett ett självskadebeteende på grund av en trasslig bakgrund. Genom CAF framträdde en mer heltäckande bild av Janes behov och de aktörer som på olika sätt var inblandade i att försöka hjälpa henne. Genom bättre förståelse av hennes behov och en hel-

hetsbild av alla insatser blev det möjligt att minska antalet vårdgivare från åtta till tre, vilket underlättade Janes liv betydligt eftersom varje ytterligare kontakt upplevdes som en stor börda. Åtgärden bidrog till att Jane idag mår mycket bättre.

Common Assessment Framework består i praktiken av ett omfattande utvärderingsformulär som beskriver personens nuvarande och tidigare sociala situation, personlighet, egenskaper och problembild. I formuläret ingår personens egen problembeskrivning och målsättning. Formuläret avslutas med en handlingsplan där det står vem som har ansvar för att utföra olika åtgärder och vilka tidsramar som gäller.

Genom att använda CAF identifierar man ungas särskilda behov snabbare än tidigare. Metoden bygger på en utredning av ungas styrkor och svagheter med hänsyn tagen till deras sociala situation och omständigheter. Att en heltäckande utredning genomförs i ett tidigt skede ökar även möjligheterna att hitta eventuella bakomliggande problem till de symptom som är anledningen till att en ung människa söker eller erbjuds hjälp.

Alla lokala myndigheter i England förväntades att under 2008 ha infört CAF i sina arbetsrutiner. Ett av huvudmålen är att underlätta samordningen av insatser för unga människor i behov av särskilda insatser. För att ytterligare underlätta det övergripande arbetet med CAF har ett nationellt system etablerats för att på ett säkert sätt skapa och lagra de utredningar som görs. Genom systemet kan behörig personal från olika sektorer och verksamheter fortlöpande följa vad som sker i arbetet för att tillgodose individens behov. På detta sätt är det också möjligt att undvika att CAF-utredningar av misstag genomförs mer än en gång. Det elektroniska CAF-registret (eCAF) är tillgängligt för alla organisationer som arbetar med unga människors särskilda behov.⁷⁴

Lead Professional

– för unga med komplexa behov

Att koordinera flera aktörers arbete i syfte att uppnå bästa möjliga resultat är också en organisatorisk utmaning för dem som arbetar med unga som har komplexa behov. Ett arbetssätt är att utse en huvudansvarig tjänsteman, en *Lead Professional*, som har till uppgift att koordinera alla aktörer i ett enskilt fall. Denne har fått ett särskilt ansvar som vägledare, koordinator och kontaktperson men ingår även som en av flera aktiva tjänstemän i ett verksamhetsövergripande team. En Lead Professional har som uppgift att hjälpa den unge individen och ibland även dennes familj och se till att de rätta insatserna blir utförda vid rätt tidpunkt.

Systemet med en Lead Professional ska fungera som en enkel och naturlig ingång till de olika aktörernas tjänster och genom kontinuiteten i denna kontakt kan ett förtroende mellan parterna utvecklas. Arbetssättet närmar sig idealet om *en dörr in*. Det vill säga en tydlig ingång för en ung människa till samhällets stödinsatser. I England används begreppet *Integrated Frontline Delivery*. Organisatoriskt ligger ansvaret för att förverkliga *Integrated Frontline Delivery* ytterst på Children's Trusts. Ett av de viktigaste verktygen för att uppnå idealet är dock arbetssättet med en Lead Professional.

Sedan en CAF-utredning genomförts och en ung människa bedömts vara i behov av insatser från flera olika aktörer arrangeras ett gemensamt möte med alla inblandade parter. Vid detta möte utses en person till Lead Professional. Det behöver inte vara samma person som inledningsvis mötte den unge eller samma person som genomförde CAF-utredningen. Helst väljer man den vars verksamhetsfält är mest centralt i sammanhanget, alternativt den tjänsteman som bedöms ha de bästa förutsättningarna att etablera en bra kontakt med den unge.

En Lead Professional ska:

- stödja och navigera den unge och familjen genom systemet
- ansvara för att rätt insatser blir utförda på ett bra sätt, att de utförs effektivt och att de blir utvärderade
- reducera eventuell överlappning mellan olika aktörers insatser.

ContactPoint – för samordning av insatser

ContactPoint är en online-databas som ska samla alla insatser från olika verksamheter som riktas mot enskilda barn och unga i England. En särskild lag från 2007 reglerar databasens utformning och hur den kan användas. Det nya systemet ska vara ett snabbt och enkelt sätt för särskilt utbildade och behöriga praktiker inom olika verksamheter att ta reda på vilka andra aktörer som arbetar med eller har arbetat med en ung människa. Systemet är till för att minska risken att något barn eller någon ungdom slinker igenom samhällets skyddsnet. Avsikten är också att underlätta teamarbete och att förbättra möjligheterna att tillhandahålla snabba och koordinerade insatser.

Databasen beskrivs som ett verktyg som ska stödja kommunikation mellan de som är verksamma inom skola, hälsovård, socialtjänst och brottsprevention inom både offentlig och ideell sektor. ContactPoint ska innehålla grundläggande information om alla personer under 18 år och i vissa fall även information om de som fyllt 18 år. I basen ska finnas kontaktuppgifter till föräldrar eller vårdnadshavare och till tjänstemän och praktiker som varit i kontakt med en ung människa. Om de verksamheter man varit i kontakt med bedöms vara av känslig natur krävs individens medgivande. Contact Point innehåller inte utredningsuppgifter eller fallbeskrivningar.

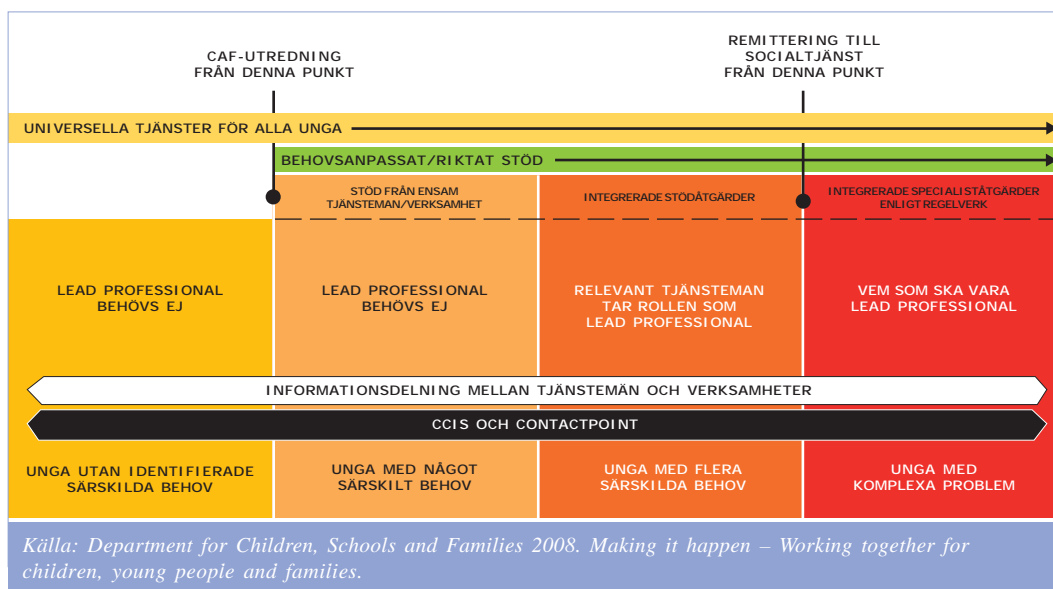
Den engelska regeringen uppskattar att Contact Point ska kunna spara minst 500 miljoner arbetstimmar per år som tidigare gått åt till att försöka ta reda på vilka andra verksamheter som eventuellt engagerat sig i ett fall. Systemet är för tillfället under uppbyggnad men ska fullt utbyggt användas av samtliga lokala myndigheter i England och deras samarbetspartner.

CCIS – för samverkan mellan lokala aktörer

Ytterligare en databas som stöder samverkan mellan lokala aktörer är *Client Caseload Information System* (CCIS). Detta är en databas som innehåller information om unga i åldern 13–19 år. Systemet har utformats för att yrkes- och studievägledare, personliga coacher och Lead Professionals effektivt ska kunna hitta och hjälpa unga i behov av särskilt stöd. Client Caseload Information System innehåller information om unga människors särskilda behov och deras tidigare kontakter med myndigheter och andra delar av samhällets sociala skyddsnet.

I databasen finns uppgifter om deras skolprestationer och aktuella sysselsättning. Inte minst viktigt är systemet för att identifiera de som varken befinner sig i arbete eller bedriver studier. Ansvariga för systemet är Connexions som även är den aktör som ursprungligen utvecklat systemet.

Alla *Lead Professionals* som arbetar med unga inom ett område har möjlighet att få tillgång till den lokala CCIS-databasen. Tillgången till systemet ges dock först efter en säkerhetskontroll och efter medgivande av den individ som uppgifterna berör. Systemet stödjer även ContactPoint genom att viss information överförs till detta system. Det används också av centrala statliga myndigheter för att följa upp lokala myndigheters arbete med unga människor, till exempel andelen unga som fullföljer den obligatoriska skolan och andelen unga som befinner sig utanför arbete och studier.

Figur 3.1 Modell för verksamhetsövergripande arbete för unga i engelska kommuner.

Samverkan i Tower Hamlets

I skuggan av skyskraporna i Docklands finanscentrum är Tower Hamlets en av Londons socialt sett mest utsatta stadsdelar. Tower Hamlets är dock samtidigt en stadsdel som satsar offensivt på att förbättra levnadsvillkoren för sina invånare och inte minst för ungdomarna. Tower Hamlets har också fått flera utmärkelser för sitt sätt att arbeta med unga.

Den lokala myndigheten för stadsdelen Tower Hamlets arbetar sedan en tid enligt arbetssättet *Integrated Youth Support Services*. Denna verksamhet kan delas in i fyra områden:

- stöd för unga med särskilda behov
- studie- och yrkesvägledning samt annan rådgivning

- positiva förbyggande aktiviteter
- praktik- och volontärverksamhet i närsamhället.

Några av de verktyg som regelmässigt används i Tower Hamlets är CAF-utredningen, Lead Professionals och CCIS. Det integrerade arbetssättet handlar också om att, förutom en viss form av organisation och strategisk planering, försöka ändra en rådande kultur och riva barriärer mellan organisationer och professioner. Några utvalda delar av verksamheten som riktar sig mot unga i Tower Hamlets får här illustrera vad som kan menas med ett integrerat arbetssätt.

Connexions

Connexions är en form av verksamhet som varje lokal myndighet enligt lag är skyldig att tillhandahålla för unga i åldern 13–19 år och för unga mellan 20 och 25 år som har särskilda inlärnings-

svårigheter. Det är en verksamhet som unga kan kontakta för att få råd och vägledning när de ska fatta viktiga beslut och för att hantera eventuella problem. Verksamheten ska kunna ge stöd i de flesta situationer som kan uppstå i en ung människas liv, allt från långvarig personlig rådgivning till snabb information vid ett tillfälle. Hjälp är gratis och ska alltid vara tillgänglig. Den viktigaste yrkesgruppen inom Connexions är de personliga rådgivarna (Personal Adviser). Dessa kan erbjuda information i alla typer av frågor för unga, till exempel om bostad, hälsa, relationer, utbildning och arbete.

Connexions fungerar i sig själv som en brobyggare mellan olika verksamheter som arbetar med unga. De personliga rådgivarna är ofta utlokaliserade och integrerade i andra aktörers verksamhet och deras funktion är i sig gränsöverskridande då de arbetar med att vägleda unga mellan andra aktörers olika verksamheter.

Målgruppen för *Connexions Targeted Team* i Tower Hamlets är i första hand unga som befinner sig utanför studier och arbete samt unga som riskerar att hamna i denna situation. Unge kommer oftast i kontakt med Connexions genom ett antal aktörer där personliga rådgivare har placerats ut. Dessa verksamheter är:

- mottagningar för ungas psykiska hälsa (CAMH)
- team inriktade mot ungdomsbrottslighet (YOT)
- team som arbetar med unga som ska integreras i samhället efter att ha varit omhändertagna (LCS)
- enheten för unga i behov av undervisning utanför den ordinarie skolan (PRU)
- teamet för unga med inlärningssvårigheter (SEN)

- enheten för tonårsgraviditeter inom primärvården
- projekt inom stadsdelen som särskilt riktar sig till unga med somalisk bakgrund.

Connexionsteamet arbetar även med att själva spåra upp unga som befunnit sig utanför utbildning och arbete i minst 20 veckor. Det gör man genom telefonsamtal, sms, brev och hembesök. Ytterligare ett sätt att få kontakt med unga är när dessa själva söker upp Connexions verksamheter.

En ytterligare uppgift för teamet är att ta tag i unga som i skolans sista obligatoriska skolår bedöms riskera att hamna utanför vidare utbildning och att inte få något arbete. Connexions samarbetar med samtliga 17 sekundärskolor i Tower Hamlets. De unga identifieras ofta genom att de i skolans egen uppföljning inte har bekräftat vad de tänkt sysselsätta sig med när hösten börjar.

Utöver att aktivt arbeta med att spåra unga som riskerar att hamna i utanförskap och att möta unga inom de olika verksamheter för unga där personliga rådgivare har placerats ut har man i Tower Hamlets en så kallad *One Stop Shop*. Detta är ett ställe dit alla unga i åldern 13–19 år kan vända sig under kontorstid för att träffa en personlig rådgivare och få råd och hjälp. Den personlige rådgivaren är utbildad för att hjälpa till inom ett mycket brett område, till exempel bostad, utbildning, arbete, relationer och ungas rättigheter.

New Start Project

En verksamhet som delvis liknar Connexions Targeted Team är *the Tower Hamlets New Start Project*. Verksamheten har pågått i stadsdelen sedan 1999 och har fått flera priser för sitt framgångsrika arbete. New Start vänder sig till unga i åldern 15–19 år som bedöms tillhöra särskilda riskgrupper. I praktiken är det ofta de unga med störst

Thorlow Lodge, London. Foto: Amanda Bos Ekman.

behov av hjälp som hamnar hos New Start, till exempel unga som är eller nyligen har varit omhändertagna av eller är i kontakt med socialtjänsten, som stängts ute från eller har hoppat av skolan, som är utanför utbildning och arbete eller som är på väg in i kriminalitet. Det kan också handla om unga med trassliga hemförhållanden eller gravida tonåringar.

New Start har ett högst individanpassat arbetsätt. Varje ung klient får en personlig rådgivare som de håller tät kontakt med under den tid de deltar i verksamheten. Den personlige rådgivaren är ansvarig för att koordinera ett verksamhetsöverskridande (multi-agency) arbete för att hjälpa den unge. Ett viktigt verktyg för New Start är att erbjuda unga skraddarsydd program för personlig utveckling och utbildningar som är inriktade på att utveckla de ungas sociala och känslomässiga förmåga samt på att stärka deras självförtroende. New Start kan även hjälpa unga med vissa utgifter medan de deltar i verksamheten.

New Start arbetar tillsammans med en rad lokala aktörer inom bland annat utbildning, vuxenutbildning, ungdomsbrottslighet, Connexions, socialtjänst, projekt för hemlösa, läxhjälp, hälso- och

sjukvård, privat företagande, drogprevention samt polisen och de kan tillsammans sätta ihop program för den unge klienten. Det kan handla om grundläggande läs- och skrivfärdigheter, livskunskap, undervisning anpassad för unga med läs- och skrivsvårigheter, ”prova på-kurser” inom högre utbildning, praktik- eller volontärtjänst i närsamhället, vuxenutbildning, kontakt med en mentor inom arbetslivet, arbetsplatspraktik, karriär-rådgivning eller fritidsaktiviteter.

En mycket vanlig åtgärd är att New Start förmedlar kontakt med en organisation som är specialiserad på att erbjuda anpassade utbildningar i mindre grupper för unga med specifika behov. Trots att ansvaret för utbildningen ligger hos en annan anordnare har den personlige rådgivaren från New Start kvar den nära kontakten med den unge och ser till att de åtgärder som sätts in utförs väl, utvecklas och känns bra för klienten. Den personlige rådgivaren hjälper även den unge med olika praktiska problem som kan uppstå. New Start som verksamhet kan ses som en länk mellan dels de remitterande verksamheterna som upptäcker unga med problem, dels de utförande verksamheterna som hjälper unga med till exempel utbildning, praktik och volontärtjänst.

Youth Engagement Programme (YEP)

YEP är ett av de verktyg som används i Tower Hamlets för att försöka få unga som hamnat utanför utbildning och arbete att komma ur denna situation. YEP är en utvecklad arbetsprocess som upprepas med jämna mellanrum i Tower Hamlets. Processen inleds med att ett inbjudningskort skickas till alla unga i stadsdelen som varken har arbete eller utbildar sig och till deras föräldrar. Inbjudningskortet gäller ett event dit ett stort antal utbildningsanordnare av alla tänkbara slag samt arbetsgivare är inbjudna att presentera sig.

På eventet finns även ett stort antal lockande aktiviteter såsom klättrväggar, bollspel, gymanläggningar och musik. Eventet är förlagt till en lokal som är centralt placerad i stadsdelen. Inbjudningskortet följs upp av att personal från de lokala skolorna under skolloven beger sig ut och knackar på hemma hos de unga som varken arbetar eller studerar. Målet är att uppmuntra dessa unga och deras föräldrar att besöka YEP-eventet.

När eventet äger rum närvarar också ett stort antal rådgivare (Personal Advisors) från Connexions för att hjälpa unga och föräldrar att ta del av och få grepp om de olika alternativ till arbete och utbildning som de närvarande aktörerna erbjuder. Målet är att så många unga som möjligt ska knyta an till och välja något av alternativen på plats.

En vecka senare genomför personalen från Connexions en uppföljning och ser till att inga hinder dykt upp för de ungas medverkan i den valda aktiviteten. Den personlige rådgivaren har vid behov kontinuerlig kontakt med den unge, även sedan aktiviteten påbörjats, för att se till att de praktiska hindren för medverkan minimeras. En förutsättning för att YEP-konceptet ska fungera väl är att det finns ett brett utbud av upphandlade program för ungas motivering och personliga utveckling tillgängliga i stadsdelen. Programmen ska ha flexibla startdatum. Personliga rådgivare ska alltid finnas tillgängliga vid utbildningsprogrammets början och slut för att minimera uppehållet mellan olika verksamheter för de unga som aktiverats genom YEP.

Youth Offending Team (YOT)

Ytterligare ett exempel på ett integrerat arbetssätt som vi mötte i Tower Hamlets är *Youth Offending Teams* (YOT). Det är team som arbetar brottsförebyggande mot unga. Idag finns de i alla Englands motsvarigheter till kommuner och består av representanter för polisen, den lokala övervakningsnämnden, socialtjänsten, hälsovården, utbildningsväsendet och drogpreventionen. Varje YOT leds av en ansvarig tjänsteman (YOT manager) som ansvarar för att samordna den lokala verksamheten i syfte att motverka ungdomsbrottslighet.

Eftersom YOT innehåller representanter för flera olika verksamheter så har teamen goda förutsättningar att anlägga ett helhetsperspektiv på unga som är på väg att halka in i kriminalitet. Deras uppgift är att utifrån ett holistiskt synsätt utreda situationen och hitta lämpliga individanpassade åtgärder för att vända den negativa utvecklingen i tid.

Mer information:

Children's trusts: Statutory Guidance on the inter-agency cooperation to improve the well-being of children, young people and their families (2008). Department for Children, Schools and Families.

Making it Happen – Working Together for Children, Young People and Families (2008). Department for Children, Schools and Families.

14–19 Partnerships and Planning (2009). Department for Children, Schools and Families.

Statutory Instruments. 2007 No. 2182. Children and Young Persons, England. The Children Act 2004 Information Database. Regulations 2007.

Safeguarding – Progress in delivering ContactPoint. Written ministerial statement, The Secretary of State: Ed Balls, 2009-05-12. Department for Children, Schools and Families.

Verktygslåda för att minska andelen unga som varken arbetar eller studerar – NEET Toolkit

I England används termen *NEET* för att beskriva unga som befinner sig utanför såväl arbete som utbildning. NEET står för *Not in Education, Employment or Training* och gruppen består av unga som varken på heltid eller deltid bedriver någon form av utbildning, arbets- och yrkesträning eller arbete. Departementet för barn, skolor och familjer (DCSF) har satt upp ett tydligt mål att ha minskat andelen NEET i åldern 16–18 år med 2 procentenheter 2010 i förhållande till 2004 års andel som låg på 9,7 procent. Målet kan bli svårt att nå då andelen i slutet av 2008 låg på 10,3 procent. Huvudansvaret för att åstadkomma denna minskning ligger på de lokala myndigheterna (Local Authorities).⁷⁵ Den engelska strategin för att minska andelen NEET bygger på:

- *effektiva system för att hitta unga* som befinner sig utanför arbete och utbildning eller som riskerar att hamna i denna situation
- *individanpassad stöd och vägledning* som sätts in tidigt
- *ett flexibelt utbildningssystem* som ger alla unga en möjlighet att hitta en egen utbildningsväg
- *tydliga incitament som stimulerar ett snabbt återinträde* i utbildning eller arbete.

För att effektivisera arbetet på lokal nivå gav DCSF 2008 ut en handledning för hur det lokala arbetet med att minska andelen NEET ska organiseras och bedrivs, NEET Toolkit. I stort är det en beskrivning över vem som ansvarar för vad och hur olika aktörer ska samverka. I handledningen ingår också goda exempel. De aktörer vars ansvarsområden beskrivs i NEET Toolkit är:

- den lokala myndigheten med dess två organ för strategisk planering och samverkan: Children's Trusts och 14–19 Partnerships
- Connexions som har rådgivning, stöd och uppföljning av unga
- Targeted Youth Support Services som har verksamheter för att hjälpa unga i särskilt behov av stöd
- skolor på alla nivåer under universitetsnivå
- Learning and Skills Council (LSC) som är den nationella skolmyndigheten
- Jobcentre Plus som är arbetsförmedlingen.

Den första punkten i strategin är att upprätta effektiva system för att hitta unga som befinner sig utanför arbete och utbildning eller som riskerar att hamna i denna situation. Ett viktigt redskap är då Connexions databas CCIS⁷⁶ som ska innehålla alla kända kontakter med och insatser för unga lokalt. Den lokala myndigheten och det obligatoriska samverkansorganet är ansvariga för att allt som är känt om enskilda unga rapporteras till Connexions. De ska också i samverkan med skolan följa upp vad unga avser att göra efter avslutad obligatorisk skola för att kunna planera tillgången till utbildningsplatser och uppfylla den så kallade *septembergarantin* som garanterar alla unga en plats i utbildning efter avslutad obligatorisk skola.

Ytterligare några ansvarsområden för Connexions är att registrera vilka typer av arbeten eller utbildningar som unga NEET har sökt och att utifrån CCIS sprida information om vilka grupper som särskilt är i riskzonen. De lokala skolornas uppgift är att hålla koll på elevernas mål-

uppfyllelse, identifiera problem och genomföra insatser för att motverka att de hoppar av i förtid. De ska fortlöpande rapportera till Connexions vilka elever som går i deras skola och under den sista obligatoriska terminen även vad de tänker göra under hösten.

Även utbildningsväsendet för elever över 16 år har enligt den engelska strategin en viktig roll för att motverka att unga hamnar utanför utbildning och arbete. Utbildningsväsendet ska hålla Connexions underrättade om vilka unga som erbjudits utbildningsplatser inom ramen för septembergarantin, vilka unga som inte accepterat sin plats samt underrätta Connexions om en ung människa hoppar av en påbörjad utbildning.

Den andra punkten i strategin är att alla unga ska ha tillgång till rådgivning med hög kvalitet. Med detta avses såväl yrkes- och studievägledning som rådgivning kring den privata livssituationen och i ekonomiska frågor. Om särskilda behov upptäcks ska stödåtgärder sättas in tidigt. Regeringen har genom DCSF standardiserat hur rådgivningen ska fungera på lokal nivå. I arbetet med att minska andelen NEET ansvarar de lokala myndigheterna för att aktuell information om studie- och yrkesalternativ finns på de ställen där unga rör sig och att de lätt hittar till personlig rådgivning. De lokala myndigheterna ska också se till att det sker ett effektivt och verksamhetsöverskridande arbete för att stödja unga som identifierats som NEET.

Connexions ansvarar för studie- och yrkesvägledningen på skolorna och att alla unga befinner sig i någon form av utbildning eller har arbete hösten efter avslutad obligatorisk skola (septembergarantin). Connexions ska i samverkan med andra relevanta aktörer erbjuda förstärkt stöd till unga som är på väg att hoppa av skolan eller som har svårt att bestämma vad de ska göra efter av-

slutad skola. De ska så fort som möjligt kontakta unga människor som hoppat av ett arbete eller en utbildning för att komma överens om vad som ska göras och sedan hålla regelbunden kontakt. Connexions ansvarar för att unga får hjälp av de aktörer eller verksamheter som är mest lämpade.

Den nationella utbildningsmyndigheten (LSC) ansvarar tillsammans med den lokala myndigheten för att det finns information om alla utbildningsmöjligheter för unga i åldern 14–19 år i det lokala området (14–19 Prospectus). Skolornas ansvar är att i tid förbereda unga och deras familjer inför beslutet om framtida vägval, särskilt i samband med övergångarna mellan olika stadier i skolsystemet.

Den tredje punkten i den engelska strategin är ett rikt och flexibelt utbud av utbildningar på alla nivåer. Man menar att de allra flesta unga som hamnar utanför utbildning och arbete gör det för att de inte hittat en utbildning eller karriärväg som passar dem. Den lokala myndigheten och dess samverkansorgan Children's Trust och 14–19 Partnerships ska tillsammans med den nationella utbildningsmyndigheten (LSC) se till att utbildningsvägar och inriktningar motsvarar de lokala behoven. Skolorna och Connexions samlar in och sammanställer denna information.

Den sista punkten i strategin för att minska andelen NEET är att det ska finnas tydliga incitament för unga som hamnat utanför att återuppta utbildning i någon form. Det är viktigt att informera unga om vilka möjligheter de har rätt till. I ett antal engelska kommuner har ett system med avtal mellan unga i riskzonen och den lokala myndigheten införts på försök. Om den unge uppfyller sin del av avtalet, som kan handla om att delta i olika kurser eller sköta sina studier, så utbetalas en ekonomisk ersättning (Activity and Learning Agreements).

En annan möjlighet för unga som fyllt 18 år är att få stöd inom ramen för arbetsförmedlingens program *New Deal for Young People*. Unga som identifieras som NEET innan de fyllt 18 år ska enligt reglerna slippa vänta de sex månader som vanligtvis gäller för att få ta del av kurser, praktik och andra åtgärder utöver individuell coaching. Connexions har ansvar för att unga känner till vad som gäller för deras ekonomiska situation och arbetsförmedlingen har ansvar för att kontakta Connexions och diskutera vilka unga arbetssökande som behöver en snabb åtgärd.

Mer information:

NEET Toolkit: Reducing the proportion of young people not in education, employment or training (2008). Department for Children, Schools and Families.

Reducing the number of young people not in education, employment or training (NEET) – The strategy (2008). Department for Children, Schools and Families.

Bollplan, Aylesbury Estate, London.
Foto: Amanda Bos Ekman.

Delaktighet i samhället

Europeiska kommissionen har nyligen konstaterat att EU-länderna bör förbättra arbetet som underlättar och stödjer ungas möjlighet att delta i lokalsamhället och i den representativa demokratin. Samhället måste vara så öppet och tillgängligt att unga i alla grupper, även de mest resurssvaga ungdomarna, har möjlighet att delta (*Europeiska gemenskapernas kommission* 2009).

I den svenska ungdomspolitikerna är ett av de övergripande målen att alla unga ska ha verklig tillgång till inflytande. Det innebär att unga ska ha samma möjligheter som andra att delta aktivt i den demokratiska processen och att påverka förhållanden i såväl den personliga sfären som i samhället i stort. Ungas aktiva deltagande är viktigt inte bara av rättighetsskäl, utan också för att ungas erfarenheter och perspektiv är en resurs och en tillgång i beslutsfattandet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2009).

I detta kapitel redovisar vi konkreta exempel på hur man i Danmark, Nederländerna och Storbritannien arbetar för att främja ungas inflytande och delaktighet i samhället. Rösträttsåldern är 18 år i alla tre länderna. I både Nederländerna och Storbritannien finns ett stort antal ungdomsråd som är aktiva på den lokala nivån och som i de flesta fall ingår i nationella nätverk. Även i Danmark finns ett nationellt nätverk av ungdomsråd. Ungdomsråden kan se olika ut och kan ha en mer eller mindre formaliserad koppling till de lokala beslutsfattande organen.

En annan viktig kanal för ungas samhällsengagemang är ungdomsorganisationer. I samtliga tre länder som vi har studerat ger staten bidrag till ungas organisering. I Danmark fördelar DUF (Dansk Ungdoms Fællesråd) cirka 100 miljoner danska kronor om året till barn- och ungdomsorganisationers arbete. I Nederländerna ges ett nationellt ekonomiskt stöd till de politiska ung-

domsförbunden och till det nationella ungdomsrådet. I Storbritannien har regeringen utlyst två stora fonder för att stärka ungas egenmakt, Youth Opportunity respektive Youth Capital Fund. Både enskilda och grupper av unga kan söka pengar för att starta såväl mindre som större lokala verksamheter och projekt. Under perioden 2008–2011 har 220 miljoner pund anslagits till fonderna. Medlen söks lokalt och socialt utsatta områden har fått förstärkta anslag.

Insatser för ökat samhällsengagemang i Danmark

Den danska ungdomspolitiska handlingsplanen *Ungdomspolitik for nutidens unge i fremtidens samfund* har ett övergripande mål som lyder:

”Alla unga ska ha möjlighet till en innehållsrik ungdom, där de kvalificerar sig till en självständig och perspektivrik tillvaro med aktivt deltagande i samhällsutvecklingen.”

(Undervisningsministeriet 1997)

Den ungdomspolitiska handlingsplanen innehåller tio ungdomspolitiska målsättningar, där den första är: *inflytande och ansvar till alla unga*. I den senaste uppföljningen av den nationella ungdomspolitiken från 2000, *Regeringens ungdomspolitik – status og perspektiver*, diskuterades vikten av att unga kan utöva inflytande i samhället. Skolans ansvar att erbjuda undervisning i samhällsfrågor och demokrati och att ge eleverna goda möjligheter till inflytande lyftes fram. Även föreningslivets centrala roll i demokratin och den långa traditionen med självständiga ungdomsorganisationer togs upp som ett viktigt inslag av ungas delaktighet i det danska samhället (Undervisningsministeriet 2000).

Det danska ungdomsrådet DUF (Dansk Ungdoms Fællesråd) spelar en viktig roll i den danska ungdomspolitiken. Ungdomsrådet är en paraplyorganisation för över 70 ideella organisationer som arbetar med barn och unga i Danmark. I fokus för organisationens arbete ligger demokrati och delaktighet. Deras verksamhet påminner om den verksamhet som paraplyorganisationen för Sveriges ungdomsorganisationer, *LSU*, bedriver i Sverige. I Danmark har staten dock delegerat ett stort ansvar till DUF som bedriver viss myndighetsutövning. Till exempel fördelar DUF varje år delar av överskottet från Danska spelmonopolet (Danska Spel) till ideella barn- och ungdomsorganisationer. De fördelar även medel från EU, Utrikesdepartementet och från olika integrationsfonder. Ungdomsrådet driver också ungdomspolitiska frågor och försöker påverka utvecklingen så att barns och ungas röster blir hörda och ges hög prioritet. De arbetar för att unga ska vara aktivt engagerade i att forma demokratin på lokal, nationell och global nivå.

Lokalt ungdomsinflytande

På den lokala nivån finns det ungdomsråd i en del av Danmarks kommuner, flera av dessa är anslutna till ungdomsrådsnätverket *NAU* (Net-værket af Ungdomsråd, också kallat U-Nettet). Ungdomsrådsnätverket samlar Danmarks ungdomsråd, ungdomshus och liknande verksamheter för unga i åldern 13–30 år. Syftet med verksamheten är att stötta medlemmarna i deras arbete samt att introducera metoder kring ungdomsråd till fler kommuner.

Mer information:

DUF (www.duf.dk)

Nätverket av Ungdomsråd (www.nau.dk)

Rådgivning för barn och unga

Barn och unga kan få rådgivning och information om sina rättigheter i familjen, skolan och samhället på webbplatsen boernenettet.dk. Den privata organisationen *Børns Vilkår* har under mer än 30 år drivit webbplatsen för att uppmärksamma samhället om de rättigheter som barn har i Danmark, med särskild fokus på barn och unga som har det svårt.

Målet för verksamheten är att alla barn och unga får den hjälp i samhället som de har rätt till, och en av tjänsterna är att bistå dem i deras möten med socialtjänsten eller med andra myndigheter. För detta ändamål finns *Assessorkåren* som består av vuxna med ingående kunskap om socialtjänstlagen och dess tillämpning samt om barns rättigheter.

Barn och unga kan dessutom chatta anonymt, skicka e-post eller ringa till en rådgivare som är specialiserad på att hjälpa barn och unga med problem som kan gälla skola, familj, vänner, hälsa eller något annat.

Mer information:
www.boernenettet.dk

Insatser för ökat samhällsengagemang i Nederländerna

Ungdomsinflytande i Nederländerna regleras av nationell lagstiftning enligt *the Social Support Act*. Främst är det de lokala myndigheterna som är ansvariga för att tillämpa lagen, men regeringen finansierar sedan 2001 det nationella ungdomsrådets (The Dutch National Youth Council) verksamhet. Det nationella ungdomsrådet är en paraplyorganisation som representerar omkring 25 nationella ungdomsorganisationer. Ungdomsrådets uppgift är att stärka ungdomsinflytandet på nationell och lokal nivå samt att föra fram ungas och ungdomsorganisationernas intressen.

Det finns även två regionala ungdomsråd som får stöd av länsstyrelserna. Vissa provinser har också regionala ungdomsråd som har grundats på ungas egna initiativ. I de flesta städer finns ett lokalt ungdomsråd och sammanlagt finns det cirka 130 lokala ungdomsråd i Nederländerna (Youth Partnership 2007a).

En ungdomsriksdag (Jeugd kabinet) finns på nationell nivå sedan 2007. Varje höst arrangeras även en nationell ungdomsdebatt i parlamentets underhus. Drygt hundra unga i åldern 10–18 år träf-

Rådmandsgades Skole i Köpenhamn.
Foto: Emeli Hedenström.

far ministrar och parlamentariker under en dag för att diskutera viktiga frågor. Det nationella mötet föregås av regionala ungdomsdebatter som arrangeras i samtliga tolv provinser. Från varje provins väljs tolv unga representanter som får delta i den nationella ungdomsdebatten. Arrangören för ungdomsdebatten är Nationaal Jeugd Debat Foundation som är en del av det nationella ungdomsrådet.⁷⁷

Ungdomsråd på lokal nivå, Rotterdams ungdomsråd

I Rotterdam är stadens ungdomsråd sedan 1997 det officiella rådgivande ungdomsorganet. Ungdomsrådet samarbetar med ett antal medlemsorganisationer som till exempel politiska ungdomsorganisationer men även med andra ungdomsorganisationer. Styrelsen består av åtta styrelseledamöter och i de olika verksamheterna deltar ett stort antal frivilliga, runt 200 tjejer och killar. Drivkraften bakom Rotterdams ungdomsråd är just dessa unga som ställer upp som volontärer i ungdomsrådets olika aktiviteter och verksamheter. På agendan finns varierande frågor, från ungdomsbostäder till att bekämpa diskriminering vid stadens nöjesställen. De frivilliga tar också del i diskussionerna och dialogen mellan unga och beslutsfattare. Alla som vill kan kontakta ungdomsrådet och erbjuda en frivillig insats.⁷⁸

Ungdomsborgmästare och rådgivare åt stadsfullmäktige

En verksamhet med unga rådgivare, *B & W Next*, har startats för att borgmästaren och stadsfullmäktige i Rotterdam ska bli medvetna om hur det är för unga att leva i staden. De åtta unga tjejer och killar i åldern 18–27 år som är involverade i *B & W Next* har som uppgift att föra en dialog med stadens fullmäktige. Syftet är att minska klyftan mellan politiker och unga och ge deltagarna nya erfarenheter genom att ta del av varandras var-

dag. *B & W Next* är ett komplement till stadens ungdomsråd och den information om unga människors erfarenheter och tankar som samlas in genom skolenkäter och besöksstatistik.

Tjejerna och killarna som är involverade i *B & W Next* bildar par, *Dynamic Duo*, med var sin fullmäktigeledamot. Samarbetet pågår under ett års tid. Varje duo har sitt eget sätt att genomföra uppdraget, det viktiga är att de trivs bra med att arbeta ihop. De måste lyssna på varandras åsikter och vara beredda på att den andre har helt andra prioriteringar och erfarenheter än vad de själva har. Trots att de kommer från helt skilda världar ska varje *Dynamic Duo* inte bara utmana varandra utan också hitta gemensamma lösningar.

Utöver de verksamhetsmål som varje ung deltagare bidrar med är studiebesök i varandras vardag en viktig del av verksamheten. Ibland följer ungdomarna med ledamöter på arbetsbesök, möten och liknande och ungdomarna tar med ledamöter till skolan, jobbet och nattlivet. *Dynamic Duos* deltar också tillsammans i olika arrangemang som evenemang, dialoger och diskussioner runt om i staden.

Unga i *B & W Next* kan inte ställa några officiella krav på borgmästaren eller fullmäktige, men de vuxna har insett att de i sin roll som folkvalda också representerar stadens unga. Enligt ungdomsborgmästaren under 2009, Andrea Santos, tar de vuxna samarbetet på allvar. De unga har alla valt ett specifikt mål som de vill uppnå med sitt arbete, till exempel att ta fram ett träningskort för unga på yrkesinriktade program, skapa fler mötesplatser för unga och stödja ungas eget företagande.

Unga som har engagerat sig i *B & W Next* har väldigt olika bakgrund och var och en har sin egen historia att berätta. Tillsammans representerar de ett tvärsnitt av unga i Rotterdam. De som har varit med i ett år väljer innan de avgår den som under det följande året ska vara Rotterdams

ungdomsborgmästare. Ungdomsborgmästaren får representera Rotterdam i internationella och nationella sammanhang som berör unga, till exempel i projektet *My Generation* inom EU-samarbetet Urbact.

Socialt frivilligarbete på skoltid

Alla skolelever i åldern 12–18 år ska sedan 2007 under sin skoltid göra en insats inom socialt frivilligt arbete. Från och med 2011 kommer 72 studietimmar (vilket motsvarar 10 skoldagar) frivilligverksamhet att ingå i skolans läroplan och därmed blir eleverna skyldiga att delta i den. Syftet är att öka ungas känsla av delaktighet i samhället. Eleverna får inte lön eller ersättning för det arbete de utför. Unga kan till exempel arbeta inom äldre vården, på ett vårdhem eller inom förskolan (Youth Partnership 2007b).

Ungdomsinflytande på fritiden – Talent House

Bostadsområdet Lombardijen strax utanför centrala Rotterdam består mestadels av hyreshus, området är barnrikt och mångkulturellt. De senaste åren har utemiljön varit både stökig och bråkig, ungdomar har hängt ute, vilket har väckt missnöje bland de äldre boende och alla har väntat på en förändring till det bättre. De ungas situation har också präglats av trångboddhet, många har haft problem med skolan och att komma in på arbetsmarknaden.

Stadsdelsförvaltningen var klar över att de måste satsa på unga, frågan var bara hur de skulle nå dem som inte attraheras av det befintliga utbudet av fritidsaktiviteter och hellre förvandlar gatorna och andra utemiljöer till sina mötesplatser. Till sist beslutade de att förvandla en befintlig byggnad i lagom storlek till ett ungdomshus. Men ungdomarna skulle inte få ett färdigt ställe med en aktivitetslista på väggen, de skulle istället få vara med om att först planera vilka aktiviteter som

ska kunna äga rum i huset och därefter bygga om och anpassa lokalen till just de aktiviteter som de själva vill hålla på med.

Till de ungas stöd finns ungdomsledare som i sin tur har stöd av en bred samverkan mellan olika organisationer. Ett av vuxenvärldens mer handfasta bidrag till ungdomshuset är en informationshörna, avsedd för studie- och yrkesvägledning och liknande aktiviteter som underlättar ungas etablering. De unga fick skapa sitt eget ställe utifrån sina drömmar och talanger, namnet *Talent House* speglar också det synsätt som präglar den nederländska ungdomspolitiken. Dess kärnbudskap är att vuxenvärlden ska göra allt för att hjälpa de unga att utveckla sina talanger, och att unga som känner sig vilsna och nedstämda inför sin egen framtid ska få stöd att finna och utveckla sin egen talang.

Ett av de projekt som blev färdigt först var en egen musikstudio. Musik och framförallt rap och hiphop engagerar många killar. Tjejerna jobbar med att göra i ordning en dansstudio och en boxningsring. En grupp tjejer i åldern 14–15 år har dragit igång en girls-only Art Group.

Men de vill göra mer än bara utveckla sin konstnärliga talang, tjejerna vill samla in pengar för att kunna hjälpa andra tjejer som har det sämre ställt. Så de har bestämt sig för att göra en utställning, bjuda in massor av människor, sälja sina konstverk och skicka pengarna till tredje världen.

Som på de flesta ungdomshus finns det ett rum att bara slappa i, här kallas det chillrum, med musik, biljardbord och kortspel. Lika viktigt som det är att utmana unga att engagera sig i verksamheter som utmanar och utvecklar dem är det att vara tillsammans och ha kul. Unga kan också få utbildning för att kunna ta mer ansvar över verksamheterna, till exempel för serveringen eller som ordningsvakter. Ungdomsledarnas roll är att stötta ungdomarna i deras utveckling, inte att servera och ta fram färdiga lösningar.

Insatser för ökat samhällsengagemang i Storbritannien och England

Den brittiska regeringen har under 2000-talet varit starkt engagerad i att försöka stärka känslan och engagemanget hos medborgarna för sitt lokala när-område, så kallad *new localism*. Central myndighet i dessa strävanden är departementet för Communities and Local Government.

Som en viktig del i att stärka den lokala medborgarrollen ingår även att stärka barns och ungas delaktighet. Ambitionen att stärka ungas inflytande på den lokala nivån, inte minst i de mest socialt utsatta bostadsområdena, kommer tydligt till uttryck i den nationella handlingsplanen *Together we can* som lanserades 2005. Handlingsplanen syftar till att:

- engagera invånarna i hur det egna lokalsamhället styrs
- skapa samarbete mellan medborgarna och offentliga verksamheter
- stärka sammanhållningen och värna om det gemensamma bästa.

I ett av de mest centrala dokumenten som reglerar den engelska politiken i förhållande till barn och unga, *Every Child Matters*, ställs krav på att alla lokala verksamheter som riktar sig mot barn och unga ska utformas efter målgruppernas behov, vilket innebär ett systematiskt arbete för dessa gruppers inflytande. I det för ungdomsgruppen särskilt viktiga dokumentet *Youth Matters* slås fast att tonåringar hittills inte har varit tillräckligt delaktiga i beslut om verksamheter riktade mot dem själva. I dokumentet föreslås därför att lokala myndigheter ska bygga in system för att unga ska kunna vara mer delaktiga i lokala beslutsprocesser (Department for Education and Skills 2005).

Department for Education and Skills konstaterar att många unga i de socialt mest utsatta områdena ser små poänger med att engagera sig och i en uppföljande rapport framgår att regeringens avsikt är att skapa möjlighet för unga människor att bli mer delaktiga i sina närområden. System för hur unga ska kunna påverka utformningen och utbudet av offentliga tjänster och verksamheter riktade mot unga ska därför införas på lokal nivå (Department for Education and Skills 2006).

År 2008 utfärdade den engelska regeringen tydligare riktlinjer för skolor och lokala myndigheter som reglerar arbetet med ungas inflytande (Department for Children Schools and Families 2008d). Förutom att skolorna är ålagda att inhämta elevernas synpunkter är det även en viktig del i skolinspektionens arbete att syna hur skolorna arbetar med elevinflytande och att låta eleverna komma till tals i samband med själva inspektionen. Även på den lokala myndighetsnivån ställs krav på att alltid inhämta ungas synpunkter innan man bestämmer sig om och i vilken form olika samhällstjänster som berör unga ska införas. Ambitionen ska enligt dokumentet vara att lokala myndigheter och skolor i England ska försäkra sig om att de unga människor man möter i sina verksamheter inte är passiva mottagare av beslut och tjänster utan att de aktivt ska bidra till att utforma och utföra tjänster.

Mer information:

Every Child Matters: Change for Children (2004). HM Government.

Youth Matters (2005). Department for Education and Skills.

Together we can – People and government working together to make life better (2005). Home office, HM Government.

Youth Matters: Next Steps (2006). Department for Education and Skills.

Working Together – Listening to the voices of children and young people. (2008). Department for Education and Skills.

Samhällstjänst för alla unga

Alla elever i åldern 14–19 år ska också tillförsäkras möjligheten att utföra samhällstjänst i lokalsamhället. Den engelska regeringens målsättning är att alla vid 19 års ålder ska ha utfört minst 50 timmars samhällstjänst i sitt eget närområde. Regeringen utreder nu hur målsättningen ska kunna uppnås samt hur denna ambition kan kopplas samman med det nya ämnet medborgarskap som införts i den nationella läroplanen.

En av åtgärderna för att öka andelen unga som gör lokal samhällstjänst är att fördela stöd till skolorna så att de kan bygga ut sin förmedlingsverksamhet för dem som vill göra samhällstjänst. Skolorna får också stöd till att utveckla ett system för att tillhandahålla intyg som värderar de frivilliga samhällsinsatser som görs av unga.

En bakomliggande tanke med samhällstjänsten är att unga människor ska växa genom att de får en meningsfull roll i sitt närsamhälle. En annan är att motverka främlingskap och skapa en känsla av identifikation med närsamhället. Ytterligare en ambition är att unga ska få en känsla för närsamhället som ett gemensamt åtagande och att medborgarskap inte endast innebär rättigheter utan även skyldigheter.

”The ideas, passion and energy of our youngsters are among our nation’s greatest treasures. Now we want to make it easier for every young person to give a little back to make their community a better place to live. That’s not only good for our country today, it’s the best way of building the country we want to see tomorrow.

(Liam Byrne, Minister
for the Cabinet Office)

Mer information:

Press Notice 2009/0083. Department for Children, Schools and Families.

Medborgarskap som skolämne

År 2002 infördes skolämnet *medborgarskap* i den engelska läroplanen för elever mellan 11 och 16 år. Medborgarskapsämnet ska bidra till att uppfylla det övergripande målet för den engelska skolan att barn och unga ska utvecklas i sin förmåga att lära och ta till sig kunskap samt utvecklas till ansvarstagande medborgare med god självkänsla som kan bidra till det allmännas bästa. Läroplanen syftar även konkret till att utveckla elevernas förmåga att ta del av de beslutsfattande processerna på olika nivåer i samhället i egenskap av informerade, kritiska och ansvarstagande medborgare. Medborgarskapsämnet är idag obligatoriskt i alla offentligt finansierade skolor.

Innehållet i ämnet medborgarskap är för det första uppbyggt kring ett antal grundläggande nyckelbegrepp: demokrati, rättvisa, rättigheter och skyldigheter, identiteter och olikheter. För det andra kring ett antal viktiga färdigheter: att tänka kritiskt, att argumentera, att representera och att agera som medborgare för att göra sin ståndpunkt hörd. Lärarna ska enligt läroplanen använda aktuella politiska och sociala händelser som exempel för att levandegöra medborgarskapsämnet och som underlag för övningar.

En del av undervisningen är tänkt att bedrivas utanför klassrumsmiljön och i undervisningen uppmuntras även eleverna till praktiskt engagemang. Om undervisningen exempelvis har handlat om mänskliga rättigheter är det möjligt att eleverna beslutar sig för att starta ett projekt som riktar sig mot rasism på skolan eller i bostadsområdet. Exempel på andra projekt som kan ha sin upprinnelse i medborgarskapsämnet är lokala antimobbningprojekt och återvinningsprojekt. Skolorna har ganska stor frihet att själva välja hur de ska bedriva medborgarskapsundervisningen – som ett enskilt ämne eller integrerat i andra ämnen.

Som ett resultat av en utvärdering från 2007 och för att tackla frågor om intolerans och rasism ingår sedan något år även temat *identitet och olikheter* som en del av medborgarskapsämnet. I utvärderingar konstateras att medborgarskapsämnet fortfarande får betraktas som ganska nytt i den engelska skolan och att detta innebär att alla lärare och skolor ännu inte hunnit tillägna sig en fullständig kompetens inom ämnet och att undervisningen kan ha varierande kvalitet i olika skolor. Där undervisningen fungerar som den är tänkt att göra anser både elever och lärare att resultaten är mycket positiva.

Mer information:

Citizenship in secondary schools: evidence from Ofsted inspections 2003/04 (2005). London, OFSTED. HMI 2335.

Keating, D. Kerr, J. Lopes, G. Featherstone and T. Benton (2009). *Embedding Citizenship Education in Secondary Schools in England – 2002–2008*. Citizenship Education Longitudinal Study – Seventh Annual Report. National Foundation for Educational Research.

Citizenship Education. Second Report of Session 2006–2007 (2007). House of Commons – Education and Skills Committee.

Konsultation av unga på nationell nivå

Även på nationell nivå genomförs återkommande konsultationer med unga inför viktiga beslut och vägval. Ett exempel är att unga deltog i arbetet med det tongivande ungdomspolitiska dokumentet Youth Matters. Under de fyra månader som arbetet pågick deltog mer än 19 000 ungdomar. Ungdomarnas åsikter sammanställdes och ledde till att vissa delar av dokumentet reviderades (Department for Education and Skills 2006).

Ett annat exempel är den nationella barn- och ungdomspanel (Children and Youth Board) som skapades 2004 på initiativ av ministern för barn och ungdomar. Panelens uppgift är att hålla ministrar och andra politiska beslutsfattare informerade om vad barn och unga tycker och tänker om aktuella politiska förslag som berör dessa grupper. Genom panelen har departementet på ett helt nytt sätt öppnats för barn och unga.

Under perioden 2009–2011 består panelen av 25 barn och unga i åldern 8–18 år. Medlemmarna i panelen får ansvar för att ta reda på vad barn och unga i deras närmiljö anser om de förslag och tankar som förekommer på myndighetsnivå. För att klara av sina uppgifter får medlemmarna i panelen utbildning, vuxenstöd och nödvändiga resurser.

Medlemmarna i panelen kommunicerar fortlöpande med personal på departementet. De träffar också den brittiska barn- och ungdomsministern vid några tillfällen per år för att diskutera och återkoppla. Ansvar för den nationella barn- och ungdomspanelen läggs ut på externa samarbetspartner och ansvaret ligger sedan 2009 på organisationen the National Children's Bureau (NCB).

Organisationen som får ansvaret för att koordinera panelen förmedlar information från barnen och ungdomarna till departementet för barn, skolor och familjer.

Departementet beskriver att man strävar efter att rekrytera barn och unga med olika bakgrund från Englands samtliga regioner till panelen. För att hamna i panelen krävs ingen tidigare erfarenhet av liknande verksamhet, däremot krävs entusiasm och intresse för att påverka barns och ungas villkor i samarbete med andra. Det framhålls även att barn och unga genom att delta i panelen får en unik möjlighet att lära sig hur myndigheter och politiska beslutsprocesser fungerar.

En utvärdering som gjorts av den nationella barn- och ungdomspanelen är mycket positiv. Möten mellan beslutsfattare och panel har varit givande för alla inblandade och medlemmarna i panelen har upplevt erfarenheten som mycket värdefull.

Mer information:

Department for Children, Schools and Families (www.dcsf.gov.uk).

National Children's Bureau (www.ncb.org.uk).

S. Neary & K. A'Drake. *DfeS Children and Youth Board 2005-06, Independent evaluation report*. Brief No: RB793.

Youth Matters: Next Steps (2006). Department for Education and Skills.

Young Advisors

Under 2005 utvecklades ett program kallat *Young Advisors*. Det var i linje med den brittiska regeringens ambitioner att stärka ungas inflytande lokalt och öka deras engagemang för det egna lokalsamhället och som ett resultat av efterfrågan från lokala myndigheter. Tanken är att unga i åldern 15–21 år ska fungera som konsulter (Young Advisors) åt lokala beslutsfattare i alla typer av frågor som kan beröra unga. De kan till exempel vägleda lokala aktörer som myndigheter, bostadsföretag, företag och föreningsliv om hur det är för unga att leva, arbeta, och utbilda sig i deras närområde.

En viktig del av uppgiften är att ge lokala ledare och beslutsfattare råd om hur de kan nå ut till och samarbeta med andra unga i närområdet kring aktuella frågor. Young Advisors har i England framförallt arbetat i bostadsområden och stadsdelar som präglas av social utsatthet. Speciellt i samband med det massiva åtgärds paketet *New Deal for Communities* som syftar till en uppryckning av de mest utsatta bostadsområdena i Englands storstäder.

Unga som rekryteras till Young Advisors genomgår alltid en speciellt anpassad utbildning för att klara av sitt uppdrag på bästa sätt. En viktig del i konceptet är också att de unga får en skälig lön för sina insatser. Med detta markeras tydligt att det inte i första hand är frågan om ett ideellt uppdrag från de ungas sida utan att deras tjänster och kompetens har ett pris. Att konsulterna avlönas bidrar också till ökad kontinuitet.

Young Advisors ska:

- fungera som rådgivare åt olika verksamheter och föra in ett ungdomsperspektiv i målsättningar, strategier och rutiner

- hjälpa uppdragsgivare att bli bättre på att intressera och engagera unga
- föra unga människors talan och se till att hänsyn tas till deras tankar, känslor och åsikter när beslut fattas
- arbeta både lokalt och nationellt för att sprida goda erfarenheter och lära av andras exempel
- interagera direkt med unga människor för att engagera dem i arbetet med att genomföra förbättringar i deras egen livsmiljö.

Utbildningen av Young Advisors börjar med en introduktion av konsulternas arbetsuppgifter och en genomgång av individuella styrkor och intresseområden. Varje ny konsult får också en mentor och tillsammans diskuterar de vad som kan göras i den unges eget närområde. I ett andra steg får de utbildning i relevant lagstiftning, hur man genomför en kartläggning av ungas inflytande i sitt eget närområde och hur man hittar samarbetspartner. Utbildningen går även igenom verktyg för planering och problemlösning och hur man systematiskt kan arbeta med ett ungdomsperspektiv. Utbildningen pågår i fem dagar.

Utbildningar, metodstöd och nationella träffar för Young Advisors drivs av en stiftelse med namnet Young Advisors (www.youngadvisors.org.uk). Ansvariga för de lokala Young Advisorsprojekten är oftast lokala myndigheter av olika slag men det kan också vara organisationer eller stiftelser som arbetar med att främja ungas inflytande. Idag finns 36 lokala verksamheter med Young Advisors redovisade på stiftelsens webbplats. Av dem ligger tio i London. I de lokala verksamheterna varierar antalet unga konsulter från en enda till ett 40-tal. De flesta har mellan 10 och 15 unga rådgivare.

Kostnaderna för de lokala anordnarna att hålla igång en verksamhet med Young Advisors beräknas till 30 000 kronor per år för varje rådgivare (2 600 pund). Denna kostnad grundar sig på fyra timmars arbetsinsats per vecka och en lön motsvarande 95 kronor per timme (8 pund).

Kostnaden inkluderar även en projektledare och en mentor för varje ung rådgivare. Under det första året kostar utbildningen av varje rådgivare som genomförs av den nationella stiftelsen tillsammans med ackreditering och medlemskap i den nationella organisationen motsvarande 5 900 kronor (500 pund). En strävan är dock att en verksamhet med Young Advisors på sikt ska bli ekonomiskt självförsörjande genom att de utbildade ungdomsrådgivarna kan ta betalt av de myndigheter, organisationer och företag som anlitar dem.

Young Advisors lyfts ofta fram som en framgångsrik modell för att överbrygga klyftan mellan unga vuxna och äldre medborgare samt för att föra in ett ungdomsperspektiv i det lokala beslutsfattandet, *An Action Plan for Community Empowerment: Building on Success* (Department for Communities and Local Government 2007). Den hittills mest utförliga utvärderingen av modellen gjordes av de första pilotprojekten som genomfördes under 2005. Resultatet visade att modellen ansågs ha goda förutsättningar att uppnå sina mål. Utvärderingen redovisades i *Evaluation of Young Advisors Pilot Programme. Final Report* (Department for Communities and Local Government 2006).

Aylesbury Young Advisors

Aylesbury Estate är ett bostadsområde med flervåningshus beläget i sydöstra London. Området uppfördes under 1960- och 1970-talen och tanken var att en stor del av Londons fattigaste invånare skulle få tillgång till en bostad (housing estate). Området planerades för att rymma 10 000

invånare och räknas idag som Europas största kommunala bostadskomplex av miljonprogramskarakter. Under 1980-talet förföll området och används idag ofta som ett typiskt exempel på en socialt utsatt storstadsmiljö. Området rankas i engelska index över social problematik i den allra lägsta kategorin (ACORN).

Sedan 1999 ingår Aylesbury Estate i *New Deal for Communities* (NDC) en omfattande statlig satsning på upprustning av Englands fattigaste och mest eftersatta bostadsområden.⁷⁹ År 2005 beslutade de lokala myndigheterna att riva ett flertal byggnader och uppföra helt nya bostäder istället för att investera 350 miljoner pund på att rusta upp området. Planerna innebär en kraftig förtätning av området och merparten av de nya lägenheterna skulle säljas för att finansiera hela stadsdelförnyelsen.

Många av de boende reagerade dock starkt och i en lokal omröstning förkastade en stor majoritet förslaget att ändra upplåtelseform för hyreslägenheterna till en bostadsförening. I samband med planerna på en förnyelse av Aylesbury inrättades en särskild organisation, Aylesbury NDC, för att administrera projektet och ha en nära dialog med de boende i området. Aylesbury NDC har sedan 1999 arbetat på en rad olika sätt för att engagera områdets unga invånare och få dem att känna delaktighet i sitt bostadsområde och i den pågående omvandlingsprocessen. Ett av de arbetsätt som använts av Aylesbury NDC för att öka ungas inflytande är Young Advisors.

På det lokala områdeskontoret i Aylesbury Estate träffar vi Nigel Dayes som är ungdomsarbetare och fungerar som kontaktperson åt sex unga rådgivare i området. Nigel förklarar hur viktigt det är att de unga som kommer att leva i området när upprustningen är klar, om kanske 10 eller 15 år, får vara med och utforma detaljerna. Det kan

gälla öppna ytor, mötesplatser, belysning med mera. Han menar att den filosofi som satt sin prägel på arbetet i området är att om man kan få de unga att identifiera sig med och känna delaktighet i området och dess utformning så kommer de själva att värna om området och miljön där.

Inom omvandlingsprojektet har unga rådgivare som är utbildade till Young Advisors arbetat på flera olika sätt. Framförallt har de arbetat som länk mellan områdets unga och vuxna beslutsfattare. Rådgivarna rör sig ute bland unga i vardagen och arbetar med att fånga upp vad de anser och tänker om området och den lokala utvecklingen. De ordnar även arrangemang som konserter och fester. Det har ofta visat sig framgångsrikt att locka de unga att delta i rådgivning genom att bjuda på mat.

I samband med evenemangen och under möten med områdets unga samlas deras åsikter i olika frågor in. Detta sker ibland genom korta frågeenkäter. De unga rådgivarna har sedan som uppgift att föra fram och presentera ungas uppfattningar i olika sammanhang där beslut som rör unga fattas. För att klara detta på ett bra sätt har de unga rådgivarna genom stiftelsen Young Advisors fått utbildning i presentations- och mötesteknik. Det hade funnits mycket lite kunskap om ungas tankar och behov med i beslutsprocesserna kring den stora omvandlingen i Aylesbury Estate, om inte Young Advisors hade funnits.

En annan viktig uppgift för de unga rådgivarna är att närvara på möten med vuxna när beslut som rör unga i området fattas. Det kan vara möten i styrelsen för organisationen som leder områdesomvandlingen (NDC) eller i möten med den lokala myndigheten i Aylesbury. Det kan även handla om möten med organisationslivet eller inom det privata näringslivet. Ambitionen är att rådgiva-

rna ska anlitas så mycket som möjligt även utanför NDC som fungerar som huvudman för områdets Young Advisors. Ytterligare en viktig uppgift för rådgivarna är att på ett begripligt sätt föra tillbaka information om beslut som är på gång lokalt till unga i området.

En viktig erfarenhet från arbetet med unga rådgivare i Aylesbury är att aldrig bjuda in unga till konsultation i frågor där vuxna i praktiken redan bestämt sig för hur lösningen ser ut. Det kan även uppstå problem med bristande tilltro i samarbetet med unga när de bjuds in att vara delaktiga i beslutsfattande på en nivå när beslutet sedan sätts ur spel genom beslut på en annan, högre, politisk nivå. En sådan situation uppstår ibland i Aylesbury eftersom organisationen för områdesomvandlingen (NDC) sorterar under den lokala stadsdelsmyndigheten.

Då rådgivarna själva är bosatta i området blir deras sociala nätverk en stor tillgång. I arbetet som Young Advisors arbetar också de unga mycket tillsammans och stöder varandra. En viktig aspekt av upplägget med Young Advisors är att man genom att avlöna och ge dem en formell roll bidrar till att höja deras status och göra dem till mer jämbördiga parter i den vuxendominerade miljön. På frågan om rådgivarna är representativa för övriga ungdomar i Aylesbury svarar Nigel Dayes att den grupp som de arbetar med är mycket heterogen, de har olika ålder, kön och etnisk bakgrund och de flesta har inte akademiskt skolade föräldrar. Däremot är det ofta unga som är bra på att formulera sig och som tycker om att säga sin mening.

Ungdomsinflytande i Lewisham

I en annan stadsdel i London, Lewisham, finns ett antal olika verksamheter för att främja och kanalisera ungas samhällsdeltagande. En viktig funktion har ungdomsborgmästaren som arbetar tillsammans med en grupp unga rådgivare. Dessutom finns en webbaserad ungdomspanel och alla unga i Lewisham bjuds in till olika online-undersökningar och öppna diskussioner på Facebook och Twitter. Drygt 600 unga i stadsdelen är medlemmar i ungdomspanelen.

Ungdomsborgmästaren är en ung person som utses av andra unga att företräda dem under ett års tid. En viktig uppgift för ungdomsborgmästaren är att informera och ge råd till den sittande borgmästaren i frågor som rör unga. Till sin hjälp har ungdomsborgmästaren en grupp unga rådgivare, en ungdomspanel och en budget att förfoga över. I Lewisham är den årliga budgeten 25 000 pund.

I Lewisham hålls val till ungdomsborgmästare varje år i oktober. Alla unga mellan 11 och 18 år har rösträtt, och de mellan 14 och 17 år kan ställa upp som kandidater. Den med flest röster blir ungdomsborgmästare, nästa blir vice ungdomsborgmästare och de på plats tre och fyra blir ungdomsparlamentariker. Ungdomsparlamentarikerna får själva välja om de vill engagera sig i arbetet i Lewisham eller endast delta i det nationella ungdomsparlamentet.

Ungdomsborgmästaren arbetar tillsammans med unga rådgivare, en grupp som består av cirka 30 ungdomar. I gruppen unga rådgivare ingår de som ställde upp i borgmästarvalet men som inte blev valda till någon av de fyra posterna, delegater från andra ungdomsorganisationer och unga som vill engagera sig utan att ställa upp i val eller gå med i en förening.

Tjejer från fritidsgård på picknick.
Foto: Amanda Bos Ekman.

De som går i skolan kan rösta där och de som inte längre går i en utbildning kan istället post-rösta. Valdeltagandet i ungdomsborgmästarvalet är högre än ungas valdeltagande i allmänna val, i Lewisham var valdeltagandet i det senaste ungdomsborgmästarvalet 49 procent, medan ungas valdeltagande i allmänna val brukar stanna vid 40 procent.

Modellen och arbetssättet ska så långt som möjligt spegla den politiska styrmodellen i Lewisham. De unga rådgivarna, borgmästaren, vice borgmästaren och ungdomsparlamentarikerna träffas varje

måndag för att planera sin verksamhet. Den som vill kan få viss utbildning, men det är inte ett krav. Det hela fungerar ungefär som en fritidsgård, fast med samhällsfrågor på agendan. Arbetet bygger på kamrattöd och samarbete över ålderskategorierna, de yngsta är 13 och de äldsta 18 år. De nya lär sig av sina kamrater, de förväntas ta sitt jobb på allvar och delta i gruppens arbete. Alla försöker att delta i planeringsmötet på måndagarna och det finns ofta flera andra valfria evenemang under veckan.

Arbetet som ledde till systemet med ungdomsborgmästare startade för cirka tio år sedan. Det började med att ungdomsarbetare gick ut på gatorna för att prata med unga om deras intressen. Tanken var inte alls att skapa någon ny form av ungdomsinflytande utan att helt enkelt ta reda på hur de unga själva vill komma till tals och påverka. Till ett möte bjöd man in tjänstemän och politiker från stadsdelen och det var början till dagens modell där unga och vuxna är organiserade på ungefär samma sätt, vilket var de ungas önskemål. Det första valet till ungdomsborgmästare hölls 2004.

De unga ville bli tagna på allvar av vuxna och de ansåg att en formell organisation skulle vara till god hjälp. Enligt de formella reglerna har ungdomsborgmästaren och rådgivarna tillträde till alla politiska möten, men för det mesta väljer de unga att inte delta i dessa. När de vill diskutera en fråga med en politiker använder de istället oftast sin telefon och ställer frågan direkt. Det viktigaste är att de unga deltar i sina egna möten och driver sina egna frågor – inte att de är närvarande på de vuxnas politiska möten.

I Lewisham har man med åren lärt sig att det inte är så bra att lägga för mycket ansvar på ungdomsborgmästaren, dels för att inte åsidosätta andra unga, dels för att belastningen på ungdomsborgmästaren blir för stor. Numera läggs mest fokus på de unga aktiva som kollektiv – med ungdomsborgmästare, vice ungdomsborgmästare och ungdomsparlamentariker i täten – men med allt större fokus på gruppen unga rådgivare. Ungdomsborgmästaren gör inte så mycket mer än resten av dem, med undantag för vissa medieändelser. De är heller inte ordförande vid alla möten eftersom dessa röstas fram separat vid varje tillfälle.

Alla som deltagit kan lägga till meriten i sitt cv. Ungdomsborgmästaren och vice ungdomsborgmästaren får också ett särskilt intyg från stadsdelen Lewisham som tack för sitt arbete. Intyget kan de sedan använda när de söker till utbildningar och när de söker arbete.

Numera finns ungdomsborgmästare på flera orter i England. Förutom i Lewisham finns ungdomsborgmästare i Tower Hamlets, Newham, Melton, Wyre Forest och Lambeth, medan North Tyneside, North East Lincolnshire och Camden är på väg att införa systemet.

Regeringen har rekommenderat alla kommuner att införa val till ungdomsborgmästare. Då det politiska intresset och valdeltagandet är mycket lågt bland unga i Storbritannien anser man att det pedagogiska inslaget i denna representativa modell för ungdomsinflytande är viktigt. Tanken är att om unga redan i skolåldern blir vana att rösta i demokratiska val så kommer fler av dem också att rösta i allmänna val senare i livet.

Mer information:

www.b-involved.org.uk

www.ymn.org.uk

**Nobody Is
Not Loved**

KAPITEL 4

**YEAH
YEAH
YIPPEE
YIPPEE
YAH**

Slutdiskussion och förslag

I Fokus 09 har Ungdomsstyrelsen valt att studera tre EU-länders sätt att motverka utanförskap bland unga bosatta i socialt utsatta områden i storstäder. I rapporten beskrivs såväl övergripande strategier och system som konkreta verksamheter i de utvalda länderna Danmark, Storbritannien och Nederländerna. I Storbritannien är det i huvudsak England som studeras.

Likheter och skillnader

I alla länderna utförs en mycket stor del av arbetet med att minska ungas utanförskap på den kommunala nivån. En tydlig skillnad mellan länderna är i vilken utsträckning och hur direkt staten kan styra detta arbete. Storbritannien är ett exempel på ett centralstyrt system där staten ofta sätter ramarna för de lokala aktörernas insatser genom lagstiftning. Nederländerna är mindre centralstyrt jämfört med Storbritannien, men har dock mer omfattande lagstiftning inom ungdomsområdet än Sverige. Styrsystemet i Danmark är mest likt det svenska, med ett starkt lokalt självstyre som begränsar statens möjligheter att på ett mer direkt sätt styra insatserna.

De konkreta verksamheterna och arbetssätten för att minska ungas utanförskap inom utbildning, arbete och inflytande har stora likheter i de studerade länderna, vilket framgår av redovisningen i kapitel 3. Coachning och att använda mentorer och förebilder är till exempel vanliga metoder för att underlätta ungas yrkes- och studieorientering. Samtliga länder prioriterar att finna metoder för att förhindra avhopp från skolan och villkorar

ungas bidragsmottagande med att de ska vara aktivt arbetssökande eller i någon form av utbildning.

Det finns dock intressanta skillnader mellan ländernas sätt att arbeta. Dessa handlar bland annat om metoderna för att tidigt identifiera och följa upp unga som är i riskzon, om hur samverkan mellan aktörer som arbetar för att stödja unga i riskzon organiseras, om grad av flexibilitet i utbildningssystemen samt om kopplingen mellan skola och arbetsmarknad.

Utbildning

EU har inom ramen för Lissabonprocessen definierat tydliga och uppföljningsbara mål och riktmärken för hur länderna ska främja ett mer jämlikt deltagande i utbildning. Riktmärken som bör nås senast 2010 är bland annat att andelen unga med kort skolgång, högst grundskoleutbildning, inte bör överstiga 10 procent, att andelen 15-åringar som inte kan läsa ordentligt bör minska med minst 20 procent samt att andelen 22-åringar med avslutad gymnasieutbildning bör vara minst 85 procent.

Enligt den senaste uppföljningen går utvecklingen bland medlemsländerna åt rätt håll för personer med kort skolgång. Däremot är utvecklingen för hur många som har en gymnasieutbildning svag och 15-åringarnas läsförmåga⁸⁰ har försämrats i stället för att förbättras (Europeiska Unionens råd 2008).

Tabell 4.1 Utbildning inom EU, 2006. Procent

	15-åringar med svag läsförmåga	18-24-åringar med kort skolgång	20-24-åringar med avslutad gymnasieutbildning
EU-27			
Samtliga	24,1	15,3	77,8
Kvinnor	17,0	13,2	80,7
Män	30,4	17,5	74,8
Danmark			
Samtliga	16,0	10,9	77,4
Kvinnor	11,4	9,1	81,5
Män	20,7	12,8	73,4
Nederländerna			
Samtliga	15,1	12,9	74,7
Kvinnor	11,6	10,7	79,6
Män	18,5	15,1	69,9
Storbritannien			
Samtliga	19,0	13,0	78,8
Kvinnor	14,1	11,4	80,3
Män	24,0	14,6	77,3
Sverige			
Samtliga	15,3	12,0	86,5
Kvinnor	9,6	10,7	88,6
Män	20,7	13,3	84,5

Källa: Europeiska Unionens råd 2008.

Tabell 4.1 visar att inget av de fyra länderna uppnådde de tre redovisade riktmärkena för deltagande i utbildning 2006. Man bör också lägga märke till att skillnaderna mellan unga kvinnor och unga män är stora, framförallt andelen med svag läsförmåga men även andelen med kort skolgång och andelen med avslutad gymnasieutbildning. De unga männen har sämre måluppfyllelse än de unga kvinnorna, både inom EU-27 och inom de fyra enskilda länderna. Varken Danmark, Nederländerna eller Storbritannien når upp till 85-procentsmålet för hur stor andel 22-åringar som avslutat sin gymnasieutbildning. Samtliga fyra länder har

en större andel än 10 procent av 18-24-åringar med kort skolgång.

När det gäller att mäta andelen 20-24-åringar som har avslutat en gymnasieutbildning är det möjligt att definitionen av vad som är en avslutad utbildning kan skilja sig mellan olika länder. I Sverige är det enligt Skolinspektionen exempelvis endast 68 procent av de unga som går ut gymnasiet med betyg som räcker till högskolebehörighet och omkring 76 procent som slutfört gymnasieskolan inom fem år och erhållit slutbetyg eller motsvarande (Skolinspektionen 2009b).

Det finns därmed vissa skillnader i hur väl rustade unga i Danmark, Nederländerna, Storbritannien och Sverige är inför arbetsmarknadens krav på formell kompetens. Ännu större skillnader framstår när man jämför yrkesutbildningen i dessa länder, något som redovisningen av de olika ländernas utbildningssystem i kapitel 2 visade. Unga som lämnar de yrkesinriktade gymnasieprogrammen i Sverige är inte färdigutbildade i sitt framtida yrke, medan de i Nederländerna och Danmark är det. Yrkeselever i Nederländerna och Danmark är därför ofta något äldre när de avslutar sin utbildning än svenska elever som avslutar ett gymnasialt yrkesprogram. Storbritannien har ett mycket diversifierat utbildningssystem för dem över 16 år. Det brittiska utbildningssystemet innehåller ett antal olika vägar till en färdig yrkesutbildning.

Unga med utländsk bakgrund har en svårare situation än andra unga i samtliga av de tre studerade länderna, liksom i Sverige. Det finns dock skillnader mellan länderna när det gäller från vilka länder och regioner de som invandrat har sin bakgrund, vilket ger olika förutsättningar. Det segrerade boendet ger i sin tur upphov till en segrerad skola, och alla tre länderna har inspirerats av och utvecklat den svenska skolmodellen med integrerad fritidsverksamhet till att passa de särskilda villkoren som råder i respektive land. Syftet med att integrera skolan med aktiviteter efter skoltid är dock densamma, att minska skillnader i utbildningsresultat som är beroende av skillnader i elevens socioekonomiska bakgrund.

Förhindra avhopp från skolan

Att hoppa av skolan utan ett slutbetyg innebär ökade svårigheter för unga att ta sig in på arbetsmarknaden och en förhöjd risk att fastna i låglöneyrken och otrygga anställningsförhållanden. Problemet är uppmärksammat inom hela EU. Insatserna för att motverka utanförskap som har sin

grund i bristande skolutbildning är dock utformade på olika sätt i de studerade länderna.

I Danmark finns möjligheten att gå ett tionde frivilligt påbyggnadsår för de elever som har problem att klara behörighetskraven för gymnasiestudier. Över hälften av eleverna utnyttjar denna möjlighet. I Danmark finns också kortare yrkesutbildningar för unga som av någon anledning inte vill eller klarar av att genomföra en ordinarie gymnasieutbildning. De har möjlighet att följa en särskild form av yrkesutbildning i så kallade produktionskolor som erbjuder en kort, oftast ettårig, yrkesutbildning med vissa inslag av teoretiska ämnen i arbetsplatsnära miljöer. En liknande skolform är EGU-skolan som är en något längre yrkesutbildning med mer arbetsplatsförlagd undervisning.

I Nederländerna är metoder och arbetssätt som ska förhindra förtida avhopp från skolan prioriterade inom utbildningspolitiken och kan ses som den viktigaste åtgärden för att minska ungas utanförskap. Extra satsningar på språkundervisning och attraktivare, mer praktisk, utbildning är några medel som ska leda till minskade avhopp, liksom att engagera förebilder och mentorer till yngre skolelever. Tidigare avslutades den kortaste yrkesförberedande utbildningen redan vid 16 års ålder, men från och med 2007 har skolplikten för yrkeselever förlängts till 18 år.

Även i England är gymnasieutbildning för alla unga en viktig fråga. I dagsläget är det förhållandevis många unga engelsmän som slutar skolan direkt efter grundskolan vid 16 års ålder. Två år efter avslutad obligatorisk grundutbildning är knappt 50 procent av de unga britterna kvar i utbildning (Europeiska kommissionen 2009). För att motverka att unga hamnar i okvalificerade yrken med korta och osäkra anställningar är den obligatoriska skolåldern i England på väg att höjas från 16 till 18 år. Målet är att alla elever vid 18–19 års

ålder antingen ska gå vidare till någon form av högre studier eller göra sitt inträde på arbetsmarknaden med en kvalificerad utbildning i bagaget. För att förmå fler unga att stanna kvar i utbildning reformeras för närvarande det engelska utbildningssystemet så att det ska finnas flera typer av utbildningar anpassade efter olika behov, önskemål och förutsättningar. En uttalad strategi i England är sålunda att genom mångfald och variation i utbildningsformer locka unga att studera vidare.

I socialt utsatta bostadsområden där de lokala skolorna uppvisar dåliga resultat har man i England satsat på att ersätta eller komplettera existerande skolor med en helt ny skolform (Academies) som drivs i regi av externa aktörer med goda kvalifikationer inom utbildningsområdet. Mönstret med dåliga skolprestationer i utsatta områden ska brytas genom att starta skolor som erbjuder undervisning på toppnivå samtidigt som de är innovativa och har kapacitet att arbeta med elever med olika typer av behov. I England har även kraftiga satsningar gjorts för att förbättra studieresultaten i de högstadieskolor som uppvisar de sämsta resultaten. De breda satsningarna inom ramen för City Challenge-programmet är bland annat inriktade på att framgångsrika skolor och skolledare ska dela med sig av sin erfarenhet till skolor som lyckas mindre bra.

För att minska risken att unga ska falla ur utbildningssystemet i samband med övergången från den obligatoriska skolan till studier på gymnasienivå har även den så kallade *septembergarantin* införts. Denna reform garanterar alla 16- och 17-åringar i England rätt till en utbildningsplats som är anpassad efter deras behov och önskemål vid terminsstarten. I England satsar man också mycket på att följa elevernas resultat i skolan för att tidigt kunna identifiera elever som är i riskzonen för avhopp. Elever som bedöms vara i riskzonen erbjuds särskilda stödinsatser (Department for Children Schools and Families 2008a).

I Sverige är ett av de stora problemen att många elever slutar grundskolan utan behörighet att söka till gymnasiet och därför slussas in i gymnasiets individuella program. Elever som startar studierna på individuella program når sällan grundläggande behörighet, endast en av sex elever som börjar gymnasiets individuella program klarar av att avsluta sina gymnasiestudier (Skolverket 2008c).

Avhopp från gymnasiet är ett annat stort problem, var tredje elev som börjar i gymnasieskolan idag blir inte behörig till högskolan och hälften av gymnasieeleverna får inte godkänt i alla kurser (Skolinspektionen 2009b, Skolverket 2008c). Statistiken visar att unga som lämnar gymnasiet utan avgångsbetyg får betydligt svårare än andra unga att ta sig in på arbetsmarknaden (Skolverket 2008a).

Skolinspektionen har granskat vad gymnasieskolorna gör för att förhindra avbrott i studierna och för att alla elever ska nå målen för utbildningen. Granskningen visar att i stort sett alla skolor saknar ett målinriktat arbete för att få alla elever att fullfölja sin utbildning. De åtgärder som förekommer är sällan samordnade och ofta mer reaktiva än proaktiva. Skolornas inställning till elever som tappar gnistan bedöms av Skolinspektionen spela en viktig roll för det dåliga resultatet. När en elev upplever att undervisningen är enformig försöker man ändra elevens inställning, men inte undervisningen, och skolan missar därmed målet (Skolinspektionen 2009b). Dagens situation med omfattande avhopp är särskilt problematisk eftersom det är ont om alternativa utbildningsformer inom den svenska ungdomsutbildningen.⁸¹

Såväl i Danmark som i Nederländerna och England finns fler alternativa former av utbildning att erbjuda elever som av någon anledning inte klarar av eller vill gå en vanlig gymnasieutbildning än i Sverige. Situationen i Sverige är dock på väg att förbättras i och med den nya gymnasieformen. Det är svårt att veta hur arbetet med att iden-

tifiera elever som är i riskzonen för att hoppa av skolan bedrivs på enskilda skolor i de olika länderna. Det förefaller dock som om det i England bedrivs ett mer reglerat och systematiskt arbete med uppföljning av elever i riskzon än i Sverige.

Föräldrdialog

I skolor med stor andel elever med utländsk bakgrund är det särskilt viktigt med en bra kommunikation mellan skolan och föräldrarna. Föräldrar som är födda i ett annat land, och som saknar egen erfarenhet av skolsystemet i det nya landet, har ibland svårt att veta vad skolan förväntar sig av barnen och av dem själva som föräldrar. För att uppnå goda studieresultat är det viktigt att föräldrarna stöder sina barn i skolarbetet. Både genom att motivera barnen att engagera sig i skolan och skolarbetet men också genom att praktiskt hjälpa till med läxor och att hålla kontakt med skolans personal.

I Danmark är metoder för att utveckla föräldrdialogen med de nyanlända elevernas familjer ett prioriterat område. Skolorna är skyldiga att samarbeta med föräldrarna enligt lagen, vilket omfattar utvecklingssamtal och ofta även olika sociala sammankomster. Ett sätt att underlätta dialogen med föräldrar med utländsk bakgrund är att skolorna har tvåspråkig personal. Det danska undervisningsministeriet har rekommenderat landets kommuner att anställa tvåspråkiga lärare till skolor där flertalet elever har utländsk bakgrund.

Projektet *Dette virker på vores skole* genomfördes 2007–2009 för att samla in lyckade erfarenheter från undervisningen och integreringen av tvåspråkiga elever i grundskolan. Under 2009 övergick projektet till *Tosprogs-Taskforce* vars syfte var att sprida de goda metoderna till alla grundskolor i Danmark. Projektet är ett samarbete mellan Undervisningsministeriet och Integrationsministeriet.

I Köpenhamn har Rådemandsgades skole under hösten 2009 startat projektet *Åben Skole*. Skolan har många familjer med utländsk bakgrund och många föräldrar saknar kunskaper om det danska skolsystemet. Skolan arrangerar träffar där föräldrarna kan träffa andra i samma situation för att utbyta erfarenheter och bilda nätverk. Skolan arbetar aktivt för att få föräldrarna att delta i projektet. Det är gratis att delta och vid varje träff, som sker ungefär varannan vecka, bjuder man på mat. Tvåspråkiga lärare finns på plats så att familjerna kan kommunicera både på danska och på sitt modersmål. Förutom lärare närvarar en psykolog, en ungdoms- och utbildningsvägledare, en socialarbetare och personal från skolhälsovården. Dessutom finns representanter från biblioteket, fritidsverksamheten, föreningar och andra liknande verksamheter på plats. Skolan erbjuder även särskilda föräldrakurser som kan handla om barnuppfostran och tonårsbarn, hur man hjälper barnen med läxor, hälsosam livsstil, internet och naturligtvis om skolans olika verksamheter.

I de nederländska skolorna arbetar man också med att fördjupa dialogen med föräldrarna. Därför har skolorna i Rotterdam utbildat och anställt särskilda föräldrakonsulter med uppdrag att skapa tätare och bättre dialog mellan föräldrarna och skolan. Föräldrakonsulterna har utländsk bakgrund, är ofta kvinnor och har genomgått en särskild föräldrakonsultutbildning. I utbildningen av föräldrakonsulter ingår hur man samtalar med föräldrar om svåra ämnen, till exempel våld i hemmet, sexuella övergrepp och patriarkala familjestrukturer. Det pedagogiska resurscentrat i Rotterdam har tagit fram färdiga informationsmaterial som kan användas vid olika tillfällen. Två hundra personer har nu blivit utbildade och fått anställning.

Konsulterna använder många olika metoder i sitt arbete, de besöker föräldrar i hemmen och arrangerar olika aktiviteter i skolan, till exempel föräldra-

möten, informationsträffar och utbildningar av olika slag. I föräldrakonsulternas yrkesroll ingår även att vid behov arbeta med elevernas språkutveckling och med frågor kring elevernas sociala situation inklusive mobbning. I uppgiften ingår även att upptäcka olika utbildningsbehov hos föräldrarna. Det kan vara analfabetism, dåliga kunskaper i holländska språket eller om det nederländska samhället. Men även mer lättsamma inslag ingår, till exempel att uppmuntra föräldrarna att följa med på elevernas utflykter och studiebesök. Allt arbete sker i samråd med lärare och skolans övriga personal.

I Fokus 08 vittnade skolpersonal i svenska förortsområden om svårigheter med att upprätthålla en bra kommunikation med föräldrar. Det berodde bland annat på dåliga språkkunskaper, bristande kunskaper om hur den svenska skolan fungerar samt på kulturella skillnader. Exempelvis påpekade lärare och rektorer svårigheten att förklara de målrelaterade betygen för föräldrar med begränsad erfarenhet av det svenska skolsystemet.

Även om det finns en stor variation mellan enskilda skolor i de olika länderna i hur bra man är på att kommunicera med föräldrar med utländsk bakgrund förefaller det sammanfattningsvis som att det förekommer ett mer systematiskt arbete kring dessa frågor i Danmark och Nederländerna än i Sverige.

Stödundervisning

För elever som har problem att följa med i skolundervisningen och som inte kan få tillräcklig hjälp hemifrån kan det göra stor skillnad om det finns möjlighet att få individuell läxhjälp eller stödundervisning utanför skoltid.

Alla danska kommuner är skyldiga att erbjuda unga mellan 14 och 18 år ett kostnadsfritt och kvalitativt utbud av kurser utanför ordinarie skol-

tid som svarar mot deras önskemål och behov. Den kommunala organisationen för detta uppdrag kallas *Ungdomsskolen*.

På *Ungdomsskolen* kan ungdomarna delta i kurser i skolämnen, till exempel i danska, matematik, engelska och tyska men också i kurser som avspeglar deras intresse, till exempel musik, kreativ verksamhet, idrott och datorer. All undervisning sker efter ordinarie skoltid och med behöriga och kompetenta lärare.

I Köpenhamn pågår projektet *Läxkaféer* (lektiecaféer) där frivilliga läxhjälpare stöttar och leder unga när de gör sina läxor i danska, matematik, engelska med mera. Verksamheten är framförallt riktad till tvåspråkiga unga som behöver extra hjälp med läxläsningen. *Brug for alle ungekampanjen* stöder mer än 80 läxkaféer runt om i hela landet. Alla läxhjälpare arbetar ideellt. De är inte nödvändigtvis utbildade lärare, men många är studenter vid högre utbildningar eller pensionerade lärare. Läxkaféet är gratis och finns ofta på skolor och bibliotek.

I Nederländerna ombildas allt fler grund- och gymnasieskolor till så kallade Bredeskolor. Idén bakom Bredeskolan är att erbjuda barn och unga mer än bara vanliga skolämnen under en förlängd skoldag och på så sätt minska de stora skillnaderna som beror på familjebakgrund. Detta görs genom extra undervisning och aktiviteter inom olika områden. Särskild uppmärksamhet ges till att utveckla elevers färdigheter inom olika kunskapsområden.

I Rotterdam går idag cirka två tredjedelar av alla elever i Bredeskolor. Syftet med den förlängda skoldagen är att motivera eleverna genom extra aktiviteter och på så sätt motverka skolk och avhopp samt uppmuntra till bättre skolresultat. Skolan erbjuder även extra undervisning på eftermiddagarna för elever som annars riskerar att hamna efter. Föräldrarna är också välkomna att delta i

eftermiddags- och kvällsaktiviteter som erbjuds av skolan. Det kan till exempel vara information om utbildning i Nederländerna, informations- och kommunikationsteknik och språkkurser. Tack vare samverkan med familjerna och det omgivande förenings- och kulturlivet blir skolan en mötesplats som bidrar till ökad social sammanhållning i området och tryggare närmiljöer.

I England är målet att alla skolor under 2010 ska tillhandahålla så kallade Extended Services. Detta innebär att skolans ansvarsområde utökas och att de tillsammans med andra skolor och den lokala myndigheten ska erbjuda ett grundutbud av verksamheter bestående av barnomsorg, föräldrastöd för småbarnsföräldrar, enkel tillgång till specialistkompetens som psykologer och talpedagoger samt ett utbud av fritidsaktiviteter efter ordinarie skoltid som innefattar stödundervisning för dem som så önskar.

Stödundervisning eller *Study Support* definieras som aktiviteter för inläring som sker utanför ordinarie lektionstid och som unga deltar i frivilligt. Den behöver dock inte alltid fokusera på ämneskunskap utan kan även syfta till att stärka ungas färdigheter, självförtroende och välbefinnande (Janes 2007). En särskild satsning har gjorts inom ramen för *The London Challenge* som syftar till att förbättra skolresultaten i socialt utsatta områden. Under sommarlovet 2008 gick 27 000 elever bland annat frisörutbildningar, kurser i musikproduktion, psykologi och jobbsökarkurser.

Även i Sverige förekommer olika former av stödundervisning. Många högstadie- och gymnasieskolorna har någon typ av organiserat stöd för läsläsning på eftermiddagarna eller under skoldagen. I några kommuner har man under några år provat en frivillig sommarskola för elever under sommarlovet. Elever i årskurserna 7, 8 och 9 har fått möjlighet att läsa svenska, matematik och engelska och göra slutprov i syfte att höja sina betyg.

Skolverket har följt upp verksamheten, både genom att följa utvecklingen av elevers resultat och genom intervjuer med elever, lärare och rektorer. Eleverna som intervjuades var mycket nöjda med sommarskolan. De underströk att det var skönt att läsa ett eller två ämnen intensivt i små grupper och att lärarna hade mycket tid att förklara och anpassa undervisningen till de enskilda elevernas behov. De uppskattade möjligheten att komma ikapp och få en möjlighet att klara sig bättre i framtiden och att för en gångs skull ligga före de andra i början av höstterminen. Knappt hälften av eleverna som gick i årskurs 9 höjde sina betyg i något ämne.

Lärarna ansåg att sommarskolan ändrade elevens självbild och att de i och med detta började klara av att lära sig saker som de själva inte trodde sig vara kapabla till. Det var också tydligt att det var en lättnad för lärarna att få möjlighet att ge eleverna den tid de behövde (Skolverket 2008b). Ytterligare ett exempel på stödundervisning är den läxhjälp efter skoltid som idag erbjuds av ett omfattande nätverk av frivilliga runt om i landet.

Sammanfattningsvis förekommer varierande former av stödundervisning i alla fyra länder. I Nederländerna och England blir det allt vanligare med skolor som bedriver verksamhet även efter skoltid, Bredeskolor i Nederländerna och Extended Schools i England. Dessa skolor bedriver olika former av stödundervisning och fritidsverksamhet efter ordinarie skoltid.

I Danmark bedrivs stödundervisning i en särskild organisation, *Ungdomsskolen*. I Sverige finns en lagreglerad rätt till stödundervisning, men det saknas en nationell strategi för hur den ska genomföras. Ansvaret för att en elev får stödundervisning vilar hos skolans rektor och många olika metoder används runt om i landet, vilket bland annat beskrivs i *Fokus 07 – En analys av ungas hälsa och utsatthet* och *Fokus 08 – En*

analys av ungas utanförskap (Ungdomsstyrelsen 2007a, Ungdomsstyrelsen 2008b). Dessutom finns ett omfattande nätverk av frivilliga runt om i landet som bedriver läxhjälp i skolor, bibliotek och andra lämpliga platser.

Studie- och yrkesvägledning

En bra studie- och yrkesvägledning är viktig för alla men särskilt för dem som i sin familj och i sitt övriga sociala nätverk har bristande kunskap om utbildningssystemet och arbetsmarknadens sätt att fungera.

Ungdommens Uddannelsesvejledning i Köpenhamn ger studie- och yrkesvägledning till unga som går i skolan och till unga som står utanför arbetslivet och utbildningsväsendet. Alla vägledare i Köpenhamn har utbildats för att arbeta med tvåspråkiga unga. Ett uppsökande vägledningsteam (OPS) tar sig an unga vars behov inte kan tillgodoses av den vanliga vägledningen och målgruppen är marginaliserade unga som har svårt att välja, påbörja eller genomföra en utbildning. Det är ofta unga som har problem med kriminalitet (eller som ligger i riskzon för att dras in i kriminalitet) och missbruk och som har ett svagt socialt nätverk. Det uppsökande teamet erbjuder dessa unga en helhetsinriktad studievägledning där hänsyn tas till deltagarens yrkesmässiga och sociala situation. Vägledningen består bland annat av individuell rådgivning och utbildning samt hjälp med personliga problem.

I England är varje kommun ansvarig att bedriva en verksamhet som kallas *Connexions*. *Connexions* finns på skolor och i andra sammanhang där unga vistas och erbjuder studie- och yrkesvägledning samt annan rådgivning som unga är i behov av. De har ett bredare uppdrag än den svenska studie- och yrkesvägledningen och ger råd och stöd kring ungas hela livssituation. *Connexions* har också ansvaret för att följa ungas situation i

och utanför skolan och att tidigt identifiera unga som riskerar att hamna i någon form av utanförskap.

Connexions driver en nationell webbplats *Connexions Direct* för unga i åldern 13–19 år. Här kan unga få såväl studie- och yrkesvägledning som råd om ekonomi, relationer, hälsa, bostäder, rättigheter, fritid och resor.

En annan webbplats i England som erbjuder studie- och yrkesvägledning är *14–19 Prospectus* där lokala skolmyndigheter är skyldiga att presentera det lokala/regionala utbildningsutbudet.

Här kan unga på ett interaktivt sätt ta reda på vilka olika utbildningsvägar som leder fram till olika yrken man är intresserad av. Sidan innehåller också uppgifter om vilka skolor eller utbildningsanordnare i närområdet som erbjuder de aktuella utbildningarna under nästkommande termin.

I Sverige hade Myndigheten för skolutveckling under 2007 och 2008 i uppdrag att på olika sätt främja kvalitetsutveckling av studie- och yrkesvägledning och övergången mellan grundskola och gymnasieskola. Många av de deltagande skolorna efterlyste tydliga nationella mål för studie- och yrkesvägledning som ska följas upp och utvärderas på kommun- respektive skol- och verksamhetsnivå (Skolverket 2009b).

Skolverket har därför under 2009 tagit fram allmänna råd och kommentarer om studie- och yrkesorientering. De allmänna råden berör bland annat samverkan med arbetslivet och samhället i övrigt. Enligt de allmänna råden är det till exempel viktigt att eleven får möjlighet att möta yrkesverksamma vuxna och ställas inför olika uppgifter i arbetslivet och att skolan bjuder in företrädare för arbetslivet som kan ge eleverna viktiga kunskaper och erfarenheter att ta med sig inför kommande studie- och yrkesval (Skolverket 2009a).

Lärlingsutbildningar

I England finns idag mer än 190 olika lärlingsutbildningar inom 80 olika sektorer. En lärling får lön av arbetsgivaren och lärlingsplatsen innebär arbete, men även arbetsplatsförlagd utbildning och kan ibland även kombineras med viss undervisning i skolmiljö. Det totala utbudet av lärlingsutbildningar redovisas på en särskild webbplats där det även är möjligt att söka efter lediga lärlingsplatser och direkt lägga in ansökningar om platser (www.apprenticeships.org.uk).

I det engelska systemet finns en särskild lärlingsutbildning för åldersgruppen 16–18 år och en vanlig lärlingsutbildning för de som är äldre. En lärlingsutbildning tar ett till fem år att genomföra men vanligast är mellan ett och två år. Lärlingsutbildningarna kan vara av mycket varierande svårighetsgrad, vilket avspeglar sig i vilken typ av formell examen en avslutad utbildning leder fram till.

I England pågår sedan ett antal år ett arbete för att bygga upp strukturer där arbetsgivare kan bli mer delaktiga i utformningen och utförandet av yrkesutbildning. Samarbetsformerna är dock inte lika etablerade som i Danmark och Nederländerna. England har nyligen fått kritik av OECD för en instabil samarbetsstruktur med arbetsmarknaden, det vill säga att strukturerna och villkoren för samarbetet har förändrats allt för ofta (Hoeckel, Cully, Field, Halász & Kis. 2009).

I Nederländerna finns två huvudsakliga sätt att ta yrkesexamen. Det ena sättet är en skolförlagd yrkesutbildning *Leerweg (BOL)* som är en ordinarie skolutbildning med vissa avbrott för praktik. Det andra sättet är en lärlingsutbildning (*BBL*). Lärlingsutbildningen omfattar minst 24 timmars lärlingsstudier i veckan på ett godkänt utbildningsbolag eller på en godkänd utbildningsinstitution⁸² där eleven utför ett arbete under översyn av en handledare. Resten av veckan, en eller två dagar, går eleverna till skolan för att lära sig teori. Eleverna

får, beroende på sin situation, antingen lön eller studiebidrag när de deltar i en yrkesutbildning.

Även i Sverige har bristen på alternativ för unga som behöver andra alternativ än traditionell teoretisk undervisning uppmärksammats allt mer. Gymnasial lärlingsutbildning pågår sedan hösten 2008 som försöksverksamhet och kommer att ingå i den reformerade gymnasieskolan. I den nya gymnasieskolan kommer minst halva lärlingsutbildningen att vara arbetsplatsförlagd och eleven läser färre kärnämnen än vad som normalt ingår i en gymnasieutbildning. Elever kan vara anställda på ett företag under sin utbildning eller genomgå utbildningen utan att vara anställda (Skolverket 2008a).

Alternativ till ordinarie yrkesinriktad gymnasieutbildning

I Nederländerna finns en uppsjö av olika kombinationer av utbildning och arbete som i de flesta fall leder till ett yrkesintyg vid sidan av traditionella utbildningsvägar. Många utbildningsanordnare i Rotterdam erbjuder en alternativ väg till yrkesexamen för unga som inte vill eller klarar av att gå i en vanlig yrkesförberedande gymnasieskola.

Ett exempel på en fristående utbildningsanordnare är *Futuro*. De tar årligen emot 200–250 unga arbetssökande i åldern 16–23 år som efter inledande tester erbjuds lämplig lärlingsutbildning. Utbildningen på *Futuro* börjar med att en individuell studieplan upprättas för varje enskild deltagare. Därefter tilldelas alla en personlig coach. Det vanliga upplägget är att ungdomarna deltar i en 18 månader lång utbildning med fyra dagars lärlingsarbete och en dag med skolundervisning varje vecka. Skolundervisningen sker i små grupper med högst 12–15 elever i en grupp. Målet är att deltagarna avslutar sin utbildning med ett yrkescertifikat (*MBO*).

EGU och Produktionsskolor är två danska skolformer som riktar sig till unga som varken är i utbildning eller arbete. Produktionsskolan är en ettårig utbildning med praktiskt inriktad undervisning som i huvudsak är skolförlagd. EGU är en tvåårig grundläggande praktisk yrkesutbildning som i huvudsak är arbetsplatsförlagd. Båda utbildningsformerna innehåller inslag av att unga ska utveckla såväl personliga, sociala som yrkesmässiga kompetenser. EGU-utbildningen består till två tredjedelar av arbetsplatsförlagd praktik.

I Sverige är folkhögskolorna ett av få alternativ till en ordinarie gymnasieutbildning, fast endast för unga som har fyllt 18 år. Folkhögskolornas pedagogik och arbetssätt fungerar erfarenhetsmässigt framgångsrikt för unga och vuxna med en problematisk utbildningsbakgrund. Uppföljningar av folkhögskolornas arbete mot dessa grupper visar att det är effektivt och att satsningar på folkhögskolorna skulle vara samhällsekonomiskt lönsamma. I rapporten konstateras att för att folkhögskolorna ska kunna ta på sig en större roll krävs en översyn av regelverket som rör kommunernas utbildningsansvar samt villkoren för studiefinansiering och familjeunderstöd. En femtedel, 20 procent, av folkhögskolornas elever är idag unga i åldern 18–20 år. Idag ersätts inte de skolor som tar på sig utbildningsansvaret för dessa unga från kommunerna, inte heller är det självklart att eleverna ersätts för sina merkostnader i form av resor eller måltidskostnader (Olofsson 2009).

Unga som varken arbetar eller studerar

Uppföljning av unga utanför arbete och utbildning

Det är viktigt att tidigt fånga upp unga som varken arbetar eller studerar. Denna situation kan uppstå antingen för att en elev hoppat av en pågående utbildning eller för att unga som avslutat skolan därefter inte arbetar eller deltar i vidare utbildning. Att minska andelen unga som varken arbetar eller studerar står högt på agendan i alla de studerade länderna samt i hela EU.

I Danmark presenterades regeringens åtgärds paket *Ungepakke* hösten 2009 med förslag inom både utbildningsområdet och arbetsmarknadsområdet. De danska kommunerna har nu fått ansvaret att se till att alla 15–17-åringar antingen utbildar sig eller har ett arbete. Kommunerna ges frihet att organisera arbetet efter lokala behov, men med inriktning på utsatta unga. Varje individs utveckling måste följas noga och uppgifterna ska samlas i en ungdomsdatas. Fram till idag har den danska arbetsförmedlingen (jobbcentrum) haft en lägsta åldersgräns på 18 år, men nu öppnas andra alternativ än studier på gymnasiet även för 15–17-åringar. De kan erbjudas kortare kompetensutvecklande utbildningar eller arbetsplatspraktik med mentorsstöd. De som är 18 eller 19 år och har försörjningsstöd ska erbjudas stöd direkt när de anmäler sig som arbetssökande.

I Nederländerna finns sedan 2004 en riktlinje som anger att arbetslösa unga inom sex månader antingen ska erbjudas utbildning eller arbete. Från och med 2007 krävs att alla unga upp till 18 års ålder ska fortsätta sin utbildning tills de har fått avgångsbetyg eller yrkesintyg. De i åldern 18–23 år som saknar avgångsbetyg på gymnasienivå ska erbjudas ett särskilt studieprogram som kombinerar studier med arbete (Ministerie van OCW 2007).

Ett av målen i Rotterdam är att minska antalet unga som befinner sig utanför arbete och studier och som saknar grundläggande kompetens, det vill säga slutbetyg från gymnasiet eller ett yrkesintyg. En konkret åtgärd för att nå det målet var att starta ungdomscentrumet *Jongerenloket* som är en mottagning för unga i utanförskap och som erbjuder allt stöd på ett ställe. Det är utbildningsenheten, arbetsmarknadsenheten och socialtjänsten som tillsammans ansvarar för ungdomscentrumet.

I England samverkar en rad olika lokala aktörer för att identifiera och genomföra stödinsatser för unga som varken arbetar eller studerar. Att minska andelen NEET, det vill säga unga som varken studerar, arbetar eller deltar i ett arbetsmarknadsprojekt, är en prioriterad fråga i England och staten har satt tydliga ramar för kommunernas arbete med denna fråga. En central aktör i arbetet är Connexions som är en heltäckande rådgivnings- och stödservice för unga i åldern 13–19 år samt för unga upp till 24 år med funktionshinder i Englands alla kommuner.

Connexions har ett särskilt ansvar för att stödja unga som riskerar att hamna utanför. Connexions ger råd och stöd i allt från sociala relationer, ekonomisk situation och bostadsfrågor till vägledning kring studie- och yrkesval. I studie- och yrkesvägledningen är även föräldrar en målgrupp för Connexions. En av huvudpöängerna med Connexions är att de ska vara så tillgängliga som möjligt vilket innebär att de arbetar på skolor och inom andra verksamheter där unga vistas. Det är inte heller ovanligt att det finns en ”One Stop Shop” centralt placerad dit unga kan vända sig spontant på tider som passar dem utan att ha bokat tid i förväg.

I England är kommunerna enligt lag skyldiga att systematiskt arbeta för att kartlägga och identifiera unga som varken arbetar eller studerar. Ett

av verktygen för detta är *Client Caseload Information System* (CCIS), som är en databas som administreras av Connexions. Databasen spelar en central roll i samverkan mellan verksamheter som riktar sig till unga i Englands kommuner. Databasen är till för att inblandade aktörer från olika verksamheter, inklusive skolan, ska kunna identifiera unga i behov av stöd och för att aktörer från olika verksamheter ska kunna se vilka insatser som tidigare satts in och vilka aktörer som varit inblandade. Särskilt viktig är databasen i arbetet med att identifiera unga som varken befinner sig i utbildning eller arbete. CCIS innehåller information om unga personers särskilda behov, deras måluppfyllelse, vad de planerar att göra efter avslutad obligatorisk skolgång samt information om vilka andra verksamheter som är eller varit i kontakt med den unge.

I Sverige har uppföljningsansvaret för unga under 20 år som saknar gymnasieutbildning främst handlat om ett informationsansvar. Kommunerna ska hålla sig informerade om ungas sysselsättning och i första hand erbjuda en gymnasieplats. Ansvaret har enbart gällt unga upp till 20 år. Ett stort problem för kommunerna är att nå de unga som varken är i utbildning eller arbete. Skolverket följde upp det kommunala uppföljningsansvaret 2006 och enligt deras undersökning har endast en tredjedel av ungdomarna som omfattas av uppföljningsansvaret kontaktats det senaste året. Många kommuner har svårt att få kontakt med de unga som omfattas av uppföljningsansvaret. För att upprätta och behålla kontakten med de aktuella ungdomarna är det enligt Skolverket viktigt att kommunerna upprättar rutiner för kontaktverksamheten samt att kommunerna i sin kontaktverksamhet prövar okonventionella arbetsätt (Skolverket 2006).

I Malmö har man de senaste åren arbetat med att utveckla ett register för gruppen unga som ingår i uppföljningsansvaret. Stadens revisionskontor har dock anmärkt att få unga svarar på de brev som skickas ut inom uppföljningsansvaret för att erbjuda insatser. Av de drygt 1 400 unga som hade fått ett brev under det senaste året svarade 30 procent. Endast 10 procent önskade vidare kontakt (Malmö stad 2009).

I Göteborg fördelas det kommunala uppföljningsansvaret mellan utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna. Enligt stadens revisorer kan samverkan mellan utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna förbättras. Samverkan innebär till stor del av att ungas sysselsättning kartläggs. Kartläggningsarbetet inleds vid utbildningsförvaltningen och resulterar i en lista där ungdomarna har sorterats in i olika kategorier efter aktuell sysselsättning. I de fall utbildningsförvaltningen inte lyckas med kartläggningen övergår ansvaret till stadsdelsnämnderna. Stadsdelsförvaltningarnas fortsatta kartläggningsarbete utgår från den lista som utbildningsförvaltningen tagit fram. Ett problem är att det saknas en systematisk uppföljning av de åtgärder som ungdomar erbjuds. Detta leder till att det inte går att bedöma om åtgärderna är ändamålsenliga och effektiva.⁸³

Sammanfattningsvis fungerar det kommunala uppföljningsansvaret i Sverige dåligt. Vissa kommuner arbetar mer systematiskt än andra med uppföljning men identifieringen av unga i behov av stöd är i det stora hela ofullständig. I England och Danmark sker ett mer systematiskt arbete med att identifiera unga som varken arbetar eller studerar. I båda länderna används databaser i arbetet med att identifiera unga som varken arbetar eller studerar. I England får alla unga inför valet av skola i 16-årsåldern ange vad de planerar att sysselsätta sig med nästa termin. Informationen

lagras i databasen och följs upp vid nästkommande terminsstart. I England erbjuds unga som varken arbetar eller studerar individuellt anpassade utbildningsinsatser och de unga har kontakt med en personlig coach såväl under utbildningen som efteråt när de fortsatta stegen i riktning mot arbete eller utbildning tas.

Arbetsmarknad

Situationen på arbetsmarknaden skiljer sig stort mellan de fyra länderna, Sverige har den största andelen ungdomsarbetslöshet, Storbritannien ligger på den genomsnittliga EU-nivån medan Nederländerna och Danmark har anmärkningsvärt låga nivåer av arbetslöshet bland unga. Åtgärderna för att underlätta ungas etablering på arbetsmarknaden visar både likheter och olikheter.

Den svenska *jobbgarantin för ungdomar* riktar sig till unga som har fyllt 16 men inte 25 år, och som under minst tre sammanhängande månader har varit arbetslösa och anmälda som arbetssökande hos arbetsförmedlingen. Syftet med jobbgarantin för unga är att erbjuda dem särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser på ett tidigt stadium för att de så snabbt som möjligt ska få ett arbete eller påbörja, eller återgå, till en utbildning som inte berättigar till aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning. Inledningsvis, i normalfallet minst tre månader, ska aktiviteterna i jobbgarantin för ungdomar omfatta fördjupad kartläggning, studie- och yrkesvägledning samt jobbsökaraktiviteter med coachning. Därefter kan aktiviteterna kombineras med arbetspraktik och utbildning.

I *Fokus 08* tog vi upp problemet med att jobbgarantin för unga först börjar gälla efter tre månaders arbetslöshet. Dels är det en mycket lång tid för många av ungdomarna att vara utan konkreta insatser som praktik och utbildning. Dels kan det innebära att en ungdom måste avbryta en kommunal jobbaktivitet för att den statliga jobbgar-

rantin för ungdomar ska börja gälla. Därtill påpekas att hanteringen av unga som har korta vikariat eller blir sjukskrivna är problematisk. Om en person avbryter sin arbetslöshet på grund av ett korttidsvikariat eller en sjukskrivning under de första 90 dagarna avbryts inskrivningstiden och en ny 90-dagarsperiod inleds när man återigen står till arbetsmarknadens förfogande (Ungdomsstyrelsen 2008b).

Den danska modellen *flexicurity* har blivit en europeisk förebild inom arbetsmarknadspolitik och betyder enkelt förklarat en flexibel arbetsrätt, ett smidigt arbetslöshetsförsäkringssystem och en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det är lätt att säga upp anställda men den uppsagde individen får tillgång till en generös arbetsmarknadsförsäkring. Flexicurity anses ofta ha en positiv betydelse för arbetsgivares benägenhet att anställa unga.

Ungdomssatsningen som infördes 1995 i Danmark innebär dock att unga som blir arbetslösa inte längre har rätt till villkorlös försörjningsstöd. Reglerna, som skärptes ytterligare 2005, anger att arbetslösa unga under 25 år måste välja mellan att antingen delta i utbildning med en ersättning upp till 50 procent av dagpenningen, att hitta ett jobb eller att ta emot reducerad kontant-hjälp. Ungdomssatsningen villkorar därmed försörjningsstödet med aktivt deltagande och ger tydliga incitament för de unga att arbeta istället för att vara arbetslösa.

Den lägre ungdomsarbetslösheten i Danmark kan inte förklaras enbart med hjälp av ungdomssatsningen och flexicurity. Viktigt är också att det finns starka länkar mellan utbildning och arbetsmarknad, både för yrkesförberedande och teoretiska utbildningar. I Danmark har merparten av yrkesutbildningarna inslag av lärlingsutbildning. Lärlingskontrakten regleras via kollektivavtal och lärlingarna får lön under utbildningstiden. På de

teoretiska universitetsutbildningarna är det vanligt att studenter arbetar 10–15 timmar i veckan på ett företag, en organisation eller inom den offentliga förvaltningen och att de får tillgodoräkna sig detta som en del av sin examen.

Arbetsmarknadspolitikerna för unga i Nederländerna bygger också på aktiveringsmodellen. En ny lag, *Investera i ungdom* (Wet investeren in jongeren), trädde i kraft 1 oktober 2009. Enligt den nya lagen måste kommunerna inom två månader ge en ung arbetslös upp till 27 år antingen ett erbjudande om jobb, studier eller en kombination av dessa. Utbildningen som erbjuds kan antingen vara kompetenshöjande inom individens tidigare yrkesområde eller inom ett nytt område och kan utformas som en institutionsbaserad eller en arbetsplatsförlagd utbildning. Från 1 juli 2010 kommer rätten till försörjningsstöd att vara kopplad till att individen samarbetar med kommunen och går med på erbjudandet om jobb eller studier.

En modell som påminner om den svenska jobbgarantin finns i England. Där är unga i åldern 18–24 år som mottagit arbetslöshetsersättning i 6 månader skyldiga att ingå i arbetsmarknadsprogrammet *New Deal for Young People* för att få fortsatt ersättning. Under de första 16 veckorna av programmet träffar den arbetslöse sin personliga rådgivare varje vecka för intensiv coaching och arbetssökande. De försöker komma fram till vilken typ av arbeten som den arbetslöse skulle vilja ha, vilka handlingsalternativ som finns och tar fram en handlingsplan. Den arbetslöse får råd kring situationen på arbetsmarknaden och hjälp att sätta samman jobbsökningar och ett cv.

Om det första stadiet inte leder till att en anställning erbjuds den arbetslöse (vanligtvis under upp till ett halvår) ett av fyra alternativ: en subventionerad anställning, en utbildningsinsats på heltid, arbete inom någon ideell organisation eller ett ar-

bete inom miljövarsområdet. Om inte heller detta leder till anställning inträder en sista fas som kan pågå i upp till 26 veckor och där ytterligare insatser, inklusive intensiv coaching, sätts in för att få den unge i arbete. I åtgärds paketet ingår också att de första månadernas lönekostnader efter att ha befunnit sig inom New Deal, bekostas av staten så att inkörsperioden för den unge som nyanställts inte blir en ekonomisk belastning för arbetsgivaren. Om den unge efterfrågar detta ingår även möjligheten att få en personlig mentor som den unge kan ha kontakt med såväl under arbetsökandet som efter en eventuell anställning.

Utvecklat utbud av praktikplatser

Trots det framgångsrika arbetet med yrkesutbildning i Danmark och Nederländerna har unga med utländsk bakgrund haft svårare än andra att hitta praktik- och lärlingsplatser även i dessa länder. I båda länderna pågår dock projekt i mindre skala för att underlätta för unga med utländsk bakgrund att hitta platser. Praktikplatsnätverket i Köpenhamn arbetar för att fler unga lärlingar med utländsk bakgrund ska få en praktikplats inom bygg- och anläggningsbranschen och därmed kunna slutföra sin hantverksutbildning. Lärlingar med utländsk bakgrund har haft svårt att hitta praktikplatser då bygg- och anläggningsbranschen anställer få arbetare med invandrarbakgrund. Därför har Praktikplatsnätverket startats. Projektet ska pågå under fyra år och är ett samarbetsprojekt med Københavns Tekniske Skole som koordinator, bland annat informerar Jobcenter Köpenhamn unga praktiksökande om praktikplatsnätverket. Projektet finansieras i huvudsak av Integrationsministeriet men även av kommunen och privata parter. Praktikplatsnätverket har skapat en webbplats, Praktikpladsnetvaerket.dk, som ska vara ett aktivt redskap för de unga. Det betyder

att lärlingar kan söka efter praktikplats där och att den ska fungera som en plats för möten och erfarenhetsutbyte.

I Nederländerna har alla unga med avslutad skolgång som har varit arbetslösa i minst tre månader rätt till en praktikplats. Praktik ingår också som regel i alla åtgärder för arbetslösa unga som innehåller utbildning eller träning i någon form. Det finns många sorter av praktik, från praktik där man endast observerar, till praktik där ungdomarna deltar i arbetet på i stort sett samma villkor som de anställda. Tidsmässigt kan praktikperioden variera mellan en halv dag, en dag per vecka, en hel vecka och en längre period, till exempel ett år. Unga som deltar i en utbildning där praktik ingår ska få handledning både under sin utbildning och på praktikplatsen. Vanligtvis får de lön för det arbete de gör, storleken varierar mellan olika praktikplatser.

I Nederländerna finns många olika sätt för en ung person att hitta en praktikplats. De flesta skolor har en egen praktikplatsbank. Det finns också olika webbplatser där de unga själva kan söka efter en praktikplats, till exempel www.stageplaza.nl, www.stagehulp.nl eller www.stage.pagina.nl. Unga som deltar i en yrkesutbildning behöver en praktikplats med en godkänd undervisning. En särskild webbplats, www.stagemarkt.nl, innehåller mer än 185 000 företag som erbjuder godkända praktikplatser för yrkesutbildning.

I Sverige är lärlings- och praktikplatser en stor bristvara. Arbetsförmedlingen har många gånger svårt att hitta lämpliga praktikplatser åt unga inom jobbgarantin. Både lärlingsförsöket och de arbetsplatsförlagda delarna av gymnasial yrkesutbildning brottas med svårigheter att hitta praktikplatser för ungdomar under utbildning.

Allt stöd på samma ställe

Olika insatser behövs för att stödja utsatta unga men de måste vara samordnade för att ge bästa effekt. I England bedrivs idag ett genomgripande arbete för att alla verksamheter som arbetar med unga lokalt ska samverka och arbeta integrerat. Det integrerade arbetssättet är stadgat i lag och regleras från den nationella nivån. Arbetssättet gäller såväl på den strategiska nivån som i själva mötet med den unge, där en enda tjänsteman ska kunna fungera som kontaktyta för flera olika verksamheter. Tydligast kommer kanske det verksamhetsövergripande arbetssättet till uttryck i det riktade arbetet med att identifiera och hjälpa unga som riskerar att hoppa av skolan eller som befinner sig utanför såväl utbildning som arbete, Integrated Youth Support Services.

I Nederländerna har Rotterdams stad startat ungdomsservicecentrum, *Jongerenloket*, i samarbete mellan arbetsförmedlingen och två enheter inom Rotterdams stad, enheten för ungdomsfrågor, utbildning och samhälle samt enheten för socialtjänst och arbetsmarknad. Här samordnas och genomförs alla kommunala åtgärder som ska svara på kraven i den nationella lagstiftningen om ungas rätt till lämplig utbildning, praktikplats eller jobberbjudande. Totalt finns fem olika ungdomsservicecentrum (*Jongerenloket*) i Rotterdam, ett av dem är en specialmottagning för unga med särskilda svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden. De anställda på *Jongerenloket* arbetar inom olika team. Exempelvis har man specialistteam för unga med funktionsnedsättning, för unga ensamstående mödrar och för unga med kriminell bakgrund på väg ut från en anstalt.

I Sverige har en del kommuner genom så kallade navigatorcentrum lyckats hjälpa unga som står långt från en anställning och som många gånger inte ens är anmälda som arbetslösa. Utvärderingen av satsningen på navigatorcentrum 2004–2007

visade att de effektivt bidrog till att bryta ungas utanförskap på arbetsmarknaden. Verksamheten byggde på att skapa en ingång där unga lättare kan få samlad hjälp i form av coaching, vägledning och annat individuellt stöd efter behov (Ungdomsstyrelsen 2008a).

Satsningar för att minska ungdomsarbetslösheten under pågående lågkonjunktur

Den brittiska regeringen lanserade ett krispaket mot ungdomsarbetslösheten sommaren 2009. En miljard pund ska avsättas till en jobbfond, med syfte att skapa 150 000 nya jobb för unga. Företag och lokala myndigheter kan ansöka om bidrag på upp till 6 500 pund för att skapa en ungdomsplats. En utökning med 20 000 praktikplatser och 50 000 fler lärlingsplatser ingår också i krispaketet.

Detta initiativ ska kompletteras med *Backing Young Britain*-kampanjen, en utmaning till näringslivet att bidra till att uppfylla målen om att alla unga ska vara i arbete, utbildning eller praktik. Kritiker säger att det riskerar att bli en repris av 1980-talets ungdomsprogram som serverade billig arbetskraft. En minimilön har därför satts som villkor för bidraget för att förhindra alltför låg lönesättning. I den brittiska höstbudgeten annonserades också den kommande satsningen *Young Persons Guarantee* som innebär att alla 18–24-åringar som varit arbetssökande med ersättningen *Jobseeker's Allowance* i tolv månader är garanterade arbete, utbildning eller praktik med bibehållen ersättning.

Den nederländska regeringen har öronmärkt 250 miljoner euron för att bekämpa ungdomsarbetslöshet under perioden 2009–2011, under namnet *Actieplan jeugdwerkloosheid 2009*. Åtgärderna kompletteras med ny lagstiftning, *Wet investeren in jongeren* (Invester i unga), som innebär att kommunerna är skyldiga att erbjuda alla unga upp till 27 år antingen arbete eller utbildning. Åtgär-

derna i aktionsplanen är inriktade på att förhindra avhopp från skolorna och att i samarbete med arbetsmarknadens parter och kommunerna garantera att alla unga får tillgång till en lämplig praktikplats.

I Sverige har regeringen riktat särskilda satsningar för att motverka ungdomsarbetslösheten. Arbetsgivaravgifterna halverades 2007 för anställda under 25 år. I höstbudgeten tillkom flera satsningar som är riktade mot arbetslösa unga. Folkhögskolorna har fått medel för att finansiera 1 000 nya årsstudieplatser där unga erbjuds en tre månader lång utbildning med skraddarsydda kurser. Satsningen förväntas underlätta för unga att påbörja eller återgå till reguljär utbildning och i förlängningen öka jobbchanserna.

Inom jobbgarantin har regeringen lämnat förslag om att unga som fyllt 20 år får möjlighet att delta i jobbgarantin på deltid i kombination med studier inom den kommunala vuxenutbildningen. Det ska också vara möjligt att kombinera undervisning i svenska för invandrare (sfi) med aktiviteter inom jobbgarantin. Regeringen har också lämnat förslag om att stöd till start av näringsverksamhet även ska kunna ges till unga inom jobbgarantin från med januari 2010.

Unga som har varit borta från arbetsmarknaden på grund av sjukdom, eller som har funktionshinder med nedsatt arbetsförmåga, ska inom jobbgarantin kunna få arbetslivsinriktad rehabilitering enligt regeringens budgetproposition. För unga som varit sjukfrånvarande i mer än sex månader finns den tidigare satsningen på nystartsjobb med ett stöd som i ett års tid innebär att lönekostnaden sänks med 40 procent. Regeringen markerar att det är särskilt viktigt att unga som varit långvarigt sjukfrånvarande erbjuds de tjänster och den specialistkompetens som finns på arbetsförmedlingen.

Regeringen har också presenterat *Lyft* som är en ny insats från januari 2010 inom miljö, skogs-vård, kulturarvet, omsorg och skola. Lyft kommer att erbjudas i jobbgarantin för ungdomar. Under insatsen avsätts cirka fyra timmar per vecka till jobbsökande tillsammans med den egna coachen.

Samspel mellan utbildning, arbetsmarknad och inflytande

Den Europeiska kommissionen har tagit fram riktlinjer för medlemsländernas arbete med att underlätta för unga människor att delta i utbildning, få ett arbete och engagera sig i samhället generellt. Kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad är central och därför uppmanas medlemsstaterna att minska obalansen mellan ungas val av utbildningsväg och arbetsmarknadens krav. Detta kan till exempel göras genom att utveckla yrkes- och studievägledningen och genom att ta fram arbets-sätt som främjar arbetsplatsförlagd praktik med en stark koppling till utbildning (Europeiska kommissionen 2007). I de länder som ingår i denna studie visar genomgången av arbetssätt och insatser inom utbildningsområdet att det finns en mycket påtaglig strävan efter bättre överensstämmelse mellan de yrkesinriktade gymnasieprogrammen och arbetsmarknadens efterfrågan.

Allt pekar mot att ett välfungerande samspel mellan utbildning och arbetsmarknad avsevärt underlättar ungas etablering. Särskilt betydelsefullt är det för de unga vars familjer inte är etablerade på arbetsmarknaden, vilket ofta är fallet för unga som bor i socialt utsatta storstadsområden. Därför behöver dessa unga extra stöd inför sina studie- och yrkesval. Ofta räcker det inte med en enda åtgärd utan unga som lever i en socialt utsatt situation kan behöva flera insatser som god yrkes- och studievägledning, lättillgänglig information och personlig rådgivning med hjälp av förebilder, coacher eller mentorer.

Den statliga utredningen *Arbetsmarknadsutbildning för bristyrken och insatser för arbetslösa ungdomar* identifierade ett antal faktorer som gynnar ungas inträde på arbetsmarknaden. Två faktorer som lyftes fram är en stark koppling mellan utbildningsanordnare, det lokala arbetslivet och branscherna samt att studieprogrammen innehåller en lämplig blandning av teoretisk utbildning, yrkeskunskaper och praktik (SOU 2007:18).

Att öka ungas inflytande i socialt utsatta områden är viktigt för att stärka känslan av delaktighet i samhället. I *Fokus 08* beskrev vi de starka mekanismer som skapar känslor av utanförskap, att inte tillhöra det riktiga Sverige, bland unga med utländsk bakgrund och som bor i förorter som Rosengård och Hjällbo. Deras vardag präglas ofta av social isolering i förhållande till majoritetssamhället, utbredd arbetslöshet bland vuxna, negativa mediebilder, ryktesspridning samt en skolmiljö med många nyanlända och med unga som har en komplex social och känslomässig problematik. Känslan av delaktighet och av att kunna påverka sin egen situation är väldigt viktig för att stärka en ung tjejs eller killes framtidstro. Saknas framtidstron saknas också den viktigaste drivkraften till att vilja skapa sig ett bra liv.

I vår undersökning av metoder för att minska ungas utanförskap i socialt utsatta bostadsområden i Danmark, England och Nederländerna har vi stött på få verksamheter som direkt syftar till att stärka ungas inflytande i samhället generellt. Däremot finns exempel på strukturer och verksamheter som syftar till att öka inflytandet lokalt eller i de verksamheter där unga deltar.

Ett exempel på strukturer som ska öka lokalt inflytande är engelska kommuners skyldighet att låta unga ha inflytande över verksamheter som berör dem. Det finns också exempel på verksamheter som syftar till att stärka ungas egenmakt.

Talent house i Rotterdam är en fritidsgård där unga från ett socialt utsatt bostadsområde själva har ansvaret för verksamhetens innehåll. En verksamhet för att öka ungas inflytande i sitt bostadsområde är Young Advisors, som finns i ett antal socialt utsatta bostadsområden i England. Young Advisors är unga människor som får en särskild utbildning och sedan ingår i en grupp som fungerar som en länk mellan områdets unga och lokala beslutsfattare.

Vi har alltså stött på en del verksamheter som syftar till att främja ungas inflytande lokalt i det egna området och i de verksamheter som unga möter. En mer komplex fråga är dock hur samspelet mellan arbete, utbildning och inflytande ser ut i de studerade länderna. Vi har inte funnit någon lokal verksamhet i ett utanförskapsområde som tydligt arbetar med samspelet mellan utbildning, arbete och inflytande. På den nationella nivån finns dock exempel på generella insatser som är inriktade på samspelet mellan utbildning och inflytande. En sådan är skolämnet medborgarskap (citizenship) som 2002 infördes i den engelska läroplanen för 11–16-åringar. I detta skolämne ingår bland annat kännedom om det politiska systemet och om handlingsvägar för att uttrycka sin uppfattning.

Det finns skillnader mellan länderna när det gäller hur mycket makthavarna talar om ungdomsinflytande i den allmänna debatten. Vårt intryck är att frågan om ungas inflytande generellt tycks befinna sig högre upp på den politiska dagordningen i England än i Danmark och Nederländerna. Delvis kan detta förklaras av att frågan om lokalt medborgarinflytande i allmänhet står högt på agendan i England. En annan förklaring skulle kunna vara det alarmerande låga valdeltagandet bland unga i England och det stora glappet i deltagande mellan yngre och äldre invånare som allt mer kommit att uppmärksammas.

Även om vi i vårt arbete inte stött på verksamheter som utgår från samspelet mellan arbete, utbildning och inflytande så finns det ett inom forskningen välbelagt samband mellan socio-ekonomiska faktorer och politiskt intresse och deltagande. I det följande avsnittet beskrivs kortfattat den vetenskapliga grundmodellen för att förklara politiskt deltagande och därefter diskuteras ungas deltagande i förhållande till äldres.

Socioekonomi, resurser och attityder

I de flesta traditionellt använda former av politisk aktivitet finns en stark koppling mellan individens socioekonomiska bakgrund och benägenheten att delta politiskt. Inte minst har utbildningsnivån visat sig vara en mycket viktig faktor (Verba 2003). Ett genomgående mönster är att individer med hög utbildningsnivå i större utsträckning är delaktiga i det politiska livet än individer med låg utbildningsnivå (Verba, Schlozman & Brady 1995).

Individens socioekonomiska bakgrund räcker en god bit på vägen för att förklara skillnader i politiskt deltagande. Forskningen visar att socioekonomiska faktorer som utbildning och inkomst påverkar deltagandet därför att de ger upphov till andra resurser som underlättar och stimulerar till politisk aktivitet. Exempel på sådana resurser är politisk kunskap, politiskt självförtroende och olika slags färdigheter som underlättar när man vill göra sin röst hörd. Det finns också starka kopplingar mellan socioekonomiska faktorer och tillgång till sociala nätverk som stimulerar politiskt engagemang och där individer rekryteras till politiska aktiviteter (Verba et al. 1995). Förutom individens resurser och färdigheter samt tillgång till nätverk påverkas även attityder och värderingar av socioekonomiska faktorer som utbildningsnivån. Till exempel är intresset för politik, förtroendet för politiska institutioner och för det poli-

tiska systemet högre bland individer med hög utbildning.

Figur 4.1 illustrerar en modell för att förklara politiskt deltagande. Modellens utgångspunkt är individens sociala bakgrund. Med *social bakgrund* avses givna förutsättningar som kön, invandrarbakgrund samt sociala och ekonomiska förhållanden som präglar den egna uppväxten. Dessa faktorer har i sin tur stor betydelse för individens *aktuella levnadssituation* som till exempel yrke, utbildning och inkomst. Den aktuella levnadssituationen påverkar i sin tur i vilken utsträckning individen ingår i *sociala nätverk* som kan mobilisera individen till politiskt deltagande samt vilka *attityder och värderingar* individen har. I modellens sista steg påverkar sociala nätverk och politiskt relaterade attityder individens benägenhet att delta i olika politiska aktiviteter.

Olika typer av politisk delaktighet kräver dock olika mycket av den som utför dem. Att ta kontakt med politiker kräver ett visst mått av politiskt självförtroende samt någorlunda god förmåga att uttrycka sig medan exempelvis att skriva under en namninsamling inte kräver särskilt mycket resurser. Eftersom tillgången till politiska resurser i hög grad beror på individens socioekonomiska situation används mer resurskrävande former av politiskt deltagande i större utsträckning av mer välbeställda grupper i samhället (Rosenstone & Hansen 1993, Verba et al. 1995).

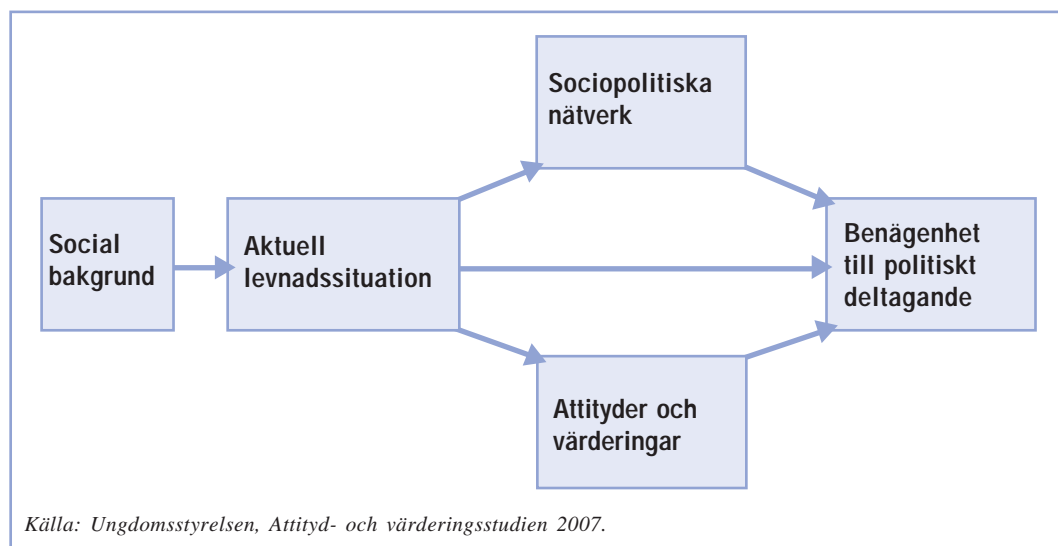
Frågan är dock om ungas politiska deltagande följer samma mönster som vuxnas. Vi har tidigare redovisat att ungas valdeltagande är lägre jämfört med de äldres (figur 1.8). När det gäller de flesta andra former av politiskt deltagande som att ta kontakt med politiker, skriva på namninsamlingar och att demonstrera visar undersökningar i Sverige och Storbritannien att äldre är något mer benägna att delta än unga (Fahmy 2006, Ungdomsstyrelsen 2007b).

Faktorer som påverkar ungas politiska deltagande verkar skilja sig från dem som påverkar vuxnas. Attityder och värderingar påverkar i betydligt högre grad benägenheten bland yngre att ta kontakt med politiker för att uttrycka sin åsikt än bland äldre. Social bakgrund och aktuella levnadsförhållanden påverkar däremot i högre grad de äldre individernas benägenhet att ta kontakt med politiker (Wohlgemuth 2007).

En studie om ungas inställning till aktivt medborgarskap styrkte antagandet om att socioekonomisk bakgrund påverkar individens inneboende resurser och attityder till politik. Kunskaper om demokrati och socioekonomisk bakgrund visade sig vara två centrala förklaringar till ungas inställning till att delta i val. Det fanns också ett tydligt samband mellan ungas socioekonomiska bakgrund och kunskapsnivå. Men resultaten avslöjade också något nytt i sammanhanget. Individens politiska självförtroende var en mycket viktig förklaring till politiskt deltagande. Och till skill-

nad från demokratikunskaper hade politiskt självförtroende endast ett svagt samband med individens demokratikunskaper eller socioekonomiska bakgrund. Politiskt självförtroende var en viktig förklaring till flera olika deltagandeformer, förutom valdeltagandet påverkades intresset för att gå med i ett politiskt parti, delta i en demonstration och delta i en illegal protestaktion positivt av ett starkt politiskt självförtroende. Goda kunskaper om demokrati hade stark positiv inverkan på attityden att delta i val och viss positiv inverkan på att delta i demonstrationer (Ekman 2007).

Figur 4.1 Modell för att förklara politiskt deltagande.

Delaktighet och inflytande bland unga i utanförskapsområden

Tillgången till kunskap om politiskt deltagande och intresse för delaktighet och inflytande i samhället bland unga som bor i socialt utsatta områden är väldigt begränsad. Det som är känt är att valdeltagandet bland vuxna är betydligt lägre i utanförskapsområden jämfört med i andra områden i landet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet 2008) och att unga i utanförskapsområden i lägre grad är engagerade i föreningslivet jämfört med unga i resten av landet (Ungdomsstyrelsen 2008b).

De olika aktioner, bränder och demonstrationer som har ägt rum i våra förorter under 2009 kan inte ha undgått någon. Att syftet bakom dessa aktioner är att rikta mediernas och allmänhetens uppmärksamhet mot olika missförhållanden är ett rimligt antagande. Ett annat rimligt antagande är att unga som står bakom dessa aktioner inte mår

bra och saknar en känsla av delaktighet i samhället. Om detta saknas det dock kunskap i nuläget. Däremot vet vi att ungas situation i dessa områden är betydligt svårare jämfört med ungas situation i övriga landet, vilket både gäller deras skolgång och deras etablering på arbetsmarknaden.

Med stöd i forskningen om politiskt deltagande är det rimligt att de ungdomspolitiska prioriteringarna främst ligger inom området för utbildning och arbetsmarknad. Unga med minst gymnasieutbildning är betydligt bättre rustade att följa med i samhällsdebatten och vara med och påverka sin situation jämfört med dem med avbruten skolgång. Att kunna försörja sig själv och leva ett självständigt liv är också gynnsamt för ett aktivt medborgarskap. Men det finns också stöd inom forskningen för att möjligheten att påverka sin egen situation, genom arbetsplatsdemokrati, boendeflyttande och liknande också kan bli en drivkraft som kan hjälpa en individ med mindre gynnsamma

Waterfront i Rotterdam.
Foto: Amanda Bos Ekman.

förutsättningar att ta sig fram även på andra områden i livet och förbättra sin personliga situation på olika sätt.

EU:s gemensamma mål kring ungas inflytande är, enligt det nya ramverket för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet, att ungas delaktighet i den representativa demokratin och det civila samhället på alla nivåer, i frivilligarbete och i samhället i stort bör stödjas (Europeiska Unionens råd 2009). Trots den begränsade forskningen om ungas politiska deltagande och samhällsengagemang i våra socialt utsatta förorter kan vi ändå säga att det är i dessa områden som det största behovet av åtgärder som ska främja ungas delaktighet i samhällslivet finns.

Förslag och rekommendationer

Skapa ett bättre mottagande och bättre introduktionsundervisning

Ett utvecklingsområde som är särskilt angeläget för skolor i socialt utsatta områden är mottagande och introduktionsundervisning av nyanlända ungdomar. Skolinspektionen pekar på klara brister i skolornas arbete i Sverige. Det är ett mindre antal skolor som får bära det största ansvaret för nyanlända ungas utbildning och det är samma skolor som redan har ett stort antal elever med kort vistelsetid i Sverige. Skolinspektionen anser att dessa skolor behöver bättre stöd för att kunna öka kvaliteten i sitt arbete och en grundförutsättning är att få till stånd samverkan på nationell nivå. De kommer därför att ta initiativ till en sådan samverkan. Skolinspektionen anser också att skolan behöver nya instrument för värdering av elevernas kunskaper samt att skolorna behöver bli bättre på att ge studiehjälp på elevens modersmål. Därför behöver kommunerna stöd för att klara sitt uppdrag att rekrytera kompetenta modersmållärare och det behövs nationella insatser i form av kompetensutveckling för lärare och skolledare (Skolinspektionen 2009a).

Ungdomsstyrelsen föreslår:

- Genomför en nationell satsning på kompetensutveckling av personal som arbetar med mottagande och introduktion av nyanlända ungdomar för att säkerställa en hög kvalitet i verksamheten.
- Förstärk satsningarna på undervisning i och på elevens modersmål.

Skapa ett nationellt kunskapscentrum kring mentorskap

Rapporten *Fokus 08 – En analys av ungas ut-satthet* (Ungdomsstyrelsen 2008b) visade att många grund- och gymnasieskolor i socialt utsatta storstadsområden arbetar både innovativt och intensivt med mentorskapsprogram och förebilder. Unga vuxna som studerar på högskolan, har ett jobb eller har startat eget, och som kommer från samma miljö är viktiga förebilder för skolungdomar som pendlar mellan hopp och stark oro när de tänker på sin egen framtid.

Bra möten mellan skola och arbetsliv eller skola och universitet är många gånger avgörande för ungas etablering på arbetsmarknaden, inte minst för unga som inte har tillgång till sociala nätverk med koppling till yrkeslivet. Den stora utmaningen är att finna ett system där de unga mentorerna och förebilderna förbereds för sitt viktiga uppdrag och där de själva får stöd och uppbackning. Det behövs kontinuitet för att nå god kvalitet i verksamheten med mentorskap och för att erfarenheterna från verksamheten ska leda till förnyelse och förbättring.

Ungdomsstyrelsen föreslår:

- Ge en nationell aktör i uppdrag att skapa ett nationellt kunskapscentrum för kvalitetsutveckling, uppföljning och erfarenhetsutbyte av mentorskapsprogram.

Slopa 90-dagarsregeln i jobbgarantin för ungdomar

Unga som har varit arbetslösa i minst tre månader erbjuds *jobbgarantin för ungdomar*. De inledande tre månaderna omfattar aktiviteterna fördjupad kartläggning, studie- och yrkesvägledning samt jobbsökaraktiviteter med coaching. Därefter kan aktiviteterna kombineras med arbetspraktik och utbildning. Den främsta kritiken som riktas mot jobbgarantin är att sex månader är för lång tid för en ung person att vara utan konkreta insatser som praktik och utbildning. En annan kritik är att korta avbrott för tillfälliga vikariat eller sjukskrivning under de första 90 dagarna gör att inskrivningstiden avbryts och en ny 90-dagarsperiod först inleds när man återigen står till arbetsmarknadens förfogande.

Regeringens förslag om att unga som fyllt 20 år ska kunna delta i jobbgarantin på deltid i kombination med studier inom den kommunala vuxenutbildningen och att det ska vara möjligt att kombinera undervisning i svenska för invandrare (sfi) med aktiviteter inom jobbgarantin är steg i rätt riktning. Att unga som har varit borta från arbetsmarknaden på grund av sjukdom, eller som har funktionshinder med nedsatt arbetsförmåga, ska kunna få arbetslivsinriktad rehabilitering inom jobbgarantin är mycket välkommet. Förslaget om att stöd till start av näringsverksamhet också ska kunna ges till unga inom jobbgarantin är också bra.

Ungdomsstyrelsen föreslår:

- Jobbgarantin ska erbjuda de unga som behöver det tillgång till alla åtgärder som ingår i jobbgarantin direkt när de anmäler sig som arbetslösa, istället för att som idag först vänta 90 dagar för en fördjupad kartläggning och coaching och sedan ytterligare 90 dagar för att få praktikplats eller utbildning.

- Säkerställ att korta avbrott för tillfälliga kortvikariat eller sjukdom inte medför avbrott i in-skrivningstiden i jobbgarantin.

Förstärk och förtydliga det kommunala uppföljningsansvaret

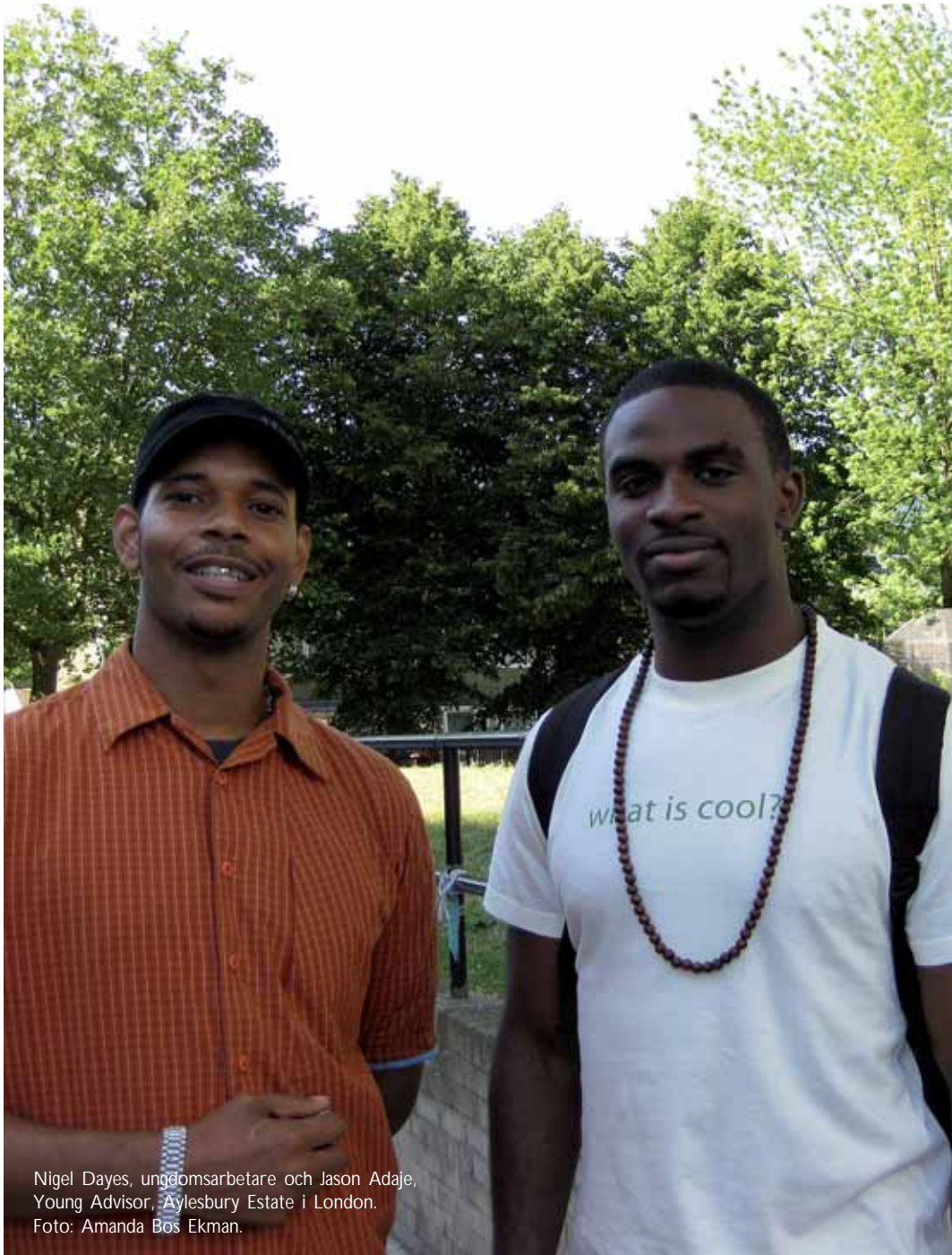
Det kommunala uppföljningsansvaret för unga upp till 20 år i Sverige behöver förbättras. Idag ligger ansvaret på varje enskild kommun att hitta ett fungerande system för att identifiera unga som inte har fullföljt en gymnasieutbildning och som inte är sysselsatta. Dessutom är det upp till kommunerna att erbjuda en lämplig åtgärd i form av utbildning, annan kompetenshöjande verksamhet eller arbete. Ungdomsstyrelsens uppföljning av arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal visar bland annat att kommunerna inte lyckas identifiera eller nå alla unga som är i behov av stöd (Ungdomsstyrelsen 2009). I England, Danmark och Nederländerna erbjuds unga som hamnar i en situation utanför arbete och utbildning individuellt anpassade utbildningsmöjligheter, både inom och utanför det ordinarie utbildningssystemet.

I England och Danmark sker ett mer systematiskt arbete med att identifiera unga som varken arbetar eller studerar. I båda länderna används databaser i arbetet med att identifiera denna grupp. En fråga vid användandet av register och databaser för att identifiera unga utan arbete och utbildning är hur individens rätt till integritets-skydd ska kunna säkerställas. Denna fråga behandlas i den statliga utredningen *Se medborgarna – för bättre offentlig service* som tar upp sekretesslagstiftningen i samband med förslaget om ett samordnat stöd till medborgarna i form av servicecentrum där flera myndigheter samarbetar kring en individ.

Utredningens förslag är att de lokala verksamheterna med flera inblandade myndigheter bör be den enskilde om medgivande att få använda nödvändiga uppgifter som finns hos någon av de inblandade myndigheterna under tiden de olika stödåtgärderna initieras, genomförs eller följs upp (SOU 2009:92). Detta är snarlikt det sätt som används i England och Danmark för att lösa sekretessproblematiken kring identifiering och uppföljning av unga utan arbete och utbildning.

Ungdomsstyrelsen föreslår:

- Förstärk det kommunala uppföljningsansvaret genom att ta fram ett enhetligt sätt att identifiera vilka unga som står utanför arbete och utbildning.
- Ta nationella initiativ för att möjliggöra för kommuner att upprätta lokala databaser som kan underlätta arbetet med att identifiera, följa upp och stödja unga.
- Ge en nationell aktör i uppdrag att skapa ett nationellt kunskapscentrum för att identifiera, följa upp och sprida lämpliga individuella åtgärder, utöver gymnasieutbildning, för unga under det kommunala uppföljningsansvaret.
- Undersök om folkhögskolorna kan ges bättre villkor att erbjuda unga under det kommunala uppföljningsansvaret möjlighet att komplettera sina studier.
- Överväg möjligheten att utöka det kommunala uppföljningsansvaret till att omfatta alla unga upp till 25 år.

Nigel Dayes, ungdomsarbetare och Jason Adaje, Young Advisor, Aylesbury Estate i London.
Foto: Amanda Bos Ekman.

Navigatorcentrum i alla kommuner

I Ungdomsstyrelsens kartläggning av det kommunala arbetet med unga som varken arbetar eller studerar i de kommuner som har lokala utvecklingsavtal med staten, är det tydligt att det finns ett stort behov av förbättrad samverkan. Det handlar om förbättrad samverkan mellan kommunerna och staten, mellan kommunens förvaltningar och mellan enskilda verksamheter och projekt som vänder sig till unga inom kommunen (Ungdomsstyrelsen 2009). Ungdomsstyrelsen har tidigare lyft frågan om bristande samverkan mellan kommunala aktörer och arbetsförmedlingen i *Fokus 08 – En analys av ungas utanförskap*. Slutsatsen där var att många unga för illa i glappet mellan kommunala stödinsatser och arbetsförmedlingens åtgärder (Ungdomsstyrelsen 2008b).

Även Sveriges Kommuner och Landsting har påpekat behovet av bättre samverkan kring arbetslösa och utarbetat ett förslag om en gemensam ingång för arbetslösa. Enligt förslaget *En dörr in* ska en gemensam ingång skapas till de myndigheter som har ansvaret för att erbjuda olika insatser till arbetslösa i arbetsför ålder. Syftet är

att åstadkomma en samlad organisation som kan lämna information, ge råd, erbjuda insatser och fatta nödvändiga myndighetsbeslut (Sveriges Kommuner och Landsting 2008).

Förslaget *En dörr in* riktar sig mot alla i arbetsför ålder och är inte i första hand anpassat efter ungas behov. Sedan 2004 har flera svenska kommuner provat en verksamhet för unga kallad navigatorcentrum. Idén bakom ett navigatorcentrum är att kunna skapa ingångar och möjligheter till utbildning, jobb och nyföretagande på en enda fysisk plats. Detta innebär att flera aktörer, kommunala verksamheter, statliga myndigheter och ideella aktörer, samverkar för att erbjuda ett samlat stöd till arbetslösa unga.

Ungdomsstyrelsen föreslår:

- Skapa en gemensam och integrerad organisation dit alla arbetssökande unga kan vända sig och som bygger på erfarenheterna från navigatorcentrum. Underlätta samverkan genom att se över sekretessreglerna.

BILAGOR

**SECURITY
CAMERAS
ARE IN
OPERATION
24HRS**

Sherston Court

6th Floor	55 - 57
4th Floor	37 - 44
2nd Floor	19 - 26
1st Floor	1 - 8

Southwark
Council

No dumping of rubbish
or bulk refuse in this area
Any offenders will be
prosecuted
For free bulk refuse
collection
Telephone: 020 7525 2457

Southwark
Council

Regeringsbeslut 27

2008-12-18

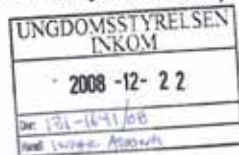
IJ2007/2512/UF

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Ungdomsstyrelsen

Box 17801

118 94 STOCKHOLM

Uppdrag till Ungdomsstyrelsen att genomföra en tematisk analys av levnadsvillkoren för ungdomar i utanförskapsområden

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Ungdomsstyrelsen att genomföra en tematisk analys av levnadsvillkoren för ungdomar i utanförskapsområden. Analysen ska utgöra en fördjupning av den tematiska analys om ungdomars levnadsvillkor i utanförskapsområden med inriktning på utbildning och arbete som myndigheten genomförde 2008.

Syftet med den fördjupade analysen ska vara att lyfta fram goda exempel från ett urval av andra EU-länder när det gäller insatser och arbetssätt som främjar ungas levnadsvillkor. Ungdomsstyrelsen ska fokusera på att belysa insatser som bedömts fungera väl i arbetet med att bekämpa ungas utanförskap. Myndigheten ska inom ramen för uppdraget även redovisa likheter och skillnader mellan de studerade ländernas arbete med ungdomar i utanförskapsområden. Analysen ska ta fasta på att ungdomsfrågorna är tvärsektoriella och spänner över ett brett område. Fokus för analysen ska dock ligga på insatser som rör ungas arbete, utbildning och inflytande och på samspelet mellan dessa områden.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) senast den 30 november 2009.

Ungdomsstyrelsen får disponera 350 000 kronor för uppdraget. Medlen utbetalas av Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) efter rekvisition från Ungdomsstyrelsen senast den 22 december 2008. Kostnaderna ska belasta utgiftsområde 17 anslaget 29:2 Bidrag till nationell och internationell ungdomsverksamhet, anslagsposten 7 Till regeringens disposition.

Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Fregatgatan 8

Telefonväxel
08-605 10 00
Telefax
08-543 560 39

E-post: registrator@integration.ministry.se

Ungdomsstyrelsen ska till Regeringskansliet (Integrations- och jämställdhetsdepartementet) senast den 31 januari 2010 redovisa hur medlen har använts. Medel som inte har förbrukats ska återbetalas.

Ärendet

Årliga tematiska analyser av ungdomars levnadsvillkor är en del av regeringens uppföljningssystem för ungdomspolitik.

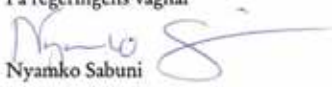
Att bryta utanförskapet och utbredningen av antalet utanförskapsområden är ett av regeringens övergripande mål. Ungdomar i utanförskapsområden utgör en viktig målgrupp i arbetet med att bryta utanförskapet.

I december 2007 fick Ungdomsstyrelsen i uppdrag att genomföra en tematisk analys av ungdomars levnadsvillkor och upplevelse av sin situation i ett antal utanförskapsområden med särskild inriktning på utbildning och arbete. Uppdraget redovisades den 25 november 2008 i rapporten *Fokus08 – En analys av ungas utanförskap*.

I rapporten har Ungdomsstyrelsen särskilt studerat fyra bostadsområden; Araby i Växjö, Hjällbo i Göteborg, Husby i Stockholm samt Rosengård i Malmö. Gemensamt för områdena är att de har en ung befolkning jämfört med riket i övrigt och att betydligt fler unga varken arbetar eller studerar i dessa områden. Inkomstnivån bland de boende är generellt sett låg och en stor andel boende har varit beroende av försörjningsstöd. Ungdomsstyrelsen konstaterar att de flesta unga trivs i sina bostadsområden och att de vittnar om att de har svårt att identifiera sig med omvärldens bild av området där de bor.

Under andra halvåret 2009 kommer Sverige att vara ordförande i EU:s ministerråd. Genom en bättre kännedom om andra EU-länders arbete med att bekämpa ungdomsarbetslösheten och ungas utanförskap erhålls värdefull kunskap om metoder som kan vara effektiva även för svenska förhållanden.

På regeringens vägnar

Nyamko Sabuni

Lena Jutdal

Kopia till:

Utbildningsdepartementet/G
Utbildningsdepartementet/S
Integrations- och jämställdhetsdepartementet/ADM
Integrations- och jämställdhetsdepartementet/IU
Arbetsmarknadsdepartementet/A
Arbetsförmedlingen
Sveriges Kommuner och Landsting
Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer

KØBENHAVNS KOMMUNE
Børne og Ungdomsforvaltningen
Ungdommens Uddannelsesvejledning København

KBH 30. okt 2009

Besøgsplan for gæster fra Stockholms Ungdomsstyrelse Cecilia Narby og Emieli Hedenström i Københavns Børne og Ungdomsforvaltning

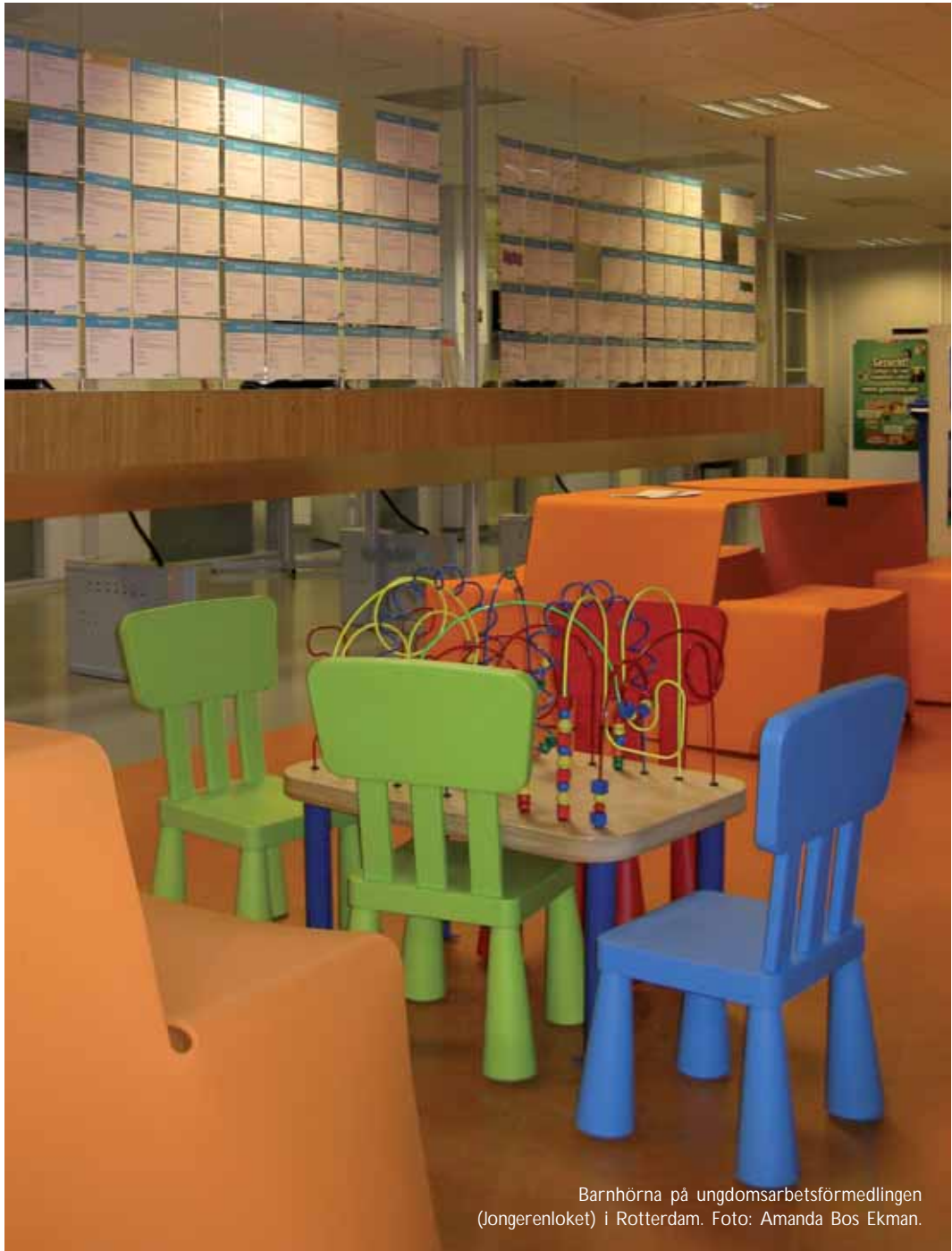
Torsdag 5 november	Fredag 6 november
<p>09.00 Ungdommens Uddannelsesvejledning Korsgade 30, 22000 København N-Uddannelsesvejledning</p> <p>10.30 Forældreansvar Hillerødgade skole</p>	<p>09.00–10.00 Opsøgende Vejlederteam OPS-team, Ungdommens Uddannelsesvejledning, Korsgade 30, 22000 København</p>
<p>12.30 Forældreinddragelse Rådmandsgades skole Rådmandsgade 22, 2200 København N Lene Rønje – Åben Skole: Forældreinddragelse børn og unge med anden etnisk baggrund</p>	<p>10.30–12.00 Ungdomsskole og Forældreinddragelse Københavns Ungdomsskole Nye VejeStruensegade 9, 2200 København N</p>
<p>13.30 EGU / Startkursus Københavns Tekniske skole Rebslagrvej 11. Jens Thomsen / Per Mortensen</p>	<p>12.30–14.30 Københavns Jobcenter Skelbælgade 4, 1717 København K Fritidsjob Praktikpladsportalen / Birgit Jønsson</p>
<p><i>Afd.leder. EGU /OPS Jørgen Christensen Korsgade 30, 2200 København N Telefon: 39 20 75 00 Telefax: 39 17 07 60 Direkte telefon: 39 17 07 17 E-mail: jc@buf.kk.dk www.uu.kk.dk</i></p>	

Study visit in the Netherlands

Tisdag 30 juni
<p>Rotterdam City Council, Departement of Youth, Education and Society. 15:00 Youthwork Dick Smit, Dirk Scherpenisse and Yeter Demirci</p> <p>16:00 Youth participation and B&W next Corrie Wolfs and Andrea Santos (Young major)</p> <p>17:00 Tour Talenthouse with Nadia Barquiouan and a youthworker</p>
Onsdag 1 juli
<p>10.00 Rebound Centre Futuro Rotterdam Centre for New Education and Innovation</p> <p>14.00 The Netherlands Youth Institute, Utrecht. National youth policies and youth work. Marja Valkestijn, developer of the extended schools in the Netherlands and manager of the dept. of Education and Support. Information about youth participation projects in Amsterdam and the Youth Spot.</p>
Torsdag 2 juli
<p>09.00 Jongerenloket and Youth Mentors, Rotterdam</p> <p>15.00 Participation project in Amsterdam, Osdorp.</p>
Fredag 3 juli
<p>10:00 INHolland School of Social Work Departement of Social work. Rotterdam. Orientation and information of how students are prepared for and guided before and during they coach and mentor younger students.</p> <p>14:00 Stichting de Meeuw, Rotterdam.</p>

Londonbesök 23–26 juni 2009

Tisdag 23 juni	Förmiddag	Eftermiddag
		Young Advisors Aylesbury Estate Nigel Dayes, Youth Participation Officer
Onsdag 24 juni		
	Department for Children, Schools and Families Andrew McCully, Director Supporting Children and Young People Group	My Generation Team Youth and Community Project Ladbroke Grove Christian Langola, Positive Change Officer
Torsdag 25 juni		
	Borough of Tower Hamlets Youth and Connexions Service Dinar Hossein, Head of Youth and Connexions Service	London Youth Positive Change Team Pitfield Street, Islington Anmarie Lewis, Head of Positive Change
Fredag 26 juni		
	Loughborough Primary School and Children's Centre, Brixton Richard Thornhill, Executive Headteacher	12.00–14.30 Young Mayor for Lewisham Malcolm Ball, Advisor to the Young Mayor Lead Officer Youth Participation Strategy 15.00–17.00 Catch 22 Islington Integrated Support Service North Islington Asi Panditharatna, Assistant Director for Catch 22 London and East region

Barnhörna på ungdomsarbetsförmedlingen (longerenloket) i Rotterdam. Foto: Amanda Bos Ekman.

Woodrow

London

Hindleap

REFERENSER

Referenser

- Bermudez-Svankvist, A. & Olsson, C. (2009). "Ungdomar klarar krisen på arbetsmarknaden bäst". DN Debatt, 2009-10-08.
- Burgess, S. & Wilson, D. (2004). *Ethnic segregation in England's schools*. CASEpaper 79, London School of Economics.
- CBS (2009). *Statistics Netherlands*. www.cbs.nl
- Chamberlain, T., Rutt, S. & Fletcher-Campbell, F. (2006). *Admissions: who goes where? Messages from the statistics*. LGA research. Report 4/06, National Foundation for Educational Research.
- Communities and Local Government (2009). *Local Index of Child Well-Being – Summary Report*. London.
- CSES Module-2 Election Study Archive The Comparative Study of Electoral Systems (CSES), www.cses.org.
- Dagevos, J. & Gijsberts, M. (2007). *Integration Report 2007. European Commission Country information sheets*. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2006). *Sammenhænge mellem produktionskoler og erhvervsskoler*. København Danmarks Evalueringsinstitut.
- Data Management and Analysis Group (2009a). *GLA Demography Update 02-2009*. DMAG, Greater London Authority.
- Data Management and Analysis Group (2009b). *Greater London Demographic Review 2007*. DMAG, Greater London Authority.
- Data Management and Analysis Group (2009c). *Social Trends 39 – Key points from a London perspective*. DMAG, Greater London Authority.
- Department for Children Schools and Families (2008a). *Delivering 14–19 reform: Next Steps – Summary*.
- Department for Children Schools and Families (2008b). *Participation in Education, Training and Employment by 16–18 Year Olds in England*. National Statistics, Department for Children, Schools and Families.
- Department for Children Schools and Families (2008c). *Research Brief: Minority Ethnic Pupils in the Longitudinal Study of Young People in England: Extension Report on Performance in Public Examinations at Age 16*. London: DCSF.
- Department for Children Schools and Families (2008d). *Working together – Listening to the voices of children and young people*.
- Department for Children Schools and Families (2009). *Deprivation and Education – The evidence on pupils in England, Foundation Stage to Key Stage 4*. London: Schools Analysis and Research Division, DCSF.
- Department for Communities and Local Government (2006). *Evaluation of Young Advisors Pilot Programme. Final Report*.
- Department for Communities and Local Government (2007) *An Action Plan for Community Empowerment: Building on Success*.
- Department for Education and Skills (2005). *Youth matters Green paper*
- Department for Education and Skills (2006). *Youth matters: Next steps – Something to do, somewhere to go, someone to talk to*.
- Ekman, T. (2007). *Demokratisk kompetens. Om gymnasiet som demokratiskola*. Göteborg Studier i politik 103. Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet.
- Europarådet (2008). *Resolution CM/Res(2008)23*.
- Europeiska gemenskapernas kommission (2001). *Europeiska Kommissionens vitbok. Nya insatser för Europas ungdom*.
- Europeiska gemenskapernas kommission (2009). *En EU-strategi för ungdomar – Satsa på ungdomars egna möjligheter. En förnyad öppen samordning för ungdomsfrågor*. Meddelande från Kommissionen till Rådet, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén.

- Europeiska kommissionen (2007). *Promoting young people's full participation in education, employment and society*. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0498en01.pdf
- Europeiska kommissionen (2008). *Progress towards the Lisbon objectives in education and training. Indicators and benchmarks 2008*. DG Education and Culture.
- Europeiska kommissionen (2009). *EU Youth report*.
- Europeiska Unionens råd (2008). *Delivering lifelong learning for knowledge, creativity and innovation*. Joint Council/Commission Report on the implementation of the Education & Training 2010 work programme.
- Europeiska Unionens råd (2009). *Rådets resolution om förnyade ramar för det europeiska samarbetet på ungdomsområdet (2010–2018)*. nr: 14451/09 JEUN 46 EDUC 157 SOC 597.
- Fahmy, E. (2006). *Young Citizens – Young peoples involvement in politics and decisionmaking*. Aldershot: Ashgate publishing limited.
- Hoeckel, K., Cully, M., Field, S., Halász, S. & Kis, V. (2009). *Learning for Jobs – OECD Reviews of Vocational Education and Training – England and Wales*. OECD.
- IDEA Voter Turnout Database. www.idea.int/vt/viewdata.cfm
- Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008). *Årsredovisning urbant utvecklingsarbete år 2007*. Regeringskansliet.
- Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2009). *En strategi för ungdomspolitik*. Regeringens skrivelse 2009/10:53.
- Janes, V. (2007). *A briefing guide for PRU managers. Meeting your strategic goals through study support*. London: ContinYou.
- Jenkins, S. P., Micklewright, J. & Schnepf, S. V. (2006). *Social Segregation in Secondary Schools: How does England Compare With other Countries?* Southampton Statistical Sciences Research Institute, Applications & Policy Working Paper A06/01.
- Jobcenter Köpenhamn (2009a). *Flere unge i fritidsjob*. www.kk.dk/fritidsjob
- Jobcenter Köpenhamn (2009b). *Fritidsjob – Vejen til beskæftigelse*. Köpenhamn: Ministeriet for Flygtninge, Invandrere og Integration.
- JOS (2008). *De Brede School in het voortgezet onderwijs*. Rotterdam: Jeugd, Onderwijs en Samenleving.
- Københavns Kommunes Ungdomsskole (2008). *Projekt Bagland, evaluering 2008*. www.ungdomsskolen.kk.dk
- Københavns Kommunes Ungdomsskole (2009). *Nye veje. Hvis du ikke ved, hvad du vil, men gerne vil finde ud af det!*, www.ungdomsskolen.kk.dk
- Malmö stad (2009). *Årsrapport 2008. Utbildningsnämnden*. Malmö stad: Revisionskontoret.
- Ministerie van OCW (2007). *The Education System in the Netherlands 2007. Euridice*. Den Haag: Dutch Eurydice Unit, Ministry of Education, Culture and Science.
- Ministerie van OCW (2009). *Key Figures Education, Culture and Science 2003–2007*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Ministerie van VROM (2009) *Cijfers over Wonen, Wijken en Integratie 2009*. Den Haag: Ministerie van Volkhuysvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.
- Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration (2006). *De frivillige lektiecaféer – Brug for alle unges resultater og erfaringer. August 2003 – juni 2005*. Köpenhamn: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration (2009a). *Tal og fakta – Udlændinges tilknytning til arbejdsmarkedet og uddannelses-systemet*. <http://www.nyidanmark.dk/da-dk>
- Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration (2009b). *Tal og fakta. Befolkningsstatistik om indvandrere og efterkommere*. <http://www.nyidanmark.dk/da-dk>

- Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration (2009c). *Evaluering av Brug for alle unge. 1 perioderapport*. København, Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- National Foundation for Educational Research (2006). *Admissions: who goes where? Messages from the statistics*.
- Netherlands Youth Institute (2007). *Youth Policy in the Netherlands*. Utrecht, Nederlands Jeugd instituut.
- Nilsson, I. & Wadeskog, A. (2008). *Det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Att värdera de ekonomiska effekterna av tidiga och samordnade insatser kring barn och unga*. Skandia, Idéer för Livet.
- OECD (2007). *Social Expenditure 1980–2003 Interpretative Guide of SOCX (The Social Expenditure Database)*.
- OECD (2008). *Jobs for Youth*. OECD Multilingual Summaries.
- OECD (2009a). *Family database*. CO15: Participation rates of first-time voters (juni 2009).
- OECD (2009b). *OECD Thematic Review on Migrant Education. Country background report for Denmark*. www.oecd.org.
- OECD (2009c). *Society At a Glance 2009: OECD Social Indicators*.
- Office for National Statistics (2009a). *Migration Statistics Quarterly Report: May 2009*.
- Office for National Statistics (2009b). *Social Trends 39*.
- Olofsson, J. (2009). *Ungdomsarbetslösheten och folkhögskolorna*. TCO, SFHL och Folac.
- Olofsson, J. & Wadensjö, E. (2007). *Ungdomar, utbildning och arbetsmarknad i Norden – lika men ändå olika*. Stockholm: FAS.
- Olshov, A. (Ed.) (2006). *Svenska strukturproblem kontra dansk dynamik* Malmö: Øresunds-institutet.
- Onstenk, J. (2008). *Dual Higher Education in the Netherlands. Statements and Comments*. INHolland University of Applied Sciences, http://www.mutual-learning-employment.net/pdf/IT08/Netherlands_IT08.pdf
- Ouwehand, A. & Bouma-Doff, W. v. d. L. (2007). Excluding Disadvantaged Households into Rotterdam Neighbourhoods: Equitable, Efficient or Revanchist? *International Conference Sustainable Urban Areas*. Rotterdam 25–28 June 2007.
- Price Water House Coopers (2008). *Academies Evaluation Fifth Annual Report*.
- Ramböll management (2009). *Evaluering af Ungdommens Uddannelsesvejledning København*. Københavns kommune, Børne- og Ungdomsforvaltningen.
- Rosenstone, S. J. & Hansen, J. M. (1993). *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. New York, Macmillan.
- SCB (2009a). *Arbetsmarknads-situationen för hela befolkningen 15–74 år; AKU 2:a kvartalet 2009. Tema – att jämföra ungdomsarbetslösheten i Europa*. Statistiska meddelanden AM 11 SM 0903.
- SCB (2009b). *Ungdomsarbetslöshet. Presentation i Almedalen 2009-07-01*. http://www.scb.se/Grupp/Produkter_Tjanster/Kurser/_Dokument/Arbete_2.pdf
- Skolinspektionen (2009a). *Utbildning för nyanlända elever – rätten till en god utbildning i en trygg miljö. Skolinspektionens rapport 2009:3*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolinspektionen (2009b). *Varannan i mål. Om gymnasieskolors (of) förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning. Skolinspektionens rapport 2009:1*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolutvecklingsmyndigheten (2008). *Skolutveckling – för bättre resultat och målpuppfyllelse*. Stockholm: Liber.
- Skolverket (2006). *Information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2007). *Tio EU-länders utbildningssystem. En översiktlig bild*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2008a). *Försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning*. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2107>
- Skolverket (2008b). *Sommarskola 2008 – en utvärdering*. www.skolverket.se

- Skolverket (2008c). *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiestudier*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2009a). *Allmänna råd och kommentarer om studie- och yrkesorientering*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2009b). *Redovisning av uppdrag om att utveckla kvaliteten i studie och yrkesvägledning*. Dnr 2008:3201. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket (2009c). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer*. Stockholm, Fritzes.
- Smets, K. (2009). The Age Gap in Voter Turnout Through Time and Space. *The 67th Annual Meeting of the Midwest Political Science Association, April 2–5th 2009*. Department of Political and Social Sciences. European University Institute.
- SOU 2005:29 *Storstad i rörelse. Kunskapsöversikt över utvärderingar av storstads-politikens lokala utvecklingsavtal*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2006:102 *Samverkan för ungas etablering på arbetsmarknaden. Slutbetänkande från Nationell koordinatör för unga till arbete*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2007:18 *Arbetsmarknadsutbildning för bristyrken och insatser för arbetslösa ungdomar*. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2009:92 *Se medborgarna – för bättre offentlig service*. Stockholm: Fritzes.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2008). *En-dörr-in. En gemensam ingång för arbetsökande*.
- The Danish Ministry of Education (2005). *Facts and Figures 2005. Education Indicators Denmark 2005*. <http://pub.uvm.dk/2005/facts>
- Undervisningsministeriet (1997). *Regeringens nye ungdomspolitiske initiativer. Ungdomspolitik for nutidens unge i fremtidens samfund*. Köpenhamn: Undervisningsministeriet.
- Undervisningsministeriet (2000). *Regeringens ungdomspolitik – status og perspektiver*. Köpenhamn, Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen.
- Undervisningsministeriet (2008). *Kreativitet, produktion og identitet – fra produktionsskole til erhvervsuddannelse*. Köpenhamn, Undervisningsministeriet, temahæfteserien nr. 6, 2008.
- Ungdommens Uddannelsesvejledning (2008a). *Budgetanalyse. Ungdommens Uddannelsesvejledning* København.
- Ungdommens Uddannelsesvejledning (2008b). *Ydelsesbeskrivelse. Ungdommens Uddannelsesvejledning* København.
- Ungdommens Uddannelsesvejledning København (2008). *Erfarenhetsopsamling – OPS teamet 2006-2008. Ungdommens Uddannelsesvejledning* København.
- Ungdomsskolen (2007a). *aKKurat – extern nyhetsbrev 2007 01*. www.ungdomsskolen.kk.dk
- Ungdomsskolen (2007b). *Status-redegørelse for Akademiet 14 Juni 2007*. Köpenhamn: Ungdomsskolen.
- Ungdomsstyrelsen (2007a). *Fokus 07 – En analys av ungas hälsa och utsatthet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2007b). *Unga med attityd – Ungdomsstyrelsens attityd och värderingsstudie 2007*.
- Ungdomsstyrelsen (2008a). *En andra chans – Utvärdering av ideella navigatorcentrum för unga*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2008b). *Fokus 08 – En analys av ungas utsatthet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Ungdomsstyrelsen (2009). *Vägarna in – Arbetet med unga i kommuner med lokala utvecklingsavtal*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Walthers, A. & Pohl, A. (2005). *Thematic Study on Policy Measures concerning Disadvantaged Youth*. Study commissioned by the European Commission, DG Employment and Social Affairs in the framework of the Community Action Programme to Combat Social Exclusion 2002–2006, IRIS, Tübingen.
- Verba, S. (2003). Would the Dream of Political Equality Turn out to be a Nightmare. *Perspective on Politics*, 1(4).

Verba, S., Schlozman, K. L. & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Cambridge, Mass., Harvard University Press.

Wohlgemuth, D. (2007). Samma villkor i politiken? Om ungdomars politiska deltagande och inflytande. I Ungdomsstyrelsen *Unga med attityd – Ungdomsstyrelsen attityd- och värderingsstudie*.

Youth Partnership (2007a). *Questionnaire Participation. The Netherlands*. <http://youth-partnership.coe.int>

Youth Partnership (2007b). *Questionnaire Voluntary Activities. The Netherlands*. <http://youth-partnership.coe.int>

Internet

EU

www.edumigrom.eu
www.eukn.org
www.oecd.org
www.up2youth.org
www.youth-partnership.net
<http://ec.europa.eu>
<http://magenta.collexis.net/susta-info/en>
<http://urbact.eu>

Danmark

www.bikubenfonden.dk
www.bm.dk
www.boernenettet.dk
www.brugforalleunge.dk
www.duf.dk
www.hil.kk.dk
www.kk.dk/fritidsjob
www.kk.dk/hotspot
www.nau.dk
www.nyidanmark.dk
www.praktikpladsnetvaerket.dk
www.produktionsskoler.dk
www.rmg.kk.dk
www.spyspidsen.dk
www.tosprogstaskforce.dk
www.ungetilbud.kk.dk
www.ungdomsskolen.kk.dk
www.uturn.dk
www.uu.kk.dk
www.uvm.dk
<http://213.32.2.236/bif/Projektbanken/Lists>

Nederländerna

www.cbs.nl
www.futurotraining.nl
www.inholland.nl/Rotterdam
www.jeugddebate.nl
www.jeugdengazin.nl/english
www.jeugdmonitorrotterdam.nl
www.jongerenloketrotterdam.nl
www.jeugdmonitorrotterdam.cbs.nl
www.jos.rotterdam.nl
www.minocw.nl/english
www.nicis.nl
www.rotterdam.nl
www.rotterdamsejongerenraad.nl
www.stage.pagina.nl
www.stagehulp.nl
www.stageplaza.nl
www.stichtingdemeeuw.nl

Storbritannien

www.apprenticeships.org.uk
www.b-involved.org.uk
www.dcsf.gov.uk
www.ncb.org.uk
www.opsi.gov.uk
www.standards.dfes.gov.uk/academies
www.ymn.org.uk
www.youngadvisors.org.uk
www.qcda.gov.uk/6640.aspx

Sverige

www.esf.se
www.lund.se
www.produktionsskolan.com

NOTER

Noter

¹ Dessa databaser finns tillgängliga på: http://www.youth-partnership.net/youth-partnership/jsp/good_practices/gp_library.jsp, <http://www.eukn.org/eukn/themes/index.html> och <http://magenta.collexis.net/sustainfo/en/search.aspx#>

² Mer information om URBACT finns på <http://urbact.eu>

³ Mer information om UP2 YOUTH och YOYO finns på <http://www.up2youth.org/> och om EDIMIGROM på <http://www.edumigrom.eu>

⁴ Mer information om EU-ländernas strategiska arbete för socialt skydd och integration finns på http://ec.europa.eu/employment_social/spis/strategy_reports_en.htm och om OECD:s rapporter på www.oecd.org

⁵ Thematic Study on Policy Measures Concerning Disadvantaged Youth (Walther & Pohl 2005).

⁶ Mer information om EFS finns på <http://www.esf.se/>.

⁷ I en omfattande utredning om utanförskap bland utsatta ungdomar i EU-länder utförd åt Europeiska kommissionen lyfter Andreas Walther och Axel Pohl fram tre viktiga dimensioner: strukturella mot individualiserade insatser; preventiva mot kompensatoriska insatser; sektor inom vilken insatsen aktiveras (aktivering mot livslångt lärande) (Walther & Pohl 2005).

⁸ Det mått för sociala utgifter som illustreras i figur 1.1 är nettoutgifterna. För att få en mer rättvisande bild över hur stora resurser som används för sociala ändamål i respektive land är det viktigt att ta hänsyn till skattesystemens utformning. Exempelvis varierar det från land till land i vilken utsträckning staten beskattar ekonomiska bidrag och ersättningar samt avgiftsfinansierar offentliga tjänster. Staplarna i figur 1.1 redovisar hur stora de sociala utgifterna i respektive land är som andel av nettonationalinkomsten (NNI) som är ett alternativt mått till BNP.

⁹ Ett exempel på skillnaden mellan offentliga och privata sociala utgifter är att sjukersättningar som finansieras av obligatoriska lagstadgade insättningar av kapital från arbetsgivare eller löntagare till socialförsäkringsfonder räknas som offentliga medan sjukersättningar som betalas direkt från arbetsgivare till löntagare räknas som privata.

¹⁰ Utgifterna för utbildning i respektive land redovisas som andel av nettonationalinkomsten (NNI) som är ett alternativt mått till BNP.

¹¹ Det finns flera olika statistiska mått som används för att beskriva kostnaderna för utbildningssystemet. Exempel på sådana är offentliga utbildningskostnader som andel av BNP samt utbildningskostnader per elev som andel av BNP/capita. Vid en jämförelse av flera av dessa mått, tillgängliga i EU:s databas Eurostat för år 2006, visar sig de inbördes relationerna mellan Danmark, Sverige,

Storbritannien och Nederländerna vara i huvudsak desamma oberoende av mått. Danmark satsar relativt sett mest resurser på utbildning följt av Sverige, Storbritannien och Nederländerna i nämnd ordning. Rangordningen är dock tydligast om man enbart ser till offentliga utgifter. Om hänsyn även tas till privata kostnader blir den inbördes relationen mellan Sverige, Storbritannien och Nederländerna mer instabil beroende på vilket mått som används. Det finns också skillnader mellan länderna för hur mycket de satsar på olika nivåer inom utbildningssystemet. Att Danmark totalt sett satsar mest resurser på utbildning framstår dock som ett stabilt resultat oberoende av mått.

¹² Presentation av statssekreterare Eva Uddén Sonnegård på Statistiska centralbyråns välfärdsdag 11 november 2009.

¹³ I EU15 ingår Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Tyskland, Danmark, Irland, Storbritannien, Grekland, Portugal, Spanien, Finland, Sverige och Österrike.

¹⁴ I EU 19 ingår EU15-länderna (Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Tyskland, Danmark, Irland, Storbritannien, Grekland, Portugal, Spanien, Finland, Sverige och Österrike) samt Tjeckien, Ungern, Polen och Slovakien.

¹⁵ I urvalsundersökningarna från det jämförande valforskningsprogrammet (CSES Module 2 - 2001–2006) ingår urvalsundersökningar utförda i Nederländerna och Danmark. I dessa undersökningar har skillnaden i valdeltagande mellan 18–24-åringar och hela urvalet beräknats. Den officiella valstatistikens uppgift över det totala valdeltagandet har sedan i respektive land minskats med den differens i valdeltagande som beräknades utifrån urvalsundersökningarna.

¹⁶ En person betraktas som dansk om minst en av föräldrarna är dansk medborgare född i Danmark. Det har ingen betydelse om personen själv är dansk medborgare eller född i Danmark. Västerländska länder är EU-länderna, Island, Norge, USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland, Andorra, Liechtenstein, Monaco, San Marino, Schweiz och Vatikanstaten. Alla övriga länder räknas som ej-västerländska.

¹⁷ http://www.eukn.org/eukn/themes/Urban_Policy/Danish-Urban-Policy_1004.html.

¹⁸ Brug for alle unges webbplats (www.brugforalleunge.dk), *Fastholdelseskaravanen* och Integrationsministeriets webbplats (www.nyidanmark.dk), *Taskforce på Ehrvervsskolerne*.

¹⁹ I en tidigare utvärdering lyftes dock problemet med att det är svårt att få de elever som mest skulle behöva läxhjälp att använda sig av och komma till Läxkaféet (Ministeriet for Flygtninge Indvandrere og Integration 2006). De frivillige lektiecaféer – Brug for alle unges resultater og erfaringer. August 2003 – juni 2005.

²⁰ Mer information om den danska regeringens ungdomspaket finns på Utbildningsdepartementets webbplats <http://www.uvm.dk/> och Arbetsmarknadsdepartementets webbplats <http://www.bm.dk>

²¹ Som västerländsk bakgrund räknas europeisk bakgrund (med undantag för Turkiet) samt bakgrund i Nordamerika, Oceanien, Indonesien eller Japan (CBS, Statistics Netherlands).

²² Som ej-västerländsk bakgrund räknas bakgrund i Turkiet, Afrika, Sydamerika eller Asien, med undantag för Indonesien och Japan (CBS, Statistics Netherlands).

²³ Mer om nederländsk storstadspolitik finns på <http://www.eukn.org/netherlands/urban/index.html>

²⁴ Mer information finns på www.jeugdengazin.nl/english

²⁵ Mer information finns på <http://www.minocw.nl/english/education/293/Secondaryeducation.html>

²⁶ Mer information om ungdomsmonitorn och den senaste statistiken finns på <http://jeugdmonitor.cbs.nl/en-GB/menu/home/default.htm>

²⁷ Beskrivningen av Rotterdams ungdomspolitik bygger mestadels på information hämtad från stadens särskilda webbplats för ungdomsfrågor <http://www.jos.rotterdam.nl/> men också från stadens allmänna webbplats <http://www.rotterdam.nl/>

²⁸ Mer om handlingsplanen finns på <http://www.nicis.nl/kenniscentrum/binaries/nicis/bulk/publicaties/2007/7/rotterdam—kadernotitie-jeugdbeleid.pdf>

²⁹ Mer om Rotterdams arbete för unga i riskzon finns på <http://www.nicis.nl/kenniscentrum/binaries/nicis/bulk/publicaties/2007/7/factsheet-actieprogramma-risicojeugd.pdf>

³⁰ Vid sidan av IMD har departementet för Communities and Local Government även tagit fram ett index som uttrycker välfärden bland barn i åldern 0–18 år i engelska bostadsområden. Indexet är sammansatt av indikatorer som tar fasta på barns materiella välfärd, hälsa, utbildning och kriminalitet samt miljösituationen i barnens närmiljö.

³¹ Hela lagtexten kan läsas på webbplatsen http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2004/ukpga_20040031_en_1

³² Young Apprenticeshipprogrammet riktar sig till unga i åldern 14–16 år. Den nationella myndigheten för högre utbildning (LSC) ersätter arbetsgivare som tar unga lärlingar med upp till 6 000 pund per lärlingsperiod. För eleven innebär Young Apprenticeshipprogrammet att vistas upp till två dagar per vecka på en arbetsplats och att resterande dagar vistas i skolmiljö för att tillägna sig kunskaper inom de obligatoriska kärnämnen. Young Apprenticeshipprogrammet ger eleverna en möjlighet att kvalificera sig till en ordinarie lärlingsutbildning vid 16 års ålder.

³³ Cirka 69,5 miljoner svenska kronor 13 oktober 2009.

³⁴ Ungdomsskolens webbplats www.ungdomsskolens.kk.dk

³⁵ Spyspidsens webbplats www.spyspidsen.dk

- ³⁶ U-turns webbplats www.uturn.dk
- ³⁷ Ungdomsskolens webbplats www.ungdomsskolen.kk.dk
- ³⁸ Lunds kommuns webbplats www.lund.se
- ³⁹ Produktionsskoler i Danmarks webbplats www.produktionsskoler.dk
- ⁴⁰ Produktionsskoler i Danmarks webbplats www.produktionsskoler.dk
- ⁴¹ Sotenäs Produktionsskolas webbplats www.produktionsskolan.com
- ⁴² Ungdommens Uddannelsesvejlednings webbplats www.uu.kk.dk
- ⁴³ Forumteater är en form av rollspel och är här tänkt att användas som ett medel för att uttrycka åsikter med kroppen istället för med ord.
- ⁴⁴ På svenska: samtidigt ansvar, gemenskap och erkännande.
- ⁴⁵ Ungdommens Uddannelsesvejlednings webbplats www.uu.kk.dk
- ⁴⁶ För mer information om Hille-rødegade skole se www.hil.kk.dk. För mer information om SAFA-projektet se www.uu.kk.dk
- ⁴⁷ Skolans webbplats www.rmg.kk.dk
- ⁴⁸ www.bikubenfonden.dk
- ⁴⁹ <http://213.32.2.236/bif/Projektbanken/Lists/Projektregistreringer/DispForm.aspx?ID=613>.
- ⁵⁰ Ungdommens Uddannelsesvejlednings webbplats www.uu.kk.dk
- ⁵¹ Ungetilbuds webbplats www.ungetilbud.kk.dk
- ⁵² Ungetilbuds webbplats www.ungetilbud.kk.dk samt Ungdommens uddannelsesvejlednings webbplats www.uu.kk.dk
- ⁵³ Ungetilbuds webbplats www.ungetilbud.kk.dk
- ⁵⁴ Siffran är hämtad från <http://jeugdmonitor.cbs.nl> och avser 2008.
- ⁵⁵ <http://www.jos.rotterdam.nl/smartsite.dws?id=170>
- ⁵⁶ Intervju med Andrew McCully, DCSF, 24 juni 2009.
- ⁵⁷ Mer information om Excellence in cities finns på DCFSS webbplats <http://publications.dcsf.gov.uk/eOrderingDownload/RB675A.pdf>
- ⁵⁸ www.standards.dfes.gov.uk/academies
- ⁵⁹ www.standards.dfes.gov.uk/academies
- ⁶⁰ www.standards.dfes.gov.uk/academies
- ⁶¹ www.standards.dfes.gov.uk/academies
- ⁶² The Qualifications and Curriculum Development Agency, <http://www.qcda.gov.uk/6640.aspx>
- ⁶³ I EU 15 ingår Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Tyskland, Danmark, Irland, England, Grekland, Portugal, Spanien, Finland, Sverige och Österrike.
- ⁶⁴ Mer information om den danska regeringens ungdomspaket finns på Utbildningsdepartementets webbplats <http://www.uvm.dk> och Arbetsmarknadsdepartementets webbplats <http://www.bm.dk/>
- ⁶⁵ Lönen beror på ålder och är mellan 50 och 66 danska kronor/timme. Sammanlagt cirka 30 000 danska kronor/år.
- ⁶⁶ Andra samarbetspartner är Foreningen Nydanser (en medlemsorganisation som arbetar för integrering) och Fritidsjobformidlingen Fiskens (ett dagcenter för unga som har svårt att skaffa fritidsjobb på egen hand).
- ⁶⁷ Mer läsning om Hotspot: www.kk.dk/hotspot
- ⁶⁸ En sökmotor med platsannonser.
- ⁶⁹ Projektiden sträcker sig mellan 1 mars 2006 och 31 december 2010.
- ⁷⁰ Integrationsministeriet bidrar med cirka 1 miljon danska kronor/år. Kommunen samt fonder från KTS och Dansk byggeri bidrar med 315 000 danska kronor/år. Privata parter bidrar med cirka 800 000 danska kronor/år.
- ⁷¹ Uppgift via e-post från projektledare Karin Parbst, 10 november 2009.
- ⁷² Läringslönen varierar efter elevens ålder.

⁷³ Regional Training Center.

⁷⁴ Om ett barn eller ung person bedöms ha komplexa problem och så stora stödbehov att deras hälsa eller utveckling hotas om inte särskilda insatser görs blir ärendet ett fall för socialtjänsten och olika specialister inom ramen för denna. I sådana fall görs en ännu mer omfattande utredning av den unges behov och utredningen lagras i socialtjänstens databas ICS. De båda databaserna bygger dock på en gemensam struktur vilket innebär att utredningen inom ramen för socialtjänsten inte behöver börja om från början utan kan ta vid där CAF slutar. På samma sätt uppdateras ContactPoint (online-databas som ska samla alla insatser från olika verksamheter som riktas mot enskilda barn och unga i England) kontinuerligt med information från ICS om åtgärder inom ramen för socialtjänsten, dock inte med detaljerad fallinformation.

⁷⁵ Ett viktigt verktyg för staten att styra de lokala myndigheterna är lokala överenskommelser, Local Area Agreements. Dessa innebär att staten och den lokala myndigheten tillsammans med aktörer på den lokala nivån kommer överens om vilka prioriteringar som gäller lokalt, prioriteringar som sedan specificeras i ett antal indikatorer. Indikatorerna gör det möjligt att årligen följa upp hur framgångsrik den lokala myndighetens åtgärder varit för att uppnå målen. En av dessa indikatorer mäter andelen unga som varken utbildar sig eller har arbete. Den engelska strategin för att minska andelen NEET kan ses som ytterligare ett exempel på hur myndigheter och verksamheter från olika sektorer och på olika nivåer samverkar för att nå ett gemensamt mål.

⁷⁶ I England saknas individbaserade heltäckande register över befolkningen vilket innebär att det inte är helt lätt att beräkna hur många unga som ingår i NEET-gruppen. Ett sätt som används av departementet för barn, skolor och familjer är att göra en beräkning utifrån ett flertal källor som skolor, universitet och högskolor, den nationella utbildningsmyndigheten (LSC) och urvalsundersökningar av arbetskraften (LFS). Ett alternativt sätt som används av Connexions för att beräkna andelen NEET är att använda uppgifter över unga som samlats in från olika verksamheter lokalt och som lagras i databasen CCIS.

⁷⁷ Mer information finns på www.jeugddebate.nl

⁷⁸ www.rotterdamsejongerenraad.nl

⁷⁹ New Deal for Communities är ett nationellt upprustningsprogram riktat mot ett flertal av Englands fattigaste och mest utsatta bostadsområden. Programmet drogs igång av Tony Blairs labouregering och administreras av en särskild enhet inom Department for Communities and Local Government.

⁸⁰ Uppgiften om svag läsförmåga baseras på OECD:s PISA-studie som undersöker i vilken grad respektive lands utbildningssystem bidrar till att 15-åriga elever är rustade att möta framtiden. Genom olika prov undersöks elevernas förmågor inom tre kunskapsområden: matematik, naturvetenskap och läsförståelse.

⁸¹ För unga som har fyllt 18 år finns dock möjlighet att komplettera en bristande grundskole- eller gymnasieutbildning i en folkhögskola. Folkhögskolorna har enligt en ny studie uppvisat goda resultat i arbetet med unga som vantrivts i den vanliga gymnasieskolan (Olofsson 2009). För unga som fyllt 20 år finns även möjligheten att studera på komvux och få gymnasiebehörighet.

⁸² Regional Training Center.

⁸³ Göteborgs stads webbplats www.goteborg.se, det kommunala uppföljningsansvaret för ungdomar mellan 16–19 år.

FOKUS09

Metoder för att bryta ungas utanförskap – exempel från Europa

Fokus 09 beskriver insatser för att motverka ungas utanförskap i Danmark, Nederländerna och England. Vi beskriver metoder och arbetsätt för att underlätta ungas utbildning, etablering på arbetsmarknaden och delaktighet i samhället.

Bland annat jämför vi insatser för att förebygga ungas utanförskap, till exempel för att förhindra att unga hoppar av från skolan, för att förbättra och fördjupa föräldradiologen och för att stimulera ungas studie- och yrkesval. Vi berättar också om utformningen av gymnasieskolan i de olika länderna, olika sätt att kombinera skolundervisning med arbetsplatsförbelagd undervisning och alternativ till ordinarie yrkesutbildning.

I Fokus 09 beskriver vi även hur de olika länderna löser uppföljningsansvaret för unga utan utbildning och arbete och hur man arbetar för att förkorta tiden som en ung person är arbetslös.

UNGDOMSSTYRELSEN
www.ungdomsstyrelsen.se

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-598 191 90 Fax 08-598 191 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISBN 978-91-85933-18-1 ISSN 1651-2855